

T.C.
AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

**BEKİR İŞLEK'İN ÂŞIK KARAYİĞİT OSMAN'DAN
DERLEDİĞİ (BALBÖREK, AHMET BEY VE GÜHERİ, ALİ
PAŞA, ÂŞIK GARİP, DELİ BORAN, GÜNDEŞLİOĞLU)
HİKÂYELER ÜZERİNDE BİR İNCELEME**

Özgenur ALTUNTAŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2017

©2017- Özgenur ALTUNTAŞ

T.C.

AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

**BEKİR İŞLEK'İN ÂŞIK KARAYİĞİT OSMAN'DAN
DERLEDİĞİ (BALBÖREK, AHMET BEY VE GÜHERİ, ALİ
PAŞA, ÂŞIK GARİP, DELİ BORAN, GÜNDEŞLİOĞLU)
HİKÂYELER ÜZERİNDE BİR İNCELEME**

**BEKİR İŞLEK FROM OSMAN'S AŞIK KARAYİĞİT THAT
EXPENSES (BALBÖREK, AHMET BEY AND GÜHERİ, ALİ
PAŞA, AŞIK GARİP, DELİ BORAN, GÜNDEŞLİOĞLU)
STORY ON AN INVESTIGATION UP**

Hazırlayan

Özgenur ALTUNTAŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ

KIRŞEHİR-2017

KABUL VE ONAY

Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Edebiyatı Ana Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi, Özgenur ALTUNTAŞ tarafından hazırlanan “Bekir İşlek’in Âşık Karayiğit Osman’dan Derlediği (Balbörek, Ahmet Bey ve Güheri, Ali Paşa, Âşık Garip, Deli Boran, Gündeşlioğlu) Hikâyeler Üzerinde Bir İnceleme” adlı tez çalışması 19/06/2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ (İmza)

Üye: Doç. Dr. M. Fatih KANTER (İmza)

Üye: Yrd. Doç. Dr. Cavit GÜZEL (İmza)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2017

(İmza)

Doç. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin üç yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../.../2017

Özgenur ALTUNTAŞ

İmza

ÖZET

BEKİR İŞLEK'İN ÂŞIK KARAYİĞİT OSMAN'DAN DERLEDİĞİ (BALBÖREK, AHMET BEY VE GÜHERİ, ALİ PAŞA, ÂŞIK GARİP, DELİ BORAN, GÜNDEŞLİOĞLU) HİKÂYELER ÜZERİNDE BİR İNCELEME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Özgenur ALTUNTAŞ

Danışman: Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ

2017- (x+227)

Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Jüri

Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ

Doç. Dr. M. Fatih KANTER

Yrd. Doç. Dr. Cavit GÜZEL

Sözlü kültür ürünleri, kültürel birikimlerimizi ve milli değerlerimizi geçmişten günümüze taşıyan en önemli araçtır. Geniş coğrafyaları etkisi altına alan, sözlü gelenekte doğup âşıklar vasıtasıyla yazılı kaynaklara aktarılan halk hikâyeleri de zengin muhtevasıyla Türk kültür tarihinin mühim kaynaklarından. Devamlı olarak kendini yenileyen halk hikâyeleri, sadece geçmişte kalmış ürünler değildir. Günümüzde Çukurova'da âşıklar ellerinde sazlarıyla halk hikâyelerini ve türkülerini çeşitli mekânlarda icra etmektedirler.

Çalışmamızda Düziçi yöresinde Bekir İşlek'in Âşık Karayiğit Osman'dan derlemiş olduğu Bal Börek, Ahmet Bey ve Güheri, Ali Paşa, Âşık Garip, Deli Boran ve Gündeşlioğlu hikâyeleri tahlil edilmiştir. Bunun yanında Âşık Karayiğit Osman tanıtılarak “anlatıcı-dinleyici ilişkisi”, “metin”, “musiki” ve “gelenek” gibi unsurlar hakkında bilgi verilmiştir.

İnceleme yöntemi olarak İsmail Görkem'in “Halk Hikâyeleri Araştırmaları, Çukurovalı Âşık Mustafa Köse ve Hikâye Repertuarı” adlı kitabında kullandığı Performans Teori yöntemi ile Şerif Aktaş'ın “Anlatma Esasına Bağlı Edebî Metinlerin Tahlili / Teori ve Uygulama” adlı kitabında kullandığı tahlil yöntemlerinden yararlanılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Âşık Karayiğit Osman, Bekir İşlek, Düziçi, Halk Hikâyeleri ve Hikâyecilik Geleneği, Türkülü hikâye.

ABSTRACT

BEKİR İŞLEK FROM OSMAN'S AŞIK KARAYİĞİT THAT EXPENSES (BALBÖREK, AHMET BEY AND GÜHERİ, ALİ PAŞA, AŞIK GARİP, DELİ BORAN, GÜNDEŞLİOĞLU) STORY ON AN INVESTIGATION UP

M. Sc. Thesis

Preparer: Özgenur ALTUNTAŞ

Advisor: Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ

2017– (x+227)

Ahi Evran University, Institute Of Social Sciences

Turkish Language And Literature Department

Jury

Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ

Assoc. Prof. Dr. M. Fatih KANTER

Asst. Prof. Dr. Cavit GÜZEL

Oral cultural products are our most important means of carrying our cultural heritage and our national values past. The folk tales, which are influenced by wide geographies, born in oral tradition and conveyed to written sources through lovers, are also important sources of Turkish cultural history with its rich content. Folk stories that are constantly renewing themselves are not just past products. Today, in Çukurova, lovers hold performances in their hands and perform folk tales and songs in various places.

Bal Börek, Ahmet Bey and Güheri, Ali Pasha, Âşık Garip, Deli Boran and Gündeşlioğlu stories were collected from Bekir İşlek's Âşık Karayığit Osman in Düziçi region. Beside this, Âşık Karayığit Osman was introduced to give information about elements such as “narrator-listener relation”, “text”, “music” and “tradition”.

The performance theory method used by İsmail Görkem in his book “Folk Story Researches, Cukurovali Mustafa Köse and Story Repertory” was used by Şerif Aktaş as the method of examination and the analysis methods used in his book “The Analysis and Application of Literary Texts Based on Narrative”.

Key Words: Âşık Karayığit Osman, Bekir İşlek, Düziçi, Folk Stories and Storytelling Tradition, Türkülü Story.

ÖN SÖZ

Kültürlerin harman olduğu Anadolu’da hikâyecilik geleneği, kuşaktan kuşağa aktarılan bir değerler bütünüdür. Halk hikâyelerinin özünde bağlı bulunduğu toplumun dini inançları, ahlâk anlayışı, gelenek ve görenekleri, günlük yaşamı gibi unsurlar vardır. Bu unsurlarla beslenen halk hikâyeleri, Anadolu’nun bazı yerlerinde yaşatılmaktadır. Çukurova da geleneğin sürdürüldüğü birkaç yerden birisidir. Çukurova bölgesinde âşıklar, sözlü gelenek içerisinde kültürel mirasımızın aktarılması görevini üstlenmişlerdir. Söyledikleri türkü ve hikâyeler ile dönemin zihniyetini ortaya koyarak içinde buldukları toplumun sözcüsü olmuşlardır.

Bugün, kentleşmenin doğurduğu hızlı kültürel değişim yüzünden insanımız kendini var eden değerlerine yabancılaşmaya başlamıştır. Türk kültür tarihinin önemli yapı taşlarından biri olan halk hikâyeleri de bu durumdan fazlasıyla etkilenmektedir. Söz medeniyetimize büyük katkıları bulunan âşıklarımızı ve hikâyecilik geleneğini yaşatmanın tek yolu onlardan öğrendiklerimizi günümüze ve daha sonraki yüzyıllara aktarmaktır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada Bekir İşlek’in Âşık Karayiğit Osman’dan derlemiş olduğu hikâyeler şekil ve muhteva bakımından incelenmiştir.

Çalışmamızın birinci bölümünde Osmaniye’nin Düziçi ilçesinin coğrafi konumu ve tarihi hakkında bilgi verildikten sonra, araştırmanın konusunun özellikleri, konu hakkında yapılan çalışmalar ve araştırmanın amacı ve yöntemi ele alınmıştır.

İkinci bölümde, Çukurova ve Düziçi yöresinde hikâyecilik geleneği önceden yapılmış araştırma ve incelemelerden hareketle ortaya konulmaya çalışılmış ve Âşık Karayiğit Osman’ın hayatı, sanatkârlığı ve repertuarı hakkında bilgi verilmiştir.

Üçüncü bölümde, Bekir İşlek’in derlemiş olduğu Bal Börek, Güzel Ahmet ve Güheri, Ali Paşa, Âşık Garip, Deli Boran ve Gündeşlioğlu hikâyeleri edebiyat ve halk biliminin metotları yardımıyla tahlil edilmiştir.

Dördüncü bölümde, hikâyelerin dil ve anlatım özellikleri incelenmiştir.

Beşinci bölümde ise hikâye metinlerine yer verilmiştir.

Çalışmada elde edilen bulgular sonuç bölümünde değerlendirilmiştir.

Kaynakça kısmında ise çalışma boyunca yararlanılan kaynaklar alfabetik sıraya göre düzenlenmiştir.

Başta hoşgörüsü ve kılavuzluğu ile her konuda bana yardımcı olan ve desteğini benden hiçbir zaman esirgemeyen kıymetli hocam Prof. Dr. Salahaddin Bekki'ye, ziyaretine gittiğimde görüşlerinden istifade ettiğim Bekir İşlek'e ve daima yanımda olan aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Kırşehir- 2017

Özgenur ALTUNTAŞ

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR	x
GİRİŞ.....	1
ARAŞTIRMANIN KONUSU VE PROBLEMİ.....	1
ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ	2
ARAŞTIRMA KONUSU HAKKINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	2
BÖLÜM I	5
1. ARAŞTIRMA ALANININ COĞRAFİ KONUMU, TARİHİ VE ARAŞTIRMA KONUSUNUN ÖZELLİKLERİ	5
1.1. DÜZİÇİ'NİN COĞRAFİ KONUMU	5
1.2. DÜZİÇİ'NİN TARİHİ.....	5
1.3. ARAŞTIRMA KONUSUNUN ÖZELLİKLERİ.....	6
1.3.1. Hikâyecilik Geleneği.....	7
1.3.2. Metin/Anlatı	9
1.3.3. Anlatıcı.....	10
1.3.4. Müzik	11
1.3.5. Dinleyici Çevresi	11
1.3.6. Mekân	11
BÖLÜM II.....	13

2. ÇUKUROVA'DA HİKÂyecİLİK GELENEĞİ VE ÂŞIK KARAYİĞİT	
OSMAN	13
2.1. ÇUKUROVA'DA HİKÂyecİLİK, HİKÂyecİLER VE HİKÂyeler	13
2.2. OSMANİYE VE DÜZİÇİ'NDE HİKÂyecİLER VE HİKÂyeler	14
2.2.1. Hikâyecilik Geleneği	14
2.2.2. Yörede Anlatılan Hikâyelerin Özellikleri	16
2.3. HİKÂyecİ ÂŞIK KARAYİĞİT OSMAN	17
2.3.1. Hayatı	17
2.3.2. Sanatkârlığı	18
2.3.3. Repertuarı	18
BÖLÜM III	20
3. HİKÂyelerİN TAHLİLİ	20
3.1. TAHKİYELİ KISIMLARIN TAHLİLİ	20
3.1.1. Motif Halkaları ve Olay Örgüleri	20
3.1.2. Hikâyelerin Tematik Yapısı	31
3.1.3. Zaman	36
3.1.4. Mekân	38
3.1.5. Şahıs Kadrosu	40
3.1.6. Bakış Açısı ve Anlatıcısı	42
3.1.7. Anlatım Tarzları	43
3.2. TÜRKÜLÜ KISIMLARIN TAHLİLİ	45
3.2.1. Balbörek Hikâyesi (BBH)	45
3.2.2. Ahmet Bey ve Güheri Hikâyesi (ABH)	48
3.2.3. Ali Paşa Hikâyesi (APH)	49
3.2.4. Âşık Garip Hikâyesi (AGH)	51
3.2.5. Deli Boran Hikâyesi (DBH)	54

3.2.6. Gündeşlioğlu Hikâyesi (GÜH)	56
BÖLÜM IV	58
4. HİKÂYELERİN DİL VE ANLATIM ÖZELLİKLERİ	58
4.1. KAHRAMANLARIN İSİMLERİ	58
4.2. BENZETMELER.....	59
4.3. SES TAKLİDİ (YANSIMA) KELİMELEER.....	59
4.4. DEYİMLER	59
4.5. ATASÖZLERİ	60
4.6. SÖZ KALIPLARI.....	60
4.7. ARA SÖZLER.....	65
BÖLÜM V	68
5. METİNLER	68
5.1. BALBÖREK HİKÂYESİ.....	68
5. 2. AHMET BEY VE GÜHERİ HİKÂYESİ	102
5. 3. ALİ PAŞA HİKÂYESİ.....	115
5. 4. ÂŞIK GARİP HİKÂYESİ.....	134
5. 5. DELİ BORAN HİKÂYESİ	177
5. 6. GÜNDEŞLİOĞLU HİKÂYESİ.....	198
SONUÇ	222
KAYNAKÇA	224
ÖZGEÇMİŞ	227

KISALTMALAR

Kısaltmalar

ABH

AGH

APH

BBH

C.

Çev.

DBH

GÜH

Hızl.

s.

S.

No.

TDK

vb.

vd.

vs.

yy.

Açıklamalar

Ahmet Bey ve Güheri Hikâyesi

Âşık Garip Hikâyesi

Ali Paşa Hikâyesi

Balbörek Hikâyesi

Cilt

Çeviren

Deli Boran Hikâyesi

Gündeşlioğlu Hikâyesi

Hazırlayan

Sayfa

Sayı

Numara

Türk Dil Kurumu

Ve benzeri

Ve diğerleri

Ve saire

Yüzyıl

GİRİŞ

ARAŞTIRMANIN KONUSU VE PROBLEMİ

Araştırmanın konusu, Bekir İşlek'in Âşık Karayığit Osman'dan derlediği hikâyelerin (Balbörek, Ahmet Bey ve Güheri, Ali Paşa, Âşık Garip, Deli Boran, Gündeşlioğlu) incelenmesidir.

Şükrü Elçin, halk hikâyelerini şöyle tanımlamıştır: “*Arap dilinde başlangıçta kıssa ve rivayet olarak düşünülen, sonraları eğlendirmek maksadı ile taklit manasında kullanılan hikâye deyimi, gerçek ve hayali bir takım vakaların, maceraların hususi bir üslupla, sözle nakil ve tekrarı demektir. Bu tarif, az bir farkla bugün anladığımız halk ve modern hikâye türü içinde kabul edilir. Türk halk hikâyeleri, zaman seyri ve coğrafya–mekân için de efsane, masal, menkabe, destan vs. mahsullerle beslenerek, dini, içtimai hadiselerin potasında iç bünyelerindeki bağlarını muhafaza ederek milletimizin roman ihtiyacını karşılayan eserlerdir*” (Elçin, 1986: 444).

Ali Berat Alptekin, halk hikâyelerinin göçebelikten yerleşik hayata geçişin ilk mahsullerinden olup aşk, kahramanlık vs. gibi konuları işlediğini, büyük ölçüde âşıklar ve meddahlar tarafından anlatılan nazım nesir karışımı anlatmalar olduğunu ifade etmiştir (Alptekin, 2016: 18).

Bu tanımlardan hareketle halk hikâyelerinin geniş coğrafyaları etkisi altına aldığını, masal, destan gibi anlatı türleriyle beslendiğini, nazım-nesir karışık yazıldığını ve aşk, kahramanlık gibi konuları anlattığını söyleyebiliriz. Halk hikâyeleri, sözlü gelenekte doğmuş olup âşıklar vasıtasıyla yazılı kaynaklara aktarılmıştır ve Türk milletinin en eski zamanlarından günümüze kadar ulaşmıştır. Dolayısıyla halk hikâyeleri bünyesinde barındırdığı zengin muhtevası ile Türk kültür tarihi çerçevesinde yapılacak birçok çalışmaya kaynaklık etmiştir.

Ele alınan hikâyelerin araştırma alanı Düziçi yöresidir. Düziçi, kuzey-batı tarafında Kadirli (Osmaniye), güneyinde Osmaniye il merkezi, güney-batısında Bahçe (Osmaniye) ilçeleri ve kuzey-doğusunda Kahramanmaraş ve güney-doğusunda ise Gaziantep illeri ile sınır teşkil etmektedir. İlçenin biri ilçe merkezi olmak üzere “Ellek” ve “Böcekli” belediyeleri ile 21 köyü mevcuttur. Düziçi ilçesine Türkmen aşiretleri, XVI. Yüzyıldan başlayıp XIX. yüzyılın ikinci yarısına kadar olan sürede iskân edilmiştir (Görkem, 2008: 14).

Düziçi'nde hikâyecilik geleneği çerçevesinde yörede “kınacı/davete girme” âdeti ile “türkü söyleme ve hikâye anlatma maksatlı geziler” önemlidir (Görkem, 2008: 15).

İncelediğimiz hikâyelerin anlatıcısı Âşık Karayiğit Osman 1950 yılında Düziçi'nde doğmuştur. Yörede Karayiğit Osman olarak tanınan âşığın asıl adı Osman İper'dir. Okuma yazmayı dağda sürü peşinde koşarken kendi kendine öğrenmiş saz çalıp türkü söylemeye 1964 yılında başlamıştır. Repertuvarında 18 tane hikâye bulunmaktadır. Bu hikâyelerin yanında Dadaloğlu, Karacaoğlu ve Yazıcıoğlu'nun bazı tekleme türkülerini hikâyeleriyle birlikte anlatabilmektedir. Türkü hikâyeleri söylerken sazını ve sesini ustalıkla kullandığı görülmektedir (Görkem, 2008: 37).

Bekir İşlek'in Âşık Karayiğit Osman'dan derlediği hikâyeler üzerine bugüne kadar bilimsel bir çalışma yapılmamıştır. Derlenmiş olan bu hikâyeler, şekil ve muhteva bakımından incelenecektir.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ

Halk kültürü ürünleri, milli değerlerimizi geçmişten günümüze ve günümüzden de çağlar sonrasına aktarmakta büyük bir rol oynar. Halk hikâyeleri ise kültür varlığımızın önemli bir bölümünü oluşturur. Bu bağlamda yapılan derleme çalışmaları, günden güne kültürel birikimlerimizi kaybettiğimiz teknoloji çağında oldukça kıymetlidir.

Araştırmanın konusu, Bekir İşlek'in Âşık Karayiğit Osman'dan derlediği Bal Börek, Ahmet Bey ve Güheri, Ali Paşa, Âşık Garip, Deli Boran ve Gündeşlioğlu hikâyelerinin biçim ve içerik bakımından incelenmesidir.

İnceleme yöntemi olarak İsmail Görkem'in “Halk Hikâyeleri Araştırmaları, Çukurovalı Âşık Mustafa Köse ve Hikâye Repertuarı” adlı kitabında kullandığı Performans Teori yöntemi ile Şerif Aktaş'ın “Anlatma Esasına Bağlı Edebî Metinlerin Tahlili / Teori ve Uygulama” adlı kitabında kullandığı tahlil yöntemlerinden yararlanılmıştır.

ARAŞTIRMA KONUSU HAKKINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR

Türk halk hikâyeleri üzerinde bugüne kadar metin neşri ve bilimsel inceleme olarak pek çok çalışma yapılmıştır. Çukurova Bölgesi, Türk halk bilimi açısından zengin kaynaklara sahip olması sebebiyle pek çok araştırmanın da çalışma alanı olmuştur.

Bölgeden derlenmiş olan en eski hikâyeler Ali Rıza Yalgın'ın 1923 yılında Tarsus gazetesinde yayınladığı Han Mahmut, Oğuz Pehlivan, Yeğen Mehmet Paşa, Genç Osman ve İlbeylioğlu hikâyeleridir. Yalgın 1928'de Ahmet Bey'in Bozlağı ve İlbeylioğlu hikâyelerini,

1929'da Oğuz'un Gamlı Oğlu Ayhan ve Oğuz'un Torunu Bağbörek hikâyelerini yayınladı. 1930'da Deli Boran'ı, 1935'de Bey Börek ve Benliboz hikâyesini, 1936'da Öksüz Ali ve Kul Öksüz hikâyelerini, 1939-1940 yıllarında Köroğlu'nun Gürcistan Seferi'ni, 1940 yılında Ercişli Emrah'ı yayınladı. Türkmen Oymakları adlı kitabında, Sultan Kız, Bey Börek, Son Kozanoğlu İsyanı, Cin Yusuf Oğlu hikâyelerini de yayınlamıştır.

1947 yılında Pertev Naili Boratav Çukurova'da on iki hikâye tespit etmiştir. Wolfram Eberhard 1951-1952 yıllarında “*Türkiye'nin Güneydoğusundan Âşık Hikâyeleri*” adlı kitabında Çukurova bölgesindeki âşıklardan derlediği hikâyeler ışığında âşıkların yaşadıkları toplumdaki fonksiyonu, hikâyelerin yayılmaları ve hikâyelerin yazıya geçmelerindeki problemler incelenmiştir.

Halk hikâyeleri üzerine önemli isimlerden biri de İsmail Görkem'dir. Görkem, “*Halk Hikâyeleri Araştırmaları Çukurovalı Âşık Mustafa Köse ve Hikâye Repertuarı*” isimli eserinde Çukurova bölgesini tanıtarak Güzel Ahmet, Han Mahmut, Bal Böğrek, Helvacı Güzeli ve Âşık Halil hikâyelerini derlemiş ve incelemiştir.

Gülay Mirzaoğlu 1994 yılında hazırladığı yüksek lisans tezinde Çukurova'da yaşayan Cerit Türkmenlerinden halk hikâyeleri derlemiştir.

Kürşat M. Korkmaz 2003 yılında “*Çukurovalı Âşık Mehmet Demirci (Köroğlu)'nin Hikâye Anlatıcılığı Üzerine Bir Araştırma*” adlı bir doktora çalışması yapmıştır.

Ozan Tülüce'nin 2005'de hazırlanmış olduğu yüksek lisans tezinin adı, “*Çukurovalı Âşık Mustafa Köse'den Derlenen Türkümlü Hikâyeler (İnceleme-Metinler)*”dir.

Refiye Okuşluk Şenesen'in *Adana Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği Geleneği* isimli doktora tezinde yer alan yirmi hikâyeden on üç tanesi Düziçi yöresi ile ilgilidir: Köroğlu'nun Ortaya Çıkması, Ayvaz'ın Kaçırılması, Ayvazın Esir Olması, Köroğlu ile Hasan Paşa, Köroğlu'nun Gürcistan Seferi, Köroğlu'nun Yemen Seferi, Köroğlu'nun Kırklara Karışması, Ali Paşa Hikâyesi, Âşık Halil Hikâyesi, Önsüz Ali Hikâyesi. Şenesen'in bu tezi 2009 yılında aynı adla Adana'da yayımlanmıştır.

Emine Kanat, 2010 yılında “*Düziçili Âşık Mustafa Çabuk: Hikâye Repertuarı Türkümlü Hikâyeleri (İnceleme-Metin)*” adlı yüksek lisans tezi hazırlamıştır.

Bütün bu akademik çalışmaların yanı sıra 2005'ten bu yana Düziçi folkloruna hizmetleriyle bir folklor gönüllüsü olarak karşımıza çıkan Bekir İşlek'in, Düziçi ve köylerinden derlediği ve derlettiği ürünler “*Düziçi Folklor Serisi*” başlığı altında şu eserlerin

içeriklerini oluşturmaktadır: “Tekeden Teleme Çalmak, İstanbul, 2009”, “Bir Cerene Av Olmak, İstanbul, 2010”, “Çukurova Folkloru (İçin) Seksen Kapıya Doksan Değnek Çalmak, İstanbul, 2012”, “Çukurova Folkloru Üzerine Mektuplar / Ağıdı Paylaşmak I-II, [Adana], 2016 (Musa Tolu ile birlikte)” (Bekki, 2016: 3).

BÖLÜM I

1. ARAŞTIRMA ALANININ COĞRAFİ KONUMU, TARİHİ VE ARAŞTIRMA KONUSUNUN ÖZELLİKLERİ

1.1. DÜZİÇİ’NİN COĞRAFİ KONUMU

Düziçi yöresi eskiden Adana’nın Bahçe (Bulanık) ilçesine bağlı Haruniye nahiyesine dâhildi. Daha sonra Osmaniye, Adana’dan ayrılıp yeni bir il oldu ve Haruniye’de Düziçi adıyla ilçe yapıldı. Düziçi aslında ilçenin sınırları içerisindeki ovanın adıdır.

Düziçi, kuzey-batı ve batı tarafında Kadirli (Osmaniye), güneyinde Osmaniye il merkezi, doğusunda Bahçe (Osmaniye) ilçeleri ve kuzey-doğusunda Kahramanmaraş ve güney-doğusunda ise Gaziantep illeri ile sınır teşkil etmektedir. İlçenin biri ilçe merkezi olmak üzere ‘Ellek’ ve ‘Böcekli’ belediyeleri ile 21 köyü mevcuttur (Görkem-Tüllüce, 2008: 14).

İlçenin yeryüzü şekilleri kabaca iki kısma ayrılabilir. Birinci kısımda Düldül Dağı ve eteklerinin oluşturduğu engebeli arazi; ikinci kısımda ise, yaklaşık 10.500 hektarlık Düziçi Ovası bulunur ki, yerleşim alanları daha çok bu bölgede, kısmen de Düldül Dağı eteklerinde yer alır. Dağlık kesimde Nacar Farsağı Yaylası, Hoğdu Yaylası, Çamkonusu Yaylası bulunmaktadır. Son 50 yıla kadar yöre halkı kışın ovada kendilerine yetecek kadar ekincilik yaparak, yazın da sürüleriyle birlikte yaylalara çıkarak yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Toprak engin yerlerde tipik Akdeniz bitki örtüsü olan makilerle, yüksek yerlerde çeşitli çam türleriyle örtülüdür. İklim itibariyle yazları sıcak ve kurak, kışları ise ılık ve yağışlı bir iklim hüküm sürmektedir.

1.2. DÜZİÇİ’NİN TARİHİ

Çukurova, verimli toprakları ve elverişli iklimi sayesinde pek çok tarım ürününü yetiştirmek için tarihin her döneminde insan topluluklarının yerleşime uygun görüp tercih ettiği bir alan olmuştur. Bu coğrafya içerisinde bulunan Düziçi’nin de tarihi geçmişi tam olarak aydınlatılmış olmasa da ilk yerleşimin VIII. yüzyıla kadar dayandığı düşünülmektedir. Bu hususta çeşitli görüşler olmakla birlikte en önemli ve en eskisi tarihinin Hitit dönemine dayandırılıyor olmasıdır. Bölgeye dair bu görüşlerin ileri sürülmesinde yapılan kazı çalışmaları son derece önemlidir. Kazılarda bulunan kalıntıları şu şekilde örnekleyebiliriz: Karatepe kazıları, Domuztepe kalıntıları (Çerçioğlu Köyü), Neolitik dönemine ait olduğu düşünülen mağaralar (Böcekli Köyü) ve Alibozlu Mağaralarıdır.

İlkçağlarda bu yöreye “Kilikya” denilmiş, 15. yüzyıldan. sonra da bölge “Çukurova” olarak Arapça ve Türkçe kaynaklarda yer almaya başlamıştır.

Tarih boyunca topraklarında çeşitli göç ve seferlere tanıklık eden Çukurova’da Düziçi bölgesine yapılan ilk sefer Büyük İskender’in Asya Seferi olarak kayıtlara geçmiştir. Yine I. ve III. Haçlı Seferleri de bu bölgede yaşanmıştır.

Düziçi, tipik bir Akdeniz Medeniyeti niteliği taşıyan bölgedir. Böyle bir düşüncenin asıl sebebi aynı bölgede hüküm sürmüş Roma imparatorluğunun kültürel eserlerinin Düziçi ve çevresinde yoğun bir şekilde yer almasından kaynaklanmaktadır.

Birbirine yakın zamanlarda yaşanan Çukurova bölgesine göçlerden ilki Ermeniler ikinci olarak da I. Alaeddin Keykubat (Büyük Selçuklu Hükümdarı) dönemlerinde kaydedilmiştir. Yapılan son göçte Oğuz, Avşar, Çavuldur, Peçenek, Kızık, Seğmenli, Karamanlı, Çakıllı Demircülü, Tatışlı, Çıkrık, Göçer Ceridi, Yüreğir Dokuzu, Tâcirlü (Tecirli), Çıkrık ve Karkın gibi Türk boyları bölgeye göç etmiştir. Hatta günümüzde bazı köyler bu boyların isimleriyle anılmaktadır.

Haruniye -yeni ismi ile Düziçi- Abbasi Halifesi Harun Reşit’in uç beyi Faraç Bey tarafından 699 yılında kurulmuştur. Faraç Bey, bu bölgede Kurtbeyoğlu Mahallesi”nde bir kale inşa ettirerek Horasanlı gönüllü Türk Mücahitleri buraya yerleştirmiştir. Ayrıca bu kale alındıktan sonra kaleye Harun-ür Reşit Kalesi” ismi verilip yörenin adı da Haruniye olarak kaydedilmiştir. Haruniye, M.S. 960 yılında Bizanslıların eline geçmiş ve kale yıkılmıştır. Kale daha sonra Hamdaniler tarafından alınarak onarılmıştır. Kutalmışoğlu Süleyman Şah da (Türkiye Selçuklu devletinin kurucusu), Doğu’ya doğru sefere çıktığında Düziçi’ni alarak topraklarına katmıştır. Bölge, Moğol istilası nedeniyle hâkimiyetini yitiren Türkiye Selçuklularından sonra sırasıyla Karamanoğulları, Ramazanoğulları ve Dulkadiroğulları’nın eline geçmiştir.

Kısacası Haruniye, Bizanslılar, Hamdaniler, Haçlılar ve Selçuklular idaresinde kalmış olup, 1516 yılında Yavuz Sultan Selim tarafından Osmanlı İmparatorluğuna katılmıştır. I. Dünya Savaşından sonra Fransız ve İngilizler tarafından işgal edilmiş verilen halk mücadelesi neticesinde 28 Mart 1920 de hürriyetine kavuşmuştur.

1.3. ARAŞTIRMA KONUSUNUN ÖZELLİKLERİ

Kültür, toplumların yaşayış ve düşünce tarzlarını gelecek kuşaklara aktardıkları değerler ve semboller bütünüdür. Bir toplumu diğerlerinden ayırmaya yarayan kültür, milletlerin ruhu gibidir. İnsanın kendi kültürünün öğelerini nesilden nesile aktarma sürecindeki sürekliliği ve etkileşimi sağlayan en önemli araç ise sözlü gelenektir.

Sözlü kültür unsurunu Dursun Yıldırım şöyle açıklamaktadır: *“Bir milletin hayatında, fertlerin sözlü ve yazılı geleneklerinde yer alan kabulleriyle, müştereklik gücüne erişen ve millî kimliği oluşturan maddî ve manevî faaliyetlerin bütünüdür”* (Yıldırım, 1989: 38).

Walter J. Ong’un ifadesiyle sözlü kültür: *“Sözlü kültür, toplumun ortak malı olan hazır kalıpların deneyimleri pekiştirecek şekilde biçimlendirilmesiyle oluşur ve metinden yoksun olduğu için de toplum belleğinde yüzyıllarca gelişerek varlığını halkın bilincine yerleştirerek sürdürür. Sözle biçimlenen düşünce zaman içinde geliştikçe hazır deyişlerin kullanımı da daha ince bir ustalık kazanır”* (Ong, 1995: 50-52).

Folklorcular, kültürün en temel görevinin iletişimi sağlamak olduğunu söylerler. Bir toplumun üyeleri; değer, inanç, ölçü ve dünya görüşlerini sözlü gelenek yoluyla dile getirir. Sözlü gelenekte yer alan tamamen sözlü, kısmen sözlü veya tamamen sözsüz bir şekilde yaratılan, fakat toplumun üyeleri arasında dolaşan ve kuşaktan kuşağa sözlü olarak aktarılan her şey, sözlü kültür kapsamı içinde kabul edilir (Yıldırım, 1991: 15).

Yazının icadına kadarki süreçlerde tarihi kültür birimi sözlü kaynaklar aracılığı ile varlığını sürdürmüştür. Bu sebeple insanlar, birikimlerini ritm, ses ve müzik vasıtasıyla hafızalarında tutmuşlardır (Görkem, 2000: 5).

Yıldırım’a göre folklor ürünleri; “sözlü”, “geleneksel”, “çeşitlenme”, “anonimlik” ve “kalıplaşma” özelliklerine sahiptir. Sözlü olan halk ürünlerinde bu beş özelliği görmek mümkündür (Yıldırım, 1998: 68-69). Sözlü kültür ürünleri, “söz”, “yaratıcı”, “musiki” ve “dinleyici çevre” olmadan hayata geçirilemez (Yıldırım, 1998: 180).

Toplum ve kültür, birbirleriyle sıkı bir ilişki içerisinde dirler. Kültürel birikimlerimizi yaşatan, koruyan ve yeni nesillere hatta yüzyıllar sonrasına aktaran bireylerdir. Âşıklar da sözlü gelenek içerisinde bu görevi üstlenen en önemli kişilerdir. Birtakım kalıp deyişlerle sözlü kültür ürünlerini hafızalarında tutup icra etmişlerdir.

1.3.1. Hikâyecilik Geleneği

Halk hikâyeleri, her dönem çeşitlenerek Türk kültür tarihinin önemli kaynakları içinde var olmuştur. Kaynağını efsaneler, masallar ve halk şiiri gibi anlatı türlerinden alan halk hikâyeleri bugün Doğu Anadolu, Orta Anadolu ve Çukurova gibi bölgelerde anlatılmaktadır.

Hikâye kelimesi ile ilgili pek çok tanımlama yapılmıştır. Turan Karataş, “*Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*” isimli eserinde hikâyeyi “*Öykü. İnsan hayatında olan veya olma ihtimali bulunan, olayları belli bir hacim içinde anlatan metinlerdir*” (Karataş, 2011: 247). şeklinde açıklamıştır.

Türk edebiyatında hikâyecilik İslâmiyet’ten önceki dönemlere kadar uzanır. Kelime olarak hikâyeyi Türkler İslamiyet’i kabul ettikten sonra, İslam kültür ve sanatı ile karşılaştıktan sonra kullanmaya başlamışlardır. Daha önceleri Göktürk, Uygur ve Karahanlılarda hikâye yerine sav kelimesi kullanılıyordu. Divanü Lugâti’t-Türk’te hikâye anlamında kullanılan ötün-; hikâye söylemek fiilinden türeyen “ötkünç, ötükünç, ve ötüğ” kelimeleridir (Kavruk, 1989: 4).

Türk edebiyatında ilk mensur hikâyecilik Uygurlarda Prens Kalyanamkara ve Papamkara, Çaçtani Bey hikâyesi, Maitrisimit hikâyesi, Şehzade ile Aç Pars Hikâyesi, Dantipali Hikâyesi ile görülür.

Klasik edebiyatta hikâye, “bir olayın anlatımı” şeklinde düşünülmüş, manzum ve mensur bir olayı anlatan tarih, masal, efsane, latife, destan, menkıbe vs. gibi tahkiye esasına dayanan bütün eserler genel olarak hikâye adıyla adlandırılmışlardır. Klasik hikâyelerin en büyük amacı, okuyucuyu eğlendirirken onlara belli konularda bilgi vermek, dinî, ahlâkî yönden eğitmek, olgun birer insan olmalarını sağlamaktır. Hikâyeler kıssadan hisse çıkartılacak tarzda yazılmıştır (Kavruk, 1989: 7-8).

Köprülü, hikâyeci/anlatıcının tarih içerisinde nasıl adlandırıldığı ile ilgili şu açıklamaları yapmıştır: “*İslam etkisinin Türk zümreleri arasında yayılmasından önce Türkler arasında hikâye anlatma işini ozanlar yapıyordu. Maddah kelimesi yayılmadan önce Türkler arasında hikâye anlatma işini ozanlar yapıyordu. Maddah kelimesi yayılmadan önce Türkler arasında Acemlerin kıssahan, şahnâmehan, tabirleri kullanılıyordu. 14. yy.dan itibaren ozanların ayrı bir kıssahan zümresi oluşmuş olmalıydı. 15. yy.dan itibaren, meddah tanımı, kahramanların maceralarını anlatan ve onların övgülerini yapan sanatkârlar anlamında kıssahân, şehnâmehân, meddah ile aynı anlamdadır. 17. yy.dan sonra meddah tabiri daha çok kullanılmaya başlanır. 18. yy. da, edebiyat da dâhil olmak üzere kültür hayatının her ürününde eski İran etkilerinin azalması ve mahallî özelliklerinin çoğalmaya*

başlamasıyla, eski meddahların hikâyelerinde de mahalli konulara doğru daha güçlü bir eğilim görülür” (Köprülü, 1989: 366-400).

XVI. yüzyıldan günümüze kadar geleneğin meddahların dışında “âşık” denilen zümre tarafından sürdürüldüğü görülmektedir. Ayrıca, Boratav, meddahların kahramanlık maceralarının realist olanlarını anlattıklarını, ozanların ise destânî konuları anlattıklarını, ozanların yerini âşıkların aldığını ifade etmektedir (Boratav, 1988: 99-104).

Hikâyecilik geleneği, zamanla büyük şehir ve kasabalarda, sözlü anlatım hadisesinin “anlatıcı”, “dinleyiciler” ve “geleneksellik” özelliklerini kaybettiği söylenebilir (Başgöz, 1992: 1).

Modern çağın etkisiyle insanların geçmişinden kopması, yeni anlatıcının yetişememesi gibi sebeplerden dolayı günümüzde halk hikâyeciliği geleneği zayıflamıştır. Ancak Anadolu’nun bazı yörelerinde çeşitli mekânlarda sanatlarını icra eden hikâyecilerin olduğu da muhakkaktır.

1.3.2. Metin/Anlatı

Metin, sözlü kültür ortamlarından yazıya aktarılmış ve yayımlanıp okur huzuruna sunulmuş edebi eserlerdir. Hikâye ise olmuş veya olması muhtemel olayların yazılı veya sözlü olarak anlatılmasına denir. Hikâyede konuya şekil veren, olayın çekirdeğini oluşturan en önemli unsur vak’adır.

Âşıklar çeşitli konuları geliştirmek ve işlemek için hikâyeleri tasnif etmişlerdir. Âşık, konuyu tespit ettikten sonra, halk hikâyesi geleneği içinde nerelerin nesirle aktarılacağını ve nerelere şiirlerin konulacağını planlar. Daha sonra hikâyenin olay mantığı, geleneği, dinleyici çevresinin istek ve eğilimlerini, kendi yeteneğini ve hikâyeciliğin hazır kalıplarını kullanarak tasnifi tamamlar (Türkmen, 1998: 488).

Pertev Naili Boratav’a göre halk hikâyelerinin dört büyük kaynağı vardır:

1) Doğu ve Güneydoğu Anadolu da gerçekten yaşanmış tarihi olaylardan doğmuş kısa hikâyeler

2)Yaşamış ve yaşadığı rivayet edilen âşıkların etrafında oluşan halk hikâyeleri.

3) Köroğlu menkabeleri ve bu tipte diğer menkabeler

4) *Klasik manzum hikâyeler, masal ve hikâye kitapları ve sözlü gelenekteki masallar* (Boratav, 1988: 32-34).

Şükrü Elçin'e göre halk hikâyelerinin kaynakları üçe ayrılır:

- 1) *Türk kaynağından gelenler*
- 2) *Arap-İslam kaynağından gelenler*
- 3) *İran-Hint kaynağından gelenler* (Elçin, 1986: 444-445).

Konularına göre tasnif çalışmasını İ. Kunos gerçekleştirmiştir:

- 1) *Kahramanlık romanı*
- 2) *Saz şairlerinin romanı*
- 3) *Saz şairlerinin kahramanlık romanı* (Şenesen, 2009: 53).

Boratav, halk hikâyelerini konularına göre üç ana başlık altında toplar:

- a) *Kahramanlık hikâyeleri*
- b) *Aşk hikâyeleri*
- c) *Bu kategorilere tamamiyle girmeyen hikâyeler* (Boratav, 1988: 35-36).

1.3.3. Anlatıcı

Halk hikâyesi anlatan ve icra eden kişilere ozan, hikâyeci, âşık, meddah gibi isimler verilmektedir. Bu kelimelerin karşılığı olarak Türk lehçelerinde birçok tabir kullanılmıştır. Özbek, Uygur ve Türkmenler'de “baksı”, Kazaklar'da “yırcı, akın, cirav”, Kalmuklar'da “cangarcı”, Yakutlar'da “olonghosut”, Altay Türklerinde “kaycı”, Kırgızlar'da “Manasçı” kelimeleri kullanılmıştır (Görkem, 2000: 10).

Elçin, Türkler'in İslamiyet'i kabulünden önce ve sonra okuma yazmanın geç yayıldığı köy ve kasabalarda ozan ve âşıkların hafızalarının âdeta kitap görevi gördüğünü söylemiştir. Onlar türkölü aşk hikâyelerini, destanları ve mensur hikâyeleri, sözlü olarak bugüne kadar yayla, çadır ve köy çevrelerinde, ilginin canlılığı ölçüsünde devam ettirmişlerdir (Elçin, 1997: 92-93).

Boratav, halk hikâyecilerinin dinleyicilere kendini beğendirebilmek için kendi hissiyatlarını ve isteklerini ifade ettiklerini belirtmiştir. Âşıklar; dinleyicilerin yaşlarına,

seviyelerine ve memleketlerine göre konuşma yaparlar. Hikâyelerin söylendiği muhitlerin sosyal şartlarını daima göz önünde tutarlar. Ancak kimi zaman aşığın sözlerinin çarpıtıldığı ve bu sebeple kavgaların çıktığı da görülmüştür (Boratav, 1988: 123-125).

1.3.4. Müzik

Müzik, halk hikâyelerinin deyiş/türkü kısımlarının icra edilmesi sırasında estetik ve güzellik bakımından oldukça önem arz etmektedir.

Âşıklar hikâyedeki ezgiyi kopuz, kara düzen, bozuk, tambura, çöğür gibi sazları kullanarak sağlar. Âşığın yetişme süreci, yeteneği, üslup ve ağız özellikleri sözlü gelenek içerisinde farklı tarzların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Halk hikâyelerindeki konular, ezgilerin tarzının belirlenmesinde büyük bir rol oynar. Anlatıcı icra sırasında şiir ile ezgi arasındaki uyumu yakalamalıdır. Aksi takdirde dinleyiciler tarafından hoş karşılanmayabilir.

1.3.5. Dinleyici Çevresi

Dinleyici, sözlü gelenek çerçevesinde hikâye anlatımının en önemli unsurlarındandır. Âşık, dinleyicilerden aldığı dönütler ve müdahaleler doğrultusunda hikâyesini şekillendirir.

Anlatıcı, dinleyici muhitine hoş görünme çabası içerisinde. Bu yüzden daima dinleyici meclisinin yaş grubunu, eğitim seviyesini ve sosyal şartlarını göz önünde bulundurmalıdır. Dinleyici ile hikâyeci arasındaki zihniyet ve hissiyat birbiriyle uyuşmadığı takdirde dinleyici âşıktan hoşnut kalmaz ve memnuniyetsizliğini dile getirir.

Hikâyenin özellikle türkü/deyiş bölümlerinde dinleyici ile anlatıcı arasındaki etkileşim hat safhadadır. Kimi zaman türküler birlikte söylenir, kimi zaman ise alkış tutup coşkuyla oynanır. Hikâyenin bitiminde de dinleyiciler, “diline sağlık, yazık olmuş” gibi tepkiler verirken âşıklar da “Allah cümle hasretleri kavuştursun, Allah cümle ümmeti Muhammedin derdine derman, yarasına merhem yetiştirsin” gibi dualar eder.

1.3.6. Mekân

Halk hikâyesi anlatma geleneğinde anlatının/metnin icra edildiği ortama mekân adı verilir. Mekân, icranın seyri açısından çok önemlidir. Bu yüzden halk hikâyesi her mekânda anlatılmaz. Çukurova bölgesinde hikâyeler dağlık yerleşim yerleri, köyler, köy kahveleri, sahra toplantıları, sıra geceleri, yayla ve düğünlerde anlatılır.

Günümüzde toplantılar çok yaygın olmamakla birlikte yine de yapılmaktadır. *Kahvelerin, sahra toplantılarının, sıra gecelerinin yerini âşıklar bayramı, çeşitli partilerin düzenlediği programlar, belediyeler tarafından düzenlenen festivaller almıştır. Bu yeni icra alanları, âşıkların hikâye anlatıp, türkü söyledikleri yeni geçim kaynaklarıdır. Artık değişen şartlara uyan hikâyeci âşık, dışa açılmakta ve modern iletişim araçlarının nimetlerinde faydalanmaktadır (Şenesen, 2009: 93).*

Âşık, hikâyeye anlatmaya başlamadan önce dinleyicilerle sağlıklı bir iletişim kurmak adına herkesin kendisini rahatlıkla işitebileceği ve görebileceği bir yere oturur. Ayrıca âşığın kalın döşekler üzerine oturtulması ve tüm ihtiyaçlarının eksiksiz giderilmesi gelenek çerçevesinde yer alır.

BÖLÜM II

2. ÇUKUROVA'DA HİKÂYECİLİK GELENEĞİ VE ÂŞIK KARAYİĞİT OSMAN

2.1. ÇUKUROVA'DA HİKÂYECİLİK, HİKÂYECİLER VE HİKÂYELER

Hikâye türünün ilk örnekleri İslamiyet öncesi dönemlerde görülür. Fakat halk hikâyelerinin oluşumu on altıncı yüzyıla kadar dayanır. Âşıkların hayatları etrafında oluşan halk hikâyeleri üzerine yapılan ilk çalışmalar on dokuzuncu yüzyılın sonundan itibaren başlar. İlk olarak çalışmalar batıda başlar ancak zamanla Türkiye’de de çeşitli düzeyde çalışmaların yapıldığı görülür (Boratav, 1988: 254-259).

Çukurova yöresinde hikâyecilikle ilgili olarak ilk çalışmalar metin derlemesi şeklinde olmuştur. İlk derlemeciler ise Pertev Naili Boratav, Ali Rıza Yalın(Yaman), Wolfram Eberhard, Kurd Reinhard gibi araştırmacılarıdır. Çukurova’dan en çok türkölü hikâyeler derleyen ve yayınlayan Ali Rıza [Yalın] olmuştur. Yalın, 1923 yılında “Tarsus Gazetesi”nde derlediği beş hikâyeyi yayınlamıştır. (Han Mahmut, Oğuz Pehlivan, Yeğen Mehmet Paşa, Genç Osman ve İlbeylioğlu) Bu çalışmaların devamında 1928 yılında “Ahmet Bey’in Bozlağı” ve “İlbeylioğlu” hikâyelerini Adana Mıntıkası Maarif Mecmuası’nda ardından 1929 yılında “Oğuz’un Gamlı Oğlu Ayhan”, “Oğuz’un Torunu Beğböğrek” hikâyelerini Çukurova’da Memleket” isimli mecmuada derlemiştir. 1930’da “Deli Boran”, 1935’te Bey Börek ve Benli Boz”, 1936’da “Öksüz Ali” ve “Kul Öksüz”, 1939-1940 yıllarında “Koroğlu’nun Gürcistan Seferi”, 1940 yılında ise “Ercişli Emrah” hikâyelerini neşretmiştir. Yalın, *Cenup’ta Türkmen Oymakları* isimli eserinde ise bu bölgeden topladığı malzemeleri parça parça yayınlamıştır. Ali Rıza Yalın’dan sonraki süreçlerde Hasan Çavuş, Mustafa Uz, Şükrü Elçin derleme çalışmalarına devam ederken Osman Bahadırlı “Sürmeli Bey” hikâyesi (1940), Taha Toros ise “Hurşid Bey Hikâyesi”ni (1940) neşreder.

P. N. Boratav, 1947 yılında Çukurova bölgesinden on iki tane hikâye derlemiştir (Yeğen Ali, Karacaoğlu, İlbeylioğlu, Sefil Abdurrahman, Hurşit, Koroğlu, Âsuman ile Zeycan, Öksüzdoğan, Şah Mayıl, Emrah, Deli Boran ve Ahmet Bey ile Guharî). Wolfram Eberhard, Adana-Kozan-Gaziantep bölgelerindeki hikâyecilik geleneğini araştırmış “Arslan Ali (Ali Soylu), “Jandarma Ali (Ali Tekerek), Hüseyin Bozdoğan, Mehmet Göçün” gibi ustalardan derlemeler yapmıştır.

Yaşar Kemal, bölgede çalışma yapan bir diğer isimdir. Kemal, “Öksüzdoğan” türkölü hikâyesini en iyi söyleyenin Çolak Ökkeş olduğunu söyleyerek yörede pek çok Koroğlu

söyleyen kişi (Gebelili Murtaza, Küçük Mehmet, Kazamacılı Güdümen Ahmet vb.) ile karşılaştığını belirtmiştir.

K.Reinhard 1967 yılında “Günümüzde Türkiye’de Hikâye Anlatma Uygulaması” başlıklı çalışmasında halk hikâyeleri ile ilgili tespitlerde bulunmuştur. İ. Davutoğlu 1981 yılında “Öksüz Ali, Gündeşlioğlu ve Deli Boran” hikâyeleri üzerine çalışma yapmıştır. E. Şimşek “Arzu ile Kamber, Deli Boran”, M. Nuri Mungan ve Mustafa Hızlı “Han Mahmud Hikâyesi, Ali Paşa” hikâyelerini derlemişlerdir. Salim Güven “Esmen ile Zevcen, Ali ile Fatma, Kamberoğlu ve Elbeğöglü” hikâyelerini derlerken Kazım Çimen “Güzel Ahmet ve Esmâ Han” hikâyelerini derlemiştir.

Gülay Mirzaoğlu, *Çukurova’da Yaşayan Cerit Türkmenleri’nde Halk Hikâyeciliği ve Halk Hikâyeleri* isimli çalışmasında Cerit Türkmen aşiretine mensup Ahmet Cehan’ın (Ahen) hikâyeciliği hakkında ilgi çekici bilgiler vermiştir. Çalışmasında “Deli Boran”, “Elbeylioğlu”, “Gündeşlioğlu”, “Yazıcıoğlu”, “Öksüz Ali”, “Koroğlu’nun Gürcistan Seferi”, “Bey Mayıl” ve “Ali Paşa” hikâyelerine yer vermiştir.

İsmail Görkem tarafından hazırlanan “*Halk Hikâyeleri Araştırmaları Çukurovalı Âşık Mustafa Köse ve Hikâye Repertuarı*” adlı eserde, Çukurova’daki hikâyecilik geleneği, hikâyecilik geleneğiyle ilgili yapılan çalışmalar, Âşık Mustafa Köse’nin hayatı, sanatı ve repertuarı, Güzel Ahmet, Han Mahmud, Bal Böğrek, Helvacı Güzeli ve Âşık Halil hikâyeleri biçim ve içerik yönünden incelenmiştir.

Refiye Okuşluk Şenesen ve Kemal Çopuroğlu tarafından yapılan çalışmalarda Çukurova bölgesinde halk hikâyecileri ile ilgili kapsamlı bilgilere ulaşmak mümkündür. Çopuroğlu “*Yukarı Çukurova’da Âşıklık Geleneği ve Âşık Eyyubi*” adlı eserinde kaynak şahıslar ve âşıklar hakkında ayrıntılı bilgiler sunmuştur. Şenesen ise “*Adana Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği Geleneği*” adlı çalışmasında yalnız âşıklara değil hikâye anlatılan ortamlarda bulunmuş kişilere de yer verdiğini ifade etmiştir.

2.2. OSMANİYE VE DÜZİÇİ’NDE HİKÂyecİLER VE HİKÂyeler

2.2.1. Hikâyecilik Geleneği

Halk hikâyeleri, Türk kültür tarihi içerisinde çok önemli bir yere sahiptir. Hikâyeler içerisinde kültür birikimimize dair pek çok unsur barındırır. Hikâye anlatmanın kaynağı ise eski Türk boylarının av törenlerinde ozanlar tarafından okunan şiirlere dayanır. Günümüzde hikâyeler âşıklar/hikâyeciler tarafından dağlık yerleşim yerleri, köyler, köy kahveleri, sahra

toplantıları, sıra geceleri, yayla ve düğünlerde icra edilir. Ancak gün geçtikçe çeşitli sebeplerden dolayı geleneğin temsilcisi âşık sayısı azalmaktadır.

Düziçi yöresindeki hikâyecilik geleneğinin temelinde “kınacı gitme/davete gitme” âdeti yatmaktadır. Bunun yanında bir ay kadar süren âşıkların “türkü söyleme” ve “türkölü hikâye anlatma maksatlı geziler” de yöredeki geleneğin oluşumunu etkiler. Kınacı gitme âdeti şu şekildedir: Erkek tarafı, kız tarafından kendilerini eğlendirmek için bir âşık isterler. Âşık önce dört beş tane yoz türköl (hikâyesiz türköl) söyler. Daha sonra erkek evi gelesiye kadar yaklaşık 10-12 saat yetkili kişii tarafından istenen türköl ve hikâyeyi dillendirir. Türköl anlatma ve hikâye anlatma maksatlı gezilerde ise yöre âşıkları kış mevsiminde Düziçi, Osmaniye, Kadirli ve Bahçe'nin bazı köylerinin ağı konaklarında arzu edilen türköl ve hikâyeleri söylerler. Kadınlar da âşığın sesini uzaktan dinleyerek hoşça vakit geçirirler (Görkem, 2000: 29-31).

Hikâye anlatımı sırasında âşıklar dinleyici çevresinin sessiz olmalarını ve gösterimden başka bir şeyle ilgilenmemelerini bekler. Âşığın bu isteğine uymayan olursa ya onları sözlü bir şekilde uyarır ya da esprili bir maniye konu yaparak onların dikkatleri tekrar üzerine çeker. Dinleyiciler arasında konuşan olursa, âşık onlara “anlat bakalım ben de dinleyim.” şeklinde sözler söyleyerek kızar (Görkem, 2000: 31).

1960 yıllarına kadar, para kıymetli olduğı için, âşıklara yaptıkları hizmetin karşılığı olarak davar, elbise, gömlek, heybe vb. şeyler hediye olarak verilmiştir. Görkem'in tespitine göre, Âşıklar ile düğün sahibi arasında pazarlık yapılmakta ve genellikle yörede “kınacı / davete gitme” işinin piyasası 2,5 ilâ 3,5 milyon arasında değişmektedir. Bu paraya ilaveten, âşığa düğün sahibi tarafından giyecek ve yiyecek çeşidinden bazı hediyeler de vermektedir (Görkem, 2000: 31).

Şenesen, âşıklarla yapmış olduğı görüşmelerde elde ettiğı bilgiler doğrultusunda hikâye anlatma geleneğinin bugünkü durumu ile ilgili şu açıklamaları yapmıştır: “*Bölgede eskisi kadar olmasa da hâlâ yaşayan bir hikâyeye anlatma geleneğinin olduğunu söyleyebiliriz. Hikâyeci âşıklar geleneğinin geleceğinin ne olacağı sorusuna ‘Hikâyeler, hikâyecilik ölmez. Hâlâ hikâyeye dinleyen insan var. Konular güzel olursa hikâyeye doğru ve güzel anlatılırsa, âşık malını satmasını bilirse gelenek devam edecektir. Çünkü bu hikâyeler bizim yaşantılarımızın fotokopileridir.’ diyorlar. Ancak televizyonun ve batı hayranlığının kültürümüze büyük bir darbe vurduğunu, gittikçe benliğimizden uzaklaştığımızı da ekliyorlar. Biraz eli kalem tutan âşıkların hikâyeye anlatmak yerine roman yazmaya*

kalkmaları da bu sanata darbe vurmaktadır. Genel olarak hikâyeciler umutlarını kesmeden ‘dinleyicimiz azdır ama özdür’ sözüyle mücadele etmektedirler” (Şenesen, 2009: 103).

Yörede yaşamış ve yaşayan âşıklardan bazılarını şunlardır:

1. Âşık Mustafa (Deli Mustafa)
2. Âşık Güllü (Güllü Kâhya)
3. Gül Ali ve Abdal Seydihan
4. Kır İsmail (İsmail Güngör/Tab’lı İsmail/İsmail Tabak)
5. Üdülü Musduk
6. Âşık Mahmut
7. Âşık Mehmet Köse
8. Kirik Ali (Âşık Ali Altun)
9. Koroğlu (Âşık Mehmet Demirci)
10. Âşık Mehmet Tülüce (Kulaçkollu Mehmet Ağa)
11. Âşık Mehmet Ova
12. İspir Onbaşı
13. Âşık Mehmet İper
14. Âşık İbrahim Tülüce (Tulug İrbâm)
15. Cennet Karı (Maraşlı’nın Avradı)
16. Karayığit Osman
17. Halit Körkü
18. Dursun Yeşildağ

İsimlerini belirttiğimiz âşıkların bazılarının okuma-yazması varken bazılarının yoktur. Çoğu cura ve saz çalmasını bilmektedirler. Âşıklar, düğünlerde ve kınacı davetlerinde hikâyelerini anlatarak az da olsa bir miktar para kazanmaktadırlar.

2.2.2. Yörede Anlatılan Hikâyelerin Özellikleri

Çukurova, hikâyecilik geleneğinin sürdürüldüğü önemli bölgelerden biridir. En çok sevilen hikâyeler, aşk hikâyeleri ve kahramanlık konulu hikâyelerdir.

Hikâyelerin türkölü kısımları ve türkölöl bulunmaktadı. Kara hikâyeye denilen türkölöl hikâyeler, anlatıcı ve dinleyiciler tarafından pek sevilmez. Sazsız, müziksiz hikâyeler yavan bulunur.

Düziçi ve yöresi âşıklarının hemen hemen tamamı üç telli küçük saz (cura/ırızva) çalmaktadır. Sadece yörede âşıklık geleneğinin son “popüler” temsilcisi Karayiğit Osman, bağlama çalmaktadır. Saz çalamayan âşıkların da sayıları çok azdır hikâyelerdeki türkölöl değnek tutarak ve ezgisi ile söylemektedir. Yöre âşıklarının verdikleri bilgilere göre, hikâyelerdeki türkölöl “bozlak makamı”, “ağıt havası”, “barak havası”, “yüksek hava/kaba makam”, “engin hava/engin makam” gibi belli makamlarla söylenmektedir. Hikâyelerdeki ağıt tarzındaki deyişler genellikle “Tecirli ağıt” denilen bir makamla söylenmektedir. Bozlak makamı 11 heceli türkölölde görülürken engin makamı 8 heceli türkölölde görölmektedir. Ayrıca hikâyedeki türkölöl icra edilirken genellikle son iki mısra iki defa tekrarlanmaktadır. Âşıklar, ilk söyledikleri şeklin daha düzgün olduğunu, ikinci tekrarı ise dinleyicilerin kolayca anlaması için yaptıklarını söylemişlerdir.

2.3. HİKÂYECİ ÂŞIK KARAYİĞİT OSMAN

2.3.1. Hayatı

Yörede Karayiğit Osman ismiyle tanınan aşığın asıl adı Osman İper'dir. 1 Ekim 1954 günü Osmaniye ili Düziçi ilçesi Zindeğan (Çitli) köyünde doğmuştur. Gerçek doğum yılı ise 1950'dir. Baba adı Ali, annesinin adı ise Fatma'dır. Evli olup altı çocuk sahibidir. Çocuklarının hepsi sağdır. 14 torunu vardır.

“Karayiğit”, sadece kendisinin değıl, aynı zamanda ailesinin lakabıdır. “Kara” denmesinin nedeni, ailesinin esmer oluşundandır. “Yiğit” lakabı ise dedesinin çocukken yaşadığı bir olaydan sonra verilmiştir. Anasız-babasız büyüyen dedesi, bir yerde çobanlık yapmaya başlar. Kazandığı bir altını, (bir altın o zamanlar çok değerlidir) davetli olmadığı halde gittiği bir düğünde küçümsenince, şaba yapan abdala verir. Bunun üzerine “yiğit” denir. Böylece lakabı “Karayiğit” olur (İşlek, 2012: 94).

Okuma yazmayı, çocukken dağda sürü peşinde koşarken kendi kendine öğrendiğini ifade etmektedir. İlkokul diplomasını askerliğini yaptığı Kayseri'nin Sarız ilçesinde 1975 yılında, Kızılpınar İlkokulundan almıştır.

İlk sazını almasının hikâyesini Özkan şöyle ifade eder: “1964'te eniştesiyle birlikte Tesbi (Diğer Farsak) denilen köye, mal almaya giderler. Orada karşılaştığı Âşık Hüseyin'nin evinde, bir “damdıra” (cura) görür. Aşığa curayı satıp satmadığını sorar. Âşık

satabileceğini söyler. Bunun üzerine Osman, cebindeki paranın hepsini, yani 15 lirayı vererek curayı alır. Bu curayı halen kullanmaktadır. Ama daha çok Düziçi'nde emekli bir öğretmenden satın aldığı bağlamayı kullanmaktadır” (Özkan, 2010: 32).

1962 yılından itibaren ders aldığı hocalarının şu kişiler olduğunu söyler: Âşık İsmail Tabak (Kır İsmail), Âşık Mehmet Demirci (Âşık Koroğlu), Âşık Mehmet Ova, Âşık Mehmet Kılıç, Âşık Ali Demirci, Âşık Yakup Hoca, Âşık Mahmut, Âşık Mehmet Çoban (Âşık Körezek), Âşık Ömer Zincir (Âşık Altın Ömer, Elbeyli köyünden olup hâlen hayattadır), Âşık Ali Kirik, Âşık Mehmet Öztürk (Âşık Çöllo), Âşık Seydoğan (Abdal Seydihan/Âşık Davulcu), Âşık Mehmet İnce, Âşık Mustafa Çimper, Âşık Mehmet Demirci (Âşık Koroğlu).

2.3.2. Sanatkârlığı

Karayiğit Osman bağlama çalarak hikâyelerini icra eder. Âşık, Düziçi yöresinde sayısız düğün, kına ve şenliklere katılmıştır. Fakat son on yıl içerisinde festivaller ve derleme için gelenler dışında sanatı icra etme şansını bulamadığını ifade etmiştir.

1991 ve 1992 yıllarında Adana'da, Uluslararası Karacaoğlan Şöleni'ne katılmış, burada çalıp söylemiştir. Bu âşıklar şöleninde dereceye girenlere çeşitli ödüller verilmiş, fakat kendisi dereceye girememiştir. Bunun nedeni olarak da şölene katılan 70 kadar âşık için toplam dört saat süre verildiğini ve sürenin kısa oluşu yüzünden hünerini gösteremediğini söylemektedir.

Düğünler ve şenlikler dışında TRT gibi ulusal kanallara çıktığı gibi, yöredeki yerel radyo ve televizyonlarda da program yapmıştır. Ayrıca 2011 yılında Müzik ve Yol adlı programda kendisi tanıtılmıştır.

Türkülü hikâyeleri söylerken sazını ve sesini ustalıkla kullanır. Anlatmış olduğu kısa Karacaoğlan rivayetindeki türkülerini sazıyla ezgili olarak seslendirmiştir. Bu türkülerin Karacaoğlan'ın dini kimliğini ön plana çıkaran bir nitelikte olduğu görülmektedir.

2.3.3. Repertuarı

Repertuarında bulunan türkülü hikâyeler ve bunları öğrendiği âşıklar ise şöyledir:

1. Karacaoğlan Hikâyesi: Âşık Yakup Hoca
2. Âşık Garip hikâyesi: Âşık Kır İsmail
3. Öksüz Ali: Âşık Yakup Hoca
4. Elbeylioğlu Hikâyesi: Âşık Mehmet Oruç
5. Ali Paşa Hikâyesi: Âşık Davut

6. Mahmut Han Hikâyesi: Âşık Mehmet Demirci (Âşık Köroğlu)
7. Hurşit Bey Hikâyesi: Âşık Mehmet Ova
8. Esmahan Hikâyesi: Âşık Ali Kirik
9. Ahmet Bey Hikâyesi: Âşık Mehmet Ova
10. Bey Böğrek Hikâyesi: Âşık Mehmet Ova
11. Deli Boran Hikâyesi: Âşık Mehmet Ova
12. Güzel Ahmet Hikâyesi: Âşık Mehmet İnce
13. Köroğlu'nun Gürcistan Hikâyesi: Âşık Mehmet Demirci (Köroğlu)
14. Köroğlu'nun Moskof Seferi: Âşık Mehmet Demirci (Köroğlu)
15. Köroğlu'nun Turna Teli Hikâyesi: Âşık Mahmut
16. Ayvaz'ın Kaçırılması Hikâyesi: Âşık Mehmet Demirci (Köroğlu)
17. Köroğlu'nun Atının Kaçırılması: Âşık Yakup Hoca
18. Gündeşlioğlu Hikâyesi: Âşık Davut

Bunların dışında Dadaloğlu, Karacaoğlan ve Yazıcıoğlu'nun bazı türkülerini hikâyeleriyle birlikte anlatabilmektedir. Ayrıca Düziçi yöresinde de yaşamış olan Âşık Hüseyin'in hikâyesiyle ona ait türküleri de bilmektedir.

Bekir İşlek'in Âşık Karayığit Osman'dan derlediği hikâyeler, *Çukurova Folkloru (İçin) Seksen Kapıya Doksan Değnek Çalmak* (2012) isimli eserde yayımlanmıştır. Çalışmamıza kaynaklık eden altı hikâye dışındaki (Güzel Ahmet, Han Mahmud, Hurşit, Öksüz Ali ve Sarız'dan Bir Aşk Hikâyesi) tezimize eş zamanlı olarak Yeliz Saygılı tarafından incelenmiştir.

BÖLÜM III

3. HİKÂYELERİN TAHLİLİ

3.1. TAHKİYELİ KISIMLARIN TAHLİLİ

Görkem, tahkiyeli metinlerle ilgili şu açıklamaları yapmıştır: “*Tahkiyeli metinlerin sözlü kültür geleneği dairesinde icra edilmesi, ait olduğu toplum fertlerinin değer, inanç, kanaat ve dünya görüşlerini ifade etme yolu olarak kabul edilebilir*” (Görkem, 2000: 95).

Alan Dundes, tahkiyeli eserlerin “hikâyeyi anlatana” ve “dinleyicilere/seslenilenlere” göre farklı manalar taşıyabileceğini ve icra edildiği anda farklı anlamların çıkabileceğini belirtir. Lauri Hanks meseleyi daha ayrıntılı bir şekilde ele alarak “anlam” hakkındaki görüşlerini dile getirir. Bu isimlendirmeye göre folklor metinlerinin “yapılan” ve “gerçek” anlamları vardır. “Gerçek anlam”, folklor eserinin icra edilmesi esnasında ortaya çıkar ve halk hikâyelerinin tabii durumlarında olan anlamdır. “Yapılan” anlamsa bilim adamlarının tahkiyeli metinleri “yorumlaması” ile meydana gelen anlamdır (Görkem, 2000: 95).

3.1.1. Motif Halkaları ve Olay Örgüleri

Aktaş, anlatmaya dayalı eserlerde en önemli unsurun vak’a olduğunu söylemiştir. Vak’a “herhangi bir alâka ile bir arada bulunan veya birbiriyle ilgilenmek mecburiyetinde kalan fertlerden en az ikisinin karşılıklı münasebetleridir (Aktaş, 1984: 49).

Metinlerde anlatımın biriminin en küçük yapı taşı olarak çekirdek işlevini gören vak’a, İngilizce’de “motive” olarak adlandırılırken Türkçe’de “motif” kelimesi ile adlandırılmaktadır.

Türkiye’de halk hikâyesi üzerine yapılan çalışmalarda “kısım, bölüm” karşılığında “episot” kelimesi kullanılmaktadır. Anlam karışıklığı meydana gelmemesi için “vak’a” yerine “motif halkası”, “episot” kelimesinde karşılık olarak da “bölüm” terimini kullanacağız.

Balbörek Hikâyesi (BBH)

Giriş Bölümü

1. Oğuzeli’ne hükmeden bir Bey’in çocuğu olmaması üzerine Allah’a dua etmesi
2. Duanın neticesinde Bey’in rüyasına bir dervişin girmesi ve bir oğlan çocuğu sahibi olacağını ancak çocuğun ismini Bey’in yanına gelen bir misafirin koyacağını söylemesi

3. Belli bir süre geçtikten sonra Bey'in bir oğlan çocuğunun dünyaya gelmesi ve gördüğü rüyanın etkisiyle çocuğa isim vermemesi
4. Çocuğun isimsiz oluşundan dolayı okulda sıkıntı çıkması
5. Çocuğa isim vermek üzere mevlitlerin kuranların okunduğu büyük bir törenin düzenlenmesi
6. Törene gelen yaşlı bir adamın çocuğun göğsündeki böbrek büyüklüğündeki benden dolayı ona "Balbörek" ismini vermesi

Gelişme Bölümü

1. Bey'in ikinci karısının ve dostunun Balbörek'i zehirli yemek ve zehirli elbise ile öldürmek istemesi ve Balbörek'in atı Benliboz'un yardımıyla bu tuzaklardan kurtulması
2. Balbörek'in hastalanması ve atı Benliboz ile yarış yapmak istemesi
3. Balbörek'in yarış sırasında analığı ile analığın dostunu öldürüp gözden kaybolması
4. Balbörek'in başka bir şehirde yaşlı bir kadının evine misafir olması
5. Bu şehirde Akkavak kızı ile güreşmesi ve birbirlerini yenememeleri
6. Benliboz'un Balbörek'e yol göstermesi sonucunda Akkavak kızına karşı galip gelmesi
7. İmtihanları kazanan Balbörek'in Akkavak kızı ile evlenip memleketine gitmek istemesi
8. Akkavak'da kalmak isteyen Bey kızının yolda Balbörek'i sarhoş edip atıyla memleketine kaçması
9. Temiz hava vasıtasıyla Balbörek'in ayılması ve Akkavak kızının koşulsuz Babil'e gitmeyi kabul etmesi
10. Akkavak kızı ile Balbörek'in Babil şehrine varması ve kırk gün kırk gece sürecek düğünlerinin başlaması
11. Balbörek'in düğünü bitmeden kırk atlısıyla beraber çıktıkları av sırasında kralın askerleri tarafından yakalanıp öldürüldüğü haberinin ortalığa yayılması
12. Akkavak kızının Oğuz Bey'inin kardeşi Kel Vezir'in oğlu ile Balbörek'in yedi yıl yasını tutma şartı ile evlenmek için sözleşmesi
13. Balbörek'in Bezirgân Bey'inin vasıtasıyla annesinin gözlerinin kör olduğunu ve Akkavak kızının amcası Kel Vezir'in oğlu ile evlendiğini duyması

Sonuç Bölümü

1. Kralın kızının Balbörek'in başından geçenleri öğrenmesi

2. Kral kızının Balbörek'in din değiştirme şartını kabul ederek onunla evlenmeye karar vermesi

3. Balbörek'in kral kızının yardımlarıyla kaleden kaçması ve Benliboz'un Balbörek'i memleketine yetiştirmesi

4. Balbörek'in yolda karşılaştığı çoban ile kıyafetlerini değiştirmesi, dervişten de tef alması

5. Pınar başında kız kardeşi ile Benliboz'un kardeşi Hudiye ile rastlaşıp konuşması

6. Derviş kılığındaki Balbörek'in Akkavak kızı ile Kel Vezir'in oğlunun düğün töreninde şiirlerle kendini tanıtması

7. Balbörek'in Kel Vezir'in oğlu ile kız kardeşi Zühre'yi kurulan düğünü feshetmeden o gece evlendirmesi

8. Balbörek'in emri ile binlerce kişinin sınır boyundaki kralın kalesine varması ve kırk arkadaşını kendisine vermesini söylemesi, bu kırk arkadaştan biri eksik olunca kırkını kişi yerine kralın kızını istemesi

9. Balbörek'in önce dinini değiştirip Müslüman olan kralın kızıyla sonra da Akkavak kızıyla evlenmesi.

Hikâyenin olay örgüsü, oldukça uzun ve hareketlidir. Hikâyenin başi ve sonu arasında bir hayli dallanmaların olduğu görölse de hikâyedeki vak'alar, Balbörek'in maceraları etrafında gelişmektedir. Oğuzeli'ne hükmeden bir beyin çocuk sahibi olmak istemesi, dualar neticesinde doğan bu çocuğa ad verilmesi ve Akkavak kızı ile evlenmesi olay örgüsünün ilk halkasını oluştururken, Balbörek'in kralın kalesinde hapsedilmesi, kralın kızının yardımı ile memleketine dönmesi ve hem Akkavak kızı ile hem de kralın kızıyla evlenmesi de olay örgüsünün ikinci halkasını oluşurmaktadır.

Ahmet Bey ve Güheri Hikâyesi (ABH)

Giriş Bölümü

1. Kazan (Sis)' e hükmeden Mehmet Bey'in kız çocuğu Güheri ile küçük kardeşinin oğlu Ahmet'i evlendirmek istemesi.

2. Bey'in fakir oldukları için bu işe rızası olmayan kardeşi ile çocuklarına beşik kertmesi merasimi düzenlemeleri

3. Ahmet'in önce babasını sonra da annesini kaybetmesi.

4. Bey'in, hanımı ile anlaşıp Ahmet'i evine almaları.

Gelişme Bölümü

1. Devenin Ahmet'i ısırarak yaralaması.
2. Ahmet'in yarasının tedavi edilememesi ve bakıma muhtaç kalması.
3. Bey'in Ahmet'e en iyi şekilde kızının bakabileceğini düşünmesi üzerine kızıyla Ahmet'i Ahmet'in baba evine göndermesi.
4. Güheri'nin babasının evine gelen misafirleri ağırlamak için Ahmet'ten izin isteyip bir süreliğine evden ayrılması.
5. Bu sırada Ahmet ile evlenmek isteyen komşu kızının Ahmet'in yanına gelmesi
6. Bu kızın Güheri'ye dünürü geldiğini, bu yüzden babasının evine gittiğini söyleyerek Ahmet'i kandırması ve ona kendisiyle evlenmesini istemesi.
7. Ahmet ile komşu kızını diz dize gören Güheri'nin bir türkü söylemesi.
8. Ahmet'in kötü niyetli komşu kızı yüzünden Güheri'yi yanlış anladığını söylemesi üzerine Güheri'den bir türkü daha söylemesini istemesi
9. Ahmet'in yaralarının daha da azması ve iyileşmemesi
10. Güheri'nin annesine yardım etmek için yine baba evine gitmesi
11. Ahmet'in Güheri'nin bu sefer gelmeyeceğini düşünüp ümitsizliğe kapılması ve yatağının içinde ağlayarak bir türkü söylemesi
12. Ahmet'in türküsünü işiten Güheri'nin sessizce içeri girmesi ve Ahmet'in cansız bedenini görmesi

Sonuç Bölümü

1. Ahmet'in defnedildiği sırada Güheri'nin babasının ve Ahmet'in nesillerinin tükeneceğinden duydukları üzüntüden dolayı Ahmet ismini alıp erkek olmak istemesi
2. Kızın erkek giysisi giyip beylik makamına oturması
3. Kendi halinde olan bir gencin tüm itirazlara rağmen Güheri'yi istemesi
4. Güheri'nin Ahmet'in acısını hâlâ yüreğinde taşıdığını dile getiren bir türkü söylemesi
5. Görücülerin hiçbir şey diyemeden kalkıp gitmeleri.

Ahmet Bey ve Güheri hikâyesinin olay örgüsü oldukça kısadır. Bu bağlamda herhangi bir kahramanlık ve mücadele olmadığından hikâyede durağanlık söz konusudur. Amca çocukları olan Ahmet Bey ve Güheri'nin beşik kertmesi olmasıyla başlayan anlatı,

Ahmet Bey'in beylik beklerken ani bir hastalıkla mücadele etmesi, sonunda da dayanamayıp ölmesi üzerine Güheri'nin Ahmet Bey kılığına girip beylik makamına oturması ile biter.

Ali Paşa Hikâyesi (APH)

Giriş Bölümü

1. Malatya'ya bağlı Darende'de hüküm süren Ali Paşa'nın Ali adlı yeğninden ilerde iyi bir bey olabilmesi için satranç öğrenmesini istemesi
2. Altı ay geçtikten sonra Ali Paşa'nın yeğniyle satranç oynamak istemesi
3. Oyunu Ali kazanınca Ali Paşa'nın yeğni için ölüm emrini vermesi
4. Cellatların bir daha memleketine gelmemesi şartıyla Ali'yi öldürmekten vazgeçip onun yerine yoksul bir çocuğun başını kesip Bey'e götürmeleri

Gelişme Bölümü

1. Memleketinden ayrılmak zorunda kalan Ali'nin Hristiyanların yaşadığı bir şehirde Türk olduğu gizleyerek kiliseye girmesi
2. Kilisedeki papazın Ali'ye yardım etmek istemesi ve kendisine ait olan manifaturasında iş vermesi
3. Ali'nin manifaturadaki işleri çok iyi idare etmesine çok sevinen papazın Ali'ye evindeki bir odayı vermek istemesi
4. Ali'nin papaza kötülük getirmekten korkmasına rağmen bir süre papazın evinde kalması
5. Papazın Ali'ye hizmet etmesi için üç kız getireceğini, içlerinden birini seçmesini Ali'den istemesi
6. Ali'nin bu üç kızdan en küçüğü olan Mayrım'ı seçmesi ve ona âşık olması
7. Mayrım ile dayısı Ali Paşa yüzünden kavuşamayacağını düşünen Ali'nin papazın evinden uzaklaşması
8. Papazın Ali'nin bir varis değil Türk olduğunu anlaması ve Ali Paşa'nın casusu olduğunu düşünmesi
9. Ali'nin memleketine gidip dayısından iş istemesi
10. Kendisinden iş isteyen delikanlının yeğni olduğunu anlamayan Ali Paşa, ona iş vermesi
11. Ali Paşa uyurken Ali'nin saz çalıp türkü söyleyerek bir kıza âşık olduğunu duyurması

12. Bu türküyü işiten Ali Paşa'nın işe aldığı delikanlının yeğni Ali olduğunu anlayıp Ali'ye sevdiği kızı almak istemesi

13. Ali Paşa'nın Mayrım'a Gülistan adını vererek onu yeğniyle evlendirmek üzere memleketine götürmesi

14. Ali Paşa'nın hem kendi düğününü hem de yeğni Ali'nin düğününü bir arada yapmak istemesi

15. Düğün sırasında padişah tarafından Ali Bey'in çağırılması

16. Ali Bey, İstanbul yolundayken gelen haberle memleketine dönmesi ve seyisi ile kız kardeşini aynı odada görmesi

17. Ali Paşa gördükleri karşısında çok sinirlenince memleketimde dişi halkı koymadan gitmem diyerek önce kız kardeşini ve seyisi sonra da nişanlısı Eşe'yi öldürmesi annesini öldürecekken de yeğni Ali tarafından durdurulması

18. Ali Paşa'nın nişanlısını öldürdüğü için çok pişman olması, ölmek için dua etmesi ve İstanbul'a giderken yolda ölmesi

19. Ali'nin dayısının vekili olarak padişahın yanına, İstanbul'a, varması ve düşmanlar tarafından esir düşmesi

Sonuç Bölümü

1. Ali'nin saç sakal tıraşı için dışarı çıktığında Dareneliler'in dilencilik yaptığını görmesi ve bu duruma çok üzülmesi

2. Kısa bir süre sonra esir değişimi yoluyla Ali'nin özgür bırakılması

3. Ali'nin bir süre dilencilik yaptıktan sonra memleketine dönmek istemesi ve yolda bir yaşlı tarafından Darend'e Gülistan'ın hükmettiğini öğrenmesi

4. Ali'nin Gülistan'ın kaldığı eve gelerek dilenmesi ve Gülistan'ın bir Ermeni ile evlendiğini öğrenmesi

5. Gülistan'ın Ali'ye isterse kızı Telli Senem ile evlenebileceğini söylemesi

6. Ali'nin gönlünün düştüğü Telli Senem ile evlenmesi

Hikâyeye adını veren Ali Paşa olsa da olay örgüsü büyük ölçüde Yeğen Ali etrafında şekillenir. Hikâyenin giriş bölümünde Ali Paşa ile Yeğen Ali arasında bir yenilgi yüzünden çatışma başlar. Bu çatışma sona erdiğinde ise aşk/sevda ekseninde "arzu etmek" fiili karşımıza çıkar. Yeğen Ali, Mayrım'ı arzularken Ali Paşa da nişanlısı Eşe'yi arzular. Ancak her ikisi de kavuşma eylemini gerçekleştirmez.

Hikâyenin gelişme ve sonuç bölümünde de anlatıcının dinleyiciyi şaşırtma isteği ön plana çıkmaktadır. Ali Paşa, kız kardeşinin uygunsuz davranışları yüzünden çok sevdiği Eşe'yi sebepsiz yere öldürür, daha sonra da kahrından kendisi ölür. Böylece hikâyede Ali

Paşa'nın fonksiyonu sona erer. Yeğen Ali'nin ise esaretten kurtulduğunda Mayrım ile kavuşacağı düşünülürken beklenmedik bir son gerçekleşir. Mayrım'ın başka birisiyle evlenmesi üzerine Yeğen Ali, gönlünü Mayrım'ın kızı Telli Senem'e kaptırır ve onunla evlenir.

Âşık Garip Hikâyesi (AGH)

Giriş Bölümü

1. Tivriz Beyi ölünce asıl adı Mustafa lakabı Garip olan oğluna büyük bir servetin kalması

2. Garip'in amcaları tarafından hor görülmesi

Gelişme Bölümü

1. Garip'in amcalarından aldığı az bir para ile kardeşi ve annesiyle birlikte Tivriz'i terk etmeleri

2. Uzun bir yol kat ettikten sonra vardıkları şehirde Hoca Efendi'den yardım istemeleri

3. Hoca Efendi'nin çaresiz kalan bu aileyi evinde misafir etmesi

4. Garip'in başından geçenleri Hoca Efendi'ye anlatması

5. Hoca Efendi'nin Garip'i çok sevmesi ve ona ve ailesine basit bir ev yapması

6. Hoca Efendi'nin Şahsenem adındaki kızını Garip ile evlendirmek istemesi ve Garip'in Hoca Efendi'nin bu isteğini kabul etmesi

7. Şahsenem ile Garip'in nişanlanması

8. Birbirlerini hiç görmeyen Şahsenem ile Garip'in Hoca Efendi'nin evinde görüştürülmeleri

9. Garip'in ayakkabısını çıkarmadan odaya girerek Şahsenem'i imtihan etmesi

10. Garip'in bu yaptığına çok sinirlenen Şahsenem'in çok sinirlenmesi

11. Garip'in Şahsenem'e gönül koyması para biriktirmek için gurbete çıkmayı düşünmesi

12. Garip'in gurbete çıkmadan önce hizmetçi vasıtasıyla Şahsenem ile söğütlerle dolu bir bahçede görüşmek için sözleşmeleri

13. Garip'in bu bahçede kasavet uykusuna dalması ve hizmetçinin bedenine vurması ile uyanması

14. Şahsenem, pişmanlığını dile getirirse de Garip'in gurbete çıkmakta ısrarcı olması

15. Birbirlerini unutmamak için Şahsenem'in parmağındaki yüzüğü, Garip'in de Şahsenem'e babasından yadigâr altın tası vermesi

16. Garip'in Halep'e varması ve orada bir kahveciyle ortak olması

17. Garip'in bu kahvehaneyi hem güzelleştirmesi hem de programlar düzenleyerek müşteri sayısını artırması

18. Bu duruma çok sinirlenen diğer kahvehane sahiplerinin Halep Beyi'ne Garip'i şikâyet etmesi ve Bey'in Garip'ten onu korumak için her gün beşten sonra yanına gelmesini istemesi

19. Kısa bir süre sonra Garip'in amcası Kel Vezir'in oğlunun Halep'e gelip Garip ile görüşmesi

20. Garip'in anasına kendisi için endişelenmemesini yazdığı mektubu amcasının oğluna vermesi

21. Amcaoğlunun Halep Beyi adına kendisinin düzenlediği sahte bir mührü Garip'in öldüğünü yazdığı kâğıda basması ve Garip'in mektubunun yerine kendi yazdığı mektup ile birlikte Garip'in künyesini Tivriz'e göndermesi

22. Garip'in ölüm haberini alan Şahsenem ile Kel Vezir'in oğlunun Garip'in gittiği günden itibaren sayarak yedi yılı doldurmak şartıyla nişanlanmaları

Sonuç Bölümü

1. Şahsenem'in bir bezirgâna Garip'in verdiği tası vererek büyük bir kazanda şerbet yapmasını, şerbeti de bu tasla ahaliye dağıtmasını, aradığı kişinin bu tasa sahip çıkacağını ve yazdığı mektubu da o kişiye vermesini söylemesi

2. Diyar diyar dolaşan bezirgân Halep'e gelince Garip'in tasa sahip çıkması ve Şahsenem'in yedi yıl dolmadan Tivriz'e dön dediği mektubu okuması

3. Garip, mektubu okur okumaz Halep Beyi'ne izin almak için vardığında Bey'in onu hizmetçisiyle evlendirmek istediğini söylemesi

4. Garip'in kızı da Beyi de umursamadan Tivriz yoluna koyulması

5. Garip'in anasının kapısına gelmesi ve duvardaki sazını alıp Kel Vezir'in oğlu ile Şahsenem'in düğününe gitmesi

6. Garip'in düğün sırasında kendini tanıtmayı ile hilesinin açığa çıkacağını anlayan Kel Vezir'in oğlunun kaçması

7. Kel Vezir'in oğlunu affeden Garip ona bacısı Zühre'yi verdi, kendisine de Şahsenem'i aldı ve kırk gün kırk gece düğün yaptı.

Hikâyenin olay örgüsü Âşık Garip'in maceraları etrafında şekillenir. Metnin olay örgüsü bir hayli uzundur. Anlatıda imtihan, gurbete çıkma, hile emanet gibi pek çok tema yer alsada da Âşık Garip ile Şahsenem arasındaki sevginin esas olduğu görülmektedir. Garip, Şahsenem ile evlenebilmek için para kazanmak üzere gurbete çıkar. Gurbete çıkmadan önceki buluşmalarında Garip, âşık olma vasfını kazanır. Ancak anlatıda Garip'in bu özelliği

üzerinde fazla durulmaz. Sadece kahvehanede söylediği türkü ve hikâyeler sayesinde çok para kazandığından bahsedilir.

Birbirini seven iki genç kavuşmayı arzularken Kel Vezir'in oğlunun hileleri çatışmanın ortaya çıkmasını sağlar. Böylece daha sonra yaşanacak maceralara zemin hazırlanır. Bu noktadan sonra anlatı daha da hareketlilik kazanır. Şahsenem ile Garip'in kavuşma eylemi hızla gerçekleşerek hikâyeye sona erer.

Deli Boran Hikâyesi (DBH)

Giriş Bölümü

1. Manisa Beyi'nin üç tane oğlundan Boran adlı küçük oğlunun boş işlerle uğraşması
2. Bey'in Boran'ı evinden kovması
3. Halk arasında boş boş gezen Boran'a Deli Boran denmesi
4. Boran'ın yolda yaşlı bir kadına rastlaması ve bu kadının zengin çocuklarının Küpeli denilen kızı altın karşılığında görmeye gittiklerinden hatta abilerinin bile kızı gördüğünden bahsetmesi

Gelişme Bölümü

1. Parası olmadığı halde yine de Küpeli denilen kızı görmeye gitmesi
2. Küpeli'nin bu fakir görümlü başıboş genci görmek istemeyip Boran'a dayak attırması
3. Israrla Küpeli'yi görmek isteyen Deli Boran'ın önce Küpeli'nin gözünü sonra da yüzünü görmesi
4. Boran'ın Küpeli'ye türküler söyledikten sonra kendisine verilen dört altınla birlikte kovulması
5. Yaşlı bir ninenin altın karşılığında Deli Boran'a Sivaslı Demirkaplan isimdeki beyden yardım dilemesini tavsiye etmesi
6. Deli Boran'ın Sivas Beyi'ne öksüz ve yetim olduğunu bu yüzden sevdiği kızı alamadığını söylemesi
7. Bunun üzerine Sivas Beyi ile Boran'ın Küpeli'yi almak üzere yola koyulmaları
8. Küpeli'nin herhangi birinin kendisine göz koymaması için yüzünü saklayarak Bey'in topraklarına varmak için yola çıkması
9. Yolda Küpeli'nin yüzünü Kâhya Bey'in görmesi
10. Kâhya'nın Deli Boran'a beyden izin aldığını, üç gün gelinin yanında kalıp dördüncü gün beyin yanına gelmesini söylemesi
11. Kâhya'nın beye Boran'ın kendisini kandırdığını, Boran'ın üç gün yanına gelmeyeceğini söylemesi ve bu konuda bey ile bahse girmeleri

12. Bahsi kaybeden beyin Boran'ı yakalatıp astırmak için emir vermesi

13. Olanlardan haberdar olan Boran, Küpeli'yi olduğu yerde bırakıp bir dağa kaçması

Sonuç Bölümü

1. Boran'a gelinci gidenlerden Serkaplan adlı birinin av için çıktığı dağda Boran'ın söylediği türküyü duyması ve onu tanınması

2. Serkaplan'ın Boran'ı evine götürmesi

3. Bey ile bayramlaşmaya gitmeyen Serkaplan'ın Boran'ı beyin huzuruna götürmek istemesi ve eğer bey çok sinirliyse Boran'ı göstermeyeceğine dair söz vermesi

4. Boran'a yaptıklarından pişman olan beyi gören Serkaplan'ın tanınmayacak vaziyette olan Boran'ı beyin karşısına ıkartması

5. Boran'ın Küpeli'nin odasındaki sazı ile kendini tanıtıp başından geçenleri anlatması ve tüm gerçeklerin ortaya çıkması

6. Boran'ın eski sağlığına sıhhatine kavuştuktan sonra Sivas Beyi'nin Boran'ı ve Küpeli'yi de yanına alarak hep birlikte Boran'ın babası olan Manisa Beyi'nin yanına varmaları

7. Manisa Beyi'nin Boran'ı affetmesi ve Boran'a kırk gece kırk gündüz düğün yapması

Hikâyenin olay örgüsü, “aşk/sevda” teması ekseninde şekillenmiştir. Olay örgüsünün hemen hemen her vak'asında “arzu etmek” fiili karşımıza çıkar. Hikâyenin giriş bölümünde Boran'a neden “Deli” denildiğinden bahsedilerek sonraki yaşanacak maceralara zemin hazırlanır. Boran bu özelliği sayesinde herkes tarafından beğenilen Küpeli'yi görebilmeyi başarır.

Anlatıda kavuşma eylemi iki kez gerçekleşir. İlk aşamada Boran'ın Sivas Beyi sayesinde Küpeli ile evlenmesine değinilirken ikinci aşamada Boran'ın Kâhya tarafından düzenlenen tuzağa düşmesine, bu yüzden Küpeli'den ayrılmasına ve Serkaplan'ın yardımlarıyla yeniden Küpeli'ye kavuşmasına yer verilir.

Gündeşlioğlu Hikâyesi (G H)

Giriş Bölümü

1. Gündeşlioğlu adlı bir beyin amcasının kızının kendisine aşık olması

2. Kızın Gündeşlioğlu ile evlenmek istediğini söylemesi

3. Gündeşlioğlu'nun kendini büyük görerek amcasının kızıyla evlenmek istememesi

4. Amcakızının Gündeşlioğlu'na beddua etmesi

5. Gündeşlioğlu'nun Bal Kız adlı bir güzelle amcakızının da bir çobanla aynı gece evlenmesi

Gelişme Bölümü

1. Gündeşlioğlu'nun rüyasında kendisine züğürtlük verileceğini görmesi
2. Gündeşlioğlu'nun beyliğini ve zenginliğini kaybetmesi
3. Gündeşlioğlu'nun evi dâhil tüm mal varlığını amcasının kızının alması
4. Tarlalardan kelle toplayan Gündeşlioğlu'na emmi kızının hakaret etmesi
5. Olanlardan sonra çocuklarını çadırda bırakan Gündeşlioğlu ve karısının memleketlerini terk etmek üzere yola koyulmaları
6. Gündeşlioğlu'nun ve karısının evlat özlemine dayanamayıp çocuklarını da yanlarına almaları
7. Yolda karşılarına çıkan ırmaktan geçmeye korkan Gündeşlioğlu'nun az ilerideki bezirgânlardan fikir almak istemesi
8. Bezirgânların Gündeşlioğlu'nun karısına çamaşırlarını yıkatmak istemeleri
9. Bezirgânların kadının yıkadığı çamaşırları çok beğenmeleri
10. Bezirgânların Gündeşlioğlu'nu alacaklarını almak için bir köye göndermeleri
11. Tuzağa düştüğünü anlayan Gündeşlioğlu'nun karısını bezirgânların kaçırmaları
12. Gündeşlioğlu'nun büyük oğlunu kurda, küçük oğlunu da suya kaptırması
13. Çaresiz kalan Gündeşlioğlu'nun Halep'te bir köye yerleşmesi
14. Bu köyde yaşayan bir adamın değirmenini Gündeşlioğlu'na devretmesi
15. Gündeşlioğlu'nun hem eski hem de bozuk olan bu değirmeni tamir etmesi ve kazandığı paralar ile değirmenin sahibine ev alması

Sonuç Bölümü

1. Halep'te beyliğin eğitimli bir kuşun bir talihlinin başına konmasıyla seçilmesi
2. Kuşun değirmene konması sonucunda Gündeşlioğlu'nun Halep Beyi seçilmesi
3. Bir gün Halep'e bir bezirgânın gelmesi ve Gündeşlioğlu'nun bu bezirgândan şüphelenmesi ve bezirgânı ve karısını misafir etmek istediğini söylemesi
4. Gündeşlioğlu'nun bezirgânın hanımının başına iki asker göndermesi
5. Bu iki askerlerin birbirleriyle konuşmalarını duyan kadının birinin kurdun kaptığı oğlunun diğerinin de Murat nehrine düşen oğlunun olduğunu anlaması
6. Gerçekleri öğrenen Gündeşlioğlu'nun bezirgânı astırması

7. Gündeşlioğlu'nun yıllar sonra hanımına ve çocuklarına kavuşması ve Halep Beyi olarak ömrünü sürmesi

Dinleyiciye mesaj verme isteğinin fazlasıyla görüldüğü bir hikâyedir. Bu amaç doğrultusunda anlatıda “talih” ve “kader”in büyük rolü söz konusudur. Anlatı Gündeşlioğlu'nun amcasının kızı ile evlenmek istemeyip Bal kız ile evlenmesiyle başlar. Bunun üzerine amcakızı Gündeşlioğluna beddua eder. Gündeşlioğlu'na da rüyasında gördüğü gibi züğürtlük verilir. Daha sonra çeşitli hadise ve tuzaklarla önce karısını sonra çocuklarını kaybeden Gündeşlioğlu'nun Halep'e gitmesiyle hikâyenin ilk halkası sona erer. Bu bölümde Gündeşlioğlu'nun sık sık imtihan edildiği görülür.

Başına konan talih kuşu sayesinde Gündeşlioğlu'nun Halep Beyi seçilmesi ile olay örgüsünün ikinci halkası başlar. Bu bölümde ise Gündeşlioğlu'nun hem çocuklarıyla hem de karısıyla kavuşmaları hızla gerçekleşirken Gündeşlioğlu'na tuzak kuran bezirgân astırılır. Böylece hikâye, iyilerin kavuşması, kötülük edenlerin ise cezalandırılması ile sona erer.

3.1.2. Hikâyelerin Tematik Yapısı

Görkem temayı şöyle ifade etmiştir: *“Tema, insanlar açısından bir ilgi ve değerlendirme meselesi olarak algılanmakta ve edebî eserin bütününden hareketle , ‘hayatı bütün yoğunluğuyla hissettiğimiz bir lezzet katan herhangi bir duruma’ verilen isim olarak tanımlanmaktadır. Bu özelliklerden hareketle ‘tema’, ‘bir yorum ve özel şartlar meselesi’ olarak değerlendirilebilir”*(Görkem, 2000:111).

Balbörek Hikâyesi: Balbörek hikâyesinde birden fazla temanın varlığından bahsetmek mümkündür. Anlatı, muradına erme, dostluk, kıskançlık, yiğitlik/kahramanlık, sevgi/aşk, ayrılık, kavuşma temaları üzerine kurulmuştur.

Muradına Erme: Metin, çocuk sahibi olamayan Bey'in muradına ermesi ile başlar. Olay örgüsü, dünyaya gelen bu çocuk üzerine kurulmuştur.

Dostluk: Metnin başlangıcından Balbörek'in üvey annesi tarafından kurulan tuzaklardan kurtulup başka bir memlekete kaçmasını ilk bölüm olarak, Akkavak kızı ve kralın kızı ile evlenme sürecini de ikinci bölüm olarak değerlendirecek olursak her iki metin tabakasında da Balbörek ile atı Benliboz arasındaki “dostluk temi” açık bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Benliboz, Balbörek'in daima yanında olup onun zor durumlardan kurtulmasını sağlarken Benliboz'un artık yorulduğu, gücünün yetmediği yerde de Balbörek'in imdadına Hudiye yetişmektedir.

Kıskançlık Teması: İki eşlilikten kaynaklanan kıskançlık, sadece metnin giriş kısmında görülmektedir. İkinci hanım, Bey'in ilk karısını kıskandığı için Balbörek'e dostu ile birlikte tuzaklar kurmuştur.

Yiğitlik/Kahramanlık Teması: Sergüzeştin esas olduğu bu metinde kahramanlık evlenme ve esirlikten kurtulma üzerine kurulmuştur. Balbörek, üvey annesini ve dostunu at yarışı sırasında öldürür, Akkavak kızı ile evlenmek için tutuştuğu güreşte galip gelir, kralın kızının yardımlarıyla esir tutulduğu kaleden kaçır ve kendisiyle birlikte hapsedilen arkadaşlarını da kurtarır.

Sevgi/Aşk: Metinde sevgi teması Balbörek'in hem Akkavak kızına hem de kralın kızına gönlünü kaptırmasıyla ortaya çıkar. Ancak bu iki kız arasında herhangi bir çatışma görülmemektedir. Akkavak kızı, öldüğünü zannettiği Balbörek'in arkasından yas tutup ve onu hiç unutmazken, Kralın kızı da Balbörek'in kaleden kaçmasına yardım eder. Hikâyenin sonunda da Balbörek, hem Akkavak kızı ile hem de Müslüman olan kralın kızıyla evlenir.

Ayrılık: Üvey annesini ve dostunu öldüren Balbörek, önce memleketinden ayrılmak zorunda kalır sonra da Akkavak kızı ile düğünü sırasında kırk atlısıyla birlikte ava çıkar ve kralın kalesinde esir tutulur.

Kavuşma: Metnin sonuç bölümünde vuslat gerçekleşmiştir fakat ayrı kalanların kavuşmak için mücadele ettikleri söylenemez. Akkavak kızı, Balbörek'in öldüğünü düşündüğü için sadece yas tutabilmiştir. Balbörek ise esir düştüğünden kralın kızının yardımlarıyla memleketine ulaşmıştır. Balbörek, kralın kızıyla evlenmek için de herhangi bir sınamadan geçmemiştir. Kral esirlerinden birini bulamadığı için kızını kendi isteğiyle Balbörek'e vermiştir.

Ahmet Bey ve Güheri Hikâyesi: Ahmet Bey ve Güheri hikâyesi oldukça kısa olup herhangi bir sergüzeşte dayanmamaktadır. Dolayısıyla bu hikâyede büyük bir mücadeleden, kavuşma arzusundan ve kahramanlıktan söz etmek mümkün değildir. Metne hakîm olan temalar, beşik kertme, hastalık, sevgi, kıskançlık ve kılık değiştirmedir.

Beşik Kertme Teması: Hikâyenin giriş bölümünde görülür. Kozan'a hükmeden Mehmet Bey, kızı Güheri ile kardeşinin oğlu Ahmet'e beşik kertme merasimi düzenler. Fakir olduğu için Ahmet'in babası bu işe rıza göstermese de Bey olan abisine karşı gelemmez. Böylece Ahmet ile Güheri evlenme çağları gelene kadar nişanlı kalırlar.

Hastalık Teması: Anne ve babasını kaybeden Ahmet, amcası Mehmet Bey'in himayesine girer. Binboğa dağlarındaki yaylanın işlerine bakan Ahmet deve yavrusu

tarafından ısırlılır. Mehmet Bey çok uğraşsa da Ahmet'in yarasını tedavi ettiremez. Nitekim, bu yara da Ahmet'in ölümüne sebep olur.

Sevgi Teması: Ahmet Bey ile Güheri arasında büyük bir aşk yaşanmamıştır ancak Güheri'nin Ahmet'in yaralarını tedavi etmeye çalışması, hastalığı boyunca onun yanında olması, Ahmet öldükten sonra da kimseyle evlenmemesi, metnin başından sonuna kadar Ahmet'e olan tutumu, takdire şayandır. Ahmet'in komşu kızının Güheri hakkında söylediklerine inanıp hatta bu kızla evlenmek için sözleştiğini Güheri işitse de Ahmet'i hiçbir zaman terk etmemiştir. Güheri'nin bu davranışları, Ahmet'e karşı beslediği sevgi, sabır ve vefanın sonucunda ortaya çıkmıştır.

Kıskançlık Teması: Ahmet'de gönlü olan komşu kızı, Güheri'ye iftira atar ve Ahmet'in kendisiyle evlenmesini ister. Ahmet ve komşu kızının konuşmalarını Güheri duyar fakat hiç gücenmez.

Kılık Değiştirme Teması: Ahmet'in ölmeden az önce söylediği türküde neslinin tükenmesinden duyduğu endişeyi dile getirir ve Güheri bu türkünün etkisiyle "Ahmet Bey" adını alıp babasının makamına oturur. Erkek giysisi giyer ve beylik yönetimini idare eder.

Ali Paşa Hikâyesi: Kısa bir zaman diliminde birçok olayın yaşandığı Ali Paşa hikâyesinde görülen temalar, "kıskançlık", "sevgi-aşk", "ayrılık" ve "esaret" dir.

Kıskançlık: Ali Paşa hem yeğninden iyi bir bey olabilmesi için satranç oynamayı öğrenmesini ister hem de kendisi oyunda iki kez mağlup olunca yeğni Ali'ye çok sinirlenir. Cellatlara yeğnini öldürmek üzere emir verir. Cellatlar, Ali'nin yalvarmalarına dayanamayıp onu memleketinden uzaklaşması şartı ile serbest bırakırlar.

Sevgi-aşk: Hikâyede aşk, iki çift arasında görülür. İlk olarak, memleketini terk eden Yeğen Ali'nin kimliğini gizleyerek Hristiyanların yaşadığı bir bölgeye yerleşip burada kendisine hizmet etmek üzere görevlendirilmiş Mayrım adlı bir kıza âşık olması ile karşımıza çıkar. İkincisi ise Ali Paşa ile nişanlısı Eşe arasında görülür. Ali Paşa'nın kız kardeşi ile seyisi aynı odada görünce yurdundaki bütün kadınları öldürmek ister. Sonradan çok pişman olsa da nişanlısı Eşe'yi de öldürür. Bir süre sonra da bu acıya dayanamayan Ali Paşa vefat eder.

Ayrılık: Hikâyenin birçok yerinde yer değiştirmeye bağlı ayrılıklar görülür. Kendisini öldürmek isteyen dayısından kaçmak için yeğen Ali memleketini terk eder. Gittiği şehirde Mayrım'a âşık olur ve dayısı yüzünden kavuşamayacaklarını düşündüğü için Mayrım'dan ayrılarak memleketine varır. Yeğnini affeden Ali Paşa Mayrım'a Gülistan adını

vererek ondan Müslüman olmasını ister. Yeğninin gönlünün düştüğü bu kızı memleketine getirerek hem kendi düğününü hem de yeğninin düğününü yapmak için hazırlıklar başlatır. Düğün sırasında İstanbul'dan padişah Ali Paşa'yı çağırır. Ali Paşa ile birlikte yeğni de düğünlerini yarıda keserek İstanbul'a varmak için yola koyulurlar.

Esaret: Ali Paşa, nişanlısını öldürdüğü için kahrından ölünce beylik makamına yeğen Ali geçer ve padişahın emrini yerine getirmek üzere İstanbul'a atlılarıyla birlikte gider. Orada düşmanlarla mücadele ederken mağlup olur ve esir düşer. Bir süre sonra padişah ile düşman güçler anlaşma yapınca Ali de esir değişimi yoluyla serbest kalır.

Âşık Garip Hikâyesi: Uzun bir olay örgüsüne sahip olan Âşık Garip hikâyesinde kurnazlık, sevgi/aşk, imtihan, emanet, ayrılık, kıskançlık ve kavuşma temaları görülür.

Kurnazlık: Öksüz kalan Garip'ten amcaları baba servetini kendilerine satmasını isterler. Kendisine ve ailesine zarar gelmesinden endişe duyan Garip, amcalarının isteklerini kabul eder ve annesi ve kız kardeşi ile birlikte memleketlerini terk etmek zorunda kalırlar.

Sevgi/aşk: Garip'e her konuda yardımcı olan Hoca Efendi, onu kızı ile evlendirmek ister. Kendilerinin ve ailelerinin rızası ile Şahsenem ve Garip birbirlerini hiç görmeden nişanlanırlar. Kısa bir süre sonra da Hoca Efendi'nin evinde görüşürler. Kısa bir süre sonra Garip gurbete çıkar, Şahsenem onu yıllarca bekler. Ölüm haberini alsa da Garip'ten hiçbir zaman vazgeçmez.

İmtihan: Garip, Şahsenem zengin kızı olduğu için endişelenir. Şahsenem'in kendisinin yoksul hayatına ayak uyduramayacağını düşünür. Bu yüzden Şahsenem ile ilk görüşmesinde eve çamurlu ayakkabıları ile girer ve bu duruma Şahsenem çok sinirlenir.

Bade İçme: Garip ve Şahsenem bahçede buluşmak için sözleşirler. Garip Şahsenem'den önce gelir ve söğüdün başında kasavetli bir uykuya dalar. Şahsenem'in hizmetçisi Garip'i uzun uğraşlar sonucunda uyandırır.

Ayrılık: Kimseye karşı mahcup olmak istemeyen Garip, düğün parasını biriktirmek için gurbete çıkar ve yedi yıl kadar Halep'te kahvehane işletir.

Emanet: Ayrılmak zorunda kalan âşıklar, birbirlerine emanet verirler. Şahsenem, Garip'e babasından yadigâr yüksüğü Garip de Şahsenem'e babasından kalma altın bir tas verir. Böylece âşıklar birbirlerini hiç unutmamaya söz verirler.

Kıskançlık: Bir gün Halep'e Garip'in amcasının oğlu gelir. Amcalarının memlekette işlerinin kötüye gittiğini çok yoksul kaldıklarını anlatır. İş istese de kahvehane sahibi

olmadığı için Garip, onu işe alamayacağını söyler ve annesine kendisi için endişelenmemesini yazdığı mektubu amcasının oğluna verir. Amcasının oğlu da Garip'i kıskanır Garip'in öldüğünü bir kâğıda yazar Halep Beyi adına da sahte bir mühür basar. Mektupla birlikte Garip'in künyesini de Tivriz'e gönderir. Ölüm haberini alan Şahsenem de mecburen Garip'in amcasının oğlu ile nişanlanır.

Kavuşma: Şahsenem, Garip'in verdiği tas ile şerbet dağıttırır. Bu tası ve Şahsenem'in mektubunu alan Garip, hemen memleketine yetişir ve Şahsenem ile Garip kırk gece kırk gündüz düğün yaparlar.

Deli Boran Hikâyesi: Deli Boran hikâyesinin ana teması aşk/sevgidir. Hikâyenin bütünü bu tema etrafında gelişir ve sonuçlanır. Hikâyede yer alan diğer temalar haylazlık, kıskançlık, ayrılık ve kavuşmadır.

Haylazlık: Manisa Beyi'nin üç oğlundan en büyüğü olan Boran, şımarık yetişmiş bir delikanlıdır. Babasının istediği işlerle meşgul olmaz. Halk arasında boş boş gezdiği için kendisine Deli Boran denmiştir.

Sevgi/aşk: Güzelliğiyle dillere destan olan Küpeli'yi görmek isteyenler adeta birbirleri ile yarışır. Boran, parası olmadığı halde bin bir güçlüklerle Küpeli'yi görmeyi başarır. Görür görmez de Küpeli'nin etkisinden kurtulamaz. En sonunda kavuşurlar ve kırk gece kırk gündüz düğün ile evlenirler.

Kıskançlık: Boran, Sivas Beyi'nin yardımcılarıyla Küpeli'yi almaya gider. Küpeli ile birlikte Sivas'a dönerken Küpeli'nin yüzünü Kâhya Bey görür. Küpeli'nin güzelliği ile mest olan Kâhya Bey, Boran'a bir tuzak kurar.

Ayrılık: Kâhya Bey'in kurduğu tuzak ile Boran, Sivas Beyi'ne karşı gelmekle suçlanır. Böylece Boran'a dağa kaçmaktan başka çare kalmaz. Küpeli de Boran'dan ayrı yedi yılı küçük bir odada geçirir.

Kavuşma: Boran, dağdayken yanına Serkaplan adında bir avcı gelir ve onu Sivas Beyi'nin karşısına af dilemek üzere götürür. Sivas Beyi de Boran'ı affedip gerçekler açıklığa kavuşunca Boran'ın babasının da rızası alınır. Böylece Boran ile Küpeli, Manisa'da kırk gece kırk gündüz düğün ile evlenirler.

Gündeşlioğlu Hikâyesi: Gündeşlioğlu hikâyesinde birden fazla temanın varlığı söz konusudur. Bu temaları beddua, sevgi, ayrılık, talih, kötülük edenin cezasını bulması, kavuşma olarak belirtebiliriz. Hikâye büyük ölçüde kıssadan hisse üzerine kuruludur.

Beddua: Gündeşlioğlu'nun amcasının kızı kendisiyle evlenmek ister. Ancak Gündeşlioğlu, Bal kız isimli bir kızı istemiştir. Amcakızı da bu duruma çok sinirlenir ve ne kadar uzadıysan o kadar kısalasın diye beddua eder. Bu beddua sonucunda da Gündeşlioğlu bütün mal varlığını kaybeder.

Sevgi: Hikâye Gündeşlioğlu'nun Bal kız adlı bir kızı isteyip onunla evlenmesiyle başlar. Bu evlilik için herhangi bir mücadele gösterilmemiştir. Ancak Gündeşlioğlu'nun beylikten ırgatlığa sürüklenen hayatında Bal kız hiçbir zaman onu yalnız bırakmamıştır.

Ayrılık: Bezirgân tarafından tuzağa düşürülen Gündeşlioğlu ile Bal kız birbirlerinden uzun süre ayrı kalmışlardır.

Talih: Beyliğini ve beraberinde tüm mal varlığını kaybeden Gündeşlioğlu, önce bir değirmen işleterek iyi para kazanmaya başlar sonra da talih kuşunun başına konmasıyla Halep Beyi olur.

Kötülük Edenin Cezasını Bulması: Bezirgân, Gündeşlioğlu'nun karısını çok beğenir ve ona tuzak kurarak Bal kızını kaçıtır. Gündeşlioğlu ile Bal kız yıllarca birbirlerini görmezler. Gündeşlioğlu Halep Beyi olduğunda bir gün bezirgân ve Bal kız ile rastlaşır. Gerçekler açığa çıkınca da Gündeşlioğlu, bezirgânı astırır.

Kavuşma: Hikâyenin sonunda Gündeşlioğlu yıllar sonra hem karısı ile hem de övdüklerini düşündüğü oğulları ile kavuşur.

3.1.3. Zaman

Aktaş'ın zaman kavramı ile ilgili görüşleri şu şekildedir: *“Tahkiyeli bir edebî eserin metin halkalarının her birinde, üç farklı zaman kavramı vardır. Bunlardan birincisi itibarî vak'a'nın meydana geldiği müddet, ikincisi eserdeki 'anlatıcı'nın onu öğrenme ve anlatması için geçen süre, üçüncüsü eserin 'yazma zamanı', dördüncüsü ise okuyucunun edebî eseri 'okuma zamanı'dır. Vak'a ve anlatma zamanı, yazma ve okuma zamanından, itibarî olması bakımından farklıdır. İtibarî eserlerde zamanın bütünüyle ifade edilmediği bilinmektedir. Türkülü hikâyelerdeki önemli anlar, 'vak' a ile ilgili hayat tezahürleri vasıtasıyla ifade edilmekte, geri kalan kısımları 'dinleyici' 'canlı gösterim' sırasında, 'eserden aldığı ipuçlarıyla' muhayyilesinde tamamlamaktadır”* (Aktaş, 1984: 103-104).

Balbörek Hikâyesi: Balbörek hikâyesinde, uzun bir vak' a zamanı görülmektedir. Bu vak' a zamanı 20 yıllık bir zaman dilimine dayanır. Balbörek'in doğumundan öncesi, doğumu, okul çağına gelmesi, üvey annesinin planladığı tuzaklarla mücadelesine kadar

gerçekleşen vak'alar atlama ve özetleme teknikleriyle çok hızlı geçmektedir. Üvey annesini ve üvey annesinin dostunu öldürdüğü için memleketini terk eden Balbörek, vardığı şehirde Akkavak kızıyla güreşmek için 40 gün bekler. Akkavak kızı ile düğünü bitmek üzereyken ava çıktığı sırada, kralın kalesinde hapis kalır. Akkavak kızı da Balbörek'in öldüğünü zannederek 7 yıl yasını tutar. Bu 7 yılın sonunda Balbörek'in kralın kalesinden kaçması, Akkavak kızı ve kralın kızıyla evlenmesiyle de hikâye son bulur.

Balbörek hikâyesinde anlatma zamanı ile vak'a zamanı arasında bir hayli zaman farkının olduğunu söylemek mümkündür. Oğuzeli'ne hükmeden bir Bey'in çocuk sahibi olma isteğiyle başlayan hikâye, kralın Balbörek'i kalesinde hapsedmesiyle devam eder. Nitekim bu ifadeler, anlatıcının çok önceden yaşanmış bir hikâyeyi anlattığının apaçık göstergesidir.

Ahmet Bey ve Güheri Hikâyesi: Ahmet Bey ve Güheri hikâyesinde, 10-15 yıllık bir zaman dilimindeki olaylar anlatılır. Çocuk yaşta beşik kurtması yapılan Ahmet Bey ve Güheri'nin ergenlik döneminden bahsedilmez ancak Ahmet Bey'in, annesini ve babasını kaybettikten sonra amcasının himayesine girip yayla işlerine bakmasından gençlik çağına geldiği anlaşılır. Bir süre sonra da hastalanır, yarası iyileşemez ve ölür. Güheri'nin Ahmet Bey'in yerine geçmesiyle hikâye sona erer.

Adana'ya bağlı Kozan ilçesinin adının o tarihlerde "Sis" olduğu ifade edilir. Dolayısıyla vak'a zamanı ile anlatma zamanı arasında bir boşluk olduğu da görülür.

Ali Paşa Hikâyesi: Ali Paşa hikâyesinin olay örgüsü, 30-35 yıllık uzun bir zaman diliminde gerçekleşmiştir. Hikâyenin bazı bölümlerinin uzun uzadıya anlatılırken bazı bölümlerinin de açıklama ve özetleme yöntemleriyle kısa tutulduğu görülür. Anlatı, Ali Paşa'nın yeğninden satranç oynamayı öğrenmesini istemesi ile başlar. Altı ay-bir yıl sonra dayı-yeğen satranç oynarlar. Oyunda galip geldiği için yeğen Ali, memleketini terk etmek zorunda kalır. Bir süre sonra memleketine döner ve Ali Paşa yeğnini affederek kırk gün düğün yapar. Düğün sırasında İstanbul'dan çağrılırlar üç gün yolda istirahat ederler ve yeğen Ali, orada düşman güçler tarafından esir tutulur. 17 yıl zindanda kalan yeğen Ali, nişanlısı Mayrım'ın bir başkasıyla evlendiğini görür. Daha sonra yeğen Ali, Mayrım'ın kızı Telli Senem'e gönlünü kaptırır ve onunla evlenmesiyle hikâye sona erer.

Hikâyede ön planda olan beylik kavramı, vak'a zamanı ile anlatma zamanı arasında bir boşluk olduğunun göstergesidir.

Âşık Garip Hikâyesi: Âşık Garip hikâyesinin vak'a zamanı, 10 yıla yakın bir süreyi kapsamaktadır. Hikâye, Garip'in babasının ölümü ve amcalarının kurnazlıkları yüzünden üç kuruş parayla memleketini terk etmek zorunda kalmasıyla başlar. Yolculuklarının ne kadar sürdüğü bilinmez ama vardıkları şehre yerleştikten kısa bir süre sonra da Şahsenem ile nişanlanır. Düğün için para biriktirmek isteyen Garip, nişanlısını görür görmez yedi yıl gurbete çıkmaya karar verir. Garip, gurbette bir yıl iş arar ve sonunda bir kahvehaneyi işletmeye başlar. Düğün için gerekli parayı, hatta daha fazlasını biriktirir. Garip,'in gurbet hayatı uzun uzadıya anlatılmadığı gibi, Şahsenem'in Garip'i beklerken yaşadıklarına da pek değinilmez. Yedi yılı doldurmaya az bir vakit kala Şahsenem'in mektubu ile Garip, memleketine döner. Şahsenem ile kırk gece kırk gündüz düğün yapmasıyla da hikâye sona erer.

Deli Boran Hikâyesi: Deli Boran hikâyesinde 10 yıllık bir zaman dilimindeki olaylar anlatılmaktadır. Boran'ın Küpeli'yi görmek istemesiyle başlayan hikâyede uzun bir olay örgüsüne rastlanmaz. Küpeli'nin yüzünü gördükten sonra Boran, Sivas Beyi'nden yardım istemek için altı aylık yol kat eder. İki gün Sivas'ta istihart ettikten sonra Küpeli'yi getirir. Dört gün Küpeli ile vakit geçirdikten sonra dağa kaçmak zorunda kalır. Boran, yedi sene de dağda yaşar. Hikâye, Küpeli ile Boran'ın kırk gece kırk gündüz düğünü ile son bulur.

Hikâyede Boran'ın Küpeli'yi görme sahnesi uzun uzadıya anlatılırken dağda geçirdiği yedi yıldan pek de bahsedilmez. Anlatının çoğu yerinde atlama ve özetleme tekniği kullanılmıştır.

Gündeşlioğlu Hikâyesi: Gündeşlioğlu'nun hikâyesi bir hayli uzundur. Gündeşlioğlu, bekârken beyliğini ilan eder. Kısa bir süre sonra da Bal kız ile evlenir. Evliliği bir yıl sürdükten sonra bir oğlu, iki yıl sonra da ikinci oğlu dünyaya gelir. Daha sonra da yoksul düşer. Büyük oğlan akli yetecek yaşa geldiğinde de ailenin her bir ferdi bir yere dağılır. Çocuklar askerlik yapacak yaşa geldiğinde de birbirlerine kavuşurlar ve hikâye sona erer.

Vak'a ve anlatma zamanı arasında bir boşluk olduğu söylenebilir. Gündeşlioğlu'nun başına talih kuşunun konması ile bey seçilmesi de hikâyeye masalsı bir özellik katmıştır.

3.1.4. Mekân

Aktaş, mekânla ilgili açıklamalarını şöyle ifade etmiştir: *“Bir tahkiyeli eserde mekân, vak'anın sahnelendiği yer olarak düşünülebilir. Edebi eserde, mekân ve onun tamamlayıcı nitelikteki varlık ve olaylar, 'haricî âlem' de göründükleri gibi anlatılmaz; insanın üzerinde*

bıraktığı 'intibalar' ve bunların sebep olduğu 'haller' ifade edilerek tanıtılır”(Aktaş, 1984: 100).

Mekân kavramını “tabii çevre” ve “düzenlenmiş çevre” olarak iki grupta değerlendirilebilir. Bir topluma ait “sosyo-kültürel yapı”, bu çevrelerde yaşatılır. Edebî eser niteliğini taşıyan halk hikâyeleri, “yaşanan gerçeklere ait zaman, mekân, durum ve olaylar” ın, bir milletin idrakinden geçerek sözlü gelenekte yeni bir bütünlüğe kavuşmasıdır (Görkem, 2000:119).

Balbörek Hikâyesi: Balbörek,'in memleketi Antep ve Urfa civarlarıdır. Gurbete çıktığı Akkavak şehri de geniş bir mekân olarak karşımıza çıkmaktadır. Balbörek'in kral tarafından esir düştüğü yer ise metinde belirtilmeyip “baba sınırının dışında bir yer” olarak ifade edilmiştir. Bunlara ilaveten pınar, bahçe, düğün alanı, kale, ahır gibi mekânlardan söz edilmiştir. Balbörek'in kral tarafından tutsak edildiği kale kapalı mekân olarak değerlendirilebilir.

Ahmet Bey ve Güheri Hikâyesi: Ahmet Bey ve Güheri hikâyesi, Adanaya'bağlı Kozan ilçesinde cereyan eder. Gurbete çıkma söz konusu olmadığından çok sayıda mekânın varlığından söz edilemez. Geniş ve reel mekânlar, Kozan ilçesi, Binboğa dağlarındaki yaylalardır. Ahmet Bey, uzun süre hastalığı yüzünden evinden dışarı çıkamaz. Yaraları ile acı çektiği bu ev, Ahmet Bey'in içinde bulunduğu ruhsal durumu da göz önüne alırsak kapalı mekân olarak karşımıza çıkar.

Ali Paşa Hikâyesi: Ali Paşa hikâyesi, Malatya'ya bağlı Darende'ye hükmeden bir bey ve yeğni arasında geçmektedir. Ali Paşa ve yeğni belli aralıklarla memleketlerini terk edip geri dönmüşlerdir. İlk olarak Yeğen Ali, Hristiyanların yaşadığı Dönükler bölgesine yerleşir. Burada kapalı mekân olarak karşımıza kilise, dükkân ve ev çıkar. Bir süre burada yaşadıkten sonra memleketine döner. Daha sonra İstanbul da bir kalede esir tutulur. Bu kaleyi de kapalı mekân olarak değerlendirmek mümkündür.

Âşık Garip Hikâyesi: Âşık Garip hikâyesinin geniş mekânları Tivriz, ve Halep şehirleridir. Hikâyede Tivriz'i metheden bir de şiir söylenmiştir. Bunların dışında camii, huğ, bahçe, kahvehane, han gibi reel mekânlardan söz edilmiştir. Başkahraman, en çok kahvehanede vakit geçirir. Kahvehanenin Garip'ten önceki ve sonraki hali tasvir edilen tek kapalı mekândır.

Deli Boran Hikâyesi: Deli Boran hikâyesi mekân bakımından oldukça sınırlıdır. Mekânların hepsi reeldir. Deli Boran hikâyesinin geniş mekânları Manisa ve Sivas şehirleridir. Bunlara ek olarak saray ve Gürz Dağı gibi mekânlardan söz etmek mümkündür.

Gündeşlioğlu Hikâyesi: Gündeşlioğlu hikâyesinde geniş mekân olarak Gündeşlioğlu Ovası, Şam ve Halep geçmektedir. Bunlar reel mekânlardır. Bunlara ilaveten çadır, kahvehane, değirmen, tarla, ırmak, han gibi mekânlardan bahsedilmektedir.

3.1.5. Şahıs Kadrosu

Aktaş'ın ifadesiyle şahıs kadrosu: *“İtibarî/gerçeğimsi bir eserde karşılaşılan bütün şahıslar itibarîdir. Şahıs kadrosu, ‘insan ve insan hüviyeti verilmiş diğer varlıklar ve kavramlar’ şeklinde tanımlanmaktadır. İnsan dışındaki varlıklar için kullanılan eserdeki ‘vak’aya iştirak eden, şahıs hali verilmiş’ kavramı, insan haricindeki canlıları, ayrıca eşya, hayvan ve bitkileri de kapsamaktadır. Tahkiyeli bir edebî eserde, herhangi bir vak’anın oluşması için, şahıs kadrosu içinde yer alan en az iki kahramanın beraberliği ve aralarında birbirlerini ‘bağlayıcı’ ve ‘zorlayıcı’ münasebetlerin olması lâzımdır”* (Aktaş, 1984: 131).

Tahkiyeli bir eserde, dramatik durumun ortaya çıkmasını sağlayan “fonksiyon/güçler” şunlardır:

1. Asıl (Baş) Kahraman/Birinci Derecedeki Kahraman: “Tematik güç” olarak isimlendirilen vak’aya ilk dramatik hamleyi veren şahıstır. Başkahramanın hareketi, arzu, ihtiyaç veya endişeden kaynaklanır.

2. Hasım/Karşı Güç: Başkahramanın hareketini engeller. Böylece ortaya çıkan ‘çatışma’, vak’a zincirini düğümler.

3. Arzu edilen/Korkulan Nesne: Değerin temsili ismi verilen bu nesne, belirli bir cazibe gücüne sahiptir. Hedef alınmış gaye/korkulan objeyi temsil etmektedir.

4. Yönlendirici/Verici: Eserde aksiyonu yönlendiren, bir anlamda vak’ayı yönetme hüviyeti ile karşımıza çıkan ve hakem rolü oynayan şahıstır.

5. Alıcı: Aksiyondan en çok kâr sağlayan, korku verici veya çekici objeyi elde eden kişi.

6. Yardımcı: İlk dört fonksiyonu gerçekleştirenlerden her biri, bir başkasının tahrikine ihtiyaç duyabilir. Bunlara yardımcı adı verilir.

Bu altı fonksiyon haricinde, edebî eserlerde dekoratif unsur durumundaki kahraman/dekoratif kahramanlar da görülür. Bunların eserdeki vak’aya etkileri ve psikolojik özelliklerine değinilmez. Bunlar, edebî eserde mahallî rengi aksettiren, vak’a/vak’a

parçasına ait tabloyu gözümüzün önüne getirmemizi sağlayıcı özelliklere sahiptir (Aktaş, 2015: 46-49).

Balbörek Hikâyesi: Balbörek hikâyesinin başkahramanı aynı zamanda hikâyeye adını veren Balbörek'tir. Anlatı, Balbörek'in başından geçen sergüzeştler üzerine kurulmuştur. Akkavak kızı, kralın kızı ve Benliboz da ikinci derecedeki kahramanlardır. Hikâyede arzu edilen nesne, hem Akkavak kızı hem de kralın kızıdır. Benliboz ise Balbörek için çok büyük bir öneme sahip olup Balbörek'in en büyük yardımcısı ve yönlendiricisidir. Benliboz'un kardeşi Hudiye de anlatının sonuç bölümünde Benliboz'un yardımcı rolünü devralmıştır. Metinde, üvey anne ve kral ise karşı güç fonksiyonundadır.

Ahmet Bey ve Güheri Hikâyesi: Ahmet Bey ve Güheri hikâyesinin başkahramanları Ahmet Bey ve Güheri'dir. Hikâyenin olay örgüsü, bu iki kahramanın hayatı etrafında şekillenir. Beşik kertmesi yoluyla kaderleri birleşen her iki kahraman da birbirleri için arzu edilen nesne konumundadırlar. Güheri'in babası, Ahmet Bey'in amcası olarak başkahramanların adına karar alan Mehmet Bey, ikinci derecedeki kahramandır. Güheri'ye iftira atarak Ahmet Bey'i kandıran komşu kızı da karşıt güç olarak karşımıza çıkar.

Ali Paşa Hikâyesi: Ali Paşa hikâyesinin başkahramanları Ali Paşa ve yeğen Ali'dir. Kimi zaman ayrı ayrı kimi zaman da birlikte karşımıza çıkan bu iki kahraman hikâyede olay örgüsünü şekillendirir. Mayrım (Gülistan), Eşe, Telli Senem, papa, Ali Paşa'nın annesi, kız kardeşi ve seyis ikinci derecedeki kahramanlardır. Bu şahıslar hikâyenin çok az yerinde görülür. Mayrım (Gülistan) ve Telli Senem yeğen Ali için, Eşe ise Ali Paşa için arzu edilen nesne konumundadır. Papa, yeğen Ali'nin varis olmadığını anlayana kadar onun en büyük yardımcısıdır. Aynı zamanda yeğen Ali'nin canını bağışlayan celladı da hikâyede yardımcı ve yönlendirici kahraman olarak değerlendirilebiliriz. Anlatının giriş bölümünde Ali Paşa, gelişme bölümünde İstanbul'daki düşmanlar karşıt güç olarak karşımıza çıkar.

Âşık Garip Hikâyesi: Âşık Garip hikâyesi oldukça kalabalık bir şahıs kadrosuna sahiptir. Başkahraman, asıl adı Mustafa olan Garip'dir. Olay örgüsü onun ekseninde başlar, gelişir ve sonuçlanır. İkinci derecedeki kahraman ise Garip'in sevgilisi Şahsenem'dir. Şahsenem, Garip için arzu edilen nesnedir. Ancak hikâyeye büyük ölçüde yön vermiştir. Garip'in pis ayakkabılarıyla eve girmesini kınadığı için Garip gurbete çıkmıştır. Şerbeti Garip'in taşıyla dağıttırmasıyla da Garip, olanların farkına varmış ve memleketine dönmüştür. Garip'in annesi, Hoca Efendi, hizmetçi, Kurt Paşa ve kahvehane sahibi

yönlendirici ve yardımcı konumundadırlar. Garip'in amcaları, amcası Kel Vezir'in oğlu ve Halep kahvecileri karşıt güç fonksiyonundadır.

Deli Boran Hikâyesi: Deli Boran hikâyesinin şahıs kadrosu oldukça sınırlıdır. Başkahraman Deli Boran'dır. Hikâye, Deli Boran'ın maceraları üzerine kurulmuştur. İkinci derecedeki kahraman Kûpeli'dir. Kûpeli hikâyede oldukça pasif olmasına karşın arzu edilen nesne konumundadır. Boran'ın babası Manisa Beyi ve Kâhya Beyi karşıt güç olarak değerlendirilebilir. Yaşlı nine ve Serkaplan, hikâyede Boran'a akıl veren yönlendirici fonksiyonundadır. Sivas Beyi ise yardımcıdır.

Gündeşlioğlu Hikâyesi: Gündeşlioğlu hikâyesinin asıl kahramanı aynı zamanda hikâyeye adını veren Gündeşlioğlu'dur. Hikâye Gündeşlioğlu'nun serüvenleri etrafında gelişir. İkinci derecedeki kahraman, Gündeşlioğlu'nun karısı Bal Kız'dır. Hikâyede Bal Kız, Gündeşlioğlu için arzu edilen nesne konumundadır. Gündeşlioğlu'nun amcakızı ile bezirgân karşıt güç fonksiyonundadır. Değirmen sahibi yardımcı durumundadır. Gündeşlioğlu'nun çocukları ise dekoratif durumdaki şahıslardır.

3.1.6. Bakış Açısı ve Anlatıcısı

Aktaş'a göre bakış açısı: *“Tahkiyeli metinlerde vak'a zinciri, mekân, zaman ve şahıs kadrosu gibi unsurların 'kim tarafından görüldüğü, idrak edildiği ve kim tarafından kime nakledilmekte olduğu' sorularının cevabıdır”* (Aktaş, 1984: 73).

1. Hakim/İlâhî Bakış Açısı ve Anlatıcısı: Anlatıcı, nakledilen itibarî âlemlerle ilgili her şeyi bilen ve gören konumundadır. Bu tür eserler “kahramanlarını tanıdığımız veya tanıma imkânına sahip olduğumuz çevrelerden seçilmiş” geleneksel tahkiyeli metinlerdir.

2. Kahraman Anlatıcı: Anlatıcı, hikâyedeki kahramandan birisi ile “aynîleşirse”, eserin yapısı ve üslûbu üzerinde bu anlatıcının “kültür seviyesi, mizacı, dikkati” ve “içinde bulunduğu sosyolojik ve psikolojik şartlar” etkili olur.

3. Müşahit Anlatıcı: Bu tür eserlerde anlatıcı, kahramanların geçmişi ve ruh hallerine ait bilgi vermeden, şahıs kadrosu içinde yer alan fertleri bir kamera tarafsızlığıyla izler (Aktaş, 1984: 98-99).

Tahlil ettiğimiz hikâyelerin anlatıcısı Aşık Karayığit Osman'dır. Anlatıcı, büyük ölçüde “hâkim bakış açısı” anlatım tarzını kullanmıştır. Anlatıcı, hikâye kahramanlarının iç dünyasına ait olan her şeyi bilir. 3. tekil şahıs ağzını kullanır. Metinde sözün kahramana bırakıldığı bölümler ise diyaloglar ve manzum parçalarıdır.

Balbörek hikâyesinde, Oğuzeli'ne hükmeden beyin çocuk sahibi olmak için ettiği dualar neticesinde gördüğü rüya karşısındaki şaşkınlığını şu sözlerle ifade eder:

Çırpınır, uyanır. Yahu, acaba bu gerçek miydi, değil miydi? Hayallar, muyallar. Bir taraftan da sevinir. Bir taraftan da yahu nece rüya gördük der. Gerçeği çıktı veya çıkmadı diye düşünür. (BBH)

Ahmet Bey ve Güheri hikâyesinde Ahmet Bey, hasta haliyle evde yalnız kalınca iç sıkıntısını şöyle dillendirir:

Eyvah! Demek ki benim durma gücüm kızın neşesindenmiş. Benim parmaklarımın bu düğüme gücü yetmezse ben bitmişim, diye içine büyük bir korku düştü. Bu anda da efkâr bastı. Ulan, bu kız demek ki, insan acıyırsa bir şeyler aklına gelirmiş, bizim emmi kızı boşa çalıp söylememiş, der Ahmet, artık kızdan ümidi kesmişti. (AGH)

Yaşlı bir teyze, Boran'a Küpeli'yi alması için tavsiyeler verir. Boran da teyzenin söylediklerini şu şekilde düşünür:

Deli Boran düşündü ki arkadaş, karının dediği söz, konuştuğu konuşuk mantığa uygun. “Ulan, burada sanki hanımım, hamamım mı kalıyor? Baba yurduna mı varabiliyoruz? Zaten aralıkta perişanız, kaçta geçerse geçsin şu üç altınla bir beygir alayım, buna bineyim yola koyulayım.” (DBH)

3.1.7. Anlatım Tarzları

Hikâyelerde en çok görülen anlatım tarzı tahkiyeli anlatımdır. Sözlü anlatım ile bağdaşık bir şekilde ortaya çıkan tahkiyeli anlatımı, anlatıcı Âşık Garip hikâyesinde şu şekilde kullanmıştır:

“Anası, iki çocuk avlunun kapısına gittiler. Mustafa namaz kılmaya içeriye girdi. Anası ile bacısı dışarıda kalmıştı. Namaz bitip cemaat çıktıktan sonra, oğlan yerinden kalkmadı caminin içinde. Hoca'nın da bu dikkatini çekti, bu oğlan garip burada diye düşündü.”

Hikâyelerde karşımıza çıkan önemli bir anlatım tarzı da “diyalog” dur. Anlatıcının aradan çekilip sözü kahramana verdiği bölümlerde diyalog anlatım tarzı ön plandadır.

Deli Boran hikâyesinde Bey ile Boran arasında geçen diyalog şu şekilde aktarılmıştır:

“Bey sordu, “Oğlum, sen Boran mısın, necisin?”

“Dedi ki, “Efendim, ben Boran olduğumu da bilmiyorum, sıradan birisi miyim onu da bilmiyorum. Benim sifrah buraya geldiğimde benim bir sazım vardı hatırlıyorsanız.”

“Evet! Bu saz da Küpeli’yi odaya koyduğum yerde kaldıydı, Küpeli’ yle beraber nereye gitti bilmiyorum tabii.”

“Eğer o sazı bana bulabilerseniz, o saz elime gelirse kim olduğumu, nereye gittiğimi, nasıl yaşadığımı ancak anlatabilirim. Halimi görüyorsunuz.” dedi.

Anlatıcının gerek duyduğu yerlerde kullandığı bir başka anlatım tarzı da “açıklama/ yorumlama” dır.

Gündeşlioğlu hikâyesinde anlatıcı metnin giriş kısmında Gündeşlioğlu yöresi hakkında şöyle bir açıklama yapmıştır:

“Eski çağlarda Düziçi’nin adının bir süre Gündeşliovası olarak anıldığı sanılmaktadır. Bu çağlar, beyliklerin hüküm sürdüğü çağlardı.”

3.2. TÜRKÜLÜ KISIMLARIN TAHLİLİ

3.2.1. Balbörek Hikâyesi (BBH)

No. 1 (BBH)

11 heceyle söylenen şiir tek dördlüktür. 6+5 duraklıdır. Kafiye şeması aaab şeklindedir. Türkünün 3. ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. Yarım kafiye ve redifler şiire ahenk katan unsurlardır.

Akkavak kızını güreşte yenemeyip çaresiz kalan Balbörek, kendisini daha önce üvey annesinin tuzaklarından kurtulmasını sağlayan atı Benliboz'dan Akkavak kızıyla güreşmekten kaçıp kaçmayacağı konusunda fikir ister.

No. 2 (BBH)

11'li hece ölçüsüyle söylenmiştir. 6+5 duraklıdır. Tek dördlükten meydana gelmiştir. Kafiye şeması aaab şeklindedir. Şiirin 3. ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. Tam kafiye ve redifler de kullanılmıştır.

Balbörek'in söylediği türküyü cevaben atı Benliboz, bu türkü ile Balbörek'i Akkavak kızını yenme hususunda cesaretlendirir. Yaradanın Akkavak kızını şaşırtacağını ve meydanın ona kalacağını söyler.

No. 3 (BBH)

11'li hece ölçüsüyle söylenen şiir 6 +5 duraklıdır. İki dördlükten oluşmuştur. Kafiye şeması aaab cccd şeklindedir. Şiirin 3. ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. Yarım kafiyeler ve redifler mevcuttur.

Şiir, Balbörek ile atı Benliboz arasındaki söyleşiden meydana gelmiştir. Balbörek, ilk dördlükte Akkavak kızının yüzünü elmaya benzeterek kaçma isteğini yineler. Sonraki dördlükte de Benliboz, Akkavak kızını güreşte yenmesi için neler yapması gerektiğini anlatarak korkmaması gerektiğini belirtir.

No. 4 (BBH)

İki dördlükten oluşan şiir, 11'li hece ölçüsüyle söylenmiştir. 6+5 duraklıdır. Kafiye şeması aaab cccd şeklindedir. 3. ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. Tam kafiye ve redifler ahengi sağlayan unsurlardır.

Balbörek, atının tavsiyeleri ile Akkavak kızını yener ve onu memleketine götürmeye hak kazanır. Akkavak kızı Balbörek'in memleketine gitmek istemez. Bunun üzerine

Balbörek'e uyuması için bir içecek verir. Balbörek'in bu sarhoş halinden endişe eden Benliboz, türküde Balbörek'e uyanması için yalvarır.

No. 5 (BBH)

Şiir, 11'li hece ölçüsü ve ile söylenmiştir. Tek dörtlükten oluşmaktadır. 6+5 duraklıdır. Kafiye şeması aaab şeklindedir. 3. ve 4. dizeleri de yinelenmiştir. Tam kafiye ve redifler mevcuttur.

Balbörek, kralın kalesinde tutsak kaldığı sırada memleketinden gelen bir bezirgân ile karşılaşır. Bezirgâna Akkavak kızının gelin olup olmadığını sorar.

No. 6 (BBH)

Şiir, 5 dörtlükten oluşan şiir soru cevap şeklindedir. 11'li hece ölçüsüyle söylenmiştir. 4+4+3 ve 6+5 duraklıdır. Kafiye şeması aaab cccd eeea gggh ggga şeklindedir. 3. ve 4. dizeleri yinelenmiştir. Tam kafiye, yarım kafiye ve redifler ahengi sağlayan unsurlardır.

Şiir, Balbörek'in bezirgâna ailesiyle ilgili sorduğu sorulardan ve bezirgânın cevaplarından oluşur. Akkavak kızının kendisinin öldüğünü zannetmesini ve Kel Vezir'in oğlu ile düğünlerinin başladığını öğrenir.

No. 7 (BBH)

11'li hece ölçüsü ile söylenmiştir. Üç dörtlükten oluşur. Son iki mısralar tekrar edilmiştir. 6+5 duraklıdır. Kafiye şeması aaab cccd eeeef şeklindedir. Yarım kafiye, tam kafiye ve redifler şiirde ahengi ve ritmi sağlayan diğer unsurlardır.

Balbörek ve kırk arkadaşı (Benliboz hariç) kral tarafından tutsak edilir. Balbörek, kralın kızının yardımlarıyla kaleden atlayarak esirlikten kurtulduğu sırada Benliboz'a kendisini memleketine götürmesi için seslenir. Kaleden düştüğünü bu yüzden de dizlerinin kırıldığını söyleyerek tan yeri ağarıp kral yatağından kalkmadan kendisini memleketine yetiştirmesini ister.

No. 8 (BBH)

Tek dörtlükten oluşan şiir, 11'li hece ölçüsüyle yazılmıştır. Diğer şiirlerde olduğu gibi son mısralar tekrar edilmiştir. 6+5 duraklıdır. Kafiye şeması aaaa şeklindedir. Tam kafiye ve redifler mevcuttur.

Memleketine yetişen Balböreğ, bir derviş kılığına girerek yol alırken pınar başında kız kardeşi ve Benliboz'un küçük kardeşi Hudiye ile karşılaşır. O sırada kız kardeşi ve Benliboz'a kendini tanıttığı bu şiiri söyler.

No. 9 (BBH)

11'li hece ölçüsü ile yazılmıştır. 6+5 duraklıdır. Üç dörtlükten oluşmuştur. 3. ve 4. dizeler tekrar edilmiştir. Kafiye şeması aaab cccd eeef şeklindedir. Zengin kafiye ve redifler mevcuttur.

Balböreğ ile kendisinin öldüğünü zanneden kız kardeşi Zühre arasında karşılıklı olarak bu şiir söylenmiştir. Zühre, derviş kılığındaki Balböreğ'i tanıyamadığını ifade ederken Balböreğ de Zühre'ye ve Benliboz'un kardeşi Hudiye'ye kendisini tanıyamadıkları için sitem etmektedir.

No. 10 (BBH)

Tek dörtlükten oluşan şiir 11'li hece ölçüsü ile yazılmıştır. 4+4 +3 ve 6+5 duraklıdır. 3. ve 4. dizeler tekrar edilmiştir. Kafiye şeması aaab şeklindedir. Zengin kafiye ve redifler mevcuttur.

Balböreğ, derviş kılığına girerek Kel Vezir ile Akkavak kızının düğününe katılır. Düğün sırasında kendisiyle birlikte kralın kalesinde hapis kalan İsmail'in annesi oynamaya çıkınca bu türküyü havalandırarak kadını yerer.

No. 11 (BBH)

Şiir, 11'li hece ölçüsüyle söylenmiştir. Tek dörtlükten meydana gelir. 6+5 duraklıdır. 3. ve 4. dizeler aynen tekrar edilmiştir. Kafiye şeması aaab şeklindedir. Zengin kafiye ve redifler ahengi sağlayan unsurlardır. Dizelerin sonunda "değil mi" kalıp sözü kullanılmıştır.

Balböreğ, sevdiği oğlan kralın kalesinde tutsakken düğün meydanında oynamaya çıkan kıza çok sinirlenerek sevdiğinin yasını çekmesini söyler.

No. 12 (BBH)

Şiir, 11'li hece ölçüsü ile söylenmiştir. 6+5 duraklıdır. Tek dörtlükten oluşur ve son iki mısralar tekrar edilmiştir. Kafiye şeması aaab şeklindedir. Yarım kafiye ve redifler şiirde ahengi ve ritmi sağlar.

Akkavak kızı peçeli bir şekilde oynamaya kalktığı sırada Balböreğ, bu türkü ile kendini tanıtır. Akkavak kızından peçesini kaldırarak göğsündeki bene bakmasını ister.

3.2.2. Ahmet Bey ve Güheri Hikâyesi (ABH)

No. 1 (ABH)

11’li hece ölçüsü ile söylenmiştir. Üç dördlükten meydana gelmiştir. 4+4+3 ve 6+5 duraklıdır. Son iki mısralar tekrar edilmiştir. Kafiye şeması aaab ccdb dddb şeklindedir. 3. ve 4. dizeler tekrar edilmiştir. Zengin, tam kafiye ve redifler ahengi sağlayan unsurlardır. Dizelerin başında, ortasında ve sonunda “amanın”, “oy” ve “ah” kalıp sözleri bulunmaktadır. Son dördlükte “Güheri” mahlas olarak geçmektedir.

Güheri, annesine yardım etmek için baba evine gider. Bu sırada komşu kızı Ahmet’in yanına gelerek Güheri’nin onu terk ettiğini söyler ve Ahmet ile evlenmek için sözleşir. Ahmet Bey ile komşu kızını diz dize gören Güheri, bu türküyü söyleyerek komşu kızından sevdiğinden el çekmesini ister.

No. 2 (ABH)

11’li hece ölçüsüyle söylenmiştir. 6+5 ve 4 +4 +3 duraklıdır. Üç dördlükten meydana gelmiştir. Son iki mısralar tekrar edilmiştir. Kafiye şeması abcb cbdb eebb şeklindedir. Yarım kafiye ve redifler ahengi sağlayan unsurlardır. “-l yavaş yavaş” redifine dayalı ayak vardır. Son dördlükte mahlas olarak “Ahmet Bey” geçmektedir.

Ahmet Bey, komşu kızı ile olan münasebetinden dolayı Güheri’nin söylemiş olduğu türkü ile neşelenir. Güheri’den mahlası Ahmet Bey olacak şekilde bir türkü daha söylemesini ister. Bu türkü ile Ahmet Bey, Güheri’yi alacağına dair söz verir.

No. 3 (ABH)

11 heceyle yazılan şiir dört dördlükten meydana gelmiştir. 6+5 duraklıdır. Son iki dizeler tekrar edilmiştir. Kafiye şeması aaab ccdb eebb fffb şeklindedir. Tam kafiye, yarım kafiye ve redifler şiirde ahengi sağlar. Son dördlükte mahlas olarak “Ahmet Bey” geçer. Hemen hemen her dördlükte heceye dâhil olmayan “amanın”, “sevdiğim”, “n’olur”, “gayri” gibi kalıplaşmış sözler bulunur. “Derim ağlarım” sözüne dayalı bir ayak vardır.

Güheri, ikinci kez baba evine gidince Ahmet Bey efkârlanıp bir türkü söyler. Bu türküde kendi kendine garip haline acır. Genç yaşta hastalandığına, yedi senedir yaralarının iyileşmeyip sararıp solduğuna üzüldüğüne yalnızlığından usandığını belirtir. Mevla’dan yardım bekler.

No. 4 (ABH)

Şiir, 11 heceyle yazılmıştır. Üç dörtlükten meydana gelmiştir. 6+5 duraklıdır. Kafiye şeması abcb ddeb fffb şeklindedir. Dörtlüklerin başında, ortasında ve sonunda dizelerin tekrarları görülür. Kimi dizelerin de son iki sözlüğü yinelenmiştir. “–abilin mi” redifine dayalı ayak vardır. Tam kafiye ve yarım kafiye de ahengi sağlayan diğer unsurlardır. Son dörtlükte mahlas olarak “Güheri” geçerken Ahmet ismi de yer alır.

Ahmet Bey ölünce Güheri kılık değiştirerek beylik makamına oturur. Bu sırada bir gencin gönlü Güheri’ye düşer. Dünürçüler de eve gelince Güheri, bu şiiri söyler. Kalbindeki yarasını kimsenin saramayacağını, Ahmet’i bir daha göremeyeceğini ifade eder. Şiir daha çok Ahmet Bey’e için yakılmış bir ağıt niteliğindedir.

3.2.3. Ali Paşa Hikâyesi (APH)

No. 1 (APH)

Şiir, 8’li hece ölçüsüyle yazılmıştır. Üç dörtlükten meydana gelmiştir. 5+3 duraklıdır. Kafiye şeması Birinci ve üçüncü dörtlüklerin 3 ve 4. dizeleri aynen tekrar edilmiştir. Amanın, ah, oyy, dayı-dayım gibi sözcüklerin tekrarı görülür. Tam kafiye ve redifler ahengi sağlayan unsurlardır.

Yeğen Ali, Mayrım ile dayısı yüzünden kavuşamayacağını anlayınca memleketine dönüp dayısının karşısına çıkar. Yeğninin öldüğünü zanneden Ali Paşa çok şaşırır bu duruma ve yeğen Ali duvardaki sazını alarak Mayrım adlı bir kıza gönlünün düştüğünü bu şiiri ile dillendirir. Sevdiği kızın bir Ermeni olduğunu ve onunla evlenmek istediğini söyler.

No. 2 (APH)

8’li hece ölçüsüyle yazılan bu şiir, iki dörtlükten meydana gelmiştir. 4 +4 duraklıdır. Kafiye şeması aaba ccda şeklindedir. Dörtlüklerin 3 ve 4. dizeleri aynen tekrar edilmiştir. Tam kafiye, yarım kafiye ve redifler ahengi sağlayan unsurlardır. Güller Gülistanı redifine dayalı ayak vardır.

Ali Paşa, yeğni ile Mayrım’ı evlendirmek ister. Ancak Mayrım adını bir Türk’e yakıştıramaz. Dolayısıyla bu şiir ile hem Mayrım’ı çok beğendiğini ifade eder hem de Mayrım’ın adının Gülistan olmasını ister.

No. 3 (APH)

Ali Paşa'nın şiirinin devamı olan dörtlük, 8'li hece ölçüsüyle söylenmiştir. 5+3 duraklıdır. Kafiye şeması fffb dir. Yarım kafiye ve redif ahengi sağlayan unsurlardır. 3 ve 4. dizeler aynen tekrar edilmiştir.

Ali Paşa, Mayrım'ı çok beğendiğini ifade edince Yeğen Ali şüphelenir ve Ali Paşa'nın şiirine ilaveten 3. dörtlüğü kendisi söyler.

No. 4 (APH)

8'li hece ölçüsüyle söylenmiştir. 4+4 duraklıdır. Tek dörtlükten meydana gelmiştir. Kafiye şeması gggb şeklindedir. Tam kafiye ve redif ahengi sağlayan unsurlardır. 3 ve 4. dizeler aynen tekrar edilmiştir. Ali Paşa mahlas olarak geçer. 3. dizede yeğen Ali'den de söz edilmiştir.

Yeğen Ali'nin Mayrım'ı methettiği için kendisinden kuşkulandığını anlayan Ali Paşa, sözü yeğninin Mayrım'ı candan sevdiğini söyleyerek bitirmiştir.

No. 5 (APH)

Şiir, 8'li hece ölçüsüyle söylenmiştir. 4+4 duraklıdır. Dört dörtlükten meydana gelmiştir. Kafiye şeması abcb dddb eeeb fffb şeklindedir. Zengin kafiye, tam kafiye ve redifler ahengi sağlayan unsurlardır. Dörtlüklerin 3 ve 4. dizelerin tekrarı görülür. –dın gene sözcüğüne dayalı ayak vardır. Mahlas olarak Ali Paşa geçmektedir.

Eşe, Ali Paşa'nın Mayrım'ı beğenmesini kıskanır. Bunun üzerine Ali Paşa da Eşe'yi teselli etmek üzere bu türküyü dillendirir. Eşe'ye el sözüne uymamasını tembihler.

No. 6 (APH)

8'li hece ölçüsüyle yazılan şiir, 4+4 ve 5+3 duraklıdır. Dört dörtlükten meydana gelmiştir. Kafiye şeması aaab ccde eefe gghg şeklindedir. Zengin kafiye, tam kafiye ve redifler ahengi sağlayan unsurlardır. Dörtlüklerin 3 ve 4. dizelerin tekrarı görülür. Amanın, of of sağlık, oy oy, vay benim gibi sözcükler, şiirde tekrar edilmiştir. Mahlas olarak Ali Paşa geçmektedir.

Ali Paşa'nın kız kardeşi seyisle birlikte gönül eğlendirir. Bu durumu öğrenen Ali Paşa, kız kardeşinin uygunsuz davranışı sonucunda tüm kadınlara çok sinirlenir ve nişanlısı Eşe'yi bile öldürür. Hatasını anlayan Ali Paşa, bu şiirde çektiği acıyı ve pişmanlığını dile getirir.

No. 7 (APH)

Şiir, 8'li hece ölçüsü ile yazılmıştır. 4+4 ve 5 +3 duraklıdır. Dört dörtlükten meydana gelmiştir. Kafiye şeması aaba ccca ddda eeea şeklindedir. Yarım kafiye ve redifler şiirde ahengi sağlar. Dörtlüklerin 3 ve 4. dizeleri aynen tekrar edilmiştir. Yeğen Ali mahlas olarak geçer.

İstanbul'da düşmanlar tarafından esir düşen yeğen Ali, yılda bir kere çıktığı izin gününde Darendeliler'in dilencilik yaptığını görünce efkârlanır. Üzüntüsünü bu şiir ile ifade eder. Şiirde nazlı yâri Gülüstan'a selam göndererek ona özlem duyduğunu söyler.

No. 8 (APH)

8'li hece ölçüsüyle yazılan şiir, 5+3 duraklıdır. İki dörtlükten oluşur. Kafiye şeması aaab cccb şeklindedir. Zengin kafiye, tam kafiye ve redifler ahengi sağlayan unsurlardır. Dörtlüklerin 3 ve 4. dizeleri aynen tekrar edilmiştir.

Esir değişimi yoluyla özgür kalan yeğen Ali, memleketine döner ve döndüğünde nişanlısı Gülüstan'ı bir başkasıyla evlendiğini görür. Sitemini de bu şiirle dillendirir.

No. 9 (APH)

Şiir, 8'li hece ölçüsüyle yazılmıştır. 4+4 duraklıdır. Tek dörtlükten meydana gelmiştir. Kafiye şeması aaba şeklindedir. 3 ve 4. dizeler aynen tekrar edilmiştir. Yarım kafiye ve redif ahengi sağlayan unsurlardır.

Yeğen Ali, eski nişanlısının kızı Telli Senem'e gönlünü kaptırır. Yıllar önce Mayrım'a şimdi de Mayrım'ın kızı Telli Senem'e sevdalandığını ifade eder.

3.2.4. Âşık Garip Hikâyesi (AGH)

No. 1 (AGH)

Şiir, 11'li hece ölçüsüyle yazılmıştır. 6+5 duraklıdır. Üç dörtlükten meydana gelmiştir. Dörtlüklerin 3 ve 4. dizeleri aynen tekrar edilmiştir. Kafiye şeması aaba cccd eeef şeklindedir. Zengin kafiye, tam kafiye ve redifler şiirde ahenk sağlar. Her dörtlükte Garip ismi geçmektedir. Oy, amanın bre gibi ifadeler dörtlüklerde tekrar eden ifadelerdir.

Garip ile Şahsenem, bir bahçede görüşmek için sözleşirler. Şahsenem, hizmetçisiyle birlikte bahçeye geldiklerinde Garip'i bir söğüdün altında ağır bir uykuya dalmış vaziyette görürler. Hizmetçi de Garip'i uyandırmak için bu türküyü dillendirir.

No. 2 (AGH)

11’li hece ölçüsüyle yazılan şiir, 4+4+3 ve 6 +5 duraklıdır. Beş dörtlükten meydana gelmiştir. İlk dörtlüğe ilaveten iki mısra eklenmiştir. Kafiye şeması abbb bb ccccd efff gghg iii şeklindedir. Zengin, tam, yarım kafiye ve redifler ahengi sağlayan unsurlardır. Hemen hemen her dörtlükte heceye dâhil olmayan amanın, oy oy gibi sözcükler kullanılmıştır.

Şahsenem Garip’in gitmemesi için bü türküyü söyler. Türküde, yedi yıl Garip’in ayrılığına dayanmayacağını ifade eder. Bu yüzden ayrılmamak için Garip’e yalvarır ve yollarda bir kötülük gelmesinden endişe eder.

No. 3 (AGH)

Şiir, 11’li hece ölçüsüyle söylenmiştir. 6+5 duraklıdır. Üç dörtlükten meydana gelmiştir. Dörtlüklerin 3 ve 4. dizeler ufak değişikliklere uğrayarak tekrar edilmiştir. Mısraların son beş sesleri de tekrar edilmiştir. Kafiye şeması aaab cccd eeef şeklindedir. Tam, yarım kafiye ve redifler şiirde ahengi sağlar.

Garip’in kahvehanede işleri çok iyi gider. Bu durumu diğer kahvehane sahipleri çekemez. Dönemin paşasına Garip’i casuslukla suçlayarak şikâyet ederler. Bunun üzerine Garip de bir yabancı olmadığını Tivrizli olduğunu bu şiir ile ifade eder.

No. 4 (AGH)

Şiir, 11’li hece ölçüsü ile söylenmiştir. 6+5 duraklıdır. İki dörtlükten meydana gelmiştir. Kafiye şeması aaab babb şeklindedir. Tam kafiye, yarım kafiye ve redifler mevcuttur.

Garip’in annesi, kız kardeşi ve sevgilisi Şahsenem Garip’in ölmediğine inanırlar. Bir bezirgâna varırlar, ondan Garip’i bulmasını isterler. Gözleri kör olan anne, bu şiir ile bezirgâna evladını araması için yalvarır.

No. 5 (AGH)

11’li hece ölçüsüyle yazılan şiir, 6+5 duraklıdır. Bir beşlikten meydana gelmiştir. Beşliğin son üç dizesi tekrar edilmiştir. Kafiye şeması aaabb şeklindedir. Tam kafiye ve redifler ahengi sağlayan unsurlardır.

Annesinin şiiri bitince bezirgânı ikna edebilmek için sözü Garip’in kız kardeşi alır ve bu şiiri söyler. Şiirde bezirgâna dualar ve beddualara yer veren ifadeler mevcuttur.

No. 6 (AGH)

11’li hece ölçüsüyle yazılmıştır. 6+5 duraklıdır. Tek dörtlükten meydana gelmiştir. Kafiye şeması aaab şeklindedir. Yarım kafiye ve redifler şiirde ahengi sağlar.

Zühre de sözünü bitirince bezirgânı ikna etme sırası Şahsenem’e gelmiştir. Bezirgâna Garip’i ararsan malın deven çok olsun aramazsan da gözün kör olsun diye yakarıştta bulunur.

No. 7 (AGH)

11’li hece ölçüsüyle söylenmiştir. Tek dörtlükten oluşmuştur Kafiye şeması aaab şeklindedir. Yarım kafiye ve redif mevcuttur.

Söylenenler karşısında şaşırıp kalan bezirgân, Şahsenem’i oğluna almak istediğini söyler. Kaçıp giden oğlanı ne edeceksin diyerek Şahsenem’i ikna etmeye çalışır.

No. 8 (AGH)

Şiir bir beşlikten meydana gelmiştir. Kafiye şeması abcdd şeklindedir. Yarım kafiye ve redif mevcuttur.

Şahsenem, bezirgâna teklifini kabul edemeyeceğini, altını tunca değiştiremeyeceğini ifade eder.

No. 9 (AGH)

Şiir, 11’li hece ölçüsüyle söylenmiştir. 6+5 duraklıdır. Üç dörtlükten meydana gelmiştir. İkinci dörtlüğün 3 ve 4. dizelerinin bazı sözcükleri değiştirilerek bir dörtlük daha oluşturulmuştur. Son dörtlüğün de 3 ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. Kafiye şeması aaab cccd eeef şeklindedir. Zengin kafiye, tam kafiye ve redifler ahengi sağlayan unsurlardır.

Halep Beyi Kurt Paşa Garip’i hizmetçisi Şahıgüzel ile evlendirmek ister. Garip de Şahsenem’in mektubunu alınca hemen memleketine gitmek ister. Kurt Paşa’dan izin almaya gittiği sırada Şahıgüzel, Garip’e gitmemesi için bu şiir ile yalvarır. Şiirde yedi sene boyunca gönlünü aldattığı için Garib’e sitem eder.

No. 10 (AGH)

Şiir, iki dörtlükten meydana gelmiştir. İlk dörtlüğün 3 ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. Kafiye şeması abab cdbd şeklindedir.

Garip, Halep’ten ayrılırken söylediği bu şiirde Halep’in çok ekmeğini tuzunu yediğini söyleyerek Halep’ten helallik ister.

No. 11 (AGH)

11’li hece ölçüsüyle yazılan şiir 6+5 duraklıdır. Üç dörtlükten meydana gelmiştir. Kafiye şeması aaab cccb dddb şeklindedir. Zengin kafiye, tam kafiye, yarım kafiye ve redifler ahengi sağlayan unsurlardır. Garip’im Garip ifadesine dayalı ayak vardır.

Garip, annesinin yaşadığı evin kapısına gelir ve kendini bu şiir ile tanıtır. Ölmediğini, sevdiğini almaya geldiğini söyleyerek annesinden kapıyı açmasını ister. Şiirde vatanına kavuştuğu için Allah’a şükreder.

No. 12 (AGH)

Şiir, 11’li hece ölçüsüyle yazılmıştır. 6+5 duraklıdır. İki dörtlükten meydana gelmiştir. Kafiye şeması aaab cccb şeklindedir. Zengin kafiye, tam kafiye ve redifler mevcuttur.

Şahsenem ile Kel Vezir’in oğlu ile düğün sürerken Garip gelir. Şahsenem’e geldiğini bu şiir ile ilan eder.

No. 13 (AGH)

Şiir tek dörtlükten meydana gelmiştir. Kafiye şeması aaab şeklindedir. Tam kafiye ve redif ahengi sağlayan unsurlardır.

Garip’in geldiğini anlayan Şahsenem, bu dörtlüğü söyler. Dörtlükte Garip’in yokluğunda ne acılar çektiğini dile getirir. Verdiği küpeleri hiçbir zaman takınmadığını belirtir.

3.2.5. Deli Boran Hikâyesi (DBH)

No. 1 (DBH)

Şiir, 11’li hece ölçüsüyle söylenmiştir. 6+5 duraklıdır. Üç dörtlükten meydana gelmiştir. Son dörtlüğün 3 ve 4. dizeler aynen tekrar edilmiştir. Kafiye şeması aaab cccb dddb şeklindedir. Karagözlüm sözcüğüne dayalı ayak vardır. Mahlas olarak Deli Boran geçmektedir.

Küpeli’yi görmeye gelen Boran’ı saraydakiler zorla kovmaya çalışırlar. Boran da bir şiir söyleme şartı ile saraydan ayrılmayı kabul eder. Şiirde Küpeli’ye metheder. Onun dillere destan güzelliğini anlatır.

No. 2 (DBH)

Şiir, 8'li hece ölçüsüyle yazılmıştır. 4+4 duraklıdır. Üç dördlükten oluşmuştur. Kafiye şeması abcb dddb eeeb şeklindedir. Tam kafiye, yarım kafiye ve redifler mevcuttur. Mahlas olarak Deli Boran geçmektedir.

Boran, saraydan ayrılmadan Küpeli'yi çok beğendiğini ifade ettiği bu şiiri söyler. Küpeli'nin dünyada eşinin olmadığını ifade eder.

No. 3 (DBH)

8'li hece ölçüsüyle yazılan şiir, 4+4 duraklıdır. İki dördlükten meydana gelmiştir. Dördlüklerin 3 ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. Kafiye şeması aaaa bbba ccca şeklindedir. Tam kafiye, yarım kafiye ve redifler ahengi sağlayan unsurlardır. Deli Boran mahlas olarak geçmektedir.

Boran, Sivas Beyi'nden Küpeli'yi almak için yardım istemeye gider. Kendisini tanıtarak annesinin babasının olmadığını ve bu yüzden sevdiğini alamadığını söyler.

No. 4 (DBH)

Şiir, 8'li hece ölçüsüyle söylenmiştir. 4+4 duraklıdır. Beş dördlükten meydana gelmiştir. Kafiye şeması abcb dddb eeeb fffb gggb şeklindedir. Zengin kafiye, tam kafiye, yarım kafiye ve redifler ahengi sağlayan unsurlardır. Şiirin mahlası Deli Boran'dır.

Boran, Sivas Beyi'nin kendisini öldüreceğini düşündüğü için Gürz dağına çıkar. Yedi yıl bu dağda yaşar. Bir gün bu şiiri söylerken dağa av için gelen bir adam Boran'ın sesini duyar. Şiirde bir güzele gönlünün düştüğünü ifade eder.

No.5 (DBH)

11'li hece ölçüsüyle söylenmiştir. 6+5 duraklıdır. Dört dördlükten meydana gelmiştir. Dördlüklerin 3 ve 4. dizeler tekrar edilmiştir. Kafiye şeması aaba ccca ddda eeea şeklindedir. Yarım kafiye ve redifler ahengi sağlayan unsurlardır. Mahlas olarak Deli Boran geçmektedir.

Avcı Serkaplan, Boran'ı Sivas Beyi'nin karşısına çıkartır. Boran da bu şiirde bir yanlış yaptığını, Sivas Beyi'nden kendisini affetmesini söyler.

No. 6 (DBH)

Şiir, 11'li hece ölçüsüyle söylenmiştir. 4+4+3 duraklıdır. Üç dördlükten oluşur. Dördlüklerin 3 ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. Kafiye şeması aaab cccb dddb şeklindedir. Zengin kafiye, yarım kafiye ve redifler ahengi sağlar. Aklıma düştü ağlarım ifadesine dayalı

ayak vardır. Şiirde heceye dahil olmayan aman, ah, de gibi sözcükler yer alır. Mahlas olarak Deli Boran geçmektedir.

Deli Boran Küpeli'yi görür görmez bu şiiri söyler. Vahşi hayvanlar gibi dağda yaşadığını, sevdiği aklına düştükçe ağladığını söylemiştir.

3.2.6. Gündeşlioğlu Hikâyesi (GÜH)

No. 1

11'li hece ölçüsüyle yazılan şiir, 4+4+3 ve 6+5 duraklıdır. Dört dörtlükten meydana gelmiştir. Dörtlüklerin 3 ve 4. dizeleri aynen tekrar edilmiştir. Kafiye şeması aaab cccb dddb eeb şeklindedir. Zengin kafiye, tam kafiye ve redifler şiirde ahengi sağlayan unsurlardır. Oluptur ifadesine dayalı ayak vardır. Mahlas olarak Gündeşlioğlu geçmektedir. Heceye dahil olmayan “amanın, bulamadığım, ineyim” gibi sözcükler görülür.

Gündeşlioğlu'nun emmisinin kızı kendisine hakaret etmesi onu çok üzer. İçinden de bu türküyü söylemek geçer. Türküde beylik sürdüğü hayatı ile sefalet içindeki hayatını kıyaslayan ifadeler kullanmıştır.

No. 2

Şiir, 11'li hece ölçüsüyle söylenmiştir. Dört dörtlükten oluşur. 6+5 ve 4+4+3 duraklıdır. Dörtlüklerin 3 ve 4. dizeleri aynen tekrar edilmiştir. Kafiye şeması aaab cccb dddb eeb şeklindedir. Zengin kafiye, yarım kafiye ve redifler şiirde ahengi sağlar. Mahlas olarak Gündeşlioğlu geçmektedir.

Gündeşlioğlu ve karısı evlatlarını geride bırakıp memleketlerinden uzaklaşmak isterler. Yolu yarılıp Şam'ı görünce Bal kız evlat acısından kan ağlar. Bunun üzerine Gündeşlioğlu evlat hasretini bu şiir ile ifade eder.

No. 3

8'li hece ölçüsüyle yazılan şiir, 4+4 duraklıdır. Üç dörtlükten meydana gelmiştir. Dörtlüklerin 3 ve 4. dizeleri aynen tekrar edilmiştir. Kafiye şeması abcb dddb eeb şeklindedir. Tam kafiye, yarım kafiye ve redifler şiirde ahengi sağlar. Götürdü ifadesine dayalı ayak vardır. Mahlas olarak Gündeşlioğlu geçmektedir.

Gündeşlioğlu, büyük oğlunu kurda kaptırınca küçük oğlunu da suya düşürünce ırmağın kenarında bu türküyü dillendirir. Gündeşlioğlu, hem karısını hem de çocuklarını kaybetmenin acısı ile çaresizliğini dile getirir.

No. 4

Şiir, 11'li hece ölçüsüyle söylenmiştir. Üç dörtlükten meydana gelmiştir. Dörtlüklerin 3 ve 4. dizeleri aynen tekrar etmiştir. Kafiye şeması aaab cccb dddb şeklindedir. Tam kafiye, yarım kafiye ve redifler görülür. Şiirde züğürtlük sözcüğüne dayalı ayak görülür.

Gündeşlioğlu, evlatlarını ve karısını kaybedince Halep'e varır. Bir kahvehanede Gündeşlioğlu'nun müşkül durumuna üzülenler kendi arasında para toplayıp Gündeşlioğlu'na verirler. Böylesi bir mahcubiyet ile Gündeşlioğlu bu türküyü söyler. Türküde yoksulluğuna sitem eder.

BÖLÜM IV

4. HİKÂYELERİN DİL VE ANLATIM ÖZELLİKLERİ

Toplumların değer yargılarının, kültür birikimlerinin, estetik zevklerinin ve folklor mahsullerinin nesilden nesile aktarılmasını sağlayan en mühim unsur dildir. Önemli bir husus da hikâyeyi anlatan şahsın/anlatıcının dili hangi ölçütlerde ne derece yetenekli kullanabildiği meselesidir.

Doğan Aksan'ın dil konusundaki görüşleri şu şekildedir: “*Dil bir anda düşünemeyeceğimiz kadar çok yönlü, değişik açılardan bakınca başka başka nitelikleri beliren kimi sırlarını bugün de çözemediğimiz büyüklü bir varlıktır. Dil dediğimiz düzen; insanın gözüdür, beynidir, düşüncesi ruhudur*” (Aksan, 2009: 11).

Hikâyelerin özellikle nesir kısımlarında görülen hareketlilik kahramanların yaşamış olduğu toplumun yaşam tarzının bir gerekliliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Kahramanlar daima ardı arkası kesilmeyen maceralar içerisinde yer almaktadırlar.

Âşık Karayiğit Osman anlattığı hikâyeleri nazım-nesir karışık bir biçimde dile getirmektedir. Anlatım esnasında okuyucuyu bilgilendirmek için açıklamalar ve detaylar vermektedir. Bilhassa argo kelimelerin metinlerde azımsanmayacak ölçüde yer alması da bir önemli bir husustur. Âşık, hikâyelerin anlatımı esnasında bulunduğu yörenin dil ve üslubuna göre konuşur. Aynı zamanda gerekli gördüğü yerlerde açıklama ve yorumlarıyla metinlerde varlığını hissettirir.

4.1. KAHRAMANLARIN İSİMLERİ

Sözlü gelenek ürünleri, içinde yaşadığı toplumların değer yargılarını, gelenek ve göreneklerini, kültür birikimlerini, dünya görüşlerini, zevklerini yansıtan unsurlardır. İncelediğimiz hikâyelere bakıldığında ortaya çıktığı coğrafi bölgenin kendine has özelliklerini taşıdığını görürüz. Hikâyelerde kullanılan isimlerde bu duruma örnek teşkil etmektedir. Hikâyelerde toplumun yapısıyla ilişkili olarak bey, paşa, vezir gibi isimler sıkça kullanılmaktadır. Özellikle kahramanlar öne çıktıkları, özdeşleştirildikleri fonksiyonlarla isim almışlardır. Kullanılan isimlere yapı olarak bakıldığında sıfat+ (özel) isim, sıfat+ (cins) isim örnekleri mevcuttur.

Hikâyelerdeki bazı isimler “sıfat + özel isim” şeklindedir. Telli Senem (APH), Âşık Garip (AGH), Deli Boran (DBH).

Hikâyelerdeki şahıs kadrosundan büyük bir kısmının isimlerinin “sıfat + cins isim” şeklinde oluştuğu görülür. Balbörek (BBH), Benliboz (BBH), Kel Vezir (BBH, AGH), Kurt Paşa (AGH), Gündeşlioğlu (GÜH), Bal Kız (GÜH).

Bazı şahıs isimlerinin ise (belirtili/belirtisiz) isim tamlaması şeklinde oluştuğu görülmektedir: Kral kızı (BBH), Akkavak kızı (BBH), Kel Vezir’in oğlu (BBH, AGH), komşu kızı (ABH), Yeğen Ali (APH).

Ayrıca Hudiye (BBH), Zühre (BBH, AGH), Gülistan (APH), Şahsenem (AGH), Küpeli (DBH) Demirkaplan (DBH), Serkaplan (DBH) gibi şahıs isimleri de görülmektedir.

4.2. BENZETMELER

Türkçe’de çoğunlukla “gibi” kelimesiyle kullanılan benzetmeler, anlatımı somutlaştırmaya ve dinleyenlere kavramların daha etkili bir şekilde aktarılmasını sağlar. Bunların pek çoğu deyimleşip kalıplaşmıştır ve Türkçe’de yerleşmiştir (Görkem, 2000: 137).

Bal gibi (BBH), börek gibi (BBH), kötü huğ gibi bir yer (BBH), kırmızı elmaya benziyor yüzü (BBH), şerbet misali bir şey (BBH), gövel ördek gibi (BBH), ağca ceren gibi (BBH), köpek gibi gezeydim (AGH), yel gibi (AGH), akarsular gibi (AGH), eskisi gibi (APH), bu devir gibi (APH), Adana balkabağı gibi (AGH), hamam tokmağı gibi (AGH), alnı şapkakalı gibi (AGH), şeytan taşına vurulmuş gibi (DBH), verem gibi (DBH), vahşi hayvan gibi (DBH), keçi gibi (DBH), deli gibi (GÜH), kavak gibi (GÜH), köle gibi (GÜH), külhanbeyi gibi (GÜH).

4.3. SES TAKLİDİ (YANSIMA) KELİMELER

Tabiattaki cansız varlıkların, insanların ve hayvanların çıkarmış oldukları seslere yansıma sesler denir. Dünyadaki kelimelerin ilk oluşumu yansıma seslere dayanmaktadır. Yansıma kelimelerde önemli olan ses açısından gerçek benzerliktir ve bir dilde mevcut olan bu tür kelimeler, seslerin taklidi (yansıma) yoluyla meydana getirilmiştir. Bunlar anlatıma canlılık, ses ve ifade zenginliği katmaktadır (Görkem, 2000: 138).

Düğün dümbürdek yapmak (BBH), hırıltı (APH), kükreme (AGH), gevelemek (AGH), ütmek (DBH), bağirtı (DBH), davış (DBH), mırın kırın (GÜH).

4.4. DEYİMLER

Deyim, bir kavramı belirtmek için bulunmuş özel bir kalıptır. Deyimlerde bir milletin düşünme tarzının, nükte ve buluşlarının, gelenek ve göreneklerinin ortaya konulduğu görülür (Şenesen, 2009: 142).

Bayrağı dikilmek (BBH), işi aceleye getirmek (BBH), hatırına gelmek (BBH), beş on kuruş faydalanmak (BBH), mahcup olmak (BBH), perişan duruma düşmek (AGH), kul toprağı olmak (AGH), dünya başına yıkılmak (AGH), gözüne ilişmek (AGH), başa bela getirmek (APH), içine ateş düşmek (APH), el sözüne uymak (APH), teselli etmek (APH), gönü razi olmamak (APH), istirahata çekilmek (APH), kökü silinmek (APH), kavgaya karışmak (APH), gönü düşmek (APH), canına minnet olmak (AGH), lek deyip külek dememek (AGH), elini açıp gözüne yummak (AGH), itten dertten pişman olmak (AGH), derdini açmak (AGH), dert yanmak (AGH), işin tadı tuzu kaçmak (AGH), temin etmek (AGH), canına minnet olmak (AGH), kulak kabartmak (AGH), kökünü satın almak (DBH), mazur görmek (DBH), gev gütmek (DBH), canını sıkmak (DBH), arası açılmak (DBH), boyun eğmek (GÜH), karşı koymak (GÜH), kökünü satın almak (GÜH), hiçbir yere sığmamak (GÜH), akli yetmek (GÜH), göz koymak (GÜH).

4.5. ATASÖZLERİ

Atasözlerinde bir milletin hayat boyu kazandığı tecrübeleri, farklı durum ve olaylar karşısındaki davranışları, duygu, düşünce ve yaşantılarını görmek mümkündür. Birbirine zıt kavram, olay ve durumlar bir araya getirilerek, “güçlü” ve “etkili” bir anlatım sağlanır (Görkem, 2000: 139).

Tek çiçekle yaz gelmez. (BBH), Gönül ferman dinlemez. (ABH), Diken battığı yerden çıkar. (APH), Çiğ süt emen insana güven olmaz. (APH), Artan mal göz çıkarmaz. (AGH), Yiğit yalla ki bacağı daldasın, iyilik yap ki kötülükle karşılaşasın. (AGH), Kul sıkışırsa Yüce Mevla Hızır eriştirir. (AGH, DBH), Eşeği atın yerine bağlamayla at olmaz. (DBH), Gençlikte ölüm zor olur, kocalıkta yokluk zor olur. (GÜH), Kör kimdir? Kör iki gözü görmeyip, hafız olandır. O cevap veren de demiş ki kör yer garibidir. (GÜH), Zengin arabasını dağdan aşırır, fakir arabasını düz yolda şaşırır. (GÜH)

4.6. SÖZ KALIPLARI

Klişeler veya söz kalıpları, tahkiyeli bir folklor eserinin bünyesindeki belirli vazifelere ve şekle sahip olan kalıplaşmış ifadeler olarak tanımlanmaktadır. Usta anlatıcılar için tahkiyeli bir metin içerisinde söz kalıplarını kullanmak, kendisini dinleyicilerine usta anlatıcı kabul ettirme ve bir ustalık gösterisi olarak kabul edilir (Sakaoğlu, 1974: 148).

A. Başlangıç (Giriş) Formelleri

Masalın asıl olaylarına geçilmeden önce, anlatıcının dinleyicilerini masala hazırlamak amacıyla söylediği kalıp sözlerdir. Günümüz anlatıcıları genellikle kısa olanı

tercih etmektedir. Ancak usta anlatıcılar bu yalın söyleyişe ekledikleri tekerlemelerle masalın başlangıcını renklendirir (Sakaoğlu, 2012: 58).

a. Sade Başlangıç (Giriş) Formelleri:

Beyliklerin Türkiye genelinde sıkça yaşandığı dönemlerde, Antep, Urfa yörelerinde Oğuzeli'ne hükmeden bir bey vardı. (BBH)

Bugünkü gideceğimiz kol, beyliklerin yaşandığı zamanlarda Adana'ya bağlı bugünkü Kozan'da geçer.

Kozan'ın ismi o tarihlerde Sis idi. Kozan'ın Sis olduğu dönemde bu Sis'e hükmeden bir bey vardı. Bu beyin ismi Mehmet Bey idi. Kendisinin de küçük bir kardeşi vardı. O da Mehmet Bey'e her konuda yardımcı olurdu. (ABH)

Bir zamanlar Çukurova, Kahramanmaraş, Malatya civarlarına, Malatya'ya bağlı Darende'de oturan Ali Paşa ismindeki bir bey hükmediyordu. (APH)

Osmanlı döneminde, dönemlerin birisinde Tiflis bugünkü Rusya'nın sınırları içindeymiş. O zamanlar Tiflis'e Tivriz denirmiş. Tivriz' de de hatırı sayılır, sözü dinlenen bir beylik yaşarmış, ağalık yaşarmış. (AGH)

Beylik döneminde Manisa Beyi'nin üç tane oğlu vardı. Boran bunların en büyükleriydi ve Deli lakabı o tarihte yoktu. (DBH)

Eski çağlarda Düziçi'nin adının bir süre Gündeşliovası olarak anıldığı sanılmaktadır. Bu çağlar, beyliklerin hüküm sürdüğü çağlardı. (GÜH)

B. Bağlayış (Geçiş) Formelleri

Masalarda önemli rolleri olan bu formellerin başlıca görevi bir olaydan diğerine geçişi sağlamaktır. Anlatıcıların, dinleyicilerin üzerindeki etkisini canlı tutmak da bu formellerin yardımıyla gerçekleşir (Sakaoğlu, 2012: 59).

a. Masadaki Olayın Geçtiği Yeri veya Kahramanı Değiştirmek İçin Kullanılan Bağlayış Formelleri

Onlar o sohbeti yapadursun biz gelelim dervişe. (BBH)

Yeğen Ali yatsın bakalım. Kaç yıl yatacak? (APH)

Garip'in işi kıyak idi. Garip'in işi kıyak oladursun. (AGH)

O çalışadursun, o noktayı ona bağlayalım, biz gelelim geri Tivriz'e. (AGH)

Garip yoluna yürüye dursun, biz bu sözü lâfi bırakalım, gelelim artık bu tarafa. (AGH)

Biz gelelim Garip'e. (AGH)

Bu avcı yaklaşa dursun o kayanın başındaki mahlukat elini kulağına koydu, bakalım ne söyleyecek. (DBH)

Onlar gelsinler, geledursunlar arayıcılar. Biz gelelim değirmencilere.(GÜH)

Halep Beyi, beyliğine devam etsin. (GÜH)

O yola çıksın, geledursun bakalım. Biz gelelim şimdi bezirgânın çadır durumuna. (GÜH)

b. Dinleyicinin Dikkatini Artırmak için Söylenen Bağlayış Formelleri:

Arkadaş, geldiler. Durumu öğrendiler ki, gelen Balbörek. (BBH)

Bir de baktı ki, at dünkünden daha rahatsız. (BBH)

Ulan kız baktı ki arkadaş, adamın göğsünde böyle bir ben var. (BBH)

Ahmet Bey böyle telaşlanıp söylerken Güheri de kapıya gelmişti. Ulan, dinledi ki Ahmet Bey içerde hem ağlıyor hem türkü söylüyor. (ABH)

Kapıdan çaldı içeriye girdi ki, yeğeni. (APH)

İçeriye girdi ki Gülistan ekmek yapıyor. (APH)

Yukarıya baktı ki, Garip ne zaman uyuduysa oraya uyumuş, boynu da sarkmış, Adana balkabağı gibi. (AGH)

Garip gözünü açtı ki, öğlen yaklaşmış. (AGH)

Garip, bu adam ilen bu adamın evine vardı ki, yeryüzünde dünyada iki rezil insan varsa biri de bu adam. (AGH)

Kurt Paşa, bu sesleri işitince pencereyi açar bakar ki, arkadaş, Halep'te ne kadar insan var ise gelmiş kapının ağzına. (AGH)

Ulan Kâhya Bey bu kıza baktı ki arkadaş; ohooo... Bin tane Boran olsa bu kıza layık değil. (DBH)

Bir tepenin üstüne çıktı baktı ki, karşıdaki kayanın üstünde bir şey gözükiyor. (DBH)

Evine getirince hanımı bakar ki beyin yanında kıllı bir şey. (DBH)

Gündeşlioğlu oradan koşturdu geri geldi ki, bezirgânın nereye gittiği belirsiz. (GÜH)

Kuşu arayanlar baktılar ki, derenin içinde bir ağaç var. (GÜH)

Bezirgân gelir ki çadırın içinde mum yanıyor. (GÜH)

c. Uzun zamanı Kısaca İfade Etmek İçin Kullanılan Bağlayış Formelleri: Hayat devam eder. (BBH)

Amma yıllar yel gibi, akarsular gibi geride kalıyorlardı. (ABH)

Hayat amma öyle, amma böyle devam ediyordu. (ABH)

Yine günler geçer. (ABH)

Amma düğün yirmi oldu, amma otuz oldu, bir gün bir görevli geldi. (APH)

Kaç yıl yatıp, kaç ay kaldığı belirsiz, bir gün görevli kapıyı açtı. (APH)

Aradan amma bir ay geçer, amma daha fazla bir süre gün geçti. (AGH)

Burada yılları geçti Gündeşlioğlu'nun. (GÜH)

C. BENZER DURUMLARDA KULLANILAN FORMELLER

a. Bir varlığın Tanımı ve Tasviri ile Bir Hareketin Yapılışını Anlatan Formeller

Birisi şerbet misali bir şey olsun. Birisi de çok yillanmış, eskimiş ve bir insan içtiği zaman anında sarhoş edecek, aklını başından salacak bir içki. (BBH)

Hemen bunun ayaklarını uzatıp, ayağını bağladı, çenesini bağladı. Ahmet'in gözü açık, gözünü sığadı aşağı, gözlerini yumdu. (ABH)

Hücre, söylentiye göre ışık nedir görünmeyen bir yer imiş. Daha ağır bir ceza verilirse, buna da ağır bir lüle, altmış okka ağırlığında bir zincir takılıyormuş o zamanki işkencelerde. (APH)

Huğ, çitten yapılmış, üstü dallarla örtülmüş basit bir ev. (AGH)

Oraya vardı ki Garip, daha varmamıştı. Çok manzaralı bir yer. Planlı projeli gül bahçeleri dikilmiş. Orta yerde bir açık meydanlık var. Burada güzel bir havuz... Başında söğüt ağaçları dikili. (AGH)

O ela gözler, kehribar dudaklar, o şirin sözler... (DBH)

Bu sebeple yaşlı, akli başında, konuşmasını bilen, becerikli, dili tatlı bir karı Küpeli'nin hizmetçisiydi. (DBH)

Çoban değneği yere attı, ata bindi şehre gitti ve kızın dediği işleri yaptırdı. Şahane başlığı başında, körüklü çizmesi ayağında atına bindi geldi. (GÜH)

D. BİTİŞ FORMELLERİ

Masal boyunca anlatılan olayların bir noktada birleştirilmesinden sonra anlatıcı, masalını uygun bir şekilde bitirmelidir. Kafiyeli bazı sözlerle masalı bağlarken dinleyicilerin kendisine gösterdikleri ilgiyi de dikkate alan anlatıcı kısa veya oldukça uzun olan bir bitiş formelleriyle sözlerini bitirir (Sakaoğlu, 2012: 62).

a. Çıplak Bitiş:

Balbörek, önce Kral kızıyla evlendi, ikinciye de Akkavak kızı'yla evlendi. Balbörek hikâyesi de böylece bitti. (BBH)

Görücü kalktı gitti, Ahmet Beyin hayat hikâyesi de böylece sona erdi. (ABH)

Ali Paşa hikâyesi de sona ermiştir. (APH)

Benim ustam olan Âşık Kır İsmail Tabak'tan duymam, öğrenmem böyledir. (AGH)

Daha Türkiye genelinde başka türlü de teferruatlı okuyan, anlatan olabilir. Bizim yöremizdeki söylenen halk hikâyesi olan Âşık Garip Hikâyeleri bunlardır. (AGH)

Deli Boran hikâyesi de böylece sona ermiştir. (DBH)

Gündeşlioğlu'nun hayat hikâyesi de böylece sona ermiştir. (GÜH)

Ayrıca hikâyeci/âşık, nesir kısımlardan deyiş/türküye geçerken şu söz kalıplarını kullanmaktadır.

Bakalım ne söyleyecek, ne diyecek. (BBH)

Bir yerlerden gaipten cevap gelir. (BBH)

At Beybörek'e söylemeye başlar. (BBH)

Balbörek, el kulakta bakalım bezirgâna ne sormak istiyor. (BBH)

Bakalım buna ne diyecek. (BBH)

Güheri ne söyleyecek bakalım. (AGH)

Ahmet, yatağının içinde yastığa dayalı, hem ağlamaya başlar hem de kendi söylemeye. (AGH)

Bakalım kız gelen görüçülere ne diyecek. (AGH)

Oturdu oraya bakalım, ne diyecek? Dayısı da nasıl davranacak. (APH)

Bakalım, Eşe'yi teselli etmek için ne söyledi. (APH)

Bu yoruma vardı. (APH)

Şahsenem'in morali düzelecek mi düzelmeyecek mi? (AGH)

Yav, acaba ikna edemem mi, düşüncesiyle Garib'e başlar söylemeye. (AGH)

Devam etti. (AGH)

Bakalım Garip, bu Kurt Paşa'yı Tivrizli olduğuna inandırabilecek mi?

(AGH)

Bakalım bu gözü kör kadın bezirgâna ne diyecek? (AGH)

Kızcağız başladı yalvarmaya , “Gitme Garib'im! diye. (AGH)

Bakalım Halep'e gene ne söyler. (AGH)

Kız hemen hiç fırsat vermeden. (AGH)

Belki kulağında kalır, dedi ve aldı sazı. (DBH)

Sopalar yine başlayacaktı ki Boran sazına sarıldı bakalım ne diyecek. (DBH)

Bu avcı yaklaşırsa dursun o kayanın başındaki mahlûkat elini kulağına koydu, bakalım ne söyleyecek. (DBH)

Bakalım Boran derdini anlatabilecek mi? Anlatamayacak mı sazıyla sözüyle. (DBH)

Emire memire hiç fırsat vermedi Deli Boran hemen başladı. (DBH)

Bakalım Gündeşlioğlu kızın bu hakaretine karşı üzüntüsünü nasıl dile getirir. (GÜH)

Gündeşlioğlu el kulakta bakalım burda ne söyleyecek. (GÜH)

Gündeşlioğlu, eli kulağına koydu, gözlerinden yaşlar akmaya başladı. (GÜH)

4.7. ARA SÖZLER

Hikâye anlatıcısının anlatım sırasında konudan uzaklaşarak kendi duygu ve düşüncelerini söylemesi ve çeşitli yorumlar yapmasına ara söz denir. Anlatıcı zaman zaman kendini kahramanın yerine koyar, onun gibi üzülür, onun gibi sevinir. Ancak anlatıcı olayın içine ne kadar girerse girsin, olayı ne kadar yaşarsa yaşasın yine de anlatıcıdır ve öyle kalır (Türkmen, 1998: 154).

Arasöz tekniği (digression),bütün eski Batı edebiyatlarında, sözlü gelenekte ve çağdaş edebiyatta sıklıkla kullanılmaktadır. Tahkiyeli metinlerde karşımıza ana konudan ayrılma, merkezî temadan uzaklaşma şeklinde çıkmaktadır. Arasözler, görüş bildiren, açıklayıcı ve örnekleyici olmak üzere üçe ayrılır (Başgöz, 2001: 90).

1. Açıklayıcı ve Öğretici Arasözler: Anlatıcı, hikâyesinde genellikle eski kelime ve ifadeleri açıklamak için bu tip arasözlerini kullanır. Bunlar tarih, coğrafya ve halk

hekimliğine ait çeşitli konuları veya hikâyede anlatılan geçmiş döneme ait alışkanlıklarla ilgili âdet, gelenek ve ritüellerdir (Başgöz, 2001: 90).

Hikâyelerde anlaşma (BBH), el etmek (BBH), aile (BBH), kendir (BBH), dili dönmek (BBH), tek bırakmak (BBH), heyle (ABH), çokar (ABH), ken (ABH), hakaret yapmak (APH), toplayıcılar (APH), savın (APH), edem (AGH), zoruurak (AGH), huğ (AGH), itten dertten pişman olmak (AGH), Yarbaşı (AGH), rezil (AGH), satı (AGH), elbiz (AGH), hurap (AGH), hakaretler (AGH), ettirilmek (AGH), allo cello (AGH), dös dölek (AGH), kürtünlü (AGH), urub (AGH), acışır (AGH), Kanlı Geçit (AGH), yülekli (AGH), gandak (AGH), deanedikine (AGH), hafız (AGH), bunnan (DBH), hüs (DBH), dulukları (DBH), kuballı (DBH), salağında (DBH), bir çelik fındık altını (DBH), davış (DBH), çakmaklı (DBH), gev güv (DBH), partutuş (GÜH), mal (GÜH), buğday kelleleri (GÜH), haral (GÜH), tarlanın takımı (GÜH), garanmak (GÜH), sıknamak (GÜH), kaygal (GÜH), aşşa (GÜH), küpmüş (GÜH), tergemek (GÜH).

Hikâyede bazı geleneklere ve davranışlara dair açıklamalardan bazıları şunlardır: fersah (BBH), şimdiki tabirle baş vezirin hangi anlama geldiği (BBH), nikâh yemeği (BBH), töre gereği öldüğü zannedilen Balbörek'in nişanlısının Kel Vezir'in oğlu ile evlendirilmek istenmesi (BBH), Kozan'ın eski tarihlerdeki ismi (ABH), Çukuova'nın eski geçim kaynakları ve beylik makamı (ABH), koca karı ilaçları (ABH), atın muteber oluşu (APH), damdıra (APH), Sakız Gediği civarlarındaki Ali Paşa'nın mezarı (APH), Garib'in giyimi (AGH), eski dönemlerde insanların kimliksiz yaşayışı (AGH), Düziçi'nin bir zamanlar Gündeşlioğlu olarak anılması (DBH), Halep beyinin bir kuş tarafından seçilmesi (DBH), horozların ötmesi (DBH), idam edilen kişinin mezara nasıl konduğu (DBH).

2. Kanaat, Yorum ve Tenkitler: Bu tip arasözler, sosyal kurumlardaki değişimi, eğitim sisteminin bozulması, sosyo-politik değişimden duyulan memnuniyetsizlik gibi konularla ilgili kanaat ve yorumlardır. Bazı yakınmalarda ise, eskiye özlem ağır basmaktadır (Başgöz, 1986: 90-91).

Anlatıcı, bazı kadınların erkeklere göre daha çabuk kandırılabilceğini ve erkeklerin olayları hesaplayarak davrandığını ifade eder. (BBH)

Beyliğin yoksullukla yapılmayacağı ve varlığın malla sağlanacağı açıklanmaktadır. (ABH)

Güheri, Ahmet ile komşu kızını diz dize görmesine rağmen Ahmet'i terk etmez, ona güvenmez. Anlatıcı, günümüzde kadınların bu tarz şeyleri affetmeyeceğini dolaylı olarak belirtir. (ABH)

Hikâyeci, gönlün ferman dinlemediğine dair bir şikâyette bulunur. (ABH)

Anlatıcı, birbirlerini görmeden nişanlanan Garib ile Şahsenem gibi kendisi ile karısının da hiç görüşmeden nişanlandığını ifade eder. Günümüzde de misafirlikte bile kadınlar ile erkeklerin aynı odada sohbet etmediklerini belirtir. (AGH)

Kadınların üzücü olaylar karşısında gözyaşlarını tutamadığı ve erkeklerin daha dayanıklı olduğu açıklanmıştır. (AGH)

Anlatıcı, parası çok olan insanların canlarının tehlikede olduğunu söyler. Bu duruma hem altınları çalınan hem de canından olan birini örnek gösterir. (AGH)

Deli Boran beyin kendisine çok kızgın olduğunu, ölmekten korktuğunu söyler ve Serkaplan'ın ısrarlarına rağmen beyin karşısına çıkmak istemez. Anlatıcı da Deli Boran'a hak verir. Ölümün çok zor bir iş olduğunu ifade eder. (DBH)

BÖLÜM V

5. METİNLER

5.1. BALBÖREK HİKÂYESİ

Bugünkü anlatacağımız halk hikâyesi Balbörek...

Beyliklerin Türkiye genelinde sıkça yaşadığı dönemlerde, Antep, Urfa yörelerinde, Oğuzeli'ne hükmeden bir Bey vardı. Allah'ın takdiri, bu Bey, maalesef evlat sahibi olamaz.

Aradan yıllar geçer. Bunlar kan koca üzülür. "Ey Yarabbi, dilersen dünyada yapamayacağın şey yoktur," diye Mevla'ya yalvarırlar.

Bir gün rüyasında beye denilir ki, "Sana bir oğlan çocuğu verilecek. Amma bu oğlan çocuğunun ismini sen koymayacaksın. Bunun ismini senin yanına gelen bir misafir koyacak." Böyle bir rüya görür.

Çırpınır, uyanır. "Yahu, acaba bu gerçek miydi, değil miydi? Hayallar, muyallar. Bir taraftan da sevinir. Bir taraftan da yahu nece rüya gördük der. Gerçeği çıktı veya çıkmadı diye düşünür. Aradan bir çocuğun anadan doğacağı kadar bir süre geçtikten sonra, beyin bir oğlan çocuğu dünyaya geldi.

Bey, Kur'anlar okuttu, kurbanlar kestirdi, memleketi davet etti. Çok şatafatlı bir düğün dernek yaptı.

Velakin bu çocuğun dünyaya geldiğini görünce, isim koymaya çekinir. "Yahu ben buna isim koyarsam, rüya sahih olursa, bu çocuğa isim koyarsak, ya o misafir gelirse bu iş olmaz," diye çekinir. Çocuğa isim vermezler.

Çocuğun okul çağı gelir. Misafir olarak gelip, "Bu çocuğun ismini ben okuyacağım, ben koyacağım," diyen birisi gelmez. O çağda Eski Türkçe okutulmuş, okunulan yere de 'hücre' ya da 'medrese' denirmiş.

Çocuk okuluna başladı.

"Adın ne oğlum," diye sorar Hoca. Tabii kayıt yapacak.

"Benim adım yok!" der çocuk.

"Adsız çocuk olur mu, kocaman çocuksun, sen bir Bey çocuğusun?" der Hoca.

Hoca, kendisi gelir beye, "İsimsiz, adsız çocuğu nasıl kayıt ederim. Bana bir akıl ver. Ben de ona göre hareket edeyim," der.

Bey, bu sözü gerçek görür, ona hak verir.

"İsmi konmayan çocuğa, yarın ders yılı sonunda, bugüne göre diploması nasıl verilir?" diye düşünür. "Bunun ismi yok, cismi yok!"

Bey der ki, "Hoca, sen merak etme, ben bu çocuğa bir isim veririm. Üzme kendini. Sen ona eğitimini ver."

O tarihin içinde en güvenilir din adamlarını, âlimleri çağırır ve, "İlk kez açıklayacağım, ancak ben böyle böyle bir rüya görmüştüm. Bundan ötürü çocuğa isim vermemiştim. Ne yapmam gerekiyor," diye sual eder.

Onlar da, "Kardeşim, Kur'an okuttur, Mevlidler okuttur, çocuğuna isim ver.

Gelecek kişi bunu değiştirirse değiştirir. Değiştirmezse, çocuk okuluna başlamış isimsiz, olmuyormuş. Bu böyle gerekiyor. Bu doğrudur," derler.

Bey bu sözleri uygulamaya girişir.

Sonunda yine insanları davet eder.

Yine yemekler yaptırır, mevlid okutur, Kur'an okutur. Çocuğa isim vereceklerdir. Ama bu Mevlid başlarken, ama biterken bir misafir gelir. Yabancı bir adam, selâm verir.

Misafirperverlik başka bir konudur. Ev sahibi Bey olduğu için, Mevlid de toplantılı olduğu için, sifatah olarak Bey kalkar bu kişiye hoş geldin der.

Yer gösterirler, oturur bu misafir.

Yaşlı da bir insandır.

Misafir, beye sorar.

"Yahu beyim, senin bir oğlun olmuş diyorlar. Ben bu oğlanı görmeye geldim," der.

Bey de espri olsun diye, "Benim eskiden beri çocuğum yok, sen nereden duydun ki çocuğum olduğunu" der.

"Yahu ben çocuğu tanırsam, ben bu çocuğu çağırırsam mahcup olursun bak!" der misafir.

"Hadi çağır, ben mahcup olursam olayım," der Bey de.

Çocuğa o gün isim verilecek olduğundan beyin okuttuğu kırk çocuk da oradadır, o hücrededir. Tatil olduğundan hepsi oradadır ve beyin oğlu da aralarında.

Misafir, beyin oğlunu çağırır. Oğlan da, o çağırır çağırmaz gelir.

"Gel hele oğlum, kucağıma otur bakalım!" der.

Çocuk da gider oturur.

Misafir eliyle çocuğun göğsünü açar, göğsünde böbrek büyüklüğünde bir ben vardır. Bundan öper, "Oğlum bal gibiymişsin," der ve bayılır.

Bey, "Eyvah. Ben rüyamın gereğini yapamadım, ama Allah'ım sen beni affet."

Bal gibiymiş kelimesi rüyasının tabiriyle, arkadaşları der ki, "İsim koymaya gerek kalmadı. Çocuğun ismi bal, bu da börek gibiymiş dedi. Oğlanın ismi Balbörek olacak," dediler.

Balbörek ismi buradan başlar.

Tabii Bey soyu olduğu için ve beyin oğlu olduğu için zaman zaman Beybörek diyenler de oldu.

Balbörek kabadır diye düşünenlerden, Beybörek diyen de oldu, esas isim olarak Balbörek diyen de.

Hayat devam eder.

Okula bir yıl gitti, iki yıl gitti. Okul devam ediyordu. Bir gün okuldan dönüşte bir hanım teyzesi, "Dur hele bre oğlum" dedi.

"Ne var nine?"

"Ulan oğlum, senin için Beyoğlu diyorlar, şöyle güzel, böyle soylu, böyle huylu diyorlar. Ben seni şahsen yüz yüze hiç görmedim, sana şöyle bir bakayım," dedi.

"E, bak nine. Ne var bende?"

İyice baktı.

"Ulan kuzum. Sen dünyaların güzeli bir çocuksun. İnşallah da kendine uygun bir eş seçersin."

Çocuk daha okula gidiyordu. Bu işin ne olup olmadığını pek çözemedi.

Beyin de ikinci çocuğu olma seneleri geçti. Hanımından da başka çocuğu olmadı. Tek bir çocuğu vardı. Çocuk sekiz on yaşına yaklaştı, ama tek evlat.

Bey bir gün hanımına dedi ki:

"Hanım, yahu eğer sen izin verirsen, ben bir hanım daha alacağım. Tek çiçekle yaz gelmez diyorlar. Başka evladımız olmadı."

Gönlü var veya yok, hanımı beyin evlenmesine izin verir.

Bey, beğendim birini der, bir avrat daha alır.

İki evliliklerde hayat şartları zor olur diyorlar.

Ve bazı gördüğümüz kadarıyla köylerde iki evli olan arkadaşların huzuru pek hoş olmuyor.

Bey, "Benim önce huzurum iyiydi. Bu ikinci hanım geldikten sonra huzurum biraz kaçtı," diye düşünmeye başladı.

Bey, "Ben sizi ayıracağım," dedi bir gün.

"Ayıracağım," kelimesi ağzından çıkınca sonraki hanımı dedi ki:

"Beni ayırdığın sürece bu çocuğu evlatlık olarak bana vereceksin. Benim yanımdan okuluna gidip gelecek."

Anası dedi ki:

"Ne kadar emeğin var da benim çocuğumu sen evine alacaksın? Ben ne olacağım?"

"Senin yanında sekiz, on yıl kalmış."

"Yahu isterse yirmi yıl kalsın. Sen de hanımsın. Gün gelir Allah sana da verebilir."

İkinci avrat, beye dedi ki, "Beyim ya çocuğu bana verirsin, ya da beni silersin," diye diretti.

Bey bunların ayarını buldu ve evvelkine dedi ki:

"Yahu hanım, ha senin yanında durmuş, ha burada durmuş. Ben sizi ayırınca bunu alıp da filan yere, şarka garba salmayacağım ayırmayacağım. Her an, her gün bunu sen de görebilirsin, bu da görebilir. Yahu şu benim moralimi bozma. Bunun yanında kalsın birkaç gün."

Anlaştılar. Hanımların evleri, odaları ayrıldı. Balbörek analığının yanından okula gidip gelmeye başladı.

Balbörek okula gider geri gelir ki, bu evde bir adam var. Bu adam Balbörek'in hoşuna gitmez.

Balbörek bir gün analığına dedi ki, "Ana. Ben bu adamdan hoşlanmıyorum. Bu adamı ben bir daha görmeyeyim."

"Tamam, oğlum," dedi.

Balbörek okuluna gitti. O adam geldi. Hanım o adama durumu izah etti.

"Valla oğlanı küçüksünüyorduk. Oğlan bizden şüphelendi, bunu ne yapak. Bunun çaresini ikimiz düşünek."

Adam, "Bunun çaresini sen bana diyeceksin, ben de uygulamaya çalışacağım," dedi.

"Bunu zehirleyip öldürmekten başka çaresi yok," dedi.

Bu adam güya beyin ikinci hanımının dostu oluyormuş.

Adam bir zehir getirdi. Hanım güzelce bir pilav yaptı. Pilavın, çorbanın suyuna zehiri karıştırdı. Her günkü gibi, oğlanın gelmesini bekledi ve kapının ağzında karşıladı, "Hoşgeldin, Balböreğim," deyip anasından bile daha fazla ilgi gösterdi.

Çocukta bir huy başladı.

Meğerse babası, çocuk dünyaya gelir gelmez, çocuğun namına bir atlık tay almıştı.

Bunu da ahırda büyütmeye çalışıyordu. Oğluna da, "Oğlum, bu senin atın. Seninle beraber büyüyecek. Ata binme çağın geldiği zaman buna binip, bununla yetişeceksin," derdi.

Oğlan her okuldan gelişte bu atın yanına varır, bakıcı baytar ne kadar iyi baksa da kendi de görmek ister. Her geldiğinde ahıra girer, bu ata bakar ve yukarıya çıkardı.

Bugünkü geldiğinde, yine atın yanına girdi ki, bu gün at verilen yemini yememiş. Atta bir değişiklik var. At rahatsız.

"Hey Yarabbi. Benim atım rahatsızlanmış."

Ata isim vermişlerdi ve atın ismi Benliboz'du.

Benek benekti atın rengi. Onun için Benliboz ismini koymuşlardı.

Kendi kendine, "Yarabbi, benim atımı kurtar," diye dua ediyordu.

Nereden geldiyse ahırdan bir ses geldi.

Dedi ki, "Analığın sana bugün bir tuzak hazırladı. Atın bundan dolayı üzgün. Sen yukarıya çıktığında, sofraya önüne geldiğinde sakın o yemeği yeme. Kedi gelecek yanına. Kedi yanına gelip de miyav dediğinde ona bir lokma ver. Az bekle kedi yesin onu. Kedi o lokmayı

yedikten sonra eğer kedi ölürse, analığına, ana durumu gördün kedi öldü. Ne oldu de?"

Sen de sakın o yemeği yemeyeceksin.

Oğlan bunu aynen uyguladı.

Analığı bunu o gün daha şatafatla karşıladı kapıda. "Geç kaldın, oğlum, nerede kaldın? Nereye gittin, kaygılandım?" dedi.

Sofrayı hemen serdi. Balbörek, sofraya gelen yemeğin bir lokmasını kediye verdi.

Kedi zaten o anda öldü.

Oğlan, "Ben bu yemeği yemem ana. Bunda bir şey var," dedi.

O da kendini suçsuz göstermek için, "Oğlum kedi zaten hastaydı. Ondan ölmüştür," dedi.

O günü öyle atlattılar.

İkinci gün çocuk okula gitti, o adam eve geldi, "Ne oldu?" dedi.

"Valla çocuk uyanıklık yaptı. Kediye verdi yemeği, kedi ölünce de şüphelendi yemedi yemeği," dedi.

"Öyleyse ben bu sefer yiyecek değil de, bir giyecek getireyim, bakalım onu kime giydirecek?"

İkinci güne bu ev misafiri gitti bir elbise diktirdi. İç gömleğini zehirletti. Bunu getirdi ve beyin ikinci hanımına dedi ki:

"Oğlan okuldan gelince bunu giydir, kimse şüphelenmez. Kalpten mi öldü, zehirlenmeden mi öldü, veremden mi ve sairden mi öldü kimse bilemez."

Oğlan okuldan dönüşte her zamanki gibi yine atının yanına uğradı. Bir de baktı ki, at dünkünden daha rahatsız.

Yine döndü yalvardı, "Allah'ım atımı sen bana bağışla."

Yine denildi ki. "Sana bugün de bu şekilde bir tuzak var. Sakın bu elbiseyi giyme. Şimdi yukarıya çıktığında analığın elinde hazır olur bu elbise. Kapıdan girer girmez bunu senin kafandan takmaya çalışır hoşgörüyü. Sen de ki, ben büsbüyük anlı şanlı Bey çocuğuyum. Önce şu bizim hizmetçi giysin bunu. Bakalım yakışıyor mu, yakışmıyor mu? Ben bir göreyim, ondan sonra giyerim de. Hizmetçiye giydir, marifetini gör," diye söylendi buna.

Oğlan aynen karılaştı bu durumla.

Oğlan dedi ki:

"Ana, ben Bey çocuğuyum giymem yle!"

"Oğlum, etme eyleme. Biz bunu sana yaptırdık. İçimden geldi. Sen bunu niye başkasının sırtına taktırıyorsun, elden çıkmış gibi olur," filan gibi desteklediyse de oğlan kabul etmedi.

Balberek'in yerine gömleği giyen hizmetçi öldü.

Balberek dedi ki:

"Bu işte bir iş var. Ben bu işi böyle kabul etmeyeceğim. Dn geldim yemekte öyle oldu, bugün geldim elbisede böyle oldu."

Balberek hastalandı.

Balberek'e o zamanın ne kadar tıptan anlıyorum diyeni varsa, muayeneden geçirdi, ilaçlar verildi. Ama Balberek'in hastalığının ilacı yok. Bey çok üzüldü bu duruma.

Bey, "Oğlum dünyada canın ne istiyor. Gönlünden ne geçiyor?" diye her gün sorar.

Bir gün, "Baba, gnlm atıma binmek istiyor," dedi.

"Benim atıma bir heybe dolusu altın terkiye attırsan. Bana yaptırdığın silhlerımı bana kuşattırsan. Ben de şu Benliboz'a bir binsem de bir yarış yapsak."

"Dilin dönsün," dedi babası.

"Yalnız oğlum, terkide, heybede altınla at yarış yapmaz. Heybeleri bir yere bırakak. Hem de biniciler var, binicileri bindirek. Sen hastasın, kendi atından dşebilirsin."

"Baba ben başka binici kabul etmem. Gönlüm böyle istiyor. Ben kendi atıma kendim bineceğim."

Babası olur verdi.

Babası öbür at sahipleriyle görüştü: "Dilediğiniz parayı vereyim. Benim ocuğum hasta. Binemeyebilir, terkiden düşebilir. Morali kınlmasın. Tek atı birinci gelsin de, oğlanın morali düzgün olsun," diye rica etti.

"Beyler arasında at yarışı varmış," diye yarış alanına çok seyirci toplandı. Arkadaş, ağalar da, analığı da orada— O eve gelen o adam da orada, bütün havalinin yetkili kişileri de orada, kodamanlar da bir tarafta oturuyordu.

Balbörek kendi atma bindi.

Birinci turda kimseye bir şey yapmadı.

İkinci turda bir şey yapmadı.

Üçüncü de analığının yanına uğrayıp da analığı ile evine gelen adamı öldürmez mi?

Beyin beklemediği bir olay.

Bu eve gelen kişi de beyin baş görevlisiymiş, şimdiki tabirle Başveziri.

Bunun ikisini de öldürmesiyle, atıyla kaçıp gözden kaybolması bir oldu.

Bey bu işi çok merak etti, çok hiddetlendi.

Oğlunun bulunup öldürülmesini emir buyurdu.

Ama ne yazık ki, oğlanı, o yöreden kaçıp izini kaybettirdiğinden bulamadılar.

Oğlan kendi babasının şehrinden başka hiçbir yeri bilmiyordu.

Hem cahil, hem garipti.

Uzak dağlardan tepelerden aştı atıyla.

Yüksek bir dağın üstüne çıktı ki, öbür tarafta bir şehir mi, bir köy mü, kalabalık bir yer gözüküyor. Vakit de akşama yaklaşıyor.

"Hey Yarabbi, ben garibim. Nerede yatılır, at nereye bağlanır bildiğim

yok. Bana sen necisin diye soru sorarlarsa ben ne yaparım," diye hayıflanıyordu.

"Hey Yarabbi, ahıra girdiğimde bana bu atımı bağlamaya vardığımda benim başıma dönen dolapları, kurulan tuzakları birileri duyacak. Allah'ım sevdiğin aşkına, Yarabbi Hızır'ımı yetiştir bana. Bana sen akıl ver."

İçine bir his gelir.

"Bırak atını, at hangi kapıda durursa sen de o evde o gece misafir kal," diye içinden bir şeyler geçmeye başladı.

Atı kendine bıraktı.

At bugün hangi çadırın önünde durursa, orada misafir kalacağım diye karar aldı.

At serbest kaldığında, ahım şahım yapıklı binaların önünden ilerledi, hiç durmadı.

At beri taraftan öbür tarafa çıktı gitti. Sonuna vardığında, kötü huğ gibi bir yer vardı,

bunun kapısında çakıldı kaldı.

Attan indi.

"Ev sahibi," diye çağırıldı.

İçeriden çok yaşlı bir kadın çıktı. Baktı:

"Buyur, kuzum. Mevlam bana bugün misafir göndermiş. Bu fakirhanemde senin gibi bir Bey ağırlamak bana gurur verir. Benim dirliğime razıysan, senin gibi yüzlerce misafir geleydi."

Oğlanın, içindeki hisse göre, orada kalması gerekiyordu.

Ev, babasının evi gibi hiç değildi, amma kalması gerekiyordu.

Kadın hemen bunun elinden atını aldı. Hemen komşulara gitti dedi ki: "Bana bir misafir geldi. Şu atını sizin ağıra bağlayalım."

"Bağla," dediler.

Atı komşulara emaneten bağladı.

Terkisinden heybesini almıştı oğlan. Kadının tek oda yerine girdi ki, Bey çocuğuna yaraşır bir yer değil ama kadın elinden gelen hizmeti yaptı.

Aynı odanın içinde beraber yattılar.

"Nine, buranın adına ne derler. Bura neresidir?" dedi.

"Buranın adına Akkavak şehri derler, kuzum. Burada Akkavak adında bir Bey var, biz onun yönetimi altında duruyoruz," dedi.

Sonra da, "Sen nerelisin oğlum?" dedi.

"Benim nereli olduğumu sorma," dedi. "Ben olduğum yeri sana söyleyemem. Senin buralar kurak olmuş, senin yiyeceğin, içeceğin bir şeyin yok imiş." Heybesini açtı, helalinden kadına birkaç tane altın verdi. "Aç, susuz durmayalım, ana. Git şehrinizde gün hükmüne göre yiyecek ne varsa getir sen. Parası benden. Ana, ben seni memnun ederim. Yeter ki beni burada bir müddet idare et."

Kadın parayı görünce, böyle zengin misafir her zaman gelmez diye düşündü.

Hizmetini daha da arttırdı.

Oğlan ara sıra şehre çıkar gezer dolaşır, akşama doğru kadının yanına gelirdi. Bu

oğlanın bu şehirde garip olduğunu gördüler. Oranın gençlerinden birkaç kişi, bu oğlanı görünce bir gün sordular.

"Nerelisin hemşerim sen?"

"Yahu nereli olduğumu ne yapacaksın, kardeşim. Ben bir garibim."

"Nerede kalıyorsun?"

Oğlanın içinde bir kötülük niyeti yoktu, kaldığı yeri söyledi.

"Filanca yerde kalıyorum. Yaşlı bir nine var. Onun misafiriyim."

"Ulan, o ninenin kendi yatacak yeri yok. Senin gibi bir kişi nasıl oluyor da orada kalır," dediler.

Bu gençler arasında tartışma konusu oldu.

Balbörek ile bu gençler ayrıldıktan sonra, gençler daha büyük bir grup topladı yanlarına.

"Buraya bir oğlan gelmiş. Bu oğlan burada dürüst durmuyor. Gelin gidek bu ninenin yanına, bu oğlanı gezmek bahanesiyle kıra çıkararak. Öldürek atak bunu. Yoksa bu oğlan burada ya senin sevdiğin kızını, ya onun sevdiği kızını alır. Burada bir pislik yapacak bu."

İkinci gün toplandı birkaç tane genç ve kadının evine geldiler.

Geldiler ki oğlan içeride.

"Selâmünaleyküm."

"Oo, Aleykümselam."

Hepsi sıcakkanlı davrandılar. "Hemşerim, sen garip imişsin. Hoş geldin safa geldin. Yahu gariplik ne ki, arkadaş olsun yeter ki. Biz seninle arkadaşlık bağımızı arttırmak istiyoruz."

Oğlan da memnun oldu bu işten.

"Yahu, sen içeride kapalı kalmışsın. Seninle şöyle kıra doğru çıkak, şöyle bir gezek!"

"Gezin, tozun kuzum," dedi kadın. "Heyben için korkma, heyben bana emanet."

Balbörek bu gençlerle geziye çıktı. Şöyle kıra doğru uzaklaştılar.

Balbörek duydu ki bir davul ötüyor. Haftalar oldu oradaydı, böyle bir davul sesi duymuyordu. Gençlere sordu.

"Bizim eve davetiye de gelmedi. Şimdi bana ayıp olur. Bu düğün bizim yakın semtimizde öten bir düğün. Bu düğünden bilginiz var mı düğünle bir ilginiz var mı?"

Gençler dedi:

"Sen bırak o düğünü."

"Niye bırakak?"

"O düğün değil, kardeşim, olmaz olsun. Buranın beyi olan Akkavak Beyi'nin tek bir çocuğu var dünyada, o da kız. Bu kızın 40 günde bir ilanı var.

Hiç duymadın mı bunu? 40 günde bir, ben bu kızla güreş yaparım, diyen bir deli çıkıyor. Kızın şartları var. Kız 40 günde bir gelirse bir gençle güreşecek. Genç kendini yıkarsa, durduğu sarayıyla onunla evlenecek. Yok, kız onu yıkarsa yıkılan kişi ölecek. Nice gençler canından oldu, öldü gitti. Bırak sen o düğüne gitme," dediler.

"Bu benim işimmiş," dedi Balbörek. "Ben de ölmek istiyorum. Siz beni bırakın, ben şu düğüne gideyim. Şu kız beni öldürsün, kız da kurtulsun ben de kurtulayım."

Gençler baktılar ki, oğlanın fikri kendilerine göre de güzel.

Esprî olarak, "Ulan hemşerim, sen kibarmışsın, sen güzelmişsin. Senin gözümüzün önünde ölmeni istemeyiz," der gibi konuştular.

"Yok arkadaşlar," dedi. "Siz kızın başka şartları var mı onu söyleyin bana," dedi.

"Arkadaşım, şart, kızın bu güreş meydanında kırk tane oturma taşı var. Taşlarda numara yazılı. İcabında üç tane beş tane güreşçi gelebilir. Ama kızın şartı bir kişiyle güreşmek. Kim bir numaraya oturursa, önce varır onunla güreşir. Ondan gerisi ertelenir, ikinci 40 günü bekler."

"Öyleyse bunu geçirmişim. İkinci 40 günü bekleyeyim," dedi.

İkinci 40' ta gece hiç yatmadı, erkenden vardı. Gerçekten meydana bir numaralı taş var. Bir numaralı taşta oturdu. Başka gelenler oldu. Seyirci gelmeye başladı. Kırk tane zurnacı, kırk tane davulcu geldi orta yere. Çok kalabalık oldu ortalık, mahşer yerine dönmeye başladı.

Saati doldu. Saraydan bir kız indi aşağıya. Kispetini giymiş.

Hizmetçilerine emir verdi, "Bir numaralı taşta oturana kispetini verin," dedi.

Balbörek'e de verdiler bir kispet.

Balbörek ilen er meydanında el ele tutuştular.

Balbörek'in güreşten ne haberi vardı, daha antrenman yapmamış, güreş nasıl yapılır görmemiş.

Kız bunu kucağına alana kadar, yere çalayım beynini parçalayayım düşüncesiyle o kadar uğraştı, atamadı.

Balbörek'in de gücü, dermanı bitti.

Kızın beline vurdu.

"Ben de pes yok," dedi kız.

"Pes yoksa yık!"

Eh, düşmüyor.

Ayakta konuşuyorlardı. Hakem baktı ki, bunlar ayakta konuşuyorlar, anlaşma yapıyorlar.

Hemen geldi yanlarına hakem.

Dedi ki: "Ne bu aradaki konuşuk. Anlaşma (anlaşma: şike, danışıklılık) yok!"

"Bey diyor ki, beni indir. Ben de bende pes yok diyorum."

"İndir bakalım," dedi. "Ne diyecek?"

"Aynı oyununu geri versin senin (oyununu geri vermek: aynı pozisyondan güreşe dönmek)."

İndirdiler.

"Ne istiyorsun?" diye sordu hâkem.

"Şu halka sorulsun, beni tanıyan var mı?"

Halktan tanıyan çıkmadı.

"Kardeşim, benim filan yerde atım bağlı. Gideyim, atımı alıp geleyim buraya. Atı şuraya bir yere bağlayak. Atım da beni seyretsin, biz de güreşe devam edek."

Kız kabul etmedi, ama oradaki toplum dedi ki: "Oğlan haklıdır. Gitsin atını getirsin."

Çoğunluk at getirilmesine taraf olunca, oğlanın atını gidip getirmesine izin verdiler. Oğlan sırtını giydi ama, "Baba, ben atımı bir bulsam, meydana daha geri döner miyim ki?"

Kadının yanına hiç varmadı. Atının yanına gitti.

Atın yanına vardı, ama tereddüt etti: "Yarabbi, bu yarın bir gün mutlaka meydana

çıkar. Oğuz Beyi'nin oğlu Akkavak şehrinden kaçmış denilirse bana ayıp olur. Kızın güzelliği gözümün önünden hiç gitmez. Ölene kadar bana dert olur. Acaba kaçsam mı, atı mı götürsem? Geri mi gitsem? Ulan, bu da bir espri olsun bakalım. Şu atın yanında bir türkü söyleyem. Bakalım bana zamanında atın yanına geldiğimde analığın sana şu tuzağı hazırladı diyen ses gibi bir ses gelmez mi, bana yol vermez mi?" diye düşündü. Oğlan oturdu atın yanına.

Bakalım ne söyleyecek, ne diyecek:

Beriden vardım da (oy) meydan kuruldu (oy)

Başımıza cümle âlem derildi

Elimden tutunca belim kırıldı

Kaçalım mı, nasıl edek kardeşim

Elimden tutunca belim kırıldı

Kaçalım mı, nasıl edek kardeşim

Bir yerlerden, gaipten cevap gelir.

Beriden varınca (oy) bana bir yer açılır

Hakkın ırahmeti yere saçılır

İnşallah Yaradan onu şaşırır

Korkma kardeş korkma meydan senindir

İnşallah yaradan onu şaşırır

Korkma canım, korkma meydan bizimdir

"Yahu bre kardeşim. Senin bir şeyden haberin yok!" Yıkınca, yıkılınca ölüm işi var orta yerde. Haydi yıkarsa? Sordu bakalım...

Aslını sorarsan Akkavak kızı,

Kırmızı elmaya benziyor yüzü

Yıkarsa kardeşim kesici bizi,

Kaçalım mı nasıl edek kardeşim

Yıkarsa kurbanım kesici bizi

Kaçalım mı, nasıl edek kardeşim

Beriden varınca el ele tutuş

Ellerin bırak da göğsünden yapış

Yıkan inşallah kardeşim al bir çift öpüş

Korkma kurban korkma meydan senindir

*Yıkınca kardeşim aliver öpüş
Korkma canım, korkma meydan bizimdir*

"Tevekkül, Yarabbi. Ulan gidelim geri."

Atma bindi. Oradaki toplumun bazıları dedi ki, "Kaçtı!"

Bazıları dedi ki: "Çocuk kaçacak birine benzemiyor. Çok delikanlı birine benziyor."

Onlar o tartışmadaydı, gelir gelmez.

Baktılar ki, Allah'ın manyağı geri geliyor.

"Ulan, çocuk sen kafayı yemişsin. Ulan, ölsün cehennem dibine!" dediler.

"Atın bağı çözüktü, böyle bırakırsan kaçmaz."

"Bağlamıyorum, benim atım çok asil. Benim atım kaçmaz."

"Ulan oğlum. Bir de atı arattırma bize."

"Yok canım. Siz bana bir yer ayırın şuradan. Atım beni görür şekilde şöyle dursun."

"Bize ne baba. Atın kaçarsa kaçmaz."

Atın yularını yere atıverdi oğlan. Kendi kışpetini giydi, er meydanına geri çıktı.

At gözünü oğlana dikti. Herkesin dikkatini güreşten ziyade bu at çekmeye başladı.

"Ulan bu at neyin nesi de, bu kadar bu oğlana bakıyor?"

İkinci son dörtlükte diyordu ki:

(Beriden) Meydana varınca el ele tutuş,

Ellerini bırak memeye yapış

Böyle bir güreş tarifi oluyordu.

Oğlan beriden perdah bittikten sonra, el ele tutuşmadan sonra kızın elini bırakıp da kızın göğüslerini iki eliyle tutarsa arkadaş.

Göğüs çok incitici bir yerdir.

"Oğlum olmadı, yanlış bir yer tuttun," demeye kalmadı hakem. Kız bu rahatsızlığa dayanamadı düştü.

Düşmesiyle beraber mahcup oldu havasına oğlan da kızını öptü.

Halk bu işi alkışladı.

Bazıları taraf tutan kişiler, "Olmadı. Güreş prensibine uymayan işler yaptı," dedilerse

de, hakemler, "Bu iş bir sonuçlansın artık. Her Allah'ın günü insan öldü burada, bir beyin kızının yüzünden!" dediler.

Hakemler karar verdi ki, "Tamam. Bu iş böyle sona ermiştir. Her zaman oğlanlar yıkılıyordu, bugün de kız yıkıldı."

Kız da itiraz etmedi.

"Tamam, yıkıldım!"

Balbörek'in önüne düştü. Üst kata, sarayına çıkardı.

"Beyefendi, aslını neslini sormadım. Benim şartlarım buydu. Beni kim yıkarsa, zengin aile çocuğu, fakir çocuğu diye bir şartım yoktu. Benim babamın serveti bana yeter de artar da. Sen kim olursan ol. Bugünden sonra ahım da, şahım da, tüm hizmetim sana aittir. İster düğün yaparsın, ister düğün yapmazsın, senin bileceğin bir iştir."

Bey, atını görevlilere verdi.

Atı Akkavak Beyi'nin ahırına çektiler. Beybörek, bu katta bu kızla yaşamaya devam edecek amma Beybörek'in yüzü suratı hiç düzelmedi.

Beybörek'e kız soruyordu.

"Yahu beyim, sen neden bu kadar üzgün görünüyorsun böyle?"

Dedi ki, "Akkavak Beyi'nin kızı. Sen Akkavak Beyi'nin çocuğu musun?"

"Evet."

"Benim de mutlaka bir soyum sopum vardır. Ne biliyorsun ki, ben de belki senin babandan yüksek bir beyin çocuğuyum. Bir Bey çocuğu, gurbette güreş yapsın, bir kız yıksın da düğün, dümbürdek yapsın. Gurbette kalsın. Arkadaş, ben burada kalmayacağım. Yola çıkacağım atımla," dedi.

Akkavak kızı da dedi ki:

"Benim bildiğim kadarıyla erkek gelin gitmez. Kadın gelin gider. Benim şartlarımı yerine getirdin. Benim dedi bir şartım daha olacak şimdi."

"O şartın ne?"

"Bu şartım da seninle! (O zamanda bugünkü deyimle saate fersah deniliyormuş)
"Seninle beş saatlik, fersahlık bir yola gideceğiz. At yarıştıracacağız. Beş saatlik yoldan sen önce gelirsen gideceğiz memleketine. Yok, geç gelirsen de burada kalacağız. Var mısın?"

"Varım," dedi oğlan.

"Tamam, ben hazırlığımı yapayım, geliyorum," dedi kız.

Kız hemen Şehre indi. Vardı bir Őıracıya dedi ki:

"Bana iki tũrlũ iĕki vereceksin. Birisi Şerbet misali bir Şey olsun. Birisi de ĕok yıllanmıŐ, eskimiş ve bir insan iĕtiđi zaman anında sarhoş edecek, aklını başından salacak bir iĕki. Bana bŔyle iki tũrlũ hediye hazırla. Ben de hazırlığımı yapayım, bir yola gideceğim."

Onu hazırladılar.

Kız bunu atının terkisine koydu.

BeybŔrek de atma bindi ve bu beş saatlik yola koyulurlar.

Kızın amacı oğlanı kendinden geĕ getirip, buradan salmamaktı.

Beş saatlik yola vardılar. Orada gũzel bir ađaĕlık vardı, pınarlar akıyordu. Bugũnkũ deyimle gũzel bir piknik alanıydı. Özel ĕardaklar yapılmıştı tahtadan.

Kız dedi ki, "Burası babamın yaptırdığı bir yerdir. Babam aklına dũŐtũ mũydũ, adamlarıyla birlikte gelir eğlence yapar. Bazen bizleri de getirir. Şimdi seninle burada bir istirahat yapacağız, yiyip iĕeceđiz. Daha sonra da konuŐtuđumuz gibi at yarıŐtıracađız. Hangimizin atı dayanıklı olur da oraya giderse, Ŕnce varan bahsi kazanacak."

"Olur," dedi BeybŔrek.

Bunlar Ŕnce kahvaltı ettiler, bir Şeyler yediler.

Kız, "İĕecek bir Şeyler de getirdim," dedi.

Hoş olanı kendi iĕti. Bu anında sarhoş yapıp bayıltacağını da BeybŔrek'e verdi. BeybŔrek de bunu iĕti. İĕer iĕmez de uyudu. Kız kalktı atma bindi.

Bu atın gittiğini gŔren BeybŔrek'in atı Benliboz, o kadar zorlandı amma BeybŔrek atm başını ĕeke ĕeke bađlamıŐ, gidemedi.

At BeybŔrek'e sŔylemeye başlar:

BaŐımı bağladın ĕınar koluna (oy)

Uzanıyom varamıyorum yanına (senin yanına)

Akkavak kızı da gitti yoluna

Uyanıver bre kardeş biz de gidelim

*Akkavak kızı da gitti yoluna
Uyanıver n 'olur biz de gidelim
N'etti de kardeşim o sana n 'etti
Verdi arakıyı, sarhoş da etti
Bu dünyada kardeş vay işin bitti
Uyanıver n 'olur biz de gidelim*

*Bu dünyada senin vay işin bitti
Uyanıver n 'olur biz de gidelim*

Ölü uyanır mı arkadaş? Oğlan ölü gibi yatıyor. Bu sesler, çabalar fayda etmedi. Benliboz, hırsla çekinerek bağlandığı yerden dizginini koparttı. Geldi, yattığı yerden, Beybörek'in belinden bir kemer bağlıydı, bundan bir dişile ısırık aldı.

Kendi de Akkavak Kızı'nın gittiği yerden yola koyuldu. Akkavak Kızı'nın gittiği yoldan mı gitti, yoksa başka bir yoldan mı ne olduysa kavil yerine geldi ki, Akkavak Kızı'nın atı oraya gelmemiş.

Yolda temiz havadan Balbörek ayıldı.

Ayıldığı zaman atın üzerine binmişti.

Bu yerde attan indi, beklemeye başladı.

Akkavak Kızı da atımı yormayayım, nasıl olsa oğlan baygın hiç gelemez düşüncesiyle atını hiç yormuyordu ağır ağır geliyordu.

Ee, bir yere çıkar ki, rakibi gelmiş, ne zaman geldiği belirsiz. Bir mucize.

Geldi sordu.

"Yahu, bey çocuğu. Sen nasıl geldin?"

"O-oho. Sen yola çıkmadan, ben peşinden çıkmış idim. Orada yattığımda ben sana kendimi uyumuş gösterdim. Sen yola çıkar çıkmaz, baktım bana kalleşlik yapıcın. Ben de atıma bindim geldim. Amma ben bu yolun garibi olduğum için senin geldiğin yolu bilemedim. At beni getirdi."

Kız dedi ki:

"O zaman, arkadaş, sana hiç şart demiyom. Hak ettin sen bu işi. Artık bana şehrinde, nerede düğün yaparsan serbestsin."

Atlarına bindiler, Akkavak Beyi ile helalleştiler.

Hiç uğramadı kadının yanına, altını orada kaldı. Babasının memleketine devam etti. Babasının yurduna gelince, babası meraktan hastalanmış.

Kendi oğlunun kendi analığını öldürmesi, kendinin baş görevlisini öldürmesi çok ağrına gitmiş adamın. Meraktan dolayı amma beyni kanadı, amma felç geçirdi. Babası öldü oğlanın.

Anası da hayatta.

Beybörök burada düğün hazırlığına başladı.

O çağın geleneklerine göre, bey düğünleri, 40 davul 40 zurna diye hep hikâyelerde bahsettiğimiz gibi. Babası öldüğü için hemen Beylik hakkı tanıdılar. Beyliği de aldı.

Fakat bu kırk günlük düğünde bazı yörede, 40 gün sonunda nikâh yemeği denen bir yemek verilirdi. Bu yemeğin av etinden olması şartı vardı. Av eti olacak, nikâh yemeği yapılacak. İşte töre gereği bu olmazsa, olmazdı.

Bu Balbörök bazı avcı arkadaşlarını grup olarak ava gönderdi, "Bulamadık, vuramadık," denildi. Balbörök dedi ki bir gün, "Grup ilen ben de gideceğim, düğün devam etsin."

Balbörök yanma kırk kişiye yakın avcıyı, iyi ok atarım diyenleri alıp, avlanmaya çıktı.

Şorda (şurada) aradım, burada bulamadım derken, bir yere varınca bir ceylan kaçır.

Ok atarlar vuramazlar bunu.

Balbörök emir verir der ki, "At ile kovun, yorun, yakalayın."

Atları koştururlar, kendi de tabii bu sürünün içindeydi.

Öbür sınır ile bu sınırın arasında bir tel şeklinde, efendim bir ağıl yok, örgü, duvar, bir şey yoktu.

Bunlar arkadaş, bir yerlere vardılar, ottan çalıdan ceylan kayboldu.

Ulan bakarlar ki, orada güzel bir eğlence yeri var. Çiçekli çimenli bir yer. Orada efendim, bir bina var. Etrafında herhangi bir sur, duvar, bir şey yok.

Dedi ki arkadaşlarına, "Yav, şu pınarın başında bir dinlenelim de, öyle gidelim."

Atlardan indiler, atlarını herkes bağladı ya da ota bıraktı.

Bunlar dinleniyorlardı.

Orası Balbörek'in baba sınırının dışında bir yermiş. Öbür taraftaki kral hükmünde. Kral kırk günlük veya aylık, haftalık eğlence için yaptırmıştı, oraya o binayı. O çiçeği, çimeni, o kadar teşkilatı eğlence yerim diye hazırlamıştı. Öylesi bir yerd.

Özel nöbetçileri nöbet tutar; burayı işgal eden olursa krala haber verirlerdi.

Nöbetçi hemen krala haber verdi. Dedi ki, "Efendim, kırk tane atlı geldi. Hiç beni arayıp sormadılar bile. Benim kırk kişiye karşı koyacak gücüm yok, haberiniz olsun."

Kral emir verdi.

"Çok kalabalık, en az beş yüz kişi gideceksiniz. Mutlaka bunlar Türk'tendir. Bizi hiç sayıyor. Kaçırılmayıp yakalayacaksınız."

Bu varan kişilerden hiç haberleri yok. Bunlar yiyip içecek de buradan geri dönecek.

Bir anda nerden geldilerse, bunların dört tarafı çevrildi.

Bunların hepsini yakaladılar, ellerini arkasından bağladılar.

"Yav, etmeyin eylemeyin!"

"Hayır! Etmeyin eylemeyin deme, izinsiz sınır ötesine geçmişsin."

Diğer atları yakaladılar ama Balbörek'in atı Benliboz'u yakalayamadılar. Benliboz, Balbörek'ten başkasını yanına el etmezdi (= yaklaştırmazdı). Benliboz kaçtı.

Bırak o da kaçsın.

Bunları krala el ettiler (= ilettiler, götürdüler). Kral bunların ifadesini bile aldırmadı. Kale devri. Kalenin zindanına hapsedtiler bunları.

Arkadaş bir haber duyuldu ki Oğuz'a. Balbörek'i kırk atlısıyla beraber kral yakalatmış ve idam ettirmiş, kırkı da ölmüş diye ortalığa böyle bir yaygara gitti.

Balbörek'in anası, "Bir tek yavrum idi, öldü," diye, ağlaya ağlaya gözünden oldu arkadaş.

Oğuz beyinin kardeşi Kel Vezir diye birisi vardı. Lakabı buydu. Bu Kel Vezir'in de Balbörek yaşlarında bekâr bir oğlu vardı. O devirde nişanlı bir oğlan ölürse, nişanlısını kendi akrabalarından kim varsa buna verme şartları vardı.

Yine bu da töre gereği.

Balbörek'in Akkavak şehrinden güzel mi güzel bir kız getirip ölmesi Kel Vezir'in oğlunun çok hoşuna gitti. Çok sevindi, dünya kendinin oldu, arkadaş.

"Baba, geç kalma. Bu kimden istenecekse, bunu bana iste!" diye tutturdu.

Babası dedi ki, "Önce bu kızıdan başlayak, bakalım rızası var mı?"

Kıza sordururlar.

Kız dedi ki, "Ben bu töreyi biliyorum. Amma benim bir şartım var."

"Şartın ne?" diye soruldu.

"Bizim memleketimizde nişanlının birisi ölürse, bizde yas tutma var. Bizim töremiz de böyle. Bana yedi yıl izin verirseniz, Balböreğ'in yasını tutacağım. Bu günden yazın tarihi. Yedi yıl bitti miydi, bana sormadan düğününüzü başlatın," dedi.

"Yok, seni dinlemek, biz düğün yaparık dersiniz, benim gücüm kuvvetim yok. Benim intihara gücüm yeter." dedi. "İntihar ederim, iş biter."

Ulan, işin içinde ölüm var. Oğlan dedi ki: "Olmaz baba, yedi yıl nasıl olsa geçer. Biz bu teklifi kabul edelim."

İleri gelenler konuştular, halleştiler. Dediler ki Kel Vezir'e, "Arkadaş, kız haklı söylüyor. İntihar ederim diyor. Bugünün tarihini yazın bakalım."

O günün tarihini yazdılar.

Yedi yıl sonuna kadar ölünmez de o güne varılırsa düğün başlayacak. Sayılı günün ömrü az olur derler. Yedi yıl bitecek bir zaman değil amma yedi yılı da bitirirsen, ne çabuk geçtiğini bilemezsin.

Arkadaş, Balböreğ'in yılda bir kere dışarı çıkarıp dinlenme, temiz hava alma, saç sakal tıraş izni var. Yılda bir kere çıkarırlar. Bir gün dışarıda durur, içeri korlar geri.

Balböreğ'i bir gün tıraş için dışarı çıkardılar.

Ulan arkadaş, dışarıya çıktı ki, kalenin burcunda bir kervan sesi... Çan ötüyor. Babasının zamanında yanından çok bezirgân gelir geçerdi. Satım alım, verim yapayım diye izin istemeye gelirlerdi. Bu bezirgânların kararlarındaki çanların sesi kulağında kalmıştı çocukken. O günleri hayaller, "Ulan, Yarabbi, acaba bu bezirgân bizim Oğuz'dan mı geliyor, başka yerden mi geliyor" diye düşündü.

Görevliye der ki, "Ulan ne olur arkadaş, bana üç dakika müsaade et. Şu tıraş bırak da, şu öten çanın sesine doğru şöyle iki dörtlük türkü söylemem gerek benim."

O adam da müsaade etti.

Balbörek el kulakta bakalım bezirgâna ne sormak istiyor:

*Hocam geldiğinde bahar mıydı, yaz mıydı oy
Ötüşenler ördek miydi, kaz mıydı, kaz mıydı oy oy
Akkavak Kızı da gördün gelin miydi, kız mıydı oy
Söylesene dillerine kurbanım, hocam kurbanım
Akkavak Kızı da gelin miydi, kız mıydı
Söylesene dillerine kurbanım oy*

Bezirgân Başı ulan dinledi ki arkadaş kalede bu söyleyen Balbörek. Hoca Bezirgân, kervanın başında giderdi. Oraya durdu; dinledi. Ve cevap verir:

*Ben gelirken bahar değil, yaz idi oy, yaz idi
(Beyim) ötüşenler ördek değil, kaz idi
Akkavak Kızı da gelin değil, kız idi oy
Ta böylece gördüm ellerinizi
Akkavak Kızı da gelin değil, kız idi oy oy
Böyle gördüm beyim ellerinizi
Aman sen vardın da o anamı gördün mü, ah, gördün mü
Kadın anamın da hallerini sordun mu, oy oy
Akkavak Kızı da muradına erdi mi, erdi mi
Söyle hocam söyle de köyden yardan ne haber,
Akkavak Kızı da muradına erdi mi
Söyle hocam söyle yardan ne haber
Aman kadın ananın da gözlerinin güherleri döküldü beyim, döküldü
Ah, Akkavak Kızı 'nın da bayracığı dikildi
Ah, ederim benim ömrün söküldü
Ulan benim ömrüm söküldü oy
Öyle gördüm beyim de ellerinizi
Duydum seni, benim ömrüm söküldü
Öyle gördüm yavrum ellerinizi oy oy
Amanın Akkavak Kızı 'nı da kime verdiler, ah kime verdiler
Benim iznim olmadan da nasıl düğün kurdular, oy
Benim öldüğümü size kimler dediler, dediler oy*

Söyle Hocam söyle dillerine kurbanım

Benim öldüğümü kimler dediler oy

Söyle Hocam söyle yardan ne haber oy

Ulan kırk gün oldu düğününü kurdular, oy kurdular

Emmin oğlu Kel Vezir 'e verdiler, verdiler oy

Aralıkta seni öldü dediler, dediler oy

Böyle duydum oğlum ellerinizden oy

Aralıkta seni öldü dediler

Böyle duydum da yavrum ellerinizi

Hoca, "Beyefendi, ben oradan çikalı kırkıncı güne yakın bak. Benim çıktığım gün o pazarda Akkavak Kızı'nın bayrağı bugün dikiliyor dediler. Böyle duydum. Ve kime verildi bu beyin nişanlısı dediğimde, beyi kral esir almış ve öldürmüş dediler. Yıllar oldu öleli. Töre gereği de Kel Vezir'in oğluna düğünü oluyor dedilerdi. Ben böyle duydum oğlum, gerisini de bilmiyorum. Allah'ım yardım etsin," der ve bezirgân ayrılır oradan.

Balbörek kalede çaresiz. Elinden ne gelir ki?

Balbörek'in geride bıraktıklarından bu kadarlık haberi oldu, ardından zindana attılar.

Bu türkü-soru cevabında, kralın da yetişkin bir kızı vardı. Bu kız, bu türküleri duydu, arkadaş. Kralın evi de yakın kaleye.

Kız, bu Akkavak Kızı, Kel Vezir, Akkavak Beyi sözlerini, Akkavak Kızı'nın çok güzel bir kız olduğu rivayetlerini duyuyordu."

Bunlar beyler arasında da duyuluyordu.

"Ulan, bu burada nasıl olsa esir" diye düşündü kız. Hizmetçilerden birini çağırdı, dedi ki, "Gideceksin kaleden sabahınan şu saatlerde bir türkü söyleyen oldu. Bunu bana getireceksin."

Bir görevli geldi. "Beyin kızının emri, arkadaş." dedi nöbetçisine, görevlisine.

"Buradan bir adam götürceğmişim (götürecekmişim)."

Tabii kralın kızı, emiri geçer.

Çıktılar yukarı. "Şu saatte burdan bir türkü söyleyen olmuş."

Adam çok orada, kırk kişiler. Balbörek, "Tamam, benim türkü söyleyen," dedi. Arkadaşlarıyla halleştiler, "Kardeşim suç işledim demek ki ben, belki de idama gidiyorum."

Helalleştiler.

Balbörek'i kralın kızının makamına götürdüler.

Balbörek oraya girdi ki, orda erkek yok. Avrat veya kız birisiyle karşılaştı.

Tabii önce hoş geldin denildi. Görevli çıktı ordan, baş başa kaldılar.

"Balbörek siz misiniz?"

"Benim."

"Akkavak Kızı'nı hak eden siz misiniz?"

"Evet, benim."

"Peki, şu anda ne düşünüyorsunuz?"

"Bu anda ne düşünüyorum— Babandan kurtuluş bulacağımı sanmıyorum, ne kadar yaşatırsa yaşatsın sonuç ölüm, böyle düşünüyorum."

"Öyleyse bunu düşünebiliyorsan, gel öleceğine, orada çürüyeceğine, sen bizim dinimize dön. Bizim dinimizi kabul edersen, ben babamı ikna ederim, seninle evlenelim."

Balbörek dedi ki, "Sen bugüne kadar hiç duydun mu ki, bir Müslüman dininden dönmüş de, yabancı biriyle evlenmiş dediklerini?"

"Hayır, duymadım."

"Peki hiç duydun mu, bir yabancı Müslüman olmuş, evlenmiş?"

"Duydum," dedi.

"Öyleyse, beni o kadar seviyorsan sen benim dinime dönersin, böyle evlilik yapabiliriz. Dönmediğin sürece ben bu candan olurum, seninle de evlenmem. Senin dinine dönmem ben," dedi.

Kralın kızı dedi ki, "Yav sen ölüm mü istiyorsun. Dininiz ne kadar sağlam ki, benim dinime dönmek istemiyorsun?"

"Hayır biz buyuz!" dedi. "Ha, bir de şartım var. Dönsen de kabul değil.

Beni bu kaleden çıkartacaksın. Beni memleketime eleteceksin (ileteceksin). Ha, önce seninle evlenmek şartıyla, onu da orada kabul ederim. Burada dahi dinime dönsen, gene evlenmem ben," dedi.

şimdi, aile (kadın) kısmının birçokları çabuk kandırılır. Erkek birazcık hesaplayabilir.

Kız bir anda bu söze kapıldı.

"Ulan, bunların, Müslümanların dini bizimkinden çok sağlam ki, dinlerinden dönmüyorlar. Evlilik de ha orada olmuş benim için, ha burada olmuş. Benim için fark etmez."

Balbörek'e der ki: "Seni kaleye şimdi geri gönderirim. Seni kaçırmadan başka çarem yok benim," dedi, "Kolayca, babamdan izin isteyip seni ben gön-deremem. Sen kaleye git. Amma bugün gelirim, amma başka bir gün gelirim."

Görevliyi çağırdı.

Balbörek'in ellerini bağlarlar. Geri gönderirler zindana.

Kız çağırdı görevlisine, satışıısından bir top kendir (= kendirden yapılmış urgan, ip) getirtirdi.

"Ulan, ip bu kalenin duvarının üstünden yere yetişmez mi ola?"

Bunu ordan beline bağlar, bunu aşağıya salarım, bunu böyle kaçırırım düşüncesiyle kız geç vakit kaleye gider. Görevlisinden izin alır ve Balbörek'i görür.

Balbörek'e der ki: "Şu kendirin ucunu bağla bakalım beline. Seni ben kapıdan çıkartamam. Babama haber olur. Seni kimsenin haberi olmadan bu gecenin geç saatinde buradan sallayam. Aşağıya indin miydi, çöz belinden kaç," dedi.

Balbörek indi ama arkadaş, kendiri dibe yetişmedi. Arkasından da gelmez oldu.

"Eyvah, kız pişman oldu," dedi.

"Ya kızını biri etkiledi yukarıdan. Sen ne yapıyorsun diye."

İşi aceleye getirdi. Oğlanın cebinde bıçağı var idi, beline yakın yerden kendiri kesti.

"Baba ölürsem dışarıda öleyim, gitmeyim yukarıya!" diye.

Kız dedi ki, "Eyvah, kendir tükendiymi, oğlan korktu."

Kendiri kestiğini tahmin etti. Kız hiç oralı olmadı. Çekti evine gitti, "Varsın ölsün!"

Balbörek aşağıya biraz yaklaşmıştı. Yere düştü amma, kaba etinin içinden bacağı kırıldı.

Kalkıp kaçamadı.

"Eyvah, ben daha kötü oldum. Şimdi kaçıyormuş diye, Kral'ın hava ışığınca haberi olacak, beni yakalayacaklar. Öldürecekler."

İçine bu korku düştü.

Balbörek o ana kadar hiçbir şey hatırına gelmiyordu. Arkadaş, at aklına geldi.

"Feleğ-i Cihan'da şimdi atım yanımda olaydı. Kız ilen beş saatlik yola gittiğimizde beni ağzıyla taşımıştı. Yine öyle götürür amma, at nerde kim bilir, öldü mü, kaldı mı?"

Bakalım el kulakta hem ağlar, hem de yalvarır.

Kaleden düştüm de, kırıldı dizim

Söylemeye tutmaz oluyor özüm

Anamdan babamdan sevgili (Benli de Bozum)

Yetişiver n 'olur, can elden gitti

Anamdan babamdan sevgili (Benli de Bozum)

Yetişiver n 'olur, can elden gitti

Gövel ördek gibi göllerde isen

Ağca ceren gibi çöllerde isen

Beş on yıllık atım yollarda isen

Yetişiver n 'olur, can elden gitti

Beş on yıllık atım, yollarda isen

Yetişiver Mevla 'm, can elden gitti

Sabah olup, tan yerleri ağartmadan

Destur verip cümle kuşlar ötmeden

Kalenin kralı yatağından kalkmadan

Yetiş Benliboz 'um, can elden gitti

Kalenin kralı yatağından kalkmadan

Yetişiver Mevla 'm, can elden gitti

Bu arada at gider, çevrede çayırlarda yayılır, akşam saatlerinde gelir, bu kalenin etrafında gecelerdi. Ağzına tunçtan bir dizgin takılıydı ayrıldığında, bir türlü ağzı bu tunçtan, dizginden kurtulamamıştı. Bu yüzden yayılsa da tam beslenemediğinden, çok zayıflamıştı.

Bu, Balbörek'in sesini duydu. Yanına geldi. Geldi ki, durum böyle.

Mevla tarafından dile geldi Balbörek'e dedi ki:

"Sağ ayağımı kaldır, altından bir avuç toprak al. Eûzü besmeleyle üç kere Kulhüvallahü'nü oku, bu ağrıyan yerine sür bakalım," dedi.

Bunu ağrıyan yerine sürdü. Elhamdülillah hiçbir ağrı yok.

"Bin üzerime ki, seni taşır halim kalmadı ama yine de, uzaklaştırırım."

Yakayı ele vermeden, Benliboz ilen sının geçtiler.

Sının geçince yine Benliboz, Mevla tarafından dile geldi. Dedi ki, "İn üzerimden, taşıyamıyorum seni."

İndi.

"Şu ağzımın tuncunu çıkar. Şu üzerimdeki bindiğin eyeri kaldır bakalım, derilere yapıştı."

Ulan bunları kaldırdı, çıkardı ki, gerçekten arkadaş, yıllar olmuş, sırtına yapışmış.

Dedi ki, "Kardeşim, seni taşıyacak gücüm bitti. Beni bırak. Ben deniz kenarlarında kamyş başları gördüm; onları yedim. Kafamı aşağı indirip de yayılamadım. Ben birazcık kendime geleyim. Sen de eğer memleketine ulaşabilirsen, benim küçüğüm, aynı anadan doğan bir tay vardı. Baban onu yetiştirecekti giderken. Bunun adı Hudiye. Biraz da Hudiye'ye bin," dedi.

Ayrıldılar.

Beybörek, yaya olarak düşer yola.

Beybörek gelirken, ikinci vaktine denk gelmiş, bir çobana denk geldi.

Çobana dedi ki, "Ulan kardeşim, ulan şu elbiseyi gel seninle değişek yav, ne olur arkadaş?"

Çoban dedi ki, "Kardeşim, senin sırtındaki o elbise Bey elbisesi. Benim sırtımdaki çoban elbisesi. Benle kafa bulma, Allah'ın yardım etsin, yoluna git. Ben mi kaldım kafa bulacak?"

Anlaştılar ve değiştiler.

Çoban elbisesiyle devam ediyordu. Artık babasının mevkisine yaklaştı. Bakar ki, biri koltuğunun altında bir tef çalıyor. Bunu çalan kişiye o zaman derviş deniliyordu. Bir derviş gidiyor.

"Nere gidiyorsun, üstad," dedi.

"Valla, Akkavak Kızı'nın düğünü varmış da, işte düğüne doğru gidiyok. Belki kız evinden, oğlan tarafından bir çalgı isteyen olursa, belki beş on kuruş faydalanırsınız diye, o

düşünceyle düğüne gidiyorum."

"Ulan kardeşim, gel Allah aşkına, şu tefi bana sat."

"Para?"

"Para peşin!" dedi.

Balbörek'in cebinde üç beş kuruş daha parası vardı. Bu dervişten bu çalgıyı aldı.

Dervişten de ayrıldılar.

Vakit, akşama yakın, babasının su ihtiyacını karşıladığı bir pınar vardı.

Bu pınarın başına geldi, elini yüzünü yıkadı, oradan bir su içti.

Bu düğüne nasıl varacağını, bu düğünde varınca ne diyeceğini, kimin yanına varıp dert anlatacağını, bunu hesaplıyordu. Buna da bir çare bulamıyordu.

Bunları düşünürken, ulan bir baktı ki, kendinden yıllar sonra bir kız çocuğu dünyaya getirdiydi anası, Zühre adında, o kız pınarın başında duruyor.

Bu çocuk büyümüş, arkadaş, evlilik çağına erişmiş.

Bu bahsettiği, Benliboz'un küçüğü olan Hudiye isimli tayı, çekmiş; sulamaya getiriyor. Bir kolunda bir kova takılı, su alacak.

Kendinin de, o ava gittiğinde alışkın, yetiştirilmiş bir tazısı vardı, köpek. Nereden geri, evi, köyü buluk, nereden aynı eve yerleşik, arkadaş. Bu tazı da atın arka sıra suya doğru geliyor.

Suya geldiler.

Kendi kenarda oturuyordu.

Tabii kızcağız baktı ki, orada bir yabancı adam var. Adamın yüzüne bile bakmadı.

Ama bu yabancıyı görünce tazıya bir şey oldu, arkadaş.

Ulan, bu tazının iştahlanması, bu tazmin, efendim, havaya sıçrayıp aymaklaması kızın zoruna gitti.

Atın yularını bırakıp, taş aldı, Tazıya vurmaya başladı.

"Benim kardeşimin nişanlısının bugün son kına akşamı. Buna mı seviniyon da, burada sen iştaha geliyorsun," diye söylendi.

Bugün kardeşimin nişanlısının kına akşamı demesi Balbörek'i incitti.

Balbörek, bu dervişten aldığı çalgıyı yakıştırabildiği kadar çalmaya, kıza söylemeye başladı:

*Vurma bacım, vurma tazıya taşı
Gözümden akıttım kan ile yaşı
Hudiye de Benliboz '(um)un (küçük) kardeşi
Adam, kardeşini bilmez miyimiş*

*Hudiye de Benliboz '(m)un (küçük) kardeşi
Adam, kardeşini bilmez miyimiş*

Kız baktı ki, bu garip adam içten ağlıyor; hem de bu sözü kendine söylüyor.

Nereden biliyor acaba, bu atın Benliboz'un küçük kardeşi olduğunu bu yabancı adam?

"Kız sorayım bakayım," diye düşünür ve cevap verir.

*Ben seni bilmiyom, buralı mısın
Sen de benim gibi yaralı mısın (yaralı mısın)
Ben seni bilmedim, sen nerelisin
Kardeşim Balbörek'i bilir miyidin*

*Seni ben bilemedim, sen nerelisin
Kardeşim Balbörek'i bilir miyidin*

*Benim geldiğim yol kırk gün arası
Bacım geçtiğim yer deniz deryası
Varidi kardeşinin nerede, nesi
Adam kardeşini bilmez miyimiş*

*Varidi kardeşinin nerede, nesi
Adam kardeşini bilmez miyimiş*

*Nasıl geçtin kardeşim deniz deryasın
Ne çabuk yürüdün kırk gün arasın
Anam karı Benli yavrum derde de ağlardı
Benli 'yidi döslerinin arası*

*Anam karı Benli yavrum derde de ağlardı
Benli 'yidi döslerinin arası*

Kız bu cevabı verirken, derviş de göğsünü açıyordu kız görsün diye.

Anası sık sık, "Kuzum, kardeşinin göğsünün sağ tarafında böbrek büyüklüğünde bir

beni var; bunun için Balböreğ ismi verildiği," diye bahsederdi.

Ulan, kız baktı ki arkadaş, adamın göğsünde böyle bir ben var.

Kız, "Ulan, kardeşim, sen ölmedin de geldin mi?" diye Balböreğ'in üzerine atılacaktı.

"Yav, bacım. Allah'tan kork. İnsan insana benzeyebilir. Şimdi birileri görür, der ki, derviş kızın başına çökmüş. Yav, şuradan başımdan git."

Bu uyarıyı duyunca kızcağız yaptığına pişman oldu. Suyunu aldı, atım suladı yoluna devam etti.

Atı, tazıyı eve eletir eletmez. Hemen kız evine gitti. Akkavak Kızı'na dedi ki, "Bacım, suyun başında bir derviş gördüm. Bu derviş kardeşime çok benziyor amma bilemedim. Beni de uyardı."

Onlar o sohbeti yapa dursun biz gelelim dervişe.

Derviş düğün evine geldi. Çalgılar çalınıyor, davullar vuruluyordu. Selâm verdi.

Emmisi oğlu, "Hoş geldin beyefendi, çalgıcı mısın?"

"Evet," dedi, "Çalgıcıyım."

"İyi oldu geldiğiniz. Belki, gerek duyulur, kız evinden herhangi bir çalgıcı istenirse, hiç olmazsa mahcup olmayak."

Bir kenara oturdu. Akşam yakın. Kına akşamı, düğün o gün bitecek.

Yine bu bir töre, bir uzun ağacın ortasına, başucuna bir aykırı ağaç çakılır, bayrak oraya dikilirdi.

Bu da düğün sonunda mutlaka silâhla vurulup, düşecek. Yay oku ile vurulup, düşecekti.

Bunu düşüremediğın sürece olmuyordu. Düştüğü sürece de kim vurursa, bunun büyük bir bahşışı var.

Ben, işte keskin nişancıyım diyenler, çok sıkınlardı oldu, arkadaş.

Bunu vuramıyorlar.

Derviş de bunu takip ediyordu. Damat Bey dedi ki birilerine, "Yav, arkadaş, get şu bizim Emmioğlu rahmetliğın yay okunu bana getir. Benimki, pek hoş değil. O yay ve ok ile bir de ben sıkayım."

Balbörek'in babadan kalma bir yedek yay oku vardı. Onu getirdiler.

Damat buna birkaç ok attı. Her atmasında, derviş diyor ki, "Efendim, yanlış tarafa sıktınız. Yav, sağa sıkıyorsun, az soluna sıksana."

Ulan, arkadaş buna kızıyor beyin oğlu.

"Ulan, sen kimsin de bana emir veriyorsun?"

"Yav, hiç duramayan birisiyim."

Üç ok atıp vuramamasına misafir karışınca, kızdı Kel Vezir'in oğlu.

Tuttu dervişin kolundan sertçe, "Al ulan, bir de sen at da vur bakalım, kolay mı vurmak?"

"Yav, atak amma, ben yıllardır ok kullanmıyorum. Antrenmanım yok, gene de bir atayım."

Balbörek buna bir ok attı.

Ortalı vurdu düşürdü.

"Rast gitti, yoksa arkadaşlar," dedi, "Beni biliyorsunuz, benim mesleğim ayrı bir şeydir."

"Yine de bahşisiz koyma," dedi yetkililer.

Üç beş kuruş bahşis verildi dervişe.

Bu esnada kız evinden bir haberci geldi ki, "Bize bir çalgıcı derviş bulunsun, gönderilsin."

Çünkü dervişin geldiğini Balbörek'in bacısı söyledi Akkavak Kızı'na.

"Pınarda gördüm, bir derviş geliyor düğüne amma tıpkı kardeşim," demişti. Tıpkı kardeşim kelimesi istetiordu bu derviş.

Kel Vezir'in oğlu dedi ki dervişe, "Arkadaş, dilin dönsün (Dilin dönsün: Ne istiyorsan iste), ücretini ödeyeceğim. Şu düğüne gider misin?"

"Kardeşim, benim işim bu," dedi. "Tabii parayla çalışıyoruz. Verirsin ücretimi, giderim düğüne."

Derviş, kız evine çekildi vardı, arkadaş.

Baktılar ki adamın her yeri Balbörek. Hâlbuki öldü haberi gelmişti.

Yahu bu adam nasıl bu kadar Balbörek'e benziyor herkes hayret ediyordu.

"Hele çal!" dediler.

Derviş oyun havalarından, türkü makamlarından çalmaya başladı.

Çalıyordu, İsmail isimli bir tek ana babanın çocuğu. Kendi yaşlarında Balbörek'in bir arkadaşı da kendiyile orada esirdeydi, hâlen kalede.

Bunun anası bu acıyı unutmuştu. Bu çalgiya dayanamadı. Orta yerde şenlikler olsun diye, halay oynamaya başladı.

Bunun halay oynamasına bakalım derviş ne diyor:

Yine çıktın İsmail 'in anası oy

Ağ, ellere yakmış gelin kınası

Ateşlerde çatır çatır yanası

Oğlun da kalede yasın çeksene

Ateşlerde çatır çatır yanası

İsmail kalede yasın çeksene

İsmail lâfi konuşulunca kan üzüldü, ağladı. Oturdu dedi ki, "Bacılarım, bu derviş herhalde dürüst bir insan çocuğu değildir. Nereden duyduysa, benim bir tek oğlumun Balbörek dediği (dediği: denilen) ile ava gittiğini, esir düşüp öldüğünü bunu başıma kakıyor," dedi.

"Yay, oğlum öldü diye ben kıyamete kadar yas mı tutayım?" O bunları söyledi. Peşinden yine çalgı devam etti. Yine çıktı oynamaya birileri. Bakalım buna ne diyecek?

Evinizin önü derecik de değil mi

İtinizin adı Karacık da değil mi

Seni seven Mustafacık değil mi

Sevdiğin kalede yasın çeksene

Seni seven Mustafacık değil mi

Sevdiğin kalede yasın çeksene

Arkadaş bu gelin biraz tazeydi, oynayan. Bu dervişe bir bozuk attı.

"Nasıl bana hakaret edersin. Seni seven Mustafacık değil mi? Nereden benim Mustafa sevenim oluyormuş da sen bunu bana söylüyorsun?"

Oradaki toplum da dervişe bu sözü çok gördüler. Niye çamur atıyorsun gibi filan. Dervişçağız tabii garip gözükyor. Derviş istek üzerine devam ediyordu.

Akkavak Kızı baktı ki, şunun bir suçu var, bunun böyle bir suçu var. Biliyor adam. Hele ben çıkayım, bakalım bana ne diyecek? Eğer bana Balbörek'ten başkasından bahsederse, bu derviş yalan söylüyor. Yok, bana Balbörek'ten bahsederse demek ki bir şeyler biliyor.

Bu 40 gün arasında, hâlen daha Balbörek acısı içindeydi. Eline kına mına yaktırmıyordu, nihayet bugün yaptıracaktı. O çıktı, arkadaş. Yüzü peçeli. Daha yastan çıkmadı.

Derviş devam etti:

Oyna güzel oyna sen iyi oyna

Ben ne dersem (n 'olur) sözümü dinle

Kaldırver peçeni göğsümü değne (bak)

Seni seven Balbörek('de) de değil mi

Kaldırver peçeni göğsümü değne

Seni seven Balbörek('de) de değil mi?

Balbörek'in benini biliyordu. Bir ara peçeyi kaldırdı, baktı ki arkadaş, gelen derviş Balbörek.

Peçeyle, "Ulan, sen de ölmedin de, sağ mıydın?" diye Balbörek'in boynuna sarıldı amma oradaki kadınlar yetiştiler.

"Vallahi, efendim, Akkavak Kızı kafayı yedi. Dervişin boynuna sarıldı."

Oradaki bazı görevliler, nasıl olur da bir derviş kına yakılacak bir kızın boynuna sarılabilir dediler.

Arkadaş, geldiler. Durumu öğrendiler ki, gelen Balbörek.

Vayy!

Herkes şaşkına döndü.

Çünkü Balbörek öldü diye umut kesilmişti. Amma yav nasıl oldu da, bu kadar yalan söylendi. Balbörek ve kırk arkadaşı öldürüldü, asıldı, kesildi, denildi de bu adam ölmeden geldi.

O siftah çıkan gene çıktı, İsmail'in anası dediğimiz kadıncağız.

Balbörek lâfı olunca tutturdu bir ağıt.

"Benim oğlum da sağ mı?"

"Ana, oğlun da sağ. Ötekiler de sağdır."

Düğün bir anda fesholdu. Dedi ki, "Arkadaşlar," dedi görevlilere, "Düğünü hiç feshetmeyin. Bizim Emmioğlu'nu çağırın bakalım. Bacım Zühre yetişmiş evlilik çağa gelmiş. Eğer kabul ederse, Zühre'yi Akkavak Kızı'nın yerine oturtturacağım. Akkavak Kızı'na yakılacak kınayı bacıma yaktıracağım. Bununla evlendireceğim. Madem öldüğümü duymuş. Öldüğümü duymasa da evlenmek isteseydi affetmezdim. Ama ölenin yolu beklenmez, böyle töre olmaz."

Ve Emmisi kabul etti.

Düğün onun üzerine (adına) devam etti. O düğün bitti.

Kendisinin arkadaşları orada, hâlâ esirdi. "Ben bu arkadaşlarımı esirden kurtarmadan bu düğünü yapmam," dedi.

Görevlileri çağırdı dedikine, "Köyümüzün ne kadar çift boynuzlu malı varsa, hepsini toplayın bakalım."

"Ne olacak beyim?" dediler.

"Yav, ne olacağını ne yapacaksın sen kardeşim. Hepsini toplayacaksınız ve her davarın başına, boynuzuna iki tane mum sayıp alacaksınız."

Binlerce davar topladılar, binlerce mum aldılar.

Gittiler sınır boyuna Balbörek'in emri ilen.

Sınır boylarında akşam karanlık basınca, her keçinin boynuzuna birer tane mum bağladılar, bunu yaktılar.

Sınır boylarında gözcüler olur.

Düşman istilasına karşı sigaranın ışıltısı bile takip olunurdu.

Arkadaş, kralın nöbetçileri sınıra baktı ki, sınırda bugün binlerce sigara içen var. Binlerce.

"Ulan, bunu asker içse, asker kaçak sigara içemez. Demek ki, bunun içeni bu kadarsa, demek ki içmeyi ne kadar?"

Krala erişti bu haber.

"Efendim, sınır boylarında bugün sigara ışığı var, hem de binlerce!"

"Eyvah!"

Kral dedi ki, "Balbörekin intikamını almaya işte Oğuz Beyleri geliyor!"

Balbörek, sabahleyin bir elçi gönderdi Kral'a. Dedi ki, "Ya kırk esiri bırakırsın ve yahut da yerle bir ederim bak. Yığınağım sınırda bekliyor."

Kral dedi ki, "Ben kırk kişi için memleketimi ezdirmem. Baba, tek bırakak (Tek bırakak: Dediğin gibi olsun, öyle yapalım bari)."

Kral saydı ki, içeriye giren kırkın biri yok.

Kral kendi adamını Balbörek'e gönderdi dedi ki, "Biri eksik."

"Eksiğe kızını göndersin, arkadaş. Yoksa kabul etmem."

Kral bu eksik için de kızını göndermek zorunda kaldı. Kızını da kırka tamamladı bunlarla gönderdi.

Balbörek, Kral'ın kızını getirdi. Akkavak Kızı'na durumu anlattı. Dedi ki, "Akkavak Kızı, evet. Seninle öyle günlerimiz geçti anıma beni de bu kaleden kurtaran bu kızdı. Bu şekil olayları yaşadık. Böyle şartlar konuştuk. Ben de söz verdim. Önce bununla evlenip, ikinciye seninle evlenmeyi vaat ettim. Ne dersin?"

"Sen geldin ya, Balbörek. İstersen benden önce kırk tanesini al. Yeter ki, senin sağlığın bana var olsun," dedi o da.

Kırk günlük düğün de Balbörek için çalındı. Müslüman oldu Kral'ın kızı elhamdülillah.

Balbörek, önce Kral kızıyla evlendi, ikinciye de Akkavak Kızı'yla evlendi. Balbörek Hikâyesi de böylece bitti.

5. 2. AHMET BEY VE GÜHERİ HİKÂYESİ

Bugünkü gideceğimiz kol, beyliklerin yaşandığı zamanlarda Adana'ya bağlı bugünkü Kozan'da geçer.

Kozan'ın ismi o tarihlerde Sis idi. Kozan'ın Sis olduğu dönemde bu Sis'e hükmeden bir bey vardı. Bu beyin ismi Mehmet Bey idi. Kendisinin de küçük bir kardeşi daha vardı. O da Mehmet Beye her konuda yardımcı olurdu.

Bir gün akşam ailece sofraya oturup, aile olarak baş başa kaldılar.

Beyin bir kız çocuğu, küçük kardeşinin de bir oğlu vardı. O oğlanın ismi Ahmet'ti. Kızın ismine Güheri Hanım deniliyordu.

Bey, kendi kendine şöyle düşündü:

"Ulan, şu kardeşime bir teklif etsem. Yav, kardeşim yarın inşallah bu çocuklar büyüyüp evlenme çağına gelir. Bunları hiç istemeye gerek kalmadan şimdiden beşik kertme, nişanlı etsek, bu işin adımı koysak da, evlenme çağı gelince de, inşallah ömürleri kâfi gelirse, birbirleriyle evlendirsek nasıl olur," diye bir teklifte bulunsam diye düşündü.

Bunu günlerdir diyemiyordu. Sofra başı bittikten, aile bir araya toplandıktan sonra bu teklifi kardeşine anlattı.

Kardeşi dedi ki, "Kardeşim, çok sağ ol. Amma sen Beysin, zenginsin. Ben ise senin yüzde birin olamam. Evet, bugün için çocuklar küçük, amma yarın büyüdüğünü varsayarsak, haydi senin kız derse ki, ben fakir çocuğuna varmam. İcabında hanımın derse ki, yav ne yaptın sen? Bu benim tek kızım. Belki başka çocuğum olmayabilir. Veremeyiz, evlendiremeyiz derse, bu benim çok ağrıma gider. Gel," dedi, "O günü bekleyelim. Çocuklar büyüyüp, evlenme çağına geldiği zaman ömrümüz sağ olursa çocuklarımıza danışırız."

Bey dedi ki, "Ben Beyim! Aynı zamanda hükmettiğim yerin hükümdarıyım. Benim sözüm küçükten geçmezse, demek ki büyükten de geçmeyecek. Kardeşim sen kabul ediyon mu, etmiyon mu, onu de bana?"

"Kardeşim, sen Beysin! Ben kabul etsem de sözün geçerli, etmesem de geçerlidir."

"Öyleyse yarından tezi yok dilediğin gibi yap."

Tellal çağırılmış o günlerde, tellallar çağrıldı: "Bey'in daveti vardır, buyrun!"

Bey gelen misafirlere ikramda bulunur. Kur'anlar okutturur. Kimse davetin konusunu bilmiyordu. Davetin sonu yaklaşınca, "Ey, memleketlilerim, arkadaşlarım, bu

davetin konusu; kızım ile yeğenimin beşik kertme merasimidir. Benim," dedi, "Biz kız çocuğum var biliyorsunuz; adı Güheri. Kardeşimin oğlu var, adı Ahmet. Ben bu çocuğu bugünden Allah'ın emri ilen, peygamber'in kavli ilen kardeşimin oğlu Ahmed'e vermek üzere beşik kertme nişanlıyorum. Şirincelik amacıyla sizi çağırdım. Bugünkü tatlı yenmesine o zamanlar şirincelik deniyormuş. Herkesin haberi olsun, bu çocuklar birbirine beşik kertme, nişanlı."

"Hayırlı olsun, beyim," dediler ve kalabalık dağıldı.

Günler geçer ama hiç kimsenin de ömür kâğıdı yazılı değildir. Hiçbir kimsenin de ömrü on yıl, elli yıl yaşayacaksınız diye garanti değildir.

Oğlanın babası hastalandı, sonra da vefat etti. Oğlan öksüz kaldı, amma anasına bir kaygı düştü.

"Yarabbi, çocuk nişanlı diyordu emmisi, öksüz kaldı diye acaba cayılır mı, cayılmaz mı?"

Kan bu kaygıyı, kasaveti çekerken oğlanın anası da çok uzun yaşamadı. O da vefat etti. Ahmet bir de yetim kaldı, öksüz başka, yetim başkadır.

Ahmet babasız kalınca arada kalması gerekti tabii. Emmisi idare ediyordu. Emmisini de büyük bir gam, kasavet aldı.

"Yarabbi, ben ne yaparım? Bu oğlanı eve alsam, benim hanım kabul eder mi? Bu oğlanı ben bir yere hizmetkârlığa versen, bana ayıp olur?"

Bunu ne yapabilirim diye büyük kasavet içindeydi. Bir gün yatak odasında hanımına sorar. Der ki, "Yav, hanım, benim içimde böyle bir kasavet var. Yahu bu çocuğa bir kere ağzımızdan söz çıktı; kızın beşik kertmesi nişanlısı dedik, halkı çağırdık, duyurduk. Buna ne dersin? Ben ne yapayım?"

Hanımı der ki, "Beyefendi, beyde ham söz olmaz! Benim kız çocuğum var amma, başka evlat hiç olmadı. Başka yabancının birinin çocuğunu evlatlığa alıp büyütmeğe, en iyisi hem kızımızın nişanlısı hem kardeşinin oğlu, yeğenin- Ahmet'i bir yere veremeyiz. Ben bunu sana diyemiyordum. Ahmet'i eve alacağız. Sen Ahmet'e izah edeceksin. Ahmet'e evlat gözüyle bakacağız, yetiştirmeye çalışacağız, tahsilini yaptıracağız, evlenme çağına geldi miydi düğününü... Kızımız değil de, oğlanımız kabul edeceğiz. Düğün masrafını da biz yapıp, evlendirip, evini ayıracağız," dedi.

Bey buna memnun olur ve Ahmet'i ikinci gün çağırdı. Ahmet'e durumu izah edip der

ki, "Oğlum, babam yok, anam yok diye hiç endişeye kapılmayacaksın. İşte baba benim, ana bu! Bizim evimizde öz evlat gibi hayat yaşamaya başlayacaksın."

Ahmet de, "Amca, elimden geldiği kadar, sizlere karşı hata etmemeye gayret göstertirim," der, yine günler geçer.

O tarihte ekseriyetle gelir olarak malcılık yapılır, yaylaya göçülür, Çukurova'ya inilir. Yoksullukla beylik olmaz. Beylik zenginlikle oluyordu. Varlık nereden olacak? Varlık da maldan kaynaklanacaktı. Çok malı vardı bu beyefendinin. Bir ilkbahar zamanı, yaylanın zamanı yaklaştı, Ahmet'i çağırır.

"Ahmet, oğlum. Git," dedi, "Mal ağıllarımıza. Mal evlerimizdeki çobanlarımıza söyle. Kuzuyu koyuna katmasınlar, koyunu keçiye katmasınlar. Hepsini ayrı ayrı yolla. Akşama otlığa çıkılacak, gece otlakta geçirilecek. İkinci gün devam edeceğiz Binboğa Dağlan'na- Yaylamızı biliyorsun. Sen de yurdu kontrol et, azan, tezen malımız kalmasın yurttan. Burada kayba karışır."

Ahmet atma bindi. Amcasının sözlerini bu çobanlara iletir.

Çobanlar, "Başım üstüne, ağam. Tamam, akşama otlığa malı biz iletiriz," dediler.

Akşama malları yola koydular.

Ahmet de yurttan mal kalmış mı diye, öbür mal evine gitti. Öbür tarafa gitti. Evin birine geldi ki, sözüm ona bir deve yavrusu yere kafasını koymuş, uyur gibi oturuyor.

"Ulan, bu şimdi anasından uzaklaşırsa tek başına gitmez," diye atın üstünden bunu kaldıramaz.

"Ulan, bu ölü mü, hasta mı?"

Atından indi.

Kalksın diye tekmeyle vurdu buna. O da kafasını kaldırır kaldırmaz Ahmet'in kaba baldırından ısırıldı. Isırıldı ama Ahmet baktı ki, yara çok ağır. Hemen ata bindi, amcasına yetiştirdi.

"Amca, hiç kimseye kin taşıma, beni deve ısırıldı," dedi, bayıldı.

O tarihin tıbbı -örneğin diyorum bunu- bizim Düziçi'nin Çiftlik Mahallesi'ndeki Gelin Karı denilen teyzenin kara palandan, ottan, çöpten ilaç yaptığı gibi, o tarihin ilaçlama türü de böyleymiş.

Bey, duyurabildiği yerden yaşlıları çağırdı, "Bilebildiğiniz yerlerde bu tür

hastalıklarla uğraşıp, ilaç yapan insanlar varsa, kaç mal olursa olsun getirin. Ahmet'in yarasını tedavi edecekler, iyileştirecekler."

Başka bir hizmetçisini çağırdı, dedi ki, "Yayla işi bitti bizden. Soğuk yerde bu yara iyi olmaz, kangrene çevirebilir. Gidin, çobanlar malı akşama geri aynı yere getirsinler."

Yayla işinden Bey vazgeçti. Bu yarayı tedavi edebilirim diyen insanlar da Ahmet'in tedavisine başladılar, amma Beyi bir kasavet daha aldı.

Ahmet'in yarası ayıp yerine çok yakın bir yerdendi, deve buraya çok yakın yerden ısırılmış, her tedavide ayıp yerinin görünmesi gerekiyordu.

"Yav, buna ben hizmetçi tutsam, Ahmet sıkılır buna baktırmaz. Bu evde bu Ahmet'in bu yarası iyi olur mu, olmaz mı? Bizim hanım buna hor mu bakar, iyi mi bakar?"

Kafasına böyle bir tereddüt giriyordu. Yine böyle bir akşam hanımıyla baş başa kalınca hanımına sordu:

"Hanım, bana bir akıl daha ver. Ben bu Ahmet'i ne yapayım? Ahmet'in yarası çok çok fazla," dedi.

Hanımı dedi ki, "Ahmet bizim evladımız. Bir insanın ayıp yerinde yarası olursa, ancak hanımı beyine, beyi de hanımına bakabilir. Sen kızını çağır," dedi, "Kızına de ki, kızım, artık evlenme çağınız yaklaştı. Ahmet'in yarasına iyi bak, gıdasına dikkat et. Ahmet'in yarasını hangi gün iyileştirirsen, düğününüzü yapacağım de. Belki bu düğünün yapılma sevdasına kızın ona daha iyi bakar. Ahmet'e bakabilirse, kızın bakar. Bakmıyorum, evlenilecek kala kala bir o mu kalmış? O yarayla iyileşecek de filan derse, bu işin çözümü zor," dedi.

Kızına bu teklifi iletir babası.

Kızı der ki, "Hay hay! Senin buyurduğun emirler başım üstüne. Amcam oğluna, nişanlıma ben bakmam da kim bakar. Elimden gelen hürmeti yapmaya çalışırım."

"Öyleyse, benim odamda, benim evimde utanabilirsiniz. Ahmet'i babasının evine şimdi göndereceğim. Sen de gideceksin, oradan hiç gelmeyeceksin. İşin Ahmet'e bakmak!"

Ahmet'i babasının evine koydu, Ahmet'e de durumu izah etti.

Ahmet de beylik bekliyor. Ahmet amcasının peşinden bey olacak. Beylik o tarihte soy sürer, boya moya gerek yok...

Kız ilen neşesi iyi, morali çok düzgün. Kız da elinden gelen hizmetlerini yapıyordu.

Bir gün babasının evine birkaç misafir gelir. Bey bakar ki, misafir kalabalık. Bu kalabalığa hanımı tek geliyor, yaşı da biraz yukarıya gitmiş.

"Yav, bu benim kan bu işi kavuşturamaz. İcabında yemekten, sudan, o tarihin kahvesinden usanç duyar," diye hanımına dedi ki, "Şu kıza haber gönder de, Ahmet'ten az izin alsın, sana bir iki saat yardım etsin."

Anası kıza haber gönderir.

"Kızım, misafir geldi. Ben kavuşturamıyorum. Bana azıcık yardım et de, geri evine git."

Güheri de Ahmet Beyden izin istedi.

"Hay hay. Emmim kızını gidebilirsin, ananı babanı utandırma."

Kızcağz da oraya yardıma gitti.

Komşuluktan Güneri'nin yaşlarında kızın birisi, af buyurun, "Ulan, şu Ahmet beni alaydı da, kapısında köpek gibi gezeydim," diye düşünüyor, böyle tutuşup yanıyordu. Bir fırsat bulup Ahmet'e bu derdini hiç anlatamıyordu. Bu kızın eve gittiğini gören bu komşu kızını, kapının yanına geldi. Yanını duvara verdi, Ahmet'e bakıyor mahsun mahsun.

Ahmet yatakta, "Ne oldu, Hatun Kız? Bir isteğiniz mi var? Baban annen bir istek için mi gönderdi?" diye soru sorar.

O kız da dedi ki, "Ahmet Bey, senin ne durumda olduğunu bizler tahmin ediyoruz. Yaranın ağır olduğunu, bakıma gerek duyulduğunu, senin bakımcıya ihtiyaç duyulup kimsen olmadığını biz biliyoruz. Emmim kızına da dünürücü gelmiş," dedi. "Emmin kızını dünürçülere hizmet etmeye gitti. Belki de emmin kızını veriyorum derse, senin yanına gelmeyebilir. Onun için eğer kabul edersen senin hizmetini ben yapacağım," dedi.

"Ulan, acaba olur da- Ayağa kalkamıyorum ki, gideyim bakayım bakalım. Dünürücü mü gelmiş, yoksa misafir mi gelmiş. Ya bu kıza da şimdi olmaz deyiverirsek, Güheri de gelmeyebirirse, ben perişan duruma düşerim," düşüncesiyle, "Hay hay, hatun kız. O olmazsa, sen olasin. Ne ola ki?"

Bizim komşunun kızını hemen geldi. Yastığın kenarlarına baktı. Heylesi (Heyle: Nasıl, Heylesi: Ne şekilde) ilaç kullanılmış, heylesi sargı sarılıyor diye onu sormaya başladı.

Güheri de anasının birazcık işi kolaylaştırınca, "Ana," dedi, "Ahmet'in durumunu biliyorsun. Ahmet kalkamıyor. İcabında susar, icabında rahatsız olur. Yarasının, ilacının

değişmesi gerekir. Ben gidiyorum."

Güheri kapının ağzına geldi ki, Ahmet Beyin yanına bir kız oturmuş. Ahmet Beyin başını da dizinin üstüne koymuş.

Ulan, bunu gören Güheri içinden vuruldu.

"Eyvaah!"

İş başkalaştı.

"Ulan, emmioğlu! Ben sana boşa hizmet yapmışım. Bununla demek ki, bu yarayı almadan tanışmışsınız siz!"

O tarihlerin geleneği tabii, belki bu çağda kabul olmaz amma o tarihte gelenek, örf, adet...

Herhangi bir bey çocukları, beyler birbirinden istek isterken, dörtlük mahiyetinde türkü dalında (türküyle) isterlerdi. Bu da bey soyundan olduğu için, Güheri kapının ağzına oturdu, içerideki kıza, "Sen ne için geldin? Ne hakkın var gelmeye?" tehdit manasına konuşmayım, becerebilirsek bir iki dörtlük söyleyelim bakalım. Bu kız bakalım bana ne cevap verecek?

Güheri ne söyleyecek bakalım:

El çek hatun el çek (amanın) benim gülümnden

(Amanın) bir dahi görmiyem seni yarinen

Gözlerimi kan bürüdü, korkmam ölümünden

Namus beni helak eder, arınan

Gözlerimi kan bürüdü, (ah,) korkmam ölümünden

Namusum beni helak eder, arınan

(Amanın) İşte kılıç, işte meydan çalana (oy)

Canım kurban, yar kıymeti bilene

Sevdim ise ben yârimi sana ne

(Ulan) ya sen durun, ya ben durrum yarinen

Sevdim ise ben yârimi sana ne

Ya sen durun, ya ben durrum yarinen

Güher Hanım (da) söyler kendi sözüme

Mil çekilsin hain yârin gözüne (oy)

Hasmım isen çıkan, meydan yerine

Çalışırım elden gelen varman

Hasmım isen çıkan meydan yerine

Çalışırım elden gelen varman

Güheri sözü bitirdi. İçerideki kız da, "Ahmet Bey, gidiyorum," bile demedi, vurdu kapıyı çıktı.

Güheri içeriye girdi.

"Ahmet Bey, hiç gücenmem. Hiç zorsunmam. Bu gönül meselesi," dedi. "Beni sevmeyebilirsin, onu sevebilirsin. Yalnız sade bana açık söyleyeceksin. Emmi kızı işte ben bunu filan zamandır gönlümü buna kaptırdım. Bunu seviyordum..."

Ahmet Bey dedi ki, "Emmi kızı, yav, hele bir sor bakalım. Bu ne için gelmiş, neden gelmiş diye sen böyle sormaya başla. Sen ne konuşuyorsun şimdi? Nereden çıkarıyorsun? Ne zaman sevdiğini, ne zaman anlaştığını?"

"Ee, canım, haberi olmasa komşudaki kız, benim gitmemi fırsat bilip buraya gelip, seni benden almaya çalışmaz mı?"

"Emmi kızı, benim durumum meydanda. O kız belki seni kıskanmış olabilir. Bende gönlü olmuş olabilir, amma lakin benim bundan hiç haberim yok. O kız geldi bana dedi ki, emminin kızına görücü geldiler, görücüye görünmeye gitti. Belki de babası olur verirse, geri gelmeyebilir. Senin halin n'olacak dedi. Ben de Mevla ile baş basayım, başka ne yapayım deyince? Yav, eğer kabul edersen, bugünden sonra gider gelirim, senin yararı bağlar çözer, ister kahveni pişirir, bulunan yemeğini yaparım dedi. Burada bu ilaçlara bakıyordu. Ben nereden bileyim ki, o kız ne düşünüyor. Senin sütüne vicdanına emmi kızı bunu bahane yapıp gidiyorsan gidersen, kalırsan kalırsın."

Velhasıl anlaştılar.

Dedi ki o zaman, "Ahmet Bey, sana bir türkü söylersem kabul eder misin?"

"Hay hay, emmi kızı. Zaten sen demesen dahi, şimdi sen o dörtlükleri söyleyince bunu sana ben diyecektim. Madem bunu sen heceliyorsun. Beni burada niye moralimi düzgün tutmuyorsun? Bana emmi kızı bir daha türkü söyle diyecektim. Yalnız sen kendine göre söylemeyeceksin türküyü. Sonunda Ahmet beyin diyeceksin. Güya ben söylemiş olacağım," dedi.

"Ulan, ben bunu deminkini acıyla yaptım idi. Ya beceririm, ya arıya veririm dediyse

de eğer yapmazsan, ben gücenirim, küserim sana."

Bakalım Güheri oturdu Ahmet'in dizinin dibine, Ahmet Bey güya şimdi, Ahmet Bey olması zor geliyordu. Bakalım kıza ne diyecek:

Kalk gidelim (sevdiğim amanın) bizim odaya

Arkam sıra yürü gel yavaş yavaş

Tara perçemini (sevdiğim of of, amanın) kaşın üstüne

Dokunsun zülüfe yel yavaş yavaş

Tara perçemini (de ya bre yar yar) kaşın üstüne (oy)

Dokunsun zülüfe yel yavaş yavaş

Sevdiğim (kalk) gidelim has bahçelere

Topluyak sevdiğim gül yavaş yavaş

Kız senin güllerin yeni tomurur

Eser kırırverir yel yavaş yavaş

Sevdiğim güllerin yeni tomurur

Eser kırırverir yel yavaş yavaş

N'olurum da Ahmet Beyim, n'olurum

Dolanıp da size geri gelirim

Hakkın emri var ise seni alırım

Alacağım (sevdiğim) seni bil yavaş yavaş

Hakkın emri var ise seni alırım

Alacağım seni de seni bil yavaş yavaş

Kızın sözü bitti, neşeleri daha arttı. Ahmet ilen hayat devam etmeye başlar. Amma yıllar yel gibi, akarsular gibi geride kalıyorlardı.

Hâlen Ahmet'in yarası azmakta, iyileşmeye hiç yön vermezdi. Aradan yedi yılı geriye koymaya yaklaştılar. Ahmet'in morali çok düzgün, "Gencim, amcamın kızı bana böyle alaka ilgi kurduktan sonra inşallah da iyileşirim," diye hiç ümidini kesmiyordu.

Yine babasının evine biraz misafir gelir, babası, "Şu kızı gene hanım yardıma çağır," der ve yine anası Güheri'yi eve yardıma çağırır. O gün birazcık gecikti Güheri.

O komşuluktan gelen kız değil de, yaşlı biri de gelmedi Ahmet'in yanına halini sormaya.

Ahmet, "Eyvaaah! Geçen seferki gelen kız doğruymuş demek ki? Onlar dünürcü

geldilerse, bugün de kına geldi. Bunun için bu kız hiç gelmeyecek. Benim halim ne olur, Yarabbi! Benim elimden kim tutar? Anam yok, babam yok." diye içine bir sızı düştü.

O kadar yastığın kenarındaki yapılan ilacı yarasının üzerine sürdüyse bir türlü kızın sürdüğü gibi süremiyor. Yarası birazcık elinin ulaşp, gözünün göremeyeceği bir yerdeydi. Yapar yapmaz, bunun üzerine sarılacak sargıyı, bir çaput parçasını bunun üzerine doladı. Amma düğüm atamaz. Bu düğümü atamayınca, Ahmet ümitsizliğe kapıldı.

"Eyvah! Demek ki benim durma gücüm kızın neşesindenmiş. Benim parmaklarımın bu düğüme gücü yetmezse ben bitmişim." diye içine büyük korku düştü. Bu anda da efkâr bastı. "Ulan, bu kız demek ki, insan acıyırsa bir şeyler aklına gelirmiş, bizim emmi kızı boşa çalıp söylememiş." der Ahmet, artık kızdan ümidi kesmişti. Kim gelir kim gelmez, gelir diye ümit beklediği hiç kimse olmayınca, Ahmet yatağının içinde yastığa dayalı, hem ağlamaya başlar hem de kendi söyler:

Yedi sene oldu (da aman cerahat akar aman) akar bu tenden

Vallahi usandım şu tatlı candan

Olursa da Mevla 'm imdat bekliyorum senden

İmdat yarem derin, derim ağlarım

Olursa da Mevla 'm imdat bekliyorum senden

İmdat Mevla 'm senden derim ağlarım

(Amanın) bir gün değil (de), beş gün değil, yüz gündür

Merhem almaz oldu (da bu) yara(ları)m azgındır

(Sevdiğim) siyah saçın(da) mah yüzüne düzgündür

(N'olur) taze merhemini (gel de) sür yavaş yavaş

(Sevdiğim) siyah saçlar (da) mah yüzüne sürgündür

Taze merhem(ler)ini (de) sür yavaş yavaş

(Ben) Bakıyorum da şu kapıyı açan yok

Gelip bu halime benim bakan yok

Ölüyorum (gayri) da ateşim(i) yakan yok

Söndürmen ateşimi derim ağlarım

(Ben) Ölüyorum da ateşimi yakan yok

Söndürmen çıramı derim ağlarım

Ahmet Bey böyle telaşlanıp söylerken Güheri de kapıya gelmişti. Ulan, dinledi ki

Ahmet Bey içeride hem ağlıyor hem türkü söylüyor. "Girsem, türkü söylemeyi bırakır." diye kapıyı hafifçe açtı, oradan bir gözüyle Ahmet'in hal ve hareketlerine bakıyordu. O bakma Ahmet'in de gözüne ilişti.

Ahmet Beyim de der ki (ah, bu) bana n 'oldu

Genç yaşımda rengim sararıp soldu

Ben ağlar sızlarım (ya,) yar sana n 'oldu

Ağlama (gözlerini) sevdiğim, deyip ağlarım

Ben ağlar sızlarım yar (yar, ah) sana n 'oldu, (yar sana n 'oldu)

Ağlama kurbanım derim ağlarım

Ahmet'in sözü bitti, kız hemen kapıyı açtı.

"Şunun yarasını üzerini bağlayayım, sinek çokar (= üşüşür) şimdi buna, sinek yumurta atar."

Geldi Ahmet'i düzgünce uzattı yatağının içine. Ee— Ahmet'i elleyiverdi ki, ölmüş.

Kızın dünya başına yıkıldı amma ölümün çaresi yok. Hemen bunun ayaklarını uzatıp, ayağını bağladı, çenesini bağladı. Ahmet'in gözü açık, gözünü sığadı aşağı, gözlerini yumdu. Üzerine bir örtü attı. Hemen gitti babasının yanına. Babasına durumu iletir.

"Baba, Ahmet'e geldim ki, vefat etmiş!"

O günün şartları neyse artık, bugünkü sela okunuyor, ilden ile, köyden köye duyuruyor. Amma o tarihlerde köyden köye çağırılıyor muydu, haberci mi gönderiliyordu, neyse- o taktikler uygulandı. Ahmet'i mezara koydular.

Beyin yakınları teselli için beyin başına toplandılar. Çok da kalabalık bir insan vardı. Bu kalabalığı beyin kızı hiç dinlemez. Her zaman ondan önce beyin misafir odasına gelen misafirin yanına, hanımın veya kız çocuğunun girmesi, görmesi kesinlikle yasaktı. Gelenek öyleydi. Kadınlar ortalıkta görünmezdi.

Ulan, bu kalabalıkta bu kızı gören Bey, "Yav, bu kız aklını mı kaybetti acaba?"

"Baba," dedi, "Tümünüzden özür diliyorum. Benim bir arzum var."

"Nedir kızım?"

"Baba, bu evden oraya vardığımda, vardım ki Ahmet içeride türkü söylüyor. Bunları yazdım. İşte kâğıt elimde!"

"Ahmet bak dörtlüğün birinde diyor ki, ben bakarım şu kapıyı açan yok / Gelip de bu

hâlime bakan yok / Ben ölüyorum ateşimizi yakan yok / Söndürmen çıramı derim ağlarım " diyor. Ben bundan bir anlam çıkarttım. Acaba sen de bundan bir anlam çıkarttın mı?"

"Kızım, dünya benim başıma kepmiş (kepmek: yıkılmak). Benim nes lim, aslım bitiyor. Ben şu anda ne çıkartabilirim ondan. Sen anlam çıkarttığın sözü söyle bakalım."

"Baba, neslimiz bitiyor anlamında, evet. Kimsemiz yok erkek olarak. Bir bayan ben varım. Ne olur yahu şu benim adımlı değiştir. İsmim Ahmet Bey olsun, Güheri olmaktan kurtar. Halkına tellal çağırtdır, benim kızımın ismini kim derse kafasını kestirim de. Ben erkek adıyla, senin sayende senin gölgende Ahmet Bey dedirtireyim de, benim adımlı Ahmet koy ne olur?" dedi.

Babası da, "Kızımın ahtı kalmasın. Arkadaşlar, duydunuz mu? Herkes kendi bölgesine söyleyecek. Benim Güheri diye bir kızım kalmadı. Benim oğluma Ahmet Bey diyeceksiniz. İşte beylik yönetimini de bugünden itibaren Ahmet Beye veriyorum."

Kız erkek giysisini giydi, babasının makamına, mevkiine oturdu. Kimin ne işi varsa, kimin ne işi yapılacaksa Ahmet Bey olarak kız bu yaşamı devam ettirmeye başladı.

Hayat amma öyle, amma böyle devam ediyordu.

Bu gönüller var ya- İnsanlardaki, bizlerdeki gönül... Bu gönül ferman dinlemez demiş adam. Bu gönül iyi bir şey değildir. Herhangi bir beyin obasından gencin birisi, "Ulan, benden delikanlı bu memlekette kimse yok! Bunun Ahmet Bey olmayıp, Güheri kız olduğunu ben biliyorum. Bu kız ben alacağım," dedi.

Bir gün akşam, "Baba!"

"Ne var oğlum?"

"Git şu beyi bana iste." dedi.

"Ulan, hüs (hüsmek: susmak)!" dedi babası.

Bunu bu içerde dedin Ahmet Bey için Güheri diye, kapıda dersin kellen gitti bak. Ben o toplumdaydım. Beyin emri, "Kim kızın ismini söylerse, kafası kesilecek." dedi Bey.

"Ben anlamam." dedi. "Ya bu kız bana istersin, alın, ya da ben seni öldürürüm."

"Etme, oğlum. Tutma oğlum!" dediyse anası babası bir türlü bu delikanlıyı ikna edemediler.

Oğlan babadan ümidi kesince— "Ulan, birçok dünürçülüğe filan amca gidiyor. Giderim buna kul toprağı olurum, bir ken (kez) yalvarırım. Sala-bilirsek bunu salayım."

Bunun yanma vardı. O da birazcık hatırlı bir insan çocuğuydu. Babası da öyle sıradan biri değil tabii. Boşa, "Ben bu kızı alırım." demiyordu.

Amcasının yanına vardı. "Emmi, Selâmünaleyküm."

"Oğlum, baban bir şey diye mi gönderdi?"

"Hayır, babamla alakam kesildi benim." dedi.

"Ne ya derdin?"

"Emmi, Allah'ını Peygamber'ini seviyorsan— Benim ne gecem gece, ne gündüzüm gündüz. Şu bey olan Güheri var ya—"

"Ee!"

"Bu kızlan hâlîm hâl değil, bu kızı bana ille iste." dedi.

"Oğlum, bu Allah'ın emridir. Sen benim yanıma yalnız bir destek bul. Ben gider Allah'ın emriyle isterim. Amma işin olur, amma olmaz. Sana söz veremeyeceğim."

"E, babam diyor ki, kızı istersen adam öldürürler."

"Oğlum, Allah'ın emri dedin miydi, beyi de, paşası da bu devirde kötülük taşımaz."

"Yanma filancayı getir." dedi oğlana.

Oğlan gider ona da yalvarır, o adam da geldi. Akşamın birisinde— Tabii Bey gündüz makamında, akşam belli bir saatte evine, odasına geliyordu. O saati takip ettiler. Dünürçüler, o saatte Güheri'nin evine geldiler. Güheri'nin kalbine bir şüphe doğdu.

"Ulan, bunların bir isteği olsa makama gelirlerdi. Mutlaka da bu bir dünürçülük işi amma ben bunların nasıl gönlünü kırmadan, buradan uzaklaştırırım." diye buna bir dümen, bir düzen hazırlamaya çabalıyordu.

Bunların gücü nispetinde kahvaltısını verdi, sofrasını serdi, kahvesini getirdi. Kahveyi getirince, kapının ağız tarafına diz çöktü. Dedi ki, "Bey Amca, bir şey diyebilir miyim?"

"De, beyim." dedi.

"Benim evde erkeğim yok, bu belli." dedi.

"Evet."

"Babamla da odamız ayrı, sizinle sohbet edip oturacak derecem yok benim. Eğer bana

kızmaz, gücenmezsen ben şurada bir iki dörtlük söyleyeceğim. Yok, kızım. Gücenirim bayan türkü mü söyler dersen de söylemem." dedi.

Gelenler dedi ki, "Ne münasebet, canım. Biz seve seve, saya saya kabul ederiz. Niye kabul etmeyelim." dedi.

Kız tutturdu bir ağıt arkadaşı. Ağıt başladı, türkü de başladı. Bakalım kız gelen görücülere ne diyecek:

*El çeksene tabip benim yaramdan
İçerde yarımı (da) bilebilir mi
Sen nasıl Lokman 'sın, nasıl tabipsin
Kalbimden yarımı sarabilir mi*

*Sen nasıl Lokman 'sın (emmi emmi) nasıl tabipsin
Kalbimde yarım var, (sarabilir mi) sarabilir mi*

*İnsanlar kalles olmuş, kalbi mi hain, (amanın kalbi mi hain)
İramıyon (uzaklaştıramıyorum) karşımda Ahmet Beyin hayalin
İşte yıktın benim gönül sarayım
(Amanın) işte yıktın benim (de) gönül sarayım
Haydi bir taşını koyabilir mi*

*Yıktınız benim de gönül sarayım,
Acep bir taşını (da) koyabilir mi*

*Ben Güher Hanımım kendi sözlerim
Ben Güher Hanımım (söylerim) kendi sözlerim
Yar aşkını içerimde gizlerim
Ağlasana ne duruyon gözlerim, bir dahi Ahmet'ini görebilir mi*

*Ağlasana ne duruyon gözlerim,
Bir dahi Ahmet 'ini görebilir mi*

Söz bitti, dünürçüler de, "Beyim veya kızım sağlıklı kal," diyemediler. Diyor ki, "Haydi yıktınız benim gönül sarayım, haydi bir taşını koyabilir mi?"

Görücü kalktı gitti, Ahmet Beyin hayat hikâyesi de böylece sona erdi, bitti.

5. 3. ALİ PAŞA HİKÂYESİ

Bir zamanlar, Çukurova, Kahramanmaraş, Malatya civarlarına, Malatya'ya bağlı Darende'de oturan Ali Paşa isimindeki bir Bey hükmediyordu.

Bu Beyin kırk atlısı vardı. Bu kırk atlımın içinde bir tanesi de kendisinin yeğeni idi. İsmi Yeğen Ali'ydi.

O tarihte satranç oyunu çok meşhur idi. Beyler arasında satranç oynanır, hem de çok iddia ile oynanırdı. Bazen bahisler atını kazanma veya kaybetme üzerine olup "Attan ata var mısın" derlermiş.

At çok muteberdi o tarihlerde. Bugünkü çağ değil ki. Hızlı ulaşımın tek vasıtası at idi.

Beyler birbiriyle atından atma satranç oynardı. Kim kimi üterse, atını alır veya almaz, orası kendilerine bağlı idi.

Ali Paşa, yeğenine dedi ki, "Yeğenim, kendini her bakımdan çok geliştireceksin. Belki de yarın yerime vekil olabilirsin, beylik edebilirsin. Satrancı çok iyi öğren."

"Olur, dayı."

Aradan amma altı ay geçti, amma bir yıl geçti. Bir gün dedi ki kapıcısına, "Şu benim yeğenimi çağırın bakayım."

Yeğeni geldi, "Buyur dayı." dedi.

"Yeğenim, bak. Şimdi iş ciddi. Bu dayımdır ayıp olur, koskoca beydir demeyeceksin. Otur bakalım satrancın başına, seninle satranç oynayacağız."

"Olur dayı," dedi.

Dayısıyla başladılar.

Bir gün uğraştılar, dayısını yendi.

Pazarlık üçe kadar, ikiye kim kazanırsa galip o olacak, kavil oydu.

İkinci gün bir daha oturdular. Adam Ali Paşa'yı yine yendi.

Bey buna kızdı.

"Ulan, sen nasıl olur da beni yenersin. Ben büsbüyük Ali Paşa'yım. Sen benim atlımın içinde Yeğen Ali'sin!"

Ali Paşa'nın özel bir celladı, vardı, onu çağırdı.

"Buyur Paşam."

"Şu şerefsizin elini arkasına bağlayacaksınız. Kafasından aşağıya bir helke veya bir kova dolusu sığır pisliğini dökeceksiniz. Kapı kapı gezdireceksiniz. Bir merkebe bindireceksiniz, elini arkaya bağlayacaksınız. Sonunda da, bunun kafasını kesip bana getireceksiniz. Kesmezsen ben senin kafanı keseceğim."

Emir bu.

Hemen Yeğen Ali'nin elini arkasına çektiler bağladılar. Merkep hazırды, merkebe bindirdiler. Kafasından dökülecek maddeyi döktüler.

Kapı kapı, "Ey ahali! Ali Paşa'ya karşı yanlış suç işleyenin âhiri / hâli bu" dediler.

Birazcık uzaklaşınca Yeğen Ali bunlara yalvardı. Dedi ki, "Arkadaş, ben bunu hak etmedim. Bizim aramızdaki söz bu değildi. Dayım bana böyle dedi, ciddi olacaksın dedi. Dayımın bunu yapacağını bilsem, mümkün müydü onu yenmem. Yenmezdim. Amma dayım, gelişmiş misin, gelişmemiş misin diye deneyeyim dedi. Böyle çıkınca da beni ölüme mahkûm etti. Ulan, size söz veriyorum. Şu benim canımı bağışlayın, bir daha Ali Paşa'nın şehrine girmeyeceğim. Ölene kadar kimseye bunu bildirip, sizin başınıza bela getirmeyeceğim."

Cellâtlar, bu yalvarmaya dayanamadı.

"Ulan, arkadaş. Ali Paşa seni gördüğü anda bizi öldürür."

Söz verdi, "Gelmeyeceğim! Bu memleketi terk edeceğim!"

Bunlar, Yeğen Ali'yi affa uğrattılar. Bir sakın yerde, bir sefil çocuğu buldular. Anası, babası, köylüsü görmeden, kuyunun arkasında bunu kestiler. Başı da elbisesine sardılar, geldiler Ali Paşa'ya, "İşte Yeğen Ali'nin kafası," dediler.

"Götürün atın! Göstertmeyin bana," dedi.

Yeğen Ali gitti.

Yeğen Ali, Ali Paşa'nın oralara hiç varmaz oldu. Dönükler diye bir bölge vardı, burada Ali Paşa'ya hasım insanlar yaşardı. Bunlar Hristiyandırlar.

Yeğen Ali, ibadet vakti Kilise'ye baktı. Kilise'ye girdi, onlarla beraber ibadet etti. Geri çıkışta, papazın dikkatini çekti.

"Bir garip birisi var. Bu neyin nesi?"

İkinci gün dikkat etti, bu yine var.

Öbür haftaya baktı, yine orada bu oğlan.

Papaz sordu: "Bak hele evlat! Sen necisin? Nereden gelip, nereye gidiyorsun? Yoksa içimize girmiş casus musun?" dedi.

"Efendim, ben casus değilim. Benim babam buralı idi."

Oradan bildiği bir kabilenin ismini söyledi. "Babam," dedi, "Bu kabiledenmiş. İstanbullara gitmişler. Ve babam öldü. Babam öldükten sonra, ben buralı olduğumuzu biliyordum, baba vatanını gezmeye geldim. Orada işlerim kötüye gitti, rezil olduk. Belki de iş bulabilirsem, yerleşebilirsem, buraya, kendi kabileme geri yerleşeceğim."

"Ee, sen nerede yatıp kalkıyorsun?"

Dedi ki, "Efendim, benim nerede yatıp kalktığımı hiç sorma. Bana da iyilik yapma." dedi. "İyilik yaparım diye düşünüyorsan, sakın iyilik yapma bak. İyilik yaptığın sürece benden sana kötülük gelir. Ben anamdan çığ süt emmişim, çığ süt emen insana güven olmaz." dedi.

Papaz bunu yirmi dört saat düşündü. "Çığ süt emene güven olmaz." diyor.

Velhasıl ikinci bir seferde kilisede denk gelmesi üzerine yine sordu, "Sen nerede kalıyorsun?" diye.

"Ben ırmağın kenarında ince kumun üstüne yatıyorum. Benim param yok ki, gideyim bir handa yatayım. Beni tanıyan yok ki, evinde yatayım!"

"Gel bakayım buraya sen!" dedi.

Papazın büyük bir manifatura dükkânı varmış. Kumaş alır satarmış.

Papaz oraya getirdi bunu. Dedi ki, "Sana buradan iş versem, ücretini ödesem, çalışır mısın?"

Dedi ki, "Efendim, çalışırım amma ben hiçbir insandan duymadım ki filana iyilik yaptım idi, iyilik ile beni karşıladı dediğini. Ben hata yapabilirim, sana kötülüğüm gelebilir. Yav, bırak benim yakamı. Bana eğer Tanrı acıysaydı, anamı babamı kaybetmezdim. İyice bir iş sahibi olduktan sonra ölürlerdirdi. Demek ki bana Tanrı acımıyor ki, sen acıyasın."

Papaz bu söz üzerine daha bir güvence verdi.

"Ulan, sana buradan mutlak iş vereceğim.

İşe başladı. Vanis'in Tonisin çocuğuna benzemiyor. Çok çalışkan bir oğlan.

Müşteri arttı. Bir müşteri gelirse, başka yerde bunun lâfını ediyordu. "Yav, bizim kilise papazının dükkânına bir oğlan gelmiş, şöyle hizmetkârlı, şöyle insana yumuşak davranıyor" filan derken, papazın müşterisi arttıkça, tabii geliri de arttı.

Papaz sordu bir gün: "Oğlum, nerede yatıyorsun sen?" dedi.

"Aynı yerde yatıyorum."

"Bugünden sonra orada yatmak yok." dedi.

"Nerede yatacağım?"

"Gideceksin handa yatacaksın!"

"Hayır, ben senden üç kuruş alıp da götürüp hana verdikten sonra, burada müşteri kahrı çekmem!"

"Eh, peki, seni kendi evime görürsem, sana bir oda verirsem, burada da kalmaz mısın?" dedi.

"Yav, beni oraya da götürme." dedi. "Yav, bu kadar iyiliğin üstüne iyilik yerine sana kötülüğüm dokanırsa iyi olmaz."

Papaz bir güvence daha verdi yine buna ve dedi ki, "Bu evin bir odası sana ait olacak. Burada yatıp kalkacaksın. Senin üzerinden param pulum artıyor. Ben böyle bir işçimi neden sokakta, ırmak kenarında kum üstüne yatırttırayım?"

Bu odada bir süre kaldı bu. Arkadaş, papaz bunun müşteri çekmesinin hayranı. "Ulan, ben yıllar oldu bu dükkânı açalı, böyle müşterim yoktu. Bunun gelmesinden dolayı burada müşteri fişkirdi."

Bir gün dedi ki, adı Vanis, "Vanis'im!"

"Buyur beyim!" dedi.

Üç kız getirdi karşısına. "Üçü de benim kız çocuğum. Hangisini beğenirsen, sana onu hizmetçi vereceğim. Akşam işten geldiğinde elin yıkanacak, suyun dökülecek, yatağın serilecek. Yeter ki sen müşterimizi hoş karşıla!"

Vanis dedi ki, "Yav, bana iyilik yapma, arkadaş!"

"Yok! Yapacağım."

Vanis kızların olduğu yere, öte başa bakıyor. Hiç yukarı öndekilere bakmıyor, onlara bakmıyor. Öte baştaki daha güzel. En küçüğü imiş.

Papaz, "O kızın adı Mayrım," dedi.

Şimdi Varis sabah erkenden kalkar, sabah kahvaltısı hazırlanmış. Gider işyerine, geri gelir eve hep aynı. Mayrım, Vanis'in içini kapladı. Vanis'in içine bir ateş düştü. Ölüm gözüne tutmeye başladı. Deliler gibi bu kıza âşık oldu, amma dayısından başka çare yok. Düşünüyor, "Başka bir beye gitmeyi düşünsem, o bey dayıma haber verir, beni öldürttürür."

Bu hizmetçiden sonra kırk gün durdu burada, kırk birinci gün dayanamadı. Kırk birinci gün sabah ilen Mayrım kalkmadan evi terk etti, arkadaş.

Mayrım geldi ki, bizim işçi yok. Seyirtti babasına, "Vallaha baba, adam kaçmış buradan!"

"Eyvah, kızım! Bu Vanis değil, bu Türk çocuğu idi. Bu Türk çocuğu olmasaydı, her ne dediysem, bana iyilik yapma demezdi. Para pul veriyorum dedim, iyilik yapma dedi. Bunun içinde bir kalleslik vardı, bu Ali Paşa'nın casusu idi!"

O, bu sözleri konuşsun, biz gelelim Vanis'e.

Vanis, eski oradaki kılığını kıyafetini değiştirdi. Oradan giderken, saçsız, sakalsızsa, bu gelişinde saçı uzamış, sakalı uzamış. Oradan giderken üstünde bey takımı elbise varsa, bu gelişinde başka bir kıyafette.

Akşam saatine doğru Ali Paşa'nın atlısının yanına geldi. Atlının hepsi baktı, "Yeğen bu, arkadaş!"

"Ee, bu adamın kellesi geldi! İnsan insana ne kadar da benzer imiş."

Dediler ki, "Arkadaş, nereden gelip nereye gidersin?"

"Burada bir Ali Paşa varmış. Ali Paşa kapısına kabul ederse, at tavlasında atının altını süpürürüm. Kapısında ne iş varsa onu yaparım. Bulaşıkhanesinde bulaşık varsa onu yıkayacağım. İşsizim, rezilim. Derdimi anlatmaya geldim. Ne olur," dedi, "Şu Ali Paşa ile beni görüştürün."

Ali Paşa'nın güvenlikçisi gitti dedi ki, "Bir oğlan geldi, tıpkı yeğenin. Amma biz de biliyok, öldü. İlla ki görüşeceğim Ali Paşa ile diyor. Emir buyurursan gelsin. Emir buyurmazsan da kovalım gitsin." dedi.

"İnsan kovulmaz," dedi Ali Paşa, "Çağırın gelsin. Bakalım neymiş aktarmak istediği."

Kapıdan çaldı içeriye girdi ki, yeğeni.

Ali Paşa, bir süre yüzüne hiç bakmadı. Bir ara sonra, "Beyefendi, ne istiyorsun sen?" dedi.

"Benim isteğim; delikanlılığıma görüyorsun, iş bulamadım. Çok rezil oldum. Siz beysiniz, kolunuz uzun. Atının altını süpürürüm, yemekhanede bulaşığı yıkarım, tabağını yıkarım. Kahveni getireyim. Ne iş verirsen onu yapmaya geldim. Allah için bir yardım et!"

"Ulan, sana iş vermem demem. Sana benzer bir yeğenim vardı benim. Onun hatırı için sana istediğin işi vereceğim. Hele otur!"

Kahve söyledi, bunu içtiler.

Kapıdaki güvenliği çağırdı. "Şu adama özel bir yer hazırlayın."

"Gitmem," dedi adam.

"Beni en az bir gece, kendi odanda yatıracaksın. Yok güvenemem, yatıramam dersene o başka konu, ben çeker giderim. Bu işi de versen, durmam."

"Ulan, arkadaş, ben kendi yanımda daha Allah'ın kulunu yatırmış değilim, güvenlik için. Nasıl olur da ben seni yanımda yatırıyorum?"

"Valla, madem yeğenim diyorsun, eğer yeğenini seviyorsan, beni de yeğenine benzetiyorsan, beni bir gece misafir odanda yatır."

Yeğen lâfını duyunca adamın gözleri yaşardı. "Ulan hayatıma da mal olsa seni kendi odamda yatıracağım."

Kendi odasına, yatak odasına bir yatak daha serdiler.

Arkadaş, Ali Paşa o misafirden korkuyor, misafir Ali Paşa'dan korkuyor.

Bu dayım benim ölmediğimi bilirse, bizim adamları öldürür."

Ali Paşa uyudu, inledi. Başladı hırıltı.

Ali Paşa'nın uyuduğunu bilen misafir kalktı, dayısının duvarında asılı duran bir saz vardı, sazı aldı. Oturdu oraya bakalım, ne diyecek? Dayısı da nasıl davranacak?

(Amanın) Dayım ben güzel gördüm, (ah gördüm oy)

(Amanın) dayım aslı Ermeni Ermeni (oy oy)

(Ah) eğer güzel görmek istersen, (ah dayım, görmek istersen oy) (Oh)

Git de gör Mayrım 'ı Mayrım 'ı

(Ah) Eğer güzel görmek istersen, (ah dayım, görmek istersen oy) (Oh)

Git de gör Mayrım 'ı, Mayrım 'ı

(Amanın) İndim yârin bahçesine (dayım oy, bahçesine)

Güller topladık (da) dayı bohçasına (oy, yandım oy oy) (Ah)
Ediğinin nalçasına, (dayı) kaldım da imreni, (imreni oy)
Ediğinin nalçasına (oy oy dayım) kaldım (da) imreni, imreni
(Amanın) Kolunu boynuma attı, (ah, kolunu boynuma attı) (Dayım)
Gülünü vahana (— reyhana) kattı, (kattı oy oy)
Elli gün Behlül 'ü(nü) tuttum,
Yapsak (dayı bugün) de bayramı, (bayramı oy)
(Of) Elli gün Behlül 'ü(nü) tuttum,
Yapsak (dayı) bugün bayramı, (bayramı oy)

Ali Paşa dinledi ki Yeğen Ali bir kıza âşık olmuş. Derdini anlatmaya çalışıyor.

Ulan bu çocuğa hak etmediği halde kötülük ettik yine de döndü dolaştı geri geldi bari şimdi bir iyiliğimiz olsun diye düşündü. Yeğen Ali'den olup bitenleri anlatmasını istedi. Yeğen Ali başından geçenleri anlatınca sabahleyin Mayrım'ı almaya gitmek üzere karar verdiler.

Mayrım'ın yurduna vardılar.

Ali Paşa, Mayrım'ın güzelliğini görünce çok beğendi. Mayrım ismini bir Türk'e yakıştıramadı.

"Yay, bunun ismini ben buradayken değiştireyim," dedi. Adını Gülistan koydu. Sazı koltuğunun altındaydı, işte o tarihlerde en büyük saz böyleydi. Beyler veya Beylerin kapısındaki âşıklar bu sazları taşıyorlardı. İşte bunun ismi damdıradır. Cura saz da derler. Bugün de modası geçti, amma böyle gerekti, dolayısıyla biz de eski çalgı örneği olarak bunu göstermiş bulunuyoruz.

(Amanın) Evvel bahar yaz ayları
Doğuyor güller gülistanı
Sarı çiğdem, mor menekşe (oy oy oy)
Açıldı güller gülistanı

(Ah) Sarıçiğdem, mor menekşe
Açıyor güller gülistanı

(Amanın) Yücelerde çıkıp gezinme
Kırmızı güle bezenme
Yeter sallanıp durma (oy oy)
Engel var, güller Gülistan (oy)

Yeter çok sallanıp durma (oy)
Engel var güller gülistan (oy oy)

Bu iki drtlg söyleyince Yeğen Ali, Őphelendi. 'Yeter sallanıp gezinip durma, engel var gller gülistan' sözleri Yeğen Ali'yi kuŐkulanırdı.

Dedi ki, "Yav, Dayı, iki sen söyledin. Bir dörtlük de benim söylememe müsaade etmen mi?"

"Hay hay, yeğenim. Yeter ki moralin yüksek olsun."

Bakalım ncy Yeğen Ali nasıl söyleyecek:

*(Amanın) Kendirim dara kısıldı, (kısıldı)
(Dayım) Dolu da badeler esildi
Benim midim kesildi, (kesildi)
Var aıl gller gülistan*

*(Ah) gayri ümidim kesildi, (kesildi)
(Ah) var aıl gller gülistan (oy oy)*

Baktı ki Ali Paşa, yeğeni kuŐkulanıyor. Hemen kendi alır (sözü):

*(Amanın) Ali Paşa diyor benden
(Ulan Şimdi) Kabzaları doldururum kandan
Yeğen Ali 'm sevmiŐ candan (oy)
Hayırlı olsun glistanın*

*Yeğen Ali 'm sevmiŐ candan
Hayırlı olsun glistanın*

Söz bitti. Mayrım'ı sürüsüne kattı ve Darende'ye doğru yol aldı.

Ali Paşa'nın atlısı gelini aldı yola ıktı.

İçinden Ali PaŐayı sevmeyen atlının birisi dedi ki, "Paşam, izniniz olursa gideyim ileriye EŞe'ye müjde vereyim. Atlı sağ selâmet geliyor, kavgaya girmede. Herhangi bir zaiyat yok, rahatsızlık yok diyeyim mi?" dedi.

"Hay hay, de," dedi.

Ali Paşa da nişanlı. Nişanlısı babası evinde değil de, Ali Paşa'nın hazırlattığı özel bir evde durmaktaydı. Düğünü yapılmamıŐtı daha.

Ali Paşa her gün veya iki günde bir bu nişanlısını görürdü.

Bu haberci atı koşturdu.

"EŞe Hanım," diye çağırdı.

Pencereden yan açtı. "Buyrun, Beyfenedi?"

"Gözlerin aydın. Ali Paşa zerine yenge getiriyor." dedi.

"Allah Allah? Ne yengesi yav?"

"Canım atlı geliyor. Az sonra görürsün."

Eşe'nin sıkıştığı zamanlarda fikir veren yaşlı bir kan vardı, hemen onu çağdırttırdı.

Kan geldi: "Buyur, kızım."

"Ana, başımda böyle bir bela var. Amma yanlış, amma doğru. Haberci böyle bir haber getirdi. Eğer bu haber doğruysa ne yapmam gerek benim?" dedi.

"O-ho, Kızım. O kolay," dedi. "Sen her zaman Ali Paşa'yı anlı şanlı karşılıyordun değil mi?" dedi.

"Evet," dedi.

"Sen bugün siyah peçeni yüzüne çek. Ali Paşa seni çağırdığı zaman, pencereyi aç, Ali Paşa seni peçeli görsün bakalım. Ali Paşa sana bir şey der," dedi. "Olay, yanlış mı, doğru mu ancak öyle anlarız."

Ayşe bu peçeyi hemen hazırladı. Atlı gedikten çıkıp gözükünce, Ayşe de peçeye büründü.

Ali Paşa'nın atlısı yerine gitti. Ali Paşa da Eşe'nin sarayının dibine geldi, "Eşe'm," diye çağırdı.

"Buyur, Paşam," dedi pencereyi açtı ki, Eşe'nin bugün görüntüsü başka türlü.

"Hele şu yüzünü aç. Bir göreyim?"

Ayşe yarım açtı ki, ağlıyor.

"Eyvaah!"

Ayşe'ye bir yerden birisi dokanık. "El sözüne uyup," dedi Ali Paşa, atın üzerinde aldı sazını, bakalım Eşe'yi teselli etmek için ne söyledi:

*(Amanın) yeşil başlı güvel ördek
Dal boynunu eğdin gene (oy oy oy)
Her bakışın oy oy, bir kan değer(di, değerdi oy oy oy)
Eşe'm bu can(ım)a kıydın gene (oy oy oy)*

*(Ah) Her bakışın (da) bir kan değer(din oy oy oy)
Eşem bu tadı canıma kıydın gene*

*(Amanın) Boğazında sarı hakik
Zülüfler gerdana dökük (oy)
Benzin solmuş, yüzler yıkık
El sözüne uydun gene*

Benzin solmuş, yüzler yıkık

El sözüne uydun gene

*(Amanın) Ötme benli turaç ötme
Derdini derdime katma (oy oy oy)
Benim Eşe 'mi ağlatma, ağlatma (oy)
Eşe 'm de neler duydun gene*

*Benim Eşe 'mi ağlatman (oy oy oy)
Eşe 'm neler (de) duydun gene (oy oy oy)*

*Fâni Ali Paşa fâni
Veren alır (da) anca tatlı canı (oy)
Sevmediğim kara donu,
Eşe 'm karşımda giydin gene (oy oy)*

*(Amanın) Sevmediğim kara donu
Yâr karşımda giydin gene*

Ali Paşa'nın sözü bitti.

"Eşe'm sen bir yerlerden bir şeyler duymuşsun. Türkçe söyle de ben de anlayanı bakalım."

"Yav. Hayır, Paşam. Ben bir şeyler duymadım. Seni denemek için bugün de böyle gözükeyim bakayım, bundan ne anlam çıkartacak diye böyle giyindim."

"Eşe'm öyle olsun, amma mutlaka da başka bir şey var." dedi ve makamına gitti.

Makamına varır varmaz, görevlilerine emir verdi. "Derhal düğün hazırlığı başlasın. Kırk abdal davul, kırk tane de zurnacı olacak. Bey Düğünü çalınacak ve Eşe ilen Gülistan'ın düğünü de bir arada olacak." dedi, düğünü başlattı.

Düğün başlayınca fakir fukara ganimete uğradı. Kırk gün düğün çalındı mıydı, kırk gün az bir zaman değil, fakir fukara da akşam, sabah, öğle yemeğini de burada yerse, işte o fakire ne mutlu.

Düğün ötüyordu. Amma düğün yirmi oldu, amma otuz oldu, bir gün bir görevli geldi. Ali Paşa'ya bir yazı verdi. Ali Paşa bu yazıyı okudu ki, arkadaş, "Abov!"

Tarih tükenmek üzere, İstanbul'dan Padişah çağırıyor Ali Paşa'yı.

Görevlileri çağırdı, "Kestirin düğünü. Ben Padişah'ın emirlerine karşı gelemem. Padişah'ım düğünümüz vardı, ondan geç kaldık filan diyemem. Bizim Padişah ilen yazışmamız var, anlaşmamız var. Biz boşu boşuna Beylik yapıp, dağda eşkıyalık yapmıyoruz." dedi.

Düğün o anda durdu.

Atlısını topladı başına. Dedi ki, "Arkadaşlar, işte böyle bir name gelmiş bana. Beni

çağırıyorlar. İster gidersiniz, ister gitmezsiniz."

Atlı dedi ki, "Beyim seni biz ta buralardan İstanbul'a yapayalnız gönderemeyiz. Hepimiz yanında geliriz."

Anasına gitti, "Ana."

Anası sağdı, "Ana, buranın emaneti sana ait."

Arkadaş, bu gitme haberi duyulunca, ortalıkta bir kıvılcım dolaşmaya başladı. Ali Paşa'nın bir de kız kardeşi vardı. Bu kız kardeşini bir telaş aldı. Ağabeyinin bir seyisi vardı. Gece bir yansı, herkes yatıp ortalık ıssızlanınca bu seyisin yattığı yere gitti.

"Kalk bakalım, arkadaş!"

Kalktı.

"Sen gitmeyeceksin bak!"

"Niye gitmeyeceğim?"

"Sen giderim dediğin sürece, ağabeyime söylerim, sana hakaret yaparım (iftira atarım.) Gece başıma çöktü, namusumu kirletti derim. Benim senin gitmene gönlüm razı olmuyor."

O dedi ki, "Yav nasıl olur da ben Ali Paşa'ya ben gidemem, arkadaş, burada kalıyorum. Gitmiyorum derim. Benim o zaman canım tehlikeye düşer. Ali Paşa beni öldürür. Ben giderim," dedi.

Velhasıl kız dedi ki, "Gitmeyeceksin."

O dedi ki, "Giderim."

Kız sonunda dedi ki, "Sen aşağıya ineceksin. Birkaç tane at başı bırakacaksın. Atlar birbirine çöker. Sen orada at bana tepik vurdu diye bağıracaksın. Diğer seyisler gelir, seni kurtarır. Ali Paşa ne oldu diye sorarsa, Ali Paşa'ya diyeceksin ki, Paşam, senin atı yemlemeye indim idi, atlar boşandı. Ben de arasında kaldım. At bana tepik savurdu. İşte belime tepikler değdi. Galiba kaburgalarım kınlık, ben ayakta duramıyorum diyeceksin. Bunu bahane yapacaksın, gitmeyeceksin."

Bizim seyis bu taktiği uyguladı. Sabaha karşı at yemleme saatiydi. Atlının haberi oldu ki, seyisi atlar tepeliyor, arkadaş.

Seyisi kurtardılar. Paşa'nın haberi oldu.

"Ulan, ne oldu seyisim, yetiştim?"

"Valla at belime tepiği ile vurdu. Gider hâlim yok."

"Canım illa ki gidecek değilsin. Madem yaran var, seni burada bırakalım, oğlum." dedi.

Seyis orada kaldı. Diğer atlılar ilen Ali Paşa yola çıktı.

Ali Paşa kaç gece, kaç gündüz yol aldıysa, günün birisinde Çukurova'daki Toprak Kale ile bugünkü Cevr Eteği'nin arasında Sakız Gediği diye bir yer var. Bu Sakız Gediği'ne geldi ki, buralar ilkbahar olmuş, çayır çimen yürümüş. Orası daha kıştı. Böyle otluk yoktu, hayvan yayacak. Ulan, burası hoşuna gitti.

Dedi ki adamlarına, "Arkadaşlar, ta Darende'den İstanbul'a kadar istirahat etmeden atlar gidemez. Burada üç gün bir istirahat edelim. Şu atlar bir çayır yesin. Siz de dinlenin. Ondan sonra yola koyuluruz."

Burada istirahata çekildilerdi. Onlar istirahata çekilsin, biz gidelim geriye.

Ali Paşa'nın anası kaygılıydı. Bir gece geçti, ikinci gecede kan kaygısından hiç duramadı. İki tane gelinlik var orada, bir de yetişkin kızı var. Bunların başına bir şey gelmesinden korkuyordu. Birisi kötülük eder, biri başına çökebilir veya kızlar cahillik yapabilir diye, kafasındaki takıntı buydu.

Kan, geceleri bunları kontrol ediyordu.

Arkadaş ikinci gece vardı ki, öbürleri serbest yatıyorlar. Kızının yanında bir adam var.

Adama iyice baktı ki, gitmeyen, beli kırılan seyis. Hiç uyandırmadı. Hiç ellemedi.

Geri odasına geldi, divitini, mürekkebinin beri çekti. Kadıncağız bir kâğıt buldu, iki satır bir yazı yazdı.

"Oğlum, Ali Paşa, düşman İstanbul'da değil imiş. Düşman Darende'de imiş. Gel de buradaki düşmanı temizle. Öyle git." diye.

Bu kadarlık bir yazı yazmış.

Ali Paşa gitti diye, hanesindeki erkeklerin kökü silinmiş değildi. Diğer hizmetçileri, at bakıcıları, daha başka insanlar vardı orada. Güvenebildiği birine dedi ki, "Oğlum, şu kağıdı al. Atına bin. Ali Paşa'nın peşinden git. Nerede yetişebilersen, onlar yollarda duraklaya duraklaya giderler. İstanbul'a dahi varsa, İstanbul'da bulup Ali Paşa'ya mutlaka bu kağıdı vereceksin," dedi.

Bu atlı yola koyuldu.

Ali Paşa bu dediğimiz mevkiide istirahatte iken, baktılar ki, bir atlı geliyor.

Atlı geldi. Gelir gelmez sordu.

"Oğlum, hayır inşallah?"

"Paşam, hayırdır amma, bilmiyorum bir yazı gönderdi ananız."

Ali Paşa yazıyı açtı okudu ki, şöyle yazıyor:

"Oğlum, düşman buradan başkaldırdı." yazıyor.

Dedi ki atlısına, "Arkadaşlar, siz burada bekleyeceksiniz. Toprak Kale'den yiyecek alacaksınız. Yiyip içeceksiniz, ben gelene kadar hiçbir yere kıvıldamayacaksınız. Ben buradan geri gidip, gelmem gerekli."

Yeğenine der ki, "Bin atına yeğen bakayım."

Ali Paşa, yeğeni ve o gelen haberci posta ilen döndüler geri.

Darende'ye yaklaşınca, "Bu ziyaretimi akşama getireyim bakalım." dedi.

Burada olup bitenleri gece vakti daha iyi anlayabilirim belki diye düşündü.

Akşam iyice bir vakit geçtikten sonra, önce anasının yattığı yerin penceresine geldi baktı. Anası yatıyor. Kızın penceresine geldi baktı ki, arkadaş. Beli kırılan adam kızın yanında yatıyor.

"Anam avradım olsun ki, çok af buyrun özür diliyorum— Ulan, burada dişi halkı koymadan gitmeyeceğim. Hepsini keseceğim." dedi. "Anam da olsa keseceğim, babam da olsa keseceğim."

Açtırdı kapıyı, arkadaş. Bu seyis ilen kız kardeşini öldürdü.

Çağırıldı şimdi, "Ayşem," diye.

Ayşe dineldi ki, Ali Paşa'nın sesi.

"Buyur, Paşam."

"Çıkar şu kafanı göresim geldi."

Ayşe kafasını çıkardı. Bir kılıç da Ayşe'ye vurdu. Ayşe de gitti.

Anasına gitti, "Ana, aç kapıyı."

Anası dışarıya çıktı. Anasına vuracağı zaman yeğeni sarıldı. "Ulan, Dayı. Ne

yapıyorsun sen? Diken battığı yerden çıkar. Diken ayağına batmış, tependen kılıç ilen diken mi çıkar? Kafayı mı yedin, ne yaptın sen, dayı?" dedi.

"Suç işleyen başka, öldürülen başka."

Ali Paşa, hatasını anladı ama bir kere Ayşe gitti.

Ali Paşa'yı kara kaygı, acı aldı. Atından indi, başladı ağlamaya:

*(Amanın) Eşem seni de, Eşem seni (oy, yandım oy oy)
Alsam da şu dağlardan asam seni
Kız iken de çok oynadım, (oynadım)
Gelinlere koşsam seni*

*(Ah) Kız iken çok oynadım, (ah oynadım)
Gelin ilen koşam seni*

*İstemem gayri dünyada sağlık, (of of sağlık)
Dilemiyorum Mevla 'dan Beylik (oy oy)
Ah, gözden akan yaşa geldi, geldi (oy)
Eşem de verdiğin yağlık*

*(Amanın) Gözden akan yaşa geldi
Eşem de verdiğin yağlık (oy oy)*

*(Ah) Darende 'ye sanki paşa geldi (Of)
Yanıldım gönlüm, coşa geldi
Ellerim kırılırdı benim, (vay benim)
Elimde kılıç başa geldi, (of)*

*Ellerim kırılırdı benim
Elimdeki kılıç başa geldi*

*Fani Ali Paşa fani, (oy oy)
(Ulan ne yaptın) veren alır tatlı canı(oy oy)
(Ulan) Gözlerin kör olsun yeğen (oy, yeğen oy)
Eşem 'de (de) tutsaydın beni*

*Gözlerin kör olsun yeğen, (oy oy)
Eşe 'mde tutsaydın beni, (oy oy)*

Sözü bitti. "Bin, yeğen, atma."

Hiç anasına, geldim, gidiyorum, sağlıklı kal demedi. Geldiği gibi izinin üzerine döndü geri.

Atlısını buldu.

Atlısını bulunca dedi ki, "Arkadaşlar, benim bu dünyada yaşama hakkım kalmadı. Ne olur, ben şu Mevla'ya yalvarayım. Siz de âmin deyin."

Ali Paşa yalvarır Yüce Mevla'ya. "Yarabbi, canımı tez zamanda al. Beni İstanbul'a kavuşturma. Beni buradan bir adım attırma." Neler dilediyse Ali Paşa o anda, orada amma kriz, amma beyin kanaması ne olduysa Ali Paşa vefat etti.

Bir ara Çukurova'da, o bölgede pamuk çekmeye gittik de, oranın yaşlı insanları, "Şuna Ali Paşa'nın mezarı," derler diye böyle bir lâfını duymuştum. O Sakız Gediği'nin orada, o civarda bir mezar vardır.

Ali Paşa'yı oraya, mezara koyarlar. Atlı kaldı arada.

Atlılar, "Yav, Yeğen Ali. Bu adam dayın idi. Ali Paşa idi, senin ismin de Yeğen Ali. O Ali Paşa. Bizlere atlıbaşılık yapacak, emir komuta edecek sen varsın. Biz bu emelden vazgeçmeyelim, bu İstanbul'a kadar gidelim." dedi.

Yeğen Ali de bu teklifi kabul etti. Ali Paşa'nın vekili olarak İstanbul'a Padişaha vâsıl oldu.

Padişah dedi ki, "Burada halimiz harap. Bizi düşman mağlup edecek. Beylerden atlı destek, asker temin etmek istiyorum. Sizleri buraya yiyip içmek için davet etmedim."

Yeğen Ali'nin atlısı düşmanla kavgaya karıştı. Yeğen Ali'nin atlısı mağlup oldu ve düşmana esir düştüler.

Bunları bir zindana attılar. Yeğen Ali, yatsın bakalım. Kaç yıl yatacak?

Ceza çekmeye başladı. O tarihte zindanda yatanları yılda bir kere temiz havaya çıkarırlardı. Saç, sakal tranşı ettirilir, geri konurdu hücreye.

Bir gün Yeğen Ali'yi bu yıllık hakkı için dışarı çıkardılar. Saç sakal tıraşı yapacaklardı. Orası, İstanbul'un bir bölümünü görebilen bir kale burcu idi. Yeğen Ali, arkadaş, sokaktan gelip geçen halka şöyle bir baktı ki; kavga eden etmiş, ölen ölmüş, kalan kalmış. Ahali normal hayata dönmüş. Herkes işinde, gücünde, derdinde.

Kendisi de Darende'yi iyi bildiği için Darende'nin toplayıcıları (dilencileri) çok fazlaydı o tarihte. Arkadaş, bazı Darendeliler omzuna bir torba çalmış, kapı kapı geziyor, dileniyor. Ulan, efkârlandı Yeğen Ali, elini kulağına attı. Bakalım bu toplayanlara doğru ne desin:

*(Amanın) Darende 'nin mollaları
Okurdu kelâmı, kelâmı
Nazlı yâri(mi) görürseniz, (ah görürseniz)
Söyleyin de selâmı, selâmı*

*Nazlı yârimi görürseniz
Söyleyin de selâmı, selâmı*

*(Amanın) Darende aklıma düştü
N'olur benim aklım şaştı
Gene deli gönlüm coştı
Yârimin kaşı kalemi, (of)*

*Gene deli günlüm coştı
Nazlı yar kaşı kalemi, (oy oy)*

*(Amanın) Benim yârim yola bakar (of, şimdi bakar)
Gözlerinden kan yaş döker (oy oy)
Tomurcuk gül gibi kokar (oy) (Ah)
Kaşları kalemi, kalemi (oy)*

*Tomurcuk gül gibi kokar
Gezdim ben âlemi, âlemi*

*(Amanın) Yeğen Ali 'yim candan geçtim
Düşman eline esir düştüm
Gülistan aklıma düştü, (oy oy)
Gönül bulanı bulanı*

*Gülistan aklıma düştü
Gönlüm de bulanı bulanı (oy)*

Söyledi bitirdi. Hava alma süresi de bitti, attılar tekrar zindana, hüccesine.

Hücre, söylentiye göre, ışık nedir görünmeyen bir yer imiş. Daha ağır bir ceza verilirse, buna da ağır bir lüle, altmış okka ağırlığında bir zincir takılıyor-muş o zamanki işkencelerde. Ama Yeğen Ali için, lüle yoktu, normal ceza çekenlerle yatıyordu zindanda. Kaç yıl yatıp, kaç ay kaldığı belirsiz, bir gün görevli kapıyı açtı, "Arkadaş, gözün aydın. Düşman-dost birlik anlaşma yaptı. Esir değişme var. Sen de bu esir değişmenin birisine denk geldin." dediler.

Yeğen Ali'yi salıverdiler ortalığa.

Uşaklar mağlup oldu demiştik evvel. Uşaklar mağlup oldu kavgada, öldürüldü, kendi esir düştü.

Yeğen Ali arada salıverildi, amma Yeğen Ali'nin dünyada hiçbir şey yok, sadece aklındaki fikrindeki bu adı değişen Mayrım iken Gülistan olan kız idi.

Temelden dilenme becerisi memleketinde yaygın olduğu için, o Beylik işi bitti, varlıktaydı Beylik. Bunda zindandan çıktı ki, görüntüsü, eti budu, her şeyi dilenciye yakışır hâle gelmişti. Düşman elindeydi çünkü. Çok zayıflamış, perişan halde. Burada memleketine binip gidecek bir para temin etmek için bir dilencilik yaptı.

"Ulan, ne geziyon, necisin," diye soranlara karşı bir de saz temin etti. Onları alacak kadar bir para temin edince dilencilikten vazgeçti. Atına bindi. O sazını da omzuna taktı. Herhangi biri görür ise, bir âşık gidiyor dersinler diye. Onun için saz muteberdi.

Gecesini gündüzüne kattı. Günler yaklaştırdı Yeğen Ali'yi Darende'ye. Amma gönül alıp alıp satıyordu: Kendi kendine diyordu ki, "Yav, buraya hükmeden Ali Paşa vardı. Düşman bu Ali Paşa'nın korkusundan buralara gelip saldın yapamıyordu. Bu Ali Paşa'nın işi

bitti, yıllar oldu. Aradan on iki yıl geçmiş. Acaba bizim ora dost elinde mi, düşman eline mi geçti? Kafasında bu soru vardı. Bunu nasıl öğrenirim diye kaygı ediyordu. Darende'nin şehir kasaba o devirde ne kadar bir mevcut kalabalık yeri varsa tabii, yakınından yaklaştıydı, baktı ki bir ihtiyarın önünde dana inek, sözüml ona bir şeyler vardı. Onun yanına vardı. Selâm verdi.

"Aleykümselam. Nereden gelip nereye gidersin, yeğen?"

"Hiç, emmim," dedi. "Yolcuyum da akşam oluyor. Burada han var mı, han yoksa bir misafir olacak bir yer var mı?"

"Valla yeğenim, burada han yok," dedi, "Burada eskiden, adını duydun mu, Ali Paşa diye biri vardı."

"Ne bileyim, emmi" dedi, "Olabilir belki."

"Bu Ali Paşa'yı İstanbul'a padişah çağırıldı. Ali Paşa'nın atlısını, kendisini İstanbul'da öldürmüşler. Bize haber öyle geldi. Burada da," dedi, "Ali Paşa'nın bir yeğeni vardı, Yeğen Ali, onlar bir kız getirdilerdi bir yerden. Evlenmeden, düğün yapmadan o kız burda kaldıydı. Birisiyle evlendi. Buraya o evlendiği insan ilen," dedi, "O gelin hükmediyor. Onların halka ilanı var. Kimse misafir almayacak. Garip gureba gelirse bu Ali Paşa'nın hanesinde yatacak diye. Biz misafir alamak. Burada kalman gerekiyorsa, onları bulup orada misafir kalacaksın."

"Eyvah!"

Evlendiği belli oldu.

Zaten eski bildiği yerlerden atını koşturdu, beriden vardı. Vakit öğlen sonu idi, söylentiye göre. Atını şöyle bir yere bağladı, kimse yok oralarda. Eskisi gibi atlı, şenlik bir kalabalık yok. Kendi Gülistan'ın konduğu evi biliyordu. Merdivenden çıktı yukarı. Omzuna bir de torba aldı, sözün burasını düzeltelim. Dilenci kılığında olacaktı.

Kapıya çıktı, "Ev sahibi, beni savın (sadakamı verin)," dedi.

"Ulan, kimse dışarıya çıkmadı, kapı açık."

Bir daha dedi, "Ev sahibi, kimse yok mu, beni savsanız."

Kapıdan içeriye girdi.

İçeriye girdi ki, Gülistan ekmek yapıyor. Köşede birisi de bir şey yapıyor. "Beni Allah rızası için savın." dedi.

Gülistan şöyle geri baktı ki, arkadaş, Yeğen Ali gelmiş.

Tahtanın üstünde kaldı. Köşedekine dedi ki, "Kalk. Adama şuradan bir şeyler ver."

Arkadaş, bir şey verip savmıyorlar. Dilenci bekleye dursun. Gülistan'ı Türk kesiminden, "Sen dönüklerdensin," diye kimse almadı. Herkese teklif etti, "Yav, evlenelim." diye. Almadılar.

Gülistan da burayı bırakıp babam evine gitmem diye, dönüklerden kendi dinine mensup birisini getirdi, bununla evlendi. Ve onunla yaşamını devam ettiriyordu. Köşedeki ekmek pişiren de bu adamdı ve bir Ermeni idi. Kocasını da Yeğen Ali'nin geldiğini duyunca, onun da beli kırıldı, "Öldük biz." dedi.

Bakalım bu manzara, sahne nasıl sonuçlanacak. O da olduğu yere oturdu, ne diyecek bakalım:

(Amanın) Dağların başı dumanlı, (oy)

Aşığın kalbi gümanlı (oy oy)

Ayrılalı çok zamanlı (oy)

Unuttun mu sunam beni (oy)

Ayrılalı oy, çok zamanlı

Unuttun mu gelin kızı

Aynasını almış dizine, (oy oy)

(Kurbanım) Sürmeler mi çektin gözüne

Ateşler attın özüme, (özüme oy oy)

Can evimden vurdun sızı

Ateşler soktun özüme

Can evimden vurdun sızı

Bu devir gibi, beton yapı değildi, o zaman tahta yapıydı evler. Dilencinin yönü içeri idi, dışarıdan bir ayak sesi geldi. O anda Mayrım'ın kırk günlük takip ettiği ayak sesini hatırladı. Geri döndü baktı ki, Mayrım dışarıdan geliyor.

Dilenci, "Ulan, bu mu Mayrım, bu mu Gülistan? Ulan, bu bununla evlendiğine göre, bundan bir çocuğu olur da anasına benzer de gerideki kız" Bu yoruma vardı.

(Amanın) Gidem gidem geri dönem, (oy oy)

İşte şimdi yandı (benim) sinem, (oy oy)

Evvel benim idi anan

(Şimdi) Gönlüm sana düştü Telli Senem

Evvel benim idi anan, (oy oy)

Şimdi gönlüm sana düştü Telli Senem

"Şimdi gönlüm sana düştü Telli Senem," kelimesi ağzından çıkar çıkmaz ekmek yapan yönünü geri döndü. İyice anladı. "Evet, beni suçlu görebilirsin, amma ben suçlu değilim. Siz gideli bir bir saydım, on yedi yılı bitirdik bu sene. On yedi yıl oldu ben senden ayrılalı. Üç yıl, beş yıl bekledim. Öldü haberiniz geldi, evlenmeye karar verdim. Sizin Müslümanlardan beni kimse almadı, dinî ayırım yaptılar. Ben de babam tarafına gitmek istemedim, bu Ali Paşa'nın yurdunu ıssız koymak istemedim. Gittim, dönüklerden bu gâvuru getirdim, bununla evlendik. Belki duymuş olabilirsiniz birilerinden, belki duymamış olabilirsiniz. Ali Paşa'nın, sizin ailenizin mal varlığına Allah'ın kuluna el sürdürtmedim. Her şeyiniz, tarla takım, malınızın tamamı mevcut bekliyor. Senin öldü haberin gelmese de, cezaevinde, zindanlarda deselerdi yüzleri yaşasam da evlenmezdim. Amma ölü beklenmez. Suçlu görüyorsan, beni de öldür, bunu da öldür. O geriden gelen de bunun da kızı, benim de kızım. Benden doğdu. Uygun görüyorsan onunla evlenirsin, uygun görürsen beni öldürürsün. Bu karar senin."

Rivayete göre, Yeğen Ali, "Şimdi gönlüm sana düştü Telli Senem," dediği ile evlenir. Sonra nasıl yaşar bilinmez. Burası karanlıktır. Ve Ali Paşa Halk Hikâyesi de benim öğrendiğim hocadan duyduklarımın göre böyledir. Ali Paşa Hikâyesi de sona ermiştir.

5. 4. ÂŞIK GARİP HİKÂYESİ

Âşık Garip Hikâyesini, Düziçi'ne bağlı Gökçayır Köyü'nün Tabaklar Mahallesi'nden Âşık Kır İsmail Tabak Hoca'mdan öğrendim. O zamandan beri çalıp söylemekteyim.

1995'lerden sonra maalesef bizim ilçe yöremizde bu halk geleneği, bu örf ve adetlerimiz orkestra nedeniyle sönmektedir. Bu hikâyeler bir arşivde toplanır veya kitaplaştırılırsa gelecek nesillere de aktarılmış olur.

Âşık Garip isimli Halk Hikâyesi şöyle başlar:

Osmanlı döneminde, dönemlerin birisinde Tiflis bugünkü Rusya'nın sınırları içindeymiş. O zamanlar Tiflis'e Tivriz denirmiş. Tivriz'de hatırı sayılır, sözü dinlenen bir Beylik yaşarmış, Ağalık yaşarmış.

Tivriz'de üç kardeşten oluşan bir aile vardı. Bunların hâli vakti çok iyiydi o devre göre. Bunlardan en büyük kardeşin tek oğlu olan, hikâyesini anlatacağımız Garip isimli kişinin adı Mustafa'ydı. Tek kız çocuğunun ismi de Zühre idi.

Bir kız, bir erkek evlat. Günün birisinde bu kişi vefat etti. Vefat edince, aradan amma bir ay geçti, amma bir yıl geçti, amma da aynı zamanda oldu. Tabii buraların sözü şu şekilde dersek yanlış olabilir.

Bu adam ölüp, oğluyla kızı öksüz kalınca, öbür amcaları bir gün bu oğlanı çağırır, der ki, "Mustafa, ya baba servetini bize satacaksın ve yahut da bizim ikimizin evini, barkını, malım mülkünü alacaksın."

Oğlan dedi ki, "Amca, yav, ben size ne yaptım ki, illa ki de baba mülkiyetini bize teslim edeceksin diyorsunuz. Ben ne olacağım?" dedi.

"Biz sana böyle söylüyoruz. İster al, ister de ver."

O da dedi ki, "Anama gideyim, bir sorayım. Anam ne derse onu yaparık."

Anasına geldi, kendi söylemeden anası sorar, "Oğlum ne diyormuş emmilerin?"

"Ana, böyle diyorlar," dedi. "Ben de sana sormaya geldim. Bir cevap vermedim."

Anası düşündü, dedi ki, "Oğlum, bu rahmanına bir söz değildir. Belli oldu. Amcaların seni çekemiyorlar. Amcalarına bu babanın mülkiyetini, variyetini vermesen bile, amcaların seni kiralık katil tutarlar yine öldürtürler. Sen amcaların ne diyorsa onu yap. Fiyat da söyleme. Elini açacaksın, gözünü yumacaksın. Ne verirlerse al bana getir," dedi.

Ve oğlan gitti amcalarına bunu söyledi.

Amcaları ne verdiyse o günün değerine göre. Bunun evinin, tarlasının parasını Mustafa'ya ödediler. Anasına getirdi. Anası parayı alır almaz, kızına dedi ki, "Kızım, sen şu yatağımız, matağımızın iki hayvan götüreceğ kadarını al. Diğerleri de burada kalsın. Biz bu memleketi terk etmedikten sonra, bu amcanız sizi burada barındırmayacak."

O çağda at devri, kervan denirmiş, sözüm ona, katır, eşek, ata binilirmiş. Yol kat edilir, alım satım, ticaret bununla yapılmış. Canım, hayvanla, katırla kaç kilometre yol kat edebilirsin. Ha, bugünkü çağda değil ki, bu günkü çağda hali vakti iyi olan, yurtdışına gidiyor. Yapacağı işini yapıyor aynı günde uçakla evine dönebiliyor. Bu ana bu çocuklarını onlardan korumak için, yola düşer. Bu yoldan devam eder. Kaç günde gittiyse, bir gün ikinci saatine doğru, şehre benzer bir yere ulaştı. Yaşlı birine sordu.

"Edem (ede: ağabey)" dedi, "Buranın ismi nedir?"

Buranın ismi Tivriz'dir dediler.

"Peki, burada han var mıdır?"

"Valla bacım, ben de garibim. Bilmiyorum ben." dedi.

Karı düşündü, oğluna dedi ki, "Oğlum, garibin neyi olur? Garibin tanıdığı olmaz ki, gide oraya misafir kala. Burada cami gözüküyor. Şu camiye gidek seninle. Hoca Efendi'ye yalvarak. Hoca Efendi bize bir yol gösterirse, gösterir. Göstermezse, ondan gerisini Yüce Mevla'ma bırakak."

Hayvanın yüklerini caminin dış taraf avlusunun bir yerine çözdü.

Anası, iki çocuk avlunun kapısına gittiler. Mustafa namaz kılmaya içeriye girdi. Anası ile bacısı dışarıda kalmıştı. Namaz bitip cemaat çıktıktan sonra, oğlan yerinden kalkmadı caminin içinde. Hoca'nın da bu dikkatini çekti, bu oğlan garip burada diye düşündü. Ve oğlanın yanına geldi, kaldırdı.

"Oğlum, necisin sen?" dedi.

O da dedi ki, "Hocam, ben garibim."

Dışarıya çıktılar ki, orada da iki aile (aile: bayan) var.

"Bunlar ne?" dedi.

"Bunların biri anam olur, birisi de işte bacımdır."

"Peki, siz nereden gelip, nereye gidiyorsunuz?"

Anası hemen adres vermez. "Hocam, ben aklımı kaybettim. Ne geldiğim yeri biliyorum, ne de gittiğim yeri biliyorum."

Kaybetmedi, biliyordu, amma orada isimli oldukları için, "İşte, bizim başımıza böyle bir hâl geldi."

Bunu kimseye duyurmak istemiyordu. Gine de kayınlarını, hainlerini kötölemek istemiyordu o bayan.

"Peki, akşam nerede kalacaksınız?"

"Hocam," dedi, "Bize sen bir yön göstert. Bizim üç beş kuruş paramız var. Bizi bir hana birisiyle gönderirsen, işte orada yatıp kalkacağız."

"E, yattın kalktın yarın ne yapacaksın?"

"Yarın da devam ettireceğim." dedi.

Hoca dedi ki, "Handa aile yaşaması zoruurak (zoruurak: biraz güç) olur. Sonra bu kız çocuğu güzelmiş, genç imiş. Handa her türlü insan olabilir. Kardeşim, bugün Tanrı misafiri olarak benim misafirim olur musunuz?"

Bu teklif avradın canına minnet.

Hoca bunların hayvanlarını hana gönderdi, kendilerini evine aldı.

Anasıyla bacısı öbür odada sohbetini, sözünü yaptılar. Bu garip oğlan da hoca ilen konuştu. Yatsı namazına gittiler, geri geldiler.

"Oğlum, baban yok muydu, amcan yok muydu? Kimin var idi, kimin yok idi?"

Oğlan anlattı durumu. Dedi ki, "Hocam, aramızın mesafesini ben bilmiyorum. Bizim halimiz vaktimiz çok iyiydi. Adı geçen, ismi geçen, sözü dinlenen birisiydik aile olarak. Amma babam ölünce, amcalarım bana böyle yaptılar. Bizim, babamın mal varlığının yüzde onunu bile vermediler, doksanı kendilerinde kaldı. Anam da oğlum dava çıkarma dedi. Kaçak burdan, bu amcaların sana gün göstertmez dedi ve böyle çıktık." dedi.

Gün ışıdı, ışıyınca namaza gittiler, geri geldiler. Hoca'nın bu oğlan çok hoşuna gitti. Hareketleri, sözleri, sıfatı, fizik yapısı. Anasına sordu, dedi ki, "Bacım, kaçan kandan kurtulur derler, madem kaçmışsın. Senin peşinden gelecek kişiler eğer sizi öldürmek istiyorsa, başka ülkeye de gitsen, arayıp bulabilir." dedi. "Eğer burayı beğeniyorsan, bizlere az da olsa güvenebiliyorsan, sana buradan ev yeri vereyim. Buraya sana bir ev yapak, yaptırayım. Buraya yerleş, burada kal."

O da dedi ki, "Hocam, kızım ilen, oğlum ilen ayrı bir hasbıhâl yapak, bunlar ne diyecek?"

Ayrı konuştular.

Oğlan anasına dedi ki, "Ana, senin sağlığında benim yön vermem mümkün değil. Beni ölüme de götürse senin hareketlerin, ben giderim. Öl dersen ölürüm, kal dersen kalırım."

Uygun gördüler, kalmaya karar verdiler.

Ayrı bir huğa (huğ: çitten yapılmış, üstü dallarla örtülmüş basit ev) bunların yuvalarını kurdu hoca. Bu huğda yaşamaya başladılar.

Oğlanı o camide, o yolda, o sokakta görenler, "Bu neciymiş?.. Garip imiş... Bu neyin nesiymiş?.. Garip imiş," diye diye oğlan Garip lakabını burada alır. Mustafa ismi hiç konuşulmaz oldu, kim görse Garip derler. Aradan amma bir ay geçer, amma daha fazla bir süre, gün geçti.

Hoca'nın yetişkin, evlenme çağında bir kız çocuğu vardı. İsmi Şahsenem'di. Bir gün yatak odasında karısına dedi ki, "Kan, uzağa gidince iyi mi olacak ki? Yav, sen şu oğlanın hâl ve hareketlerini takip et. Anasını, bacısını zaten görüyorsun. Bu oğlan benim çok hoşuma gidiyor. Bu oğlana bir teklif yapsak da, bizim kızla evlenmek isterse, bununla bunu evlendirsek ne olur?"

O karı da dedi ki, "Hoca. Oğlan da, anası, bacısı da çok temiz bir aileye benziyor. Evimizde hem kızımızı evlendirmiş oluruk, hemi de bir enişte sahibi oluruk. Bizim oğlan çocuğumuz zaten yok. Hem oğlumuz, hem eniştemiz olabilir. Sen oğlana sor, ben de kıza sorayım." dedi.

Hoca oğlana sorar camiye gidince.

Anası da kızına sordu, "Bu garip oğlanı diler misin?" diye.

Kızcağız, "Sizin sağlığınızda dileyip, dilememek bana düşmez." dedi.

Oğlan da, "Anama sorayım, ben bilemem" dedi.

Oğlan akşama burada durumu anasına izah etti.

"Ana, böyle böyle bir durum var. Acaba bunda bir kalleşlik işimi çıkacak? Yoksa doğru söz mü? Sen eskilerdensin, tecrübelisin. Ben bilemiyorum. Anama danışayım dedim. Düşünce, karar sana ait." dedi.

Anası dedi ki, "Yavrum, Hoca, bu çağın din adamı yanlış yapmaması lazım. Bu,

buranın din adamı olduğuna göre, ben de bazı aradan lâf duydum, hem din adamıymış, hem de bu Tivriz'in hükümdarıymış. Eğer kendileri uygun görüyorsa, sen de olur ver." dedi.

İkinci bir güne müsaade istemişti.

İkinci güne camiye gidince, amma yolda, amma cami avlusunda Hoca, "Ne oldu, oğlum?" diye sordu.

"Anam kendisi bilir. Kendi bize layık görüyorsa, biz de seve seve baş tacı ederiz diyor, Hocam." dedi.

Öyleyse yakınlarımız nişanlandığını duysun kızın. Aynı gün veya birkaç gün sonra, o günlerin gelenekleri neyse; bugünkü deyimle, tatlı yenilmiş dediği gibi, tatlısını yediler. Amma karının içine bir ateş düştü.

"Ya Rabbim, bu zengin çocuğu, yarın benden elmas, cevher, altın isterlerse, ben bunu nereden alırım? Nereden bulurum? Benim işim yok, gelirim yok, hanem yok" bunu kaygı ediyordu.

Kızcağız, Garip'i yakından görmemişti. Tamam, eve bir oğlan gelmiş, amma oğlan öbür odada babasıyla sohbet yapmış. Kendisi ise oğlanın anasıyla, bacasıyla görüşmüştü. O, oğlanı görmemişti.

Bu şimdi bir espri olarak değil, gerçek olarak diyeyim. Dinleyenler, buna Âşık mavrası derler. Nasıl görmeden olur verdi. Bu olayı yaşayanlardan, bu bahsettiğimden birisi benim. Ben şimdiki evdeki hanımı eve gelince gördüm, oradayken görmedim.

Bu anlattığım konu, bu dedikodu değildir. Bu gerçektir. Ha, bu bugünkü çağda, şimdi, herhangi bir eve misafir geldi miydi, kadınlı erkekli oturup sohbet edilebiliyor. Bazı yerlerde git misafirle mümkün değil. O evin ailesi gelen misafire gözükmez hiç. Kızcağız bunu merak ediyordu.

Babası hali vakti iyi birisi olduğu için, Ağca Kız isminde evde bir hizmetçileri var. Bu hizmetçiye bu derdini açtı, dedi ki, "Yav, Ağca Kız. Ben bu oğlanı görmedim. Babamın anamın yüzüne duramıyok. Babam, anam ne derse o olsun diyok, amma bu oğlan kör mü, topal mı? Bu oğlan manyak mı?"

Ben şahsen doğru dürüst göremedim. Buna bir çözüm. Nasıl görme imkânım olur benim. Babam camiye gidince görek desek— Ee, o da gider camiye. Eve gelince görek desek, babamın yanında. Babamın yanında ben imkân yok göremem, konuşamam."

O da dedi ki, "Sen onu merak etme. Sen bana yeter ki bu işe bir çözüm bul de, bulurum."

"Eh, bul diyok."

Hocanın yanma gitti. "Hocam, senden bir isteğim var." dedi.

"Ne isteğin kızım?" dedi.

"Hoca, nasıl olsa bu oğlanı yabancılıktan yaklaştırdık. Tamam, bu oğlanın dinî nikâhı kıyılmadıysa da, bu oğlanı nişanladık kıza," dedi. "Öyleyse, bunların da birbirini görme hakkı vardır. Biz müsaade edersen, Şahsenem ile Garip'i bizim odaya bir gün davet edip, bir kahve ikramında bulunucuk."

"Hay hay, kızım. Yaparsınız." dedi o da.

Aracı gelir müjdesini verir, "Der ki, istediğiniz saat götürebilir diyor."

"Öyleyse, şu komşulardan bile ne varsa, o zamanın sergisi... Halı, kilim veya keçi çulu veya davar kılı. Çul olsa getir, ser, döşe, duvarları, odamızın altını birazcık farklı görsün."

Elinden gelen, işte bu odanın içine yapılacak işi yaptı bunlar. Garip'e de Hoca haber verdi. Sen şu saatte davete gideceksin.

Garip'i de bir sıkıntı aldı. "Ben de bu kızı nasıl denerim." diye.

Garip başka bir çözüm bulamaz. Tesadüf hava yağışlıydı. Garip gitti nerede bir çamur varsa, buraları iyice tepeler. Kızın davetine gideceği saatte kapıyı çaldı, gir dediler.

Şuradan içeri girdi. Ayakkabısını çıkarmayı unuttu. Garip, geçti öbür taraftaki köşeye, ayağı çamurlu oturdu. Şahsenem şuradan dedi ki, "Yav, Garip, hiç itirazım yok senin şahsiyetine, görüntüne, kabadayılığına. Amma, yav bu aklına ne diyeyim. Manyak olsa bir insan, şu ayağının çamuruyla surdan oraya kadar tepelemez."

"Vallahi unuttum ben," dedi Garip.

"Özür dilerim senden, ben ayakkabımı çıkarayım da geleyim." dedi.

Kapıyı çıktı, bir daha da gelmedi.

"Ağca Kız bak hele."

Ağca kız, dışarıya çıkar ki, Hoca'nın evine de gitmiyor, huğa da gitmiyor. Garip çekmiş öteki tarafa doğru gidiyor.

Geri geldi dedi ki, "Valla bacı, anasının yanma da gitmiyor Garip." dedi.

"Eyvah, bu beni denemeydi, amma ben çözemedim bu işi." dedi kız. "Yetiş Ağca Kız."

Ağca Kız buna yetişti, geçti önüne.

"Ben o kadar kafayı yiyen birisi değilim." dedi. "Onu sizin anlamanız gerekirdi. Niye tepeledi diye."

"Etme, Garip," dediyse o aracı kız, Garip'i geri çeviremez, getiremez.

Kız geri geldi. Durumu anlattı. Şahsenem de itten dertten pişman oldu (fevkalade pişman oldu), amma bir kerre gönül kırıldı. Ağca Kız'a o kadar yalvardı. "Bunun çözümü ne?"

"Valla bunun çözümü yakın günde olmaz" dedi o da. "Bunun çözümü birazcık aranın uzaması gerekiyor. Ara uzadıktan sonra babandan yine izin istememiz gerekiyor. Bugünden izin istesek, kızım daha dün davete görürdünüz, nedir sizin bu izniniz? Arada bir maksat mı var, der, azarlar, sizi komaz. Hele sabret bakalım." dedi.

Sabrettiler, amma Şahsenem sabredemiyordu. Aradan günler geçtikten sonra, hizmetçi vardı Hoca'ya, "Hocam, bir dileğimiz vardır."

"Nedir dileğin?"

"Eğer müsaaden olursa, sen kendi bölgene sokağa çıkma yasağı vereceksin. Bir gündüzlük."

"Evet."

"Biz de," dedi, "Mahallenin kızlarıyla senin." dedi, "Özel bahçene bir geziye gidek. Biz de bir temiz hava alak, Hocam."

Hoca'nın kızı insan görmeye, insanoğlu görmeye yasaktı. Hiç sokağa, yola çıkarttırmıyordu.

"Hay hay, kızım. Eğer diliyorsanız, gidebilirsiniz." dedi o da.

"Ne zamana?"

Gün koydular. O güne Hoca iki tellal vurdu. Çağırıyor şimdi beri taraftan, "Duyan var, duymayan var. Yarın sabah yediden, akşam şu saate kadar sokağa çıkma yasağı vardır. Herkesin işi olan akşamdan suyunu, kabını, ekmeğini içeri toplasın."

Oldu o memlekete bir baş ağrısı, arkadaş. De bakalım! Durduk yerde bir sokağa

çıkma yasağı.

Bu sözü alan bu aracı kız, Garip'e koşturdu. Garip'e dedi ki, "Garip'im, Şahsenem'e izin aldım. Hoca'nın bahçesine, eğlence havuzunun başına gidecek. Sen de Şahsenem'i görmek istiyorsan, bu yasak saatinden önce git orada bekle."

Anasına dedi ki, "Ana, işin tadı kaçtı, tuzu da hiç kalmadı." dedi Garip. "Artık ben bu memlekette kalmam. Bu Hoca'nın kızı zengin çocuğu. Ben bunu bir denemeden geçirdim. Halının üstüne, çula bastım, hemen alındı, tepki gösterdi. Yarın düğün hazırlığında benim param yetmeyebilirse, ben bunun babasından ödünç para alsam— Bunu başıma kakar, bu bir. Bunun babasının arsasına, tarlasına huğ yapsam— Ulan, sen kim oluyorsun, babamın toprağına yerleşiyon der, bu iki. Öyleyse ben kendim kazanacağım. Alnımın teriyle, akıyla- Ayriyeten ev yeri alacağım. Düğün masrafını ben göreceğim. Hazırlayamazsam zaten evlenmeyeceğim. Durum bunu göstertiyor. Sen ne dersin de ana, ben burada kalmayacağım."

"Etme Garip'im sen gidersen biz nerede kalırız?" diye sabaha kadar yalvardı. Yok.

Garip'in zaten morali bozuk. Garip sabahın horuzun birinci ötümünde bahçenin yolunu tuttu. Oraya vardı ki Garip, daha varmamıştı. Çok manzaralı bir yer. Planlı projeli gül bahçeleri dikilmiş. Orta yerde bir açık meydanlık var. Burada güzel bir havuz... Başında söğüt ağaçları dikili. Garip, "Açığa oturmayalım her ihtimale karşı, ne olur ne olmaz."

Söğüdün birinin başına çıktı. Söğüt de Allah'tan kanatlarını aşağıya uzatır, bedenini kapatır bazı söğütler. Bunun çıktı birinin içine oturdu Garip.

"Bunlar gelsinler bakalım, beni soracaklar mı, beni arayacaklar mı? Garip nerede diyecek mi bu kız?"

Bu planı düşünüyordu. Saat geldi, yasak başladı. Ağca Kız da mahalleden kız sürüsünü topladı. Mahalleden ben de gideyim, bacı, anamdan izin aldık, babam izin verdi. Ağca Kız saydı ki, kırk tane komşulardan olmuş, bir de Şahsenem, etti kırk bir.

Sürüyle vardılar bahçeye.

Bunlar gezdiler, dolaştılar, çeşitli gülden, çiçekten çiçekler topladılar. Bazı ufak tefek yiyecek, içecek almışlar. Onu eğlence havuzunun başına koydular. Eh, başka kızcağızların bir haberi yok. Şahsenem görmedi, lâfını duydu gelecek dedi öteki hizmetçi. Hizmetçiye de gelirim dedi. Hizmetçinin gözü sağda solda. O dağda Garip yok arkadaş, bulamıyor. "Garip gelmeyecek mi, nereye gitti? Beni kandırdı mı?" Ondaki telaş da buydu.

Geldi, havuzun başına toplandılar. Havuzun başına toplanınca, Şahsenem dedi ki, "Yav, bende bir rahatsızlık var. Bugün için ayaklarım yanıyor, nedenini bilmiyorum? Bugüne kadar bu olmadıydı, acaba gezdiğimden mi oldu? Ben şu ayaklarımı ıslayam suya bakalım. Belki bir faydası olur."

Ayaklarım havuzun içine uzattıydı, havuzun içine baktı ki, güneş doğmuş yukarıdan. Havuzun içinde bir hayal var. La ilahe illallah Muhammeden Resullah," dedi geri çekildi.

"Ne oldu," dedi hizmetçi.

"Hiç!" dedi.

O arada her ne olduysa o hizmetçi müzik aleti çalmasını biliyordu. O bir keman çalardı. Kemanın teline dokandı bir yeri, kaputu mu değdi, mantosu mu değdi, ne yaptıysa? Ulan, bu teli duyunca Şahsenem, "Yav, Ağca Kız bak hele keman yanında mı?"

"Yanımda," dedi o da.

"Yav. Öyleyse ben bu gün efkârlıyım. Rahatsızlandım ben. Şu kemani al, bana mutlu edecek bir iki söz söyle."

O da, "Söyleyem, bacı, derhal. Emrin olur." dedi.

Bu suyun içinde bu Şahsenem neden ürktü diye, Şahsenem suya dikkat etti ki, arkadaş, söğüdün çotunda (Çot: Ağacın ana gövdesinden dalların ayrıldığı kısım) bir adam var. Onu güneş vurdurmuş havuza. Yukarıya baktı ki, Garip ne zaman uyuduysa oraya uyumuş, boynu da sarkmış, Adana balkabağı gibi. Garip'in kızıdan da haberi yok, sudan da haberi yok, sürüden de haberi yok. İsterse dünya yıkılsın.

Bunu gören Ağca Kız, hemen mantosunu çıkarır. Birazcık akort düzen müzen bir şeyler verdi. Kızlara dedi ki, "Kızlar belim ağrıyor. Şu söğüdün bedenini bana verin."

Söğüdün bedenine belini dayadı. Acaba söğüde belimi birazcık vurursam, söğüt sallanır da Garip uyanmaz mı düşüncesiyle hareket etti.

Bakalım hizmetçi söğüdün dibinde ne diyecek kızlara. Şahsenem'in morali düzelecek mi, düzelmeyecek mi?

Aman ya bre selvi söğüt gölgesinde Garip uyanmaz, uyanmaz oy

Aman da Garip buna can dayanmaz

Uyan Garip de avın geldi amanın geldi oy

Ah, uyandırmadan seni can dayanmaz, dayanmaz oy

Uyanıver n 'olur, avın geldi oy
Aman Tivriz 'in önü ovalar oy oy
Tazı da ceylanı kovalar, yandım oy oy
Ah, Garip 'im kırk bir tane tor düveler
Uyansana ulan avın geldi oy

Ah, Garip 'im kırk bir tane tor düveler
Uyansana ulan avın geldi oy

Eyy sohbet ediyorlar sazınan oy, sazınan
Bade içer de nazınan oy oy
Amanın kırk bir ince belli kızman
Uyan Garip 'im de avın geldi

Amanın kırk bir ince belli kızman
Uyan Garip 'im de avın geldi

Uyandıramaz.

Hizmetçi dedi ki oradaki kızlara, "Kızlar, hepiniz yetişkinsiniz. Anlayış gösterin. Ne olur, burayı terk edin. Burada bugün özel bir davet var."

Kızlar uzaklaştılar. Bahçenin içine daldılar. "Baba, buradan bakamazsak hâl ve hareketlere, oradan bakarız," dediler.

Hizmetçi söğüdün başına çıktı. Garip'in kafasını bir öteki bedene bir berikine vurdu. "Yav, seni biz uyu diye mi gönderdik?"

Garip gözünü açtı ki, öğlen yaklaşmış. Garip oraya horoz ötümünde vardıydı. "Valla buna kasavet uykusu derler. Ancak böyle uyanılır bundan," dedi. Aşağıya indi. İndi ki, kendini kovan kız gelmiş oraya.

"Ey, Şahsenem, "Aslanım Avrat malı, erkek eşek taşağı derler. Kapının ağzında asılı olur, hamam tokmağı gibi dikilirken vurur sana çıkarken vurur sana" derdi babam. Ve doğru." dedi.

"Ben daha senin memleketine yerleşip, şenlen birlik sağlamadan bir ayağımın çamurunu bana çok gördün."

"Etme Garip'im, cahilliğime say. Bilmedim böyle diyeceğini, böyle olacağı hatırıma da gelmedi." dediyse de.

"Hayır." dedi. "Eğer beni diliyorsan, ağızından çıkan babanın kanunudur. Diyarı gurbete gideceğim. En az yedi yıl." dedi. "Yedi yıla kadar beni beklersen beklen. Beklemezsene de istersen bu gün halını çamur yapmayacak, anlayış göstertip ta girişte ayağını çıkartacak, postalımı eliyle yıkayacak adam bul, onunla evlen. Ben kahretmem. Ben bir garip çocuğum. Ben bir fakir aile çocuğuyum."

Garip'e ne kadar ısrar ettiyse kız, "Yav, Garip, babam senden başlık parasını çok ister, senin gücünün dışına çıkarsa, babamın haberi olmadan, babamın fazla hazine paralan bendedir, babam görmeden sana ben vereyim. Sen de babama ne kadar istersen ver. Sana söz veriyorum, babama söylemem." dediye de.

Garip, lek dedi külek (Külek: Bir ölçü birimi) demedi.

"Eğer o çamuru başıma kakmasaydın, belki farklı düşünebilirdim."

Kız ümidi kesince, kadın milleti ister sinirlensin, ister o an acı görsün, erkek kadar dayanamaz. Gözüne çok çabuk bırakır (ağlar). Erkek de ondan iyi değil de, erkek sıkılıyor, bu acıyı dışına veremiyor, o da içine akıtıyor. Kızcağız tutturdu bir ağıt.

Kızcağız, Garip'e şifahen söz tesir ettiremedik, bir de dörtlüyle yalvarayım bakayım. Yav, acaba ikna edemem mi, düşüncesiyle Garip'e başlar söylemeye:

*Aman çık yüce dağlara da aman Garip 'im de Garip 'im oy oy
Yaylanı yayla oy, iniver enginlere de n 'olur seyranı eyle oy oy
Ah, bir derdin olursa da gel bana söyle, amanın söyle oy oy
Gitme kurbanın olurum, kal bu ellerde, ellerde oy oy*

Amanın bir derdin olursa oy, ulan sen bana söyle, söyle oy

Ah, kadalarn benim olsun da, kal bu ellerde, ellerde oy oy

"Urumun yollan ufacık taşlı," diyor Garip.

"Ağlatman Senem'imi gözleri yaşlı.

Çok olur Urum'da güzel hep kalem kaşlı.

Alam da birisini geri gelmeyem," diyor o da.

Kızcağız zaten, çok olur Urum'da hep kalem kaşlı, alam birisini geri gelmeyem deyince— Eyvah, elde tabi güzel üstün olabilir. Belki de benden güzel olabilir, Belki de gurbete yedi yıl gidiyorum der, amma hiç geri gelmez.

Devam etti:

Aman gitme Garip 'im, gitme oy oy, oy oy
Ah, yollar çamurdur, çamurdur oy oy
Ulan senin bu deli bağrın da taş mı, demir mi oy oy
Yedi yıl diyorsun amma, beni çürüdür, beni çürüdür
Kadaların benim olsun, getme n 'olursun, n 'olursun oy oy
Ah, yedigene ver diyorsun, beni çürütür, çürütür
Kadaların benim olsun da Garip 'im, Garip 'im oy
Getme n 'olursun, kalsan n 'olursun oy
Getme Garip, getme yollar harami.
Araplar vurur yolda Türkmen alır senin paranı
Sen gidersin, kimler sarar benim yaramı.
Kadaların benim olsun, getme ne olur
Diyor.

Garip baktı ki, türkünün biteceği yok.

"Canım, ben buraya yalvarıp, ara yerde türkü çalıp müzik söyleyip, gönül ikna edinmeye gelmedim. Diliyorsan beni beklersin, dilemiyorsan gidersin, Allah selâmet versin. Anamla helalleşmeye bile gitmiyorum. İşte gidiyorum gurbete." dedi kalktı.

Baktı ki, iş ciddi. Hemen Şahsenem kalktı.

"Garip'im bir dakikanı alayım." dedi.

"Ne var?"

"Yav, senin bir yerinde, alının çatında, sırtında, kuluncunda bir yazın yok, belirtin yok, bir şeyin yok. Benim baba yadigârım, parmağımda bir yüksüğüm var. Bari şu yüksüğü sana vereyim de, bunu parmağına tak da, herhangi bir yerde elini, yüzünü yıkarken, yüzüne su çarparken, yüksük gözüne çarpar da, belki beni unutmazsın." dedi.

Garip bundan müteessir oldu. Yüksüğü almam diyemedi, amma yüksüğe karşılık mutlaka da bir hediye vermesi gerekiyordu. Çünkü nişanlısı.

Garip de dedi ki, "Ulan, Şahsenem, madem bu kadar bağlı olduğunu belirtiyorsun. Bana da babamın vasiyeti vardı, amma olmadı." dedi.

O zamankinin giyimi ile bugünkünün giyimi farklıdır. Amma Maraş abası giyik, amma Arap çalı çulu giyik, elbisesi kabaydı biraz, böyle ufak tefek şeyleri belirtmiyordu.

Garip'in koynunda su içecek, aşın çok büyük değilse de, bir altından yapılık tas vardı. Bunu babası tek evlat diye vermiş, babası demiş ki, oğlum senin ömrün ne kadarsa bu tası benim yadigrım olarak taşıyacaksın diye babası bu altını buna babası vermişti.

Garip de elini koynuna soktu. "şahsenem sen de beni unutma yleyse. Ben de bu yadigârı sana veriyorum," dedi.

Kız da baktı ki, arkadaş, kendinin verdiği yüksüğün binlerce fazlasını kessen de yapsan, yüksük eder bu altın.

"Ulan, Garip, sen de bir pislik var, var amma sen benden, babamdan zengin bir aile çocuğusun, amma bir aksilik yaptık. Bir kerre başına kaktık. Yav, utanmıyor musun da, bizim çulu kirlettin dedik. Nereden dedim, demez olaydım."

Garip'in bacısı da bu sürünün içindeydi. Zühre isimli kız. Ona dedi ki, "Bacı, Anama selmımı söyle, hakkını helal etsin. Belki de geri varırsam, anam beni bırakmaz. Ben artık diyarı gurbete gidiyorum. Yedi yıla kadar iş bulursam da gelmem, iş bulamazsam da gelmem. Amma inşallah yedi sene bittikten sonra, başlık parasını kazansam da bir kere uğrarım buraya, kazan-masam da uğrarım." dedi.

Garipeğiz Yarbaşı'nı aştı (Yarbaşı: Düziçi'nin çıkışında, Adana Gaziantep yol ayranında bir köy). Amma Antep yolunu tutturdu. Amma Adana tarafına gitti, buradan gitti. Kan da bu haberi duydu.

"Kızım Allah sağlık versin. Yüce Mevlam canını korusun, yedi yıl da nasıl olsa geçer," dedi kan. Kan buradan bir mit tutturdu." Oğlum gelir inşallah!"

Garipağiz ıktı gurbete.

Köye uğradıysa, nahır obanınız eksik mi diye sordu, iş yok. şehire vardı, lokantaya sordu, bulaşıki ihtiyaı var mı, yok. O günün şartlarında ne biçim iş bulunuyorsa, gurbette bunlann hepsine başvurdu. Amma Garip'e bir iş bulunmadı. Aradan bir yıl geçti, Garip, hâlen iş bulamadı.

Günün birisinde, "Ulan, emmi buraya ne derler, neresi burası?" dedi.

"Buraya koca Halep derler." dedi bir yaşlı insan.

Garip oradan buradan iş sordu. Iř yok. Garipağiz bir caddede umutsuzca yürüyordu. Eh, cadde sona ermeye başladı.

Yolun kıyısında bir iki orada takoz, iskemle filan var. Birisi ay içiyor. ay ienin üstü

başı çamurlu veya o tarihte harç kullanılmamış, işçi olduğu belli. Vardı kendi de oturdu bir taşın üstüne.

"Kardeşim, bu çayı parasıyla mı satıyorlar, hayrına mı dağıtıyorlar." dedi oradan birine.

"Kardeşim, burası kahvehane. Burada hayrına kimse çay dağıtmaz. Varsa paran içen, yoksa kalkıp giden."

"Ulan, bunun sahibi kimse, bana da versin bir çay da ben de içeyim?"

Çay sahibi buna bir çay getirdi. Garip bunu içti.

Garip'in hiç yüzü ışmıyor, hiç yukarıya bakmıyor.

Biri sordu:

"Nereden gelip, nereye gidiyorsun, oğlum?" dedi.

"Valla emmi, garibim. İş aradım, bir yıl oldu, iş yok. Bugün de cebimde harçlık olarak bir bardak çay param kaldı, onu da burada verdim, içiyorum. Yarının sahibi de Yüce Mevlam," dedi.

"Oğlum, Allah yardım etsin. İş olsa ben de çalışırım amma ben de acım, iş yok." dedi.

Vakit akşam olmaya yaklaştı. Evi olan herkes evine gitti. Kahve boşaldı. Garip'in hana gitse parası yok. Orada kalsa, kahveci, ocağı çalar, bilmem çaydanlık çalar diye hiç koymaz. Garip'i bir telaş aldı. Mahalle arasına çıksa yatsa, gece yansı hırsızlık mı yapacaksın, derler.

Kahveci dedi ki, "Kardeşlik, kusura bakma, burada müşteri kalmadı. Dışarıya çık. Ben kapıyı örtüp gideceğim." dedi.

Garip de kahvenin kapısının dışına çıktı, birazcık kenara çıkıp oraya oturdu.

Bu oğlanın buraya oturması, bu oğlanın kasavet çekmesi o kahve sahibinin çok dikkatini çekti.

Kapıyı kitledi, bunun yanına vardı. "Hemşerim sen nerelisin? Nereden geliyorsun?" dedi.

"Valla, ben garibim, gurbete çıktık. Çok uzaklardanım, iş de bulamadım. Bugün içinde yolum buraya intikal etti. Hana gideceğim, param yok. Mahalle arasına gidip, bir yerde, çalı dibinde, taş dibinde yatacağım, korkuyorum. Hırsız mısın derler, işkence yaparlar.

İşte bundan dolayı kasavetim artık." dedi.

"Ula, s.ktir et hemşerim, bugün benim eve gidek. Eğer benim yaşadığım yaşama razıysa gönlün, yatarsın. Rızı değilsen çeker gidersin."

Garip, bu adam ilen bu adamın evine vardı ki, yeryüzünde dünyada iki rezil (perişan, dağınık) insan varsa, biri de bu adam. Adamın evinde çul yok, palaz yok, bir şey yok.

Garip buraya geldiğine pişman oldu.

"Ulan eyvah, adamın ıstırabı zaten kendine yetiyormuş. Bir de biz yük olduk."

Kötü bir mitil vardı, evde karısıyla yattığı. O mitili ev sahibinin avradına verdiler. Garip ilen bu kahveci sabaha kadar oturdular, dert yandılar birbirlerine.

Garip olanı biteni kökten buna anlattı.

"Valla hemşerim, böyle böyle bir hâl geldi başıma. Ama ne yapayım ki, takdir böyleymiş. Baba servetim, senin gibi, benim gibi on tane, yirmi tane insana yeterdi amma, böyle oldu."

O da dedi ki, "Valla kardeşim, babam da böyle benim gibi rezil idi. Bu kahve dediğimiz yer, babamdan kaldı. Babam öldü, ben işletmeye başladım. Müşteriler gelmiyor, eh, müşteriler de gelmezse kazanç olmaz. Benim hâlim, durumum da bu, arkadaş." dedi.

Ulan, ikimiz de sefilmişiz s.ktir et. Gel, seninle bu kahveye ortak olalım. Ben kira mira istemiyorum. Sen de benden aylık ücret isteme. Ne kazanırsak, yarıya ortak olalım seninle."

"Ulan, olalım amma kardeşim benim senin kahve yerinde, işin yerinde ne hakkım var, arkadaş. Satı (zaten) seni beslemiyor. Bir de biz ortak olursak." Ev sahibiylen sabahınan erkenden vardılar bunlar oraya.

Garip ora vardı. Önce dışarıdan içeriye görmemişti. İçeriye girdi, bunun ocağına, çevresine baktı ki, oraya o şartlarda insan gelmesi, mümkün değil. Adam şuradan duvar yıkılmış, hiç ellememiş. Şuraya elbiz (Elbiz: Örümcek) yuva yapmış. Yukarıdan toprak dökülüyor. Akşam olmaya başladı, dedi ki, "Kardeşim, madem kahveye ortak olduk. Sen eve gideceksin, ben de burada yatacağım. Sen orada yatacaksın."

"Ulan oğlum, burada yatak yok, yer yok."

"Eh, kardeşim dün gittik, yatak mı vardı ki? Gene kuru yerde yattık. Burada ben kuru yerde yatayım, sen evine git."

Kahve sahibi dedi ki, " Bu herif hırsız. Mutlaka burada bu ocağı, çaydanlığı götürecektir. Bunu da götürürse bu götürsün, arkadaş. Kalıyorsa kalsın."

Oğlan, bu işyerinin sahibi, eve gider gitmez, elini kolunu çemredi. O günün şartları çamurdan mı yapı yapılıyor, kireç veya harç ile mi yapılıyor— Gün ışıyana kadar hiç istirahat etmedi. Taş döküldüyse bunları yerine koydu. Efendim, orayı düzene sokmaya çalıştı. Oranın pisliğini temizledi, attı. Bir yere baktı ki, kireç var. Bunu bezle ıslatıp duvarlara sürttü. Orayı böyle bir düzene soktu.

Amma çalı ile pişiriyor, amma ocağınan pişiriyor ne ile pişiriyorsa çayı, adam sabah erkenden çayı hazırladı. "Bir işçi gelirse, isterse satarım."

Bizim asıl işyerinin sahibi, evde korkudan, kaygıdan hiç yatamaz.

"Ulan, karı bu hazırkini de çaldırdık. O dünkü buraya gelen serseriye getiremedim orada zorla kaldı dedi. Gideyim bakayım, adamcağız geri koştu, vardı ki arkadaş. Kahveyi de götürmüş gitmiş adam. Sadece içeridekini götürse. Kahve de yok yerinde.

"Vay anasını, avradını ne yaptığının adamı."

Öte seyirtti, beri seyirtti. Yok arkadaş. Şöyle öte bir yere vardı oturdu. "Ulan benim beynim mi döndü, aklım mı silindi. Bu kahvenin yeri neredeydi?"

Bizim Garip baktı ki adam, hakiki patron, varmış şöyle taşın başına oturmuş, oradan kahvesini seyrediyor. Bir ara yanma vardı.

"Yahu hemşerim, dedi, "Ben sana gel bulaşık yıka demiyorum.

Garsonluk yap demiyorum. Yav, gel de ban insanların yanına otur, gene patron ol."

"Ulan sen burada mısın?"

"Buradayım!"

"Benim kahve nerede?"

"E, senin kahve de burada."

"Allah Allah. Ulan benim beynim mi döndü, hemşerim. Sen bunu ne zaman yaptın, ne çabuk burayı güzelleştirdin, kibarlaştırdın?"

"Yav, güzelleştirip, kibarlaştırp da, arkadaş bir gece işte uğraştım. Şurada bir torbada kireç varmış. Sade onu sürttüm ben buraya. İnsan bunun bir boyası değişmeyle, kendi yerini bilemez mi?"

"İnşallah bu adamın kafası benden iyi çalışıyor. Buranın geliri başlar."

Kahveci de vardı, başladı.

Ufak ufak buradan bugün bir işçi, bir yolcu bir çay içtiyse, başka yerde dedi ki, arkadaşlar, filanca kahveye, o işçi kahvesine bir çocuk gelmiş, arkadaş. Yav, o kadar mı insana yakın olur? Daha dün gelmiş, nereli idiği belirsiz fakat insanla o kadar ilgi kuruyor, o kadar yakınlık sağlıyor."

"Ulan nasıl bir oğlan, ben de göreyim, ulan demeye başladılar.

Burada insan üç beş tane oldu muydu, bu Garip çocuk, yanını kapının ağzına dayar.

Bir çiçek açılmış Bilâl özünden

Lale midir, sümbül müdür, gül müdür

Efil efil eder yârin yüzünde

Zülûf müdür, perçem midir, tel midir

Bu dörtlüğü söyler, bir saz temin etti. Her gün bunu bir program yapar, başka dörtlük söylemez arkadaş. Bu oğlana gelen müşteri ısrar eder, "Yahu arkadaş, tek çayını içmeden bize bu programı günde üç kerre ver. Bunu çoğalt."

Oğlan der ki, "Arkadaş, ben başka bir şey bilmiyorum. Bu baba yadigârı, bunu biliyorum ancak."

Efil efil eder yârin yüzünde

Lale midir, sümbül müdür, gül müdür

"Bunu biliyorum ben."

Derken Mevla yardımcı oldu, Garip'in elinden tuttu. O memlekette ne kadar çaya meraklı veya efendim işe giderken bir bardak çay içeyim diyen kişi varsa, bu Garip'in kahvesine akın etmeye başladı.

Garip, kahve sahibine dedi ki, "Hemşerim, benim hakkım yok, hak senin. Müşterimiz bu bizim yerimize sığmıyor. Gel," dedi, "Bunun eki kimin ise parasıyla satın alalım, senin ise ek yapak, burayı büyütelim."

Adam da olur verdi ve burayı büyüttüler.

Halep'in diğer kahvecileri, "Ulan, bu insanlar nereye gitti? Kırıldı mı arkadaş, müşteri gelmez oldu," filan diye konuşurken, birileri dedi ki, "Hemşerim, filan yerdeki hurap (harap) kahveye bir garip çocuk gelmiş. Bu çocuk bu kadar müşteriyi kalleşlikle mi çekiyor,

neyle çekiyorsa— Adam hem türkü söylüyormuş müşterisine. Bizde türkü söyleyen yok. Bizim rızığımızı kökünden kestirdi. Araştırarak bakayım."

Araştırdılar ki, böyle. Halep büsbüyük bir vilayet. Kahveciler bir araya toplandı. "Yahu ne yapmamız gerekiyor? Şimdi bir müşteriye eline değnek alıp da, gidip yoldan dön bakayım, bizim kahveye git diyecek değiliz, dönmez."

Kahvedeki biri dedi ki, "Çaresini ben biliyorum. Varacağız, biz on taneyiz, o bir tek çocuk. Varacağız, kafasını kesip atacağız."

"Yav kardeşim," dedi öteki. Bunlar şimdi tartışmaya başladılar. "Arkadaşlar, öldürdük mü bizi hapis ederler. O zaman da kahveyi çalıştırmak."

Oldu, olmadı derken, biri dedi ki, "İşin çaresi bir dilekçe yazak, hepimiz imzalayak Halep Beyi Kurt Paşa'ya gidek, Kurt Paşa'ya derdimizi anlatak. Paşam, biz de buranın algısını vergisini ödüyök. Buraya bir gurbetten, garip bir oğlan geldi. Bizim ekmeğimizi kesti. Çocuğumuz çoluğumuz aç kaldı. O mutlaka bize yol gösterir." dedi.

"Ha, bu uygun işte," dediler.

Adamlar toplandılar bir dilekçe yazdılar. Kurt Paşa'nın makamına varınca, diğerleri kapıda kaldı, birisi bu kağıdınan içeriye gitti.

Çerme çeşit hakaretler (iftiralar) uydurmuşlar. Kurt Paşa bunu okudu, okudu. İnceledi.

"Peki, bu oğlanın kimliğine baktınız mı? Nereliymiş bu?" dedi.

"Valla bizim kimlik bakma yetkimiz yok, efendim. Bilmiyoruz nereli olduğunu. Fakat, biz inan günlük bir bardak çay satıp da, yarım ekmek parası alamıyoruz!"

Hemen görevliye emir veririr. Derhal bu oğlan kim ise, acele gelmesi diye.

Alnı şapkalı birisi seğirtti, beriden vardı amma, "Ulan, burada bir Garip varımış. Kimdir? Çabucak göstertin."

"Aha," dediler, hemen gösterttiler.

Oğlanı tuttular, elini bağladılar amma kahveciyi bir korku aldı.

"Bana derse ki Kurt Paşa, sen evinde casus beslemişsin, sen evinde kaçak beslemişsin. Çayhanende barındırmışsın derse, ben suçlanırım Yarabbi, bu gâvur çocuğu nereden geldi başımıza. Bunu yoksa kim şikâyet ediyor ki, oraya gitti. Mutlaka ki bu adam kaçakmış."

Kahvecilerin şikâyet ettiği, o kahvecinin hiç aklına gelmedi.

Garipcağız da diğer kahveleri bilmiyordu. Garip, Kurt Paşa'nın makamına elettilirdi (götürüldü). Kurt Paşa buna tırnaktan tepeye eyice bir baktı. Hiç oranın insanına benzemiyor arkadaş. Yabancı bir adam.

"Nerelisin çocuk sen?" dedi.

"Ben Tivrizliyim efendim." dedi.

"Yalan söyleme, sen Tivrizli değilsin bak."

Üç kere sordu velhasıl.

"Nerelisin?"

"Tivrizliyim."

"Kimlik?"

"Kimlik yok," dedi.

"Yahu, kimlik yok da, senin nereli olduğunu şimdi kim ispatlayacak. Aklına ne geliyorsa, filan yerliyim de."

Bir ara o dönemlerde kimliksiz yaşamış. Hatta bu soy isimler bile bir asır kadar öncenin işi. Buralarda bile öyle soy isimler konmuş.

Kurt Paşa kızar. Kurt Paşa dedi ki bu Garip oğlana, "Bak aslanım, öyle allosu, çellosu (Allo, çello: Kem küm, boş lâf) yok. Benim astığım astık, kestiğim kestik. As dedim miydi, darağacını kurdururum. Casusluğa gerek yok. Ya ispatla nereli olduğunu ve yahut ispatlamazsan işin tehlikeye düşer bak." Sen kahveci imişsin veya onları niye buraya çağırıyormuşsun, müşterisini getiriyormuşsun, bu soruyu sormuyordu daha.

Garip dedi ki, "Efendim, ben işin gerçeğini soruyorsanız, sizden korkuyorum. Benim dilim dolaşıyor, dizlerim titriyor. Ben sana böyle ispatlayamıyorum, diyemiyorum. Sen bana müsaade et, ben şu yere dös dölek (Dölek: Düz, Döşdölek: Dümdüz, Dölek basmak: Düz basmak) oturayım. Oturdum muydu, türküyle sana nereli olduğumu anlatırsam, inanmıyorsun madem Tivrizli olduğuma, sana Tivriz'in yaşamını, gizli tutulan sırlarını eğer sana diyebilirim, oraları biliyor musun?" dedi.

"Evet, Tivriz'in gizli sırlarım bilirim!"

İzini alır, Garip ora oturur.

Bakalım Kurt Paşa'yı Tivrizli olduğuna inandırabilir mi, inandıramaz mı?

Ha, Tivriz denilen yer de bugünkü Tivriz olmuş. Eskiden oranın ismi Tiflis'miş, şimdi Tivriz'dir. Hep duyuyoruz televizyonlardan. Ha, Bizim Düziçi'nin ismi, o tarihlerde belki de Gündeşli Ovası idi. Düziçi'nin ismi daha sonra, Örenşalı oldu. Şimdiki Karacaören.

Şehir burada yokken, şehir Karacaören iken, oranın ismi Örenşalı imiş.

Ha, daha sonra nasıl yıkıma uğradı, amma Fransızlar, amma İngilizler, amma Ermeniler tahrip etti, yıktı geçti. Çünkü Türkiye kaç kere harpten, ölet-ten (Ölet: Salgın hastalık) gelmiş geçmiş. En son diyelim bizim Haruniye'yi Fransızlar işgal etmiş. İnşallah da hiçbir devlet başka devletin, birbirlerinin toprağını işgal etmez de, herkes mutlu yaşar. Aha, Irak meydana. Saddam'ın günü beğenilmiyordu, bugün için daha kötüye gidiyor televizyonun deyişine göre.

Bakalım Garip, bu Kurt Paşa'yı Tivrizli olduğuna inandırabilecek mi?

*Ya bre efendim, benden, ah amanın benden nasıl sorarsın oy oy
Ah, Tivriz 'in malları dökülür gelir, amanın dökülür gelir
Ah, amanın bazı sırları da gizli tutulur, aman tutulur oy oy
İpliği Hindistan 'dan da bükülür gelir, oy oy
Ah, bazı sırları gizli tutulur, oy oy gizli tutulur
İpliği Hindistan 'dan bükülür gelir (amanın), ipliği Hindistan 'dan da bükülür gelir,
amanın gelir*

Kahvesi Yemen 'den çekilir gelir oy oy

*Kırk veziri var da, amanın var da oy oy
Kahvesi Yemen 'den çekilir gelir oy,
Balı da Bağdat 'tan gelir Tivriz 'in, Tivriz 'in oy oy*

*Kırk veziri vardır da, gizli tutulur, gizli tutulur oy oy,
Bağdat'tan gelir efendim balı Tivriz'in, balı Tivriz'in oy oy*

*Cuma günleri de pehlivanlar yağlanır, yağlanır oy oy
Garip'i soruyorsun da, or'da eğlenir, or'da eğlenir oy oy
Günlük beş yüz deve yükü bağlanır, bağlanır oy oy
Elden ele gider de malı Tivriz 'in oy oy*

*Günlük beş yüz deve yükü bağlanır, oy oy bağlanır
Ihracıyet gider de malı Tivriz 'in, malı Tivriz 'in*

Garip böyle söyledi, Kurt Paşa şikâyetçiye sordu:

"Bu mu senin şikâyet ettiğin kişi?" dedi

"Evet, efendim," dedi, "Bu kişi bizim ekmeğimize taş atıp, müşteriye göndermeyen insan."

Şimdi sen gideceksin, diye tuttu bunu.

"Şimdi sen gideceksin, bana bu Halep'in şehrinden on kişi adam bulacaksın. Acil

getireceksin, onlar diyecek ki, efendim, benim boynuzumu kırdı, kulağımı kopardı, zorla kendi kahvesine götürdü diyecek."

"Nereden bulayım ben?" dedi herif.

"Yav, bu kişi müşteriyi hoşgörülü olarak karşıladıysa, müşteri geldiyse, kavga yapmadan geldiyse bu adamın suçu nedir peki? Sen de gelen müşteriye hor baktın, senin işyerine kimse gelmediyse, benim bu kişiye nasıl ceza vermem gerekiyor?" dedi.

Adam gevelemeye başladı. İşin sahtekârı olduğu belli oldu, amma Kurt Paşa dedi ki kâtibine, yazıcısına, "Şunun adını, adresini, işyerini yazın bakalım."

Adını işyerini yazdılar.

Dedi ki, "Bak aslanım, eğer bu Garip çocuğun kafasından bir insan tarafından bir kıl koparılsa senden bileceğim. Haberin olsun. Sen de serbestsin, bu da serbest olacak."

"Efendim, ben ne diyeyim. Allah öldürür, kılın koparır."

"Çık. Anlamam ben."

O kapıdan çıktı, Garip de çıkacaktı, Garip'e dedi ki, "Dur bakalım."

Garip durdu.

"Şimdi bak aslanım. Sen burada garib imişsin. Bu Arapların işi belli olmaz. Seni bir günde yok ederler bak. Sen," dedi, "Sabah işyerine geleceksin, akşam benim mesaim bitimiyle beraber buraya geleceksin. Anladın mı?"

"Anladım, efendim." dedi.

"Benim mesai bitimimden sonraya kalır da gelmezsen, seni ağır cezaya çarptırırım. Onu da Allah bilir neye çarptıracağımı."

Garip de kapıya çıktı.

Kahveci dedi, "Ne oldu, ortak?"

"Valla işin tadı tuzu yok. Adımı, adresimi, künyemi, her yerimi yazdı deftere." dedi. "Memlekete kaçsam bulacak oldu, burada kalsam bulacak ettik işi, karıştırdık. Zaten ben kimliksiz çıktım yola." dedi.

"Hemşerim, "dedi, "İşin kötüsü, adam diyor ki, sabah ne zaman başlarsan başla. Amma akşam benim mesai bitimimde geleceksin yanıma, tekmil vereceksin diyor. Bu Hükümet adamı, ikindileyin bunun işi biter. Bizim işimiz belki de yatsıya kadar müşteri

olur— Para kazanmak amacımız."

"Ulan, tek seni öldürmesin. Senin sayende ben para kazanayım da, sen akşama kadar gene gelme kahveye, istersen orada dur. Yeter ki bu müşteri böyle gelsin."

İkinci gün işyerini açtılar. Müşteriye çay vermeye başladı. Baktı ki, alını şapkalı gibi bir adam gidiyor, hükümet adamı belli.

"Hemşerim, bak hele, Kurt Paşa'nın mesaisi ne zaman bitiyor?"

"Kurt Paşa'nın mesaisi, o gün için fersah diyorlarmış, bu zamanı belirleyene, Kurt Paşa'nın mesaisi beşte bitiyor."

Ha, beşe yaklaşıncı Garip seyirtti, Kurt Paşa'nın kapısını elde etti. Kurt Paşa dışarıya çıktı ki, dünkü suçlu oğlan bekliyor. Ayakta sorar, "Sen şimdi burada garip imişsin. Senin belli oldu Tivrizli olduğun. Sen nerede yatıyorsun, nerede kalkıyorsun, nerede ne yapıyorsun sen?"

Dedi ki, "Efendim, ben gurbete çıktım ki, ben handa yatamam, para ödenmesi gerekiyor. Ben nerede olursa orada rastgele öyle yatıyorum."

"Oğlum, sen burada düşman sahibi olmuşsun. Seni burada yaşatmazlar. Sen her gün benim mesaim bitmesiyle beraber, benimle gidip, benim güvencemin altında, benim kontrolüm altında benim evimde yatacaksın. Ancak bunu böyle bilirim. Eve vardık mıydı, sana ne olup olmadığını, benim de kim olup olmadığını sana bildiririm ben." dedi.

Garipcağız ölüyor gitmeyecek, işyerine gidici. Çünkü gurbete çıkmış. O zamanın şartlarında düğün masrafı ne kadar oluyorsa, Garip'in hesabındaki düğün masrafı olacak, bir.

Kendi alınının akıyla ev yapacak adam. Hiç o kıza boğun eğmeyecek, Ona para gerek. Bunun üstünü yapacak, yapıya para gerek. Garip'in eğer iş varsa çok çalışması gerekiyordu. Amma en yüksek kademedeki Hükümet Başkanı kendini bırakmazsa gideyim efendim diyemez...

Eve geldiler.

Bunlar hazırki bulunandan yemek memek yediler. Garip'in dikkatini çekti, evde sofraya bir kız çocuğu oturdu, hanımı oturdu başka kimse yok.

"Ulan, acaba bu adamın başka oğlu, kızı, başka kimsesi yok mu?"

Oranın büsbüyük Hükümet Başkanı, soramıyor da.

"Lan, Garip'im," dedi, "Ben Tivrizliyim, aslanım. Ömrümün bugününde bir hemşerim

görev yaptığım yere denk gelmiş. Eğer ben bu kişiyi koruyamazsam, bu Halep'te demek ki benim Kurt Paşalığım insanlığa geçmez. Ben sana inanmadım Tivriz'de bu suratta insan olmaz diye. Önce Tivrizli gözüyle bakmadım. Sen o kadar zorlandın. Evet, Garip, Tivrizli diye."

Amma Tivrizli... Tivriz'e anasıyla geldiler, adam iyi yorum yapmış Garip'in Tivrizli olmadığını... Fakat işte gizli sırrı— Kahvesi Yemen'den çekilir gelir.. İpliği Hindistan'dan bükülür gelir... Bağdat'tan gelir balı Tivriz'in diyor... Bunlardan bazıları kaçak geliyordu. Bu devlet sırrı idi. Bunu dıştan, sıradan insanlar bilmiyorlardı. Kurt Paşa, Bey olduğu için biliyordu. Oranın hocası, o Şahsenem'in babasından duydu zaten buraları kendi. Oralı olduğunu bundan ispatlayabiliyordu...

"Seni koruyacağım. Burada benim evimde usanana kadar duracaksın. İşyerin ora. Sabahınan gideceksin çalışacaksın, mesai bitip benimle beraber geleceksin. İş böyle. Bir gün gelmedin mi, olmaz," dedi.

Garip'in işi düzeldi. Garip gider işyerine. Mesaiye bir saat kaldı mıydı, ortağı, "Git hemşerim, yürü sen," derdi.

Para— Müşteri bir işyerine gelince para kazanılır. İş de gelmezse bir bardak çay parası da kalmaz. İster gece gündüz bekle şurayı. Garip'e Mevla böyle rızık kapısı açtı. Garip'in işi kıyak idi. Garip'in işi kıyak oladursun.

Aradan dört beş yılı geride bıraktı Garip. Garipcağız hesap ediyor kazandığı parayı. Düğün masrafı da çıktı. Tarla parası da çıktı, ev yapma, huğ parası da çıktı amma, tabii artan mal göz çıkarmaz demiş eskiler. Bir miktar da sermaye edinceye kadar devam ediyordu. Ağızdan bir de yedi yıl çıkmış. Bu yedi yılı burada dolduracağım diyordu...

Bir gün ikindi vaktiydi, selâmünaleyküm, kahveye emmisi oğlu çıka-geldi, arkadaş.

Garip buna hiç düşman gözüyle bakmadı. "Yav, bunun babası benim yurdumu aldı, yuvamı aldı. Benim on liraya degecek malımı bir liraya aldı," gözüyle hiç bakmadı.

Bunun boynuna sarıldı. "Ulan emmioğlu. Sen nereden gelip, nereye gidiyorsun? Sen zengin çocuğusun. Aralığa düşecek durumda değilsiniz? Sen ne için geldin bu Halep'e?"

Oğlan ağladı diyor ustam Âşık İsmail Tabak.

Dedi ki diyor, "Emmioğlu, sana yine Yüce Mevla yardım etmiş. Babam, emmim sizi o topraktan kalleşlik yapıp kovduktan sonra, sizler Tivriz'de en yüksek makam sahibinin güvencesi altına girmişsiniz. Biz de o da yok," dedi diyor. "Bize o Tivriz'in Hükümdarı, devlet toprağından çadır yeri de vermedi. Biz de düştük aralığa senin gibi. Seni, ananı,

kardeşini, babam, emmim o duruma düşürdükten sonra, bize nasıl olduysa malımıza kıran geldi. Babam hasta oldu, anam hasta oldu. İşte tabibe götür, şura götür, bura götür. İşte ne olduysa, sizden aldığı da gitti, babamın anamın kendi toprağı da gitti. Emmim de bitti. Bizim sırtımızda elbisemizden başka bir şeyimiz kalmadı. Biz de yerleştik oraya. Sen oradaymışsın. Biz bunu oranın Hoca'sından duyduk. Ben gurbete işe çıktım idi. Senin Halep'te olduğunu bilmiyordum. Böyle tesadüf, denk geldik." diyor.

O da diyor ki, "Emmioğlu, iş yok ki seni işe alayım. Ben ne yapayım? Ben de elin bir işçisiyim. Asıl iş sahibi bu adam. İşyeri sahibi bu adam. Allah yardım etsin, sana beş on kuruş harçlık vereyim, iş ara, arkadaş. Sana ben bir mektup yazayım, ola ki iş bulaman, geri memlekete gitmen gerekir. Memlekette eğer iş bulamazsan gidersen, benden evvel varırsan bu mektubu anama ver." dedi.

"Olur, emmim oğlu. Hay hay."

Garipcağız bir mektup yazdı anasına.

Ana, beni kaygı etme. İşim şu düzeyde, bu düzeyde. Halep'te çalışıyorum, filanca tarihe kadar geleceğim. Böyle bir şeyler yazdı, bunu zarfın içine koydu. Üstüne adını, adresini yazdı, bu oğlana bunu teslim etti.

Bu oğlan bunu cebine koydu amma; Bahçe'ye iş aramaya gidiyordu, Yarbaşı'na varır varmaz ne kadar şeytan varsa içine girdi bunun.

"Ulan Garip, sen hapı yuttun. Bu Kel Vezir'in oğlu senin işini biliyor. Dur sen!"

İş aramayı, gurbette kalmayı hemen sildi kafasından. Nereden bir şey bulduysa, oradan bir mektup kağıdı aldı, diviti kalemi çekti, bir yazı yazdı adam. O şartta da nasıl yazılıyorsa o yazı... Bir pazardan bir büyük patates aldı, bu patatesi ortadan kesti, ortasına Halep'ten Kurt Beyoğlu Paşa diye yazdı.

Bu patatesten mühür oyup, ateş isi ile mühür bastı.

Kurt Paşa der ki güya: Garip isimli bir oğlan, Halep'te, Garip Kahvesi'nde çalıştığı yerde kalp krizi geçirmiş, ölmüş. Tivriz'in makam sahibine bildirmiş.

Böyle yazıyormuş güya Kurt Paşa. Bu yazıyı götürüyor bu oğlan.

Garip'in yazdığı mektubu atıverdi, bunu zarfın içine koydu, devam etti.

Gün geldi geçti. Tivriz'de Şahsenem'in babasına bu yazıyı verdi.

"Nedir, oğlum bu?"

Dedi ki, "Efendim, bu, ben iş aramaya gittim. İş de bulamadım. Halep'e vardığımda, zabıtalara bana sordu: Necisin? İşte ben garibim filan derken, beni yakaladılar. Kurt Paşa diye biri varmış, ona götürdüler. Kurt Paşa nerelisin diye sordu. Ben de Tivrizli'yim dedim. O da, ulan, iyi oldu geldiğin... Tivrizli biri burada öldü. Garip Kahvesi'nden çalışırken, ben bunun öldü künyesini gönderecek adam bulamıyordum, dedi. Bana şöyle bir yazı verdi. İçinde ne yazıyor bilmiyorum."

Hoca bunu açtı, okuyuverdi ki arkadaş. Garip ölmüş.

Eyvah...

Anasını çağırdı.

Anasına dedi ki, "Bacım, ne zaman olsa duyacaksın. Ölümün de çaresi yok. Aha, oğlunun künyesi," dedi.

"Kim getirdi?"

"Valla kim getirdi, şu oğlan getirdi."

"Etme Hocam," dedi, "Yav, o benim Kel Vezir'in, kaynımın oğlu. Bunlar kalleşlik yapabilir bize, inanmayalım bunlara." dedi.

"Yok, bacı. Bu mühür bunlar yapamaz. Bu yazıyı bunlar yazamaz. İmkân ve ihtimal yok. Bu mühür Halep'in Paşası Kurt Paşa'nın mührü."

"E, olabilir!"

Bu acı haber Şahsenem'e duyuldu. Bu acı haber Garip'in kız kardeşi Zühre'ye duyuldu. Kadıncağız ağlaya ağlaya gözlerinden oldu.

Eh, acılı olacak şimdi.

O tarihteki yanlış bir gelenek mi diyeyim, töre mi diyek, adet mi diyelim filan— O tarihteki yanlışlık, bu gerçek imiş yalnız— Bir kabileden bir oğlan ile kız nişanlıysa, eğer oğlan evlenmeden öldüyse, o nişanlı olan kız o ailenin emmisi oğluna, emmisi oğlunun oğluna, yetişkin evlenme çağında bir oğlan varsa, otomatikman buna verirlermiş.

Hoca, bu işi takip etti, soruşturdu. Garip'in anasını çağırdı, dedi ki, "Bacı, burada siz diyorsunuz ki, bu gelenler benim kaynım idi. Bu çocuklar bunun emmisi oğluymuş. Bizdeki örfi adet, Garip öldüyse, benim kızım bunun nişanlısı idi. Ben bu kızımı bu Garip'in emmisi oğluna vermek zorundayım."

"Kardeşim, benim oğlum öldükten sonra, emmisine mi veriyorsun, emmisi oğluna mı

veriyorsun, kime verirsen ver yav, bana ne? Benim oğlum mezara gidecek de, geri mi gelecek?"

Kel Vezir adlı kişiyi çağırdı. "Kardeşim, düğün hazırlığını yap. Kırk davul kırk zurna mı çaldırıyorsun, yoksa cenazem oldu diye Mevrit mi okutturuyorsun, el mi açtırıyorsun, ne edersen et." dedi ona.

O da dedi ki, "Hocam, gel yine de bu rıza sahibinin bir gönlüne sor. Rıza sahibi ne diyor?" Rıza sahibine Hoca sormadı, hanımına dedi ki, "Sor!"

Şahsenem'in anası dedi ki, "Kızım, baban seni nişanlının emmisi oğluna veriyor. Ne diyorsun?"

O kız da dedi ki, "Ana, ne olur. Vermesin demiyorum babama, fakat," dedi, "Yav, gönlüm diyor ki, şu Garip'in yasını bitireyim. Şu Garip bana dedi ki, buradan çıkışta yedi sene gezeceğim. Yedi sene sonra iş bulursam da geleceğim, iş bulamazsam da geleceğim dedi. Ana, ne olur? Yedi seneye şurada kaç aylar, yıl kaldı ki? Yedi sene beklesinler, yedi sene sonra, tamam, düğününü yapsınlar. Davullu mu, zurnalı mı, kemence mi saz mı, hocalı mı, ne yapıyorsa yapsınlar."

Bu isteği de uygun görürler. Tamam. Garip gideli ne kadar olmuş, gittiği tarihi hesapladılar. Kaç gün kaldıysa, baba, bu kadar süre bekleyek denildi.

Şahsenem oldu Kel Vezir'in oğlunun nişanlısı.

Garip, mektup gönderdim diye neşeli. Para geliriyeti iyi, morali çok düzgün idi. O çalışadursun, o noktayı ona bağlayalım, biz gelelim geri Tivriz'e...

Tivriz'de günün birinde ikindi vaktiydi, Tivriz'in, şehrin ön tarafı düzlük bir yermiş. Bu düzlüğe o tarihin Bezirgân ismi verilen bir alım satımcısı geldi, Topraktepe mevkiine çadır kurdu. Bunu Garip'in bacısı gördü.

Garip'in bacısı bu kervancının ora çadır kurduğunu görünce hemen Şahsenem'e gitti.

Şahsenem'e dedi ki, "Bacı, ben bu işe hâlen inanmıyorum bak. Benim kardeşim ölmedi. Amma dünyanın neresinde bunu bilemiyorum." dedi. "Bu adamlar bizim düşmanımız. Bu oğlan, bu kardeşime kalleşlik yaptı. Kardeşim ölmedi. Gel, ne olur, seninle şu Bezirgân'a gidelim. Şu Bezirgân'a bir yalvaralım.. Yav, ne olur gittiği yerde şu Garip'i arasın, belki denk gelir. Garip'i gönderir." dedi.

Kızın canına minnet. "Hay hay, hemen gideceğim," dedi. "Hiç babamdan izin mizin

istemem." dedi. Hemen üzerine, kafasına peçesini örttüler. Dışı siyah amma içinde bayan mı var, kız mı, gelin mi, erkek mi belirsiz olur tabii o peçeyi taktı mıydı.

"Anama da söyleyelim, beni aramasın." dedi.

Zühre, anasına dedi ki, "Ana, biz böyle böyle bir plan düşünüyoruz."

"Amanın, beni de komayın, yavrum. Karının gözü.kör. Karının ısrarına dayanamazlar. Karıya da örttüler bir peçe. Tutturdular Bezirgân'ın yolunu.

Bezirgân'ın adamları baktı ki, zengin aile çocuğu geliyor, belli. Çünkü o çağda o alım satımcılar, zengin kişileri giyiminden bilirlerdi. Sırtının kıyafetinden bilirlerdi.

Adamlarına dedi ki, "Hizmeti, hürmeti eksik koymayın. Çay, kahve ikramda bulunalım. Belki üç beş kuruşa bir şey satarız."

Hoş geldin denildi.

Bezirgan Baş, "Hangi tür mal istiyorsanız, her türlü malım var," diyor. Onların ne istediğini, ne soracağını hiç sormuyor. Adam mal satmaya çalışıyor. Çay, kahve ikramında bulunmaya başladılar.

Kan dayanamaz, arkadaş.

Ötekiler bekliyordu birazcık daha, zaman bekliyorlardı istek istemek için, amma bu kan dayanamaz. Bezirgân'a bakalım ne desin?

İşte o tarihin çalgısı olan bu elimdeki üç telli— Bunun adına damdıra denildiği zaman.. İşte Garip'in baba tarafından yadigâr kalan buydu. Anası bunu yanında getirmişti, anası bunu eline aldı. Amma çalabiliyor, amma çakmıyordu. Bakalım bu gözü kör kadın bezirgâna ne diyecek:

Aman baba bağ bahçe diktim de meyva yetirdim

Dokuz ay da ben gövdemde götürdüm, götürdüm oy

Yedi seneye yaklaştı da oy, ben oğlumu yitirdim yitirdim

Allah 'ı seversen de bul oğlumu, durmasın gelsin

Eğer aramazsan da benim gibi gözün kör olsun, oy oy

Ulan yedi senelere yaklaştı oy oy, ben oğlumu yitirdim oy oy

Ara bul oğlumu da durmasın gelsin

Eğer aramazsan da gözün kör olsun

Kan bu sözleri dedi, amma araya zaman karıştırmayalım diye Garip'in bacısı söze

başlar:

*Ya bre bezirgân emmi, de benim yok tadım, amanın yok tadım
Göklere erişiyor da feryadım, yâdım
Garipler bacısıyım Zühre 'dir adım, Zühre 'dir adım
Ara kardeşimi bul gelsin*

*Eğer aramazsan da anam gibi gözlerin kör olsun, olsun oy oy
Ah, garipler bacısıyım da yâr yâr oy oy Zühre 'dir adım
Ara kardeşimi bul gelsin
Eğer aramazsan da anam gibi gözlerin kör olsun oy oy*

*Ya bre bezirgân Emmim, malın, deven çok olsun
Hak dediğin yerde, hak elin alsın.
Eğer aramazsan, gözün kör olsun.
Ara nişanlımı, ne olur getir*

Bu üçünden bu sözü duyan bezirgân, kızın sesini dinledi. Kızın şöyle yapısına baktı. Bezirgân'ın da bir evlatlık alma çocuğu var. O da orta yerde bunlar zengin aile çocuğu diye, bunların hizmetini yapıyordu.

"Ulan şuna bir teklif edelim bakalım. Olur verirse, şu oğlana bunu alayım, sürüye katayım, gidelim." düşüncesiyle konuşur.

Ya, bre kızım ben Halep 'e varayım

Halep libasından sana giyim alayım

Şu gördüğün oğluma düğün kurayım

Ne yapıcın kaçıp gideni, benimle gidek

Diyor o da cevap veriyor. Kız bunu duyunca sinirlendi, aldı yine:

Aman yanlış söylüyorsun ya bre bezirgan hocam, oy oy

Sen olsan değişir misin altını tunca oy oy

Ulan benim ne gündüzüm gündüz ne gecem gece, amanın gece of

Aman Garip 'imi bul gelsin, amanın gelsin

Eğer aramazsan da, malın servetin kalmasın, kalmasın oy

"Ulan yavrum, adını bilmezsem, kendini görmezsem, alnında yazdığı yok. Yahu Allah'tan korkun, bana böyle beddua vermeyin. Malım servetim neden tükensin? Hadi ben getrim. Adam ilen karşı karşıya gelsem, tanımıyorum canım adamı ki?"

"Oğlum, sen Garip imişsin, memleketine git diyemem ki? Ben ne yapayım da bulayım?"

Dedi ki, "Hocam, ben bulmanın kolayını biliyorum. Ben sana bir akıl vereceğim, yön vereceğim. Böyle arayacaksın."

"Nasıl arayacağım ben?"

Kız bu Garip'in verdiği tası, göğsüne, memesine geçirmiş kimse bilmiyordu. Bu tası buradan çıkardı meydana. Dedi ki, "Hocam, bak. Ne kadar zararın çıkarsa kağıda yazacaksın. İster bul ister bulma bu kırk katırın. Kırk katırın sırtındaki yükün, servetin bitene kadar arayacaksın. Bitirdin miydi, bulamazsan da geleceksin, bulursan da geleceksin. Ben buranın hükümdarının kızı Şahsenem'im. Bana geleceksin babama gelmeden. Diyeceksin kızım, benim şu kadar gitmişliğim oldu, adamı bulamadım. Tık paranı alacaksın." dedi.

"Bir çuval şeker alıp bir büyük don kazanında şerbet yaptıracaksın. Bu tası da içine koyacaksın. Dellal çağirttiracaksın, parasını vereceksin, sonunda ben ödeyeceğim. Şahsenem dolusunu içen buyursun diyeceksin. Şahsenem ismini geçirttireceksin bu çağrıya. Bu tasa kim sahip çıkarsa, işte benim aradığım oğlan o!" dedi.

Bezirgân hemen emir verdi, zaten katırın yükünde şeker var piyasada.

"Baba, filan yere pazar yerini kurun, tellalı çağırın, şeker şerbetini içen buyursun baba, Tivriz'den başlayalım."

Hiç sahip çıkan yok. Beleş olduğu için gelen içiyor, giden içiyor. Tası içine atıyor geri. Orada satıp içirir, burada satıp içirirken, arkadaş, ne sahip çıkan var. Ne Garip var. Kimin tası belirsiz. Halep'e yaklaştı, bir tek katır kaldı elinde. "Bu katırın da burada satanm. Bunu da burada içiririm. Ondan sonra da s.ktirir giderim." dedi.

Katırın çekti beriden Halep'in şehrine doğru gidiyordu. Mahallenin ucuna vardı ki, böyle zıptıkçı bir çocuk. Bunlar o tarihte güllenin (Gülle: Misket) ismine aşık diyorlarmış. Aşık oynuyorlar.

Biri büyükçe geliyor çocuğun. Öteki çocuk bunun güllesini alırsa, küçüğünü dövüyor geri alıyor gücü yetiyor diye.

Bu katırın bağladı. "Ulan, oğlum sen büyüksün utanmıyor musun? Niye bu çocuğun sen aşığı alıyorsun?"

"Emmi, yolcuysan yoluna git bak. Taşı vurdum muydu gözünün birini çıkartının bak."

"Tamam oğlum, çıkar da, burada, bu şehirde böyle isimli bir yer var mı?"

"Emmi, ver parayı, diyem." dedi o da.

"Kaç lira istiyorsun?"

O güne göre kaç lira istiyorsa, "Aha, para ulan." dedi.

"Ulan çocuğum, sana birkaç kuruş daha vereyim, bana orayı göstert. Ben bulamam şimdi." dedi.

Çocuk bunun önüne düştü, parmağıyla göstertti.

"Emmi, işte Garip Kahvesi orası."

Hoca bunu öğrendi, götürdü nerede satıyorsa katın üç beş kuruşa sattı. Hemen bir torba şeker aldı, hamalın sırtına verdi dedi ki, "Bunu götür Garip Kahvesi'ne bırak, geliyorum ben." dedi.

Bezirgan, burada da aynı şeyi yaptı: Kahveci olan Garip'e şekeri şerbet yapıp, halka beleş dağıtmasını söyledi.

Garip bu bir torba şekeri büyük don kazanlarında şerbet yapar. Tellallar çağırırtırır: "Şahsenem dolusunu içenler buyursun" diye. Bunu duyan halk, "Yahu bu Şahsenem dolusu neymiş?" diye merak eder kahveye gelir. Tas şerbetin içindeydi. Gelen sadece bu tasta içip gidiyordu. Neticede kimse gelmez olunca Bezirgan'ın gözü kahveciye takıldı; bu neden içmedi diye. Kahveciye sen ne diye içmiyorsun deyince kahveci, "İçmeyi bir yana bırakalım da, sen bu tası kimden aldın?" diye sorar.

Bezirgan da, "Ben bu tasa servetimi verdim, bu tasın sahibi sen miydin?" diye yakasından tutar. Ve Şahsenem' in yazdığı mektubu eline tutuşturur. Garip mektubu okur ki (yedi yıllık izin istemişti evlenmemek için amcasından) yedi yılı hesapladım Garip'im, filan tarihte doluyor eğer bu mektup eline geçerse o tarihi hesapla." diye yazmış. Garip tarihe bakar ki tarih o günlere yakın bir zamanda doluyor. O zaman Bezirgan, "Hiç durma gideceksin!" deyince; Garip, "Ben izin almadan gidemem!" dedi.

Kurt Paşa lakaplı Halep Paşasına izin istemeye gitti. Garip'in kahvesini bırakıp çekip Paşa'ya gitmesi çevredekilerin dikkatini çekti.

Kahve paşanın evine yakındı. Bezirgân da peşine takıldı. Bezirgân dışarıda kalır. Garip içeride izin isteyince içerden paşanın kükremesi geldi:

"Beş altı yıldır olmuş, senin evdeki kahrını niye çekiyorum aslanım ben? O evdeki sana hizmet yaptırdığım kızla seni evlendireceğim ben." dedi.

Dışarıdan gelen seslere kulak kabartan Garip baktı ki, "Senin uğruna Halep'i yıkarız." diye ses geliyor.

Kurt Paşa, bu sesleri işitince, pencereyi açar bakar ki, arkadaş, Halep'te ne kadar insan

var ise gelmiş kapının ağzına.

Şimdi Garip'i zorladık mıydı, "Ben kendi memleketimin insanına ters düşerim. Oğlum şu kapıdan çık," dedi. "Nereye gidiyorsan git hadi."

Garip kapıya çıktı, Garip düşündü, bir insandan sana hak geçtiyse, bu insanla da bir daha karşılaşmayacaksın, bu insan ile helâlleşmen gerekiyor senin diye düşündü.

Bu adamın dediği gibi, bunun kızının bana çok iyiliği oldu. Bunların akşam evine geldim, ben bunların çayını içtim. Bunların yatağında yattım. Yemeğimi hazırladı. Bunun hakkıyla halleşmem gerekiyor benim. Bir de belki bu kızıyla konuşmuş olabilir. Kızım, seni oğluma vereceğim, demiş olabilir. Kızda böyle bir fikir olabilir. Garip tutturdu evin yolunu.

Bezîrgân hiç terk etmiyor arkasını. Garip, ileriden, Bezîrgân gerilerden gittiler. Toplananlar dağıldı. Garip kızını buldu. Dedi ki, "Şahîgüzel, bana mektup geldi. Ne olur," dedi, "Bana geçen hakkınızı helal edin. Ben gideceğim artık."

"Allah Allah. Babanın burada kölesi mi var, Garip Bey?" dedi, "Ben boşa mı sana hizmet yaptım? Ne mecburiyetim vardı peki? Benim gönlümdeki hayal, bu genç oğlana ben elimden gelen hizmeti yapayım ki, yarın babam beni bununla evlendirir. Asla." dedi, "Ne hakkımı helal ederim, ne de bırakırım."

Etme Şahîgüzel, yapma Şahîgüzel," dediyse de kızın bıraktığı yok.

Kızcağz başladı yalvarmaya, "Gitme Garip'im!" diye.

*Çık yücesine de yaylanı yayla
İn enginine de seyranın eyle
Ne derdin var ise sen bana söyle
Gitme Garip gitme kurban olurum*

*Aman ya bre, kızgın yemek koydum da Garip 'im ben de dolaba
Uzadı saçlarımda ulan benim döndü kelebe (sicim, örülmüş ip) oy oy
Bunca âlem sığıyor da, sen mi sığmıyon koca Halep 'e, koca Helep 'e
Ölürüm de salmam seni Garip 'im, Garip 'im oy oy*

*Ah cümle âlemler sığıyor da sen mi sığmıyon koca Halep 'e aman Halep 'e
Öldür beni gitme Garip 'im Garip 'im oy oy
Ah, cümle âlemler sınıyor da, sen mi sınımyon, koca Halep 'e
Öldür beni, gitme Garip 'im, Garip oy oy*

*Ulan Garip, sen de böyle n 'eylettin, ulan n 'eylettin
Söz mü buldun dedin de beni böyle deli deli söyledin oy oy
Yedi sene yaklaştı, benim, benim bu gönlümü aldattın, sen de aldattın
Gadaların benim olsun, Garip 'im gitme n 'olursun oy, n 'olursun
Ah, yedi seneler oluyor oy, beni aldattın, bu gönlümü aldattın
Ah, gadaların benim olsun, gitme Garip 'im, Garip oy oy*

Geride kürtünlü (Kürtün: Bir çeşit semer) gibi bir adam, "Ulan, yürü," deyip duruyor.

"Ulan, bu Garip'i herhalde bu adam kandırıyor," diye kızın aklına geldi.

Garip bu sözlerin senin hakka yaramaz, aman yaramaz oy oy

Elde (yabanda) güzel çok amma da sana yaramaz, yaramaz oy oy

El sözüne uyuyon, sen bu dünyada adam olaman, adam olaman oy oy

Gitme Garip 'im de kal bu yerlerde, ellerde oy oy

El sözüne uyuyorsun oy oy, adam olaman delikanlım, olaman oy oy

Gadaların benim olsun da gitme n 'olursun oy, n 'olursun

Bezirgân baktı ki, tükendiği yok, bittiği yok; bunun yanına vardı yakasından tuttu amma, "Ulan ırzı kırık. Benim kırk katırımı tükettin. Paramı aldın." Bir koca adam bir şeyler diyor. Garip'i sürüdü götürdü, gitti, arkadaş.

Kız da kaldı, Kurt Paşa da kaldı.

Garip işyerine geldi. Geldi ki, kahveci iki heybeye altın koymuş. "Kardeşim, beğendiğini al. Biri senin, biri benim. Malımız bu kadar çıktı."

Garipcağız bu paranın bir miktarını heybeden aldı, kahveciye verdi. Dedi ki, "Kardeş, bak. Ömrün ne kadar sürerse, bu kahvenin bir yerinden bir çivi ya da bir taş da düşse, bu benim paramla burayı geri yaptıracaksın. Ben buradan ekmek yedim. Burayı haftada, on beş günde bir ücretli temizlik yaptıracaksın, bu para bitene kadar. Bana hakkı geçti."

Garipcağız gitti pazardan altına bir at aldı. "Bezirgân'ım şu hesabını çıkar bakayım. Ne kadar kaybın var?"

Bezirgân kızın dediği gibi yazmıştı, bezirgân hesapladı.

Garip, "Kardeşim, sen de şu parayı al bakayım. Bu servetinin batma parası."

Onu da ödedi. Bezirgân da taşı kendine teslim etti. Garip'in heybenin yarıya mı düştü, uruba (= çeyreğe) mı düştü, ne kaldıysa, gerisini atın terkisine attı. Oradaki olanlarla helalleşti, yolu tuttu.

Garip önceki baba memleketinde daha cahildi. Orasının nasıl olduğunu hayal edemiyordu. Orada bir servet sahibi olmamış, oranın değerini, kıymetini ölçemiyordu.

İkinci yurduna, Tivriz'e vardığında, zaten burada sağı solu da hiç öğrenmeden bu olay başına geldi. Fakat bu Halep'te; Halep'in insanların Garip'e sıcak bakması, oranın amirinin, memurunun, en yüksek kademesinin Garip'e ilgi göstermesi, Garip'in oradan o serveti kazanması büyük nimetler ve iyiliklerdi. Bu yüzden Garip'e buradan ayrılması çok zor geliyordu, amma ne yapsın gönül işi— Sevda çekmek de kolay değil.

Oradan bir dağın üstüne çıktı, geriye baktı. Geriye baktı ki, Halep ardında kalıyor

arkadaş. Bir daha gelinmeyecek bir yer.

Beli (= tepe) de aştı mıydı, Halep görünmez artık, arkadaş.

Garip acışır (= üzölmek, kederlenmek) burada. Ulan dağ, kaya dili yok; konuşmaz amma, yine de efkârlanır. Bakalım Halep'e gene ne söyler.

Amanın işte geldim, ah işte gidiyorum

Durmak olmaz Halep şehri oy oy

(Ulan) Senin çok tuzunu, ekmeğini de yedim, amanın yedim

Helâl eyle n 'olur Halep şehri, oy oy

Senin çok tuzunu, ekmeğini yedim of

Helâl eyle n 'olur Halep şehri

Halep 'in çevresi bostan, içi hep gül gülistan

Haber geldi nazlı dosttan, durmak olmaz Halep şehri

Halep'in çevresi dağlar, içinde kalıyor paşa beyler

Sevdiğim Sahsenem ağlar, durmak olmaz Halep şehri

Der. Karşıdan ne cevap var, ne bir şey var. Atını koşturur, yoluna koyulur.

Yola koyuldu gidiyordu, Garip'in hatırına bir söz gelmeye başladı. Sahsenem diyordu ki:

"Gitme Garip, yollar harami. Arap vurur, Türkmen alır senin paranı," diye gelirken öyle bir söz demişti.

"Ulan, Haydi Halep'ten beni Kurt Paşa'ya şikâyet edenler bana kin taşıyorsa, benim yola çıktığımı gördüler... Bu kadar para ilen, benim arkamdan sekiz, on veya yirmi kişi gelir de; yolda önümü keser, elimden bu parayı alırlarsa, benim gurbette kaldığım, geri vardığım neye yarar?"

Garip'in bu korku girdi içine.

Ara sıra geri bakıp duruyor. Olmadı.

"Hele bu at ilen kaçak."

Ata çal kırbaç. Nefes taşıyor, soluk taşıyor. Bu at ne kadar kaçabilir. Yarbaşın'a (= Düziçi'nin bir köyü) vardı, Kanlı Geçit'e (= Yarbaşı'ndan sonraki bir geçit) vardı, amma at çatladı öldü. At çatlayıp ölünce, sen kaç bakalım. Heybeyi omzuna aldı. Ne kadar da kaçarsan, ne kadar yavaş gidersen, artık sana kalmış. Bir geriye bakar, gelen var mı diye, bir

ileriye yola bakıyordu. Bir bakar ki, geriden bir atlı geliyor, arkadaş.

"Eyvah! Bu beni istemeyenlerin birisi."

Bu adamın hemen ufak bir karaltıya gitmesiyle kendi yola saptı, heybeyi yola bir yere attı, altım kaybetti. Geri yola çıktı, devam etti. Heybesiz.

Atlı yetişti. "Dur bakalım, ulan!" dedi sert.

Durdu.

"Ne yaptın ulan parayı?"

"Yav, benim param yoktu."

"Niye yok, oğlum. Halep'ten Garip Kahve'sinden bir heybe altınla çıktın. Sana, emmin bu parayı buldurur bak!"

Var idi, yok idi, arkadaş. Garip'e işkence arttı. Garip, can pekmezden tatlı demiş eskiden biri, can bu. "Tamam, kardeşim, beni öldürme. Göster-teyim, getireyim parayı."

Gitti heybeyi aldı getirdi.

"Al kardeşim," dedi.

"Terkime at bakayım elinlen."

"Helal et onu da!"

Canım, içten helal etmeyecek, amma ölüm tehlikesi var. Dilinin ucuyla, "Helal olsun," dedi.

"Nerelisin?"

Ulan, belki Tivrizliyim derse, Garip olduğumu bilir. Ben başka yerliyim dersem, belki acır, o oğlan değilmiş der. Paramı geri vermez mi ola diye düşünür.

"Karşlıyım," der.

Karşlıyım deyince, "Bin terkime öyleyse, seni birazcık götüreyim. Hiç olmazsa paranın karşılığını al!"

Gönlü ister istemez bindi.

"Gözünü yum. Atım deli, arka ayağından, önden çıkan toz gözüne kaçır kör olursun bak. Beni de iyi tut, düşersin!"

Garipcağız tuttu, gözünü yumdu.

"Aç ulan gözünü," dedi.

Açtı ki Kars'ta.

"Al heybeni, Allah selâmet versin, yürü git şuradan," dedi.

Garipcağız, heybeyi aldı, ayrıldı.

"Ulan, bu neyin nesi? Yarabbi, Ya Resullullah. Beni kim aldı getirdi? Benim okuduğum eski Türkçelerde 'kul sıkışırsa Yüce Mevla Hızır eriştirir' diyordu. Acaba öyle bir şey mi geldi, bu insana benzer suratlan?"

Bu kasavetle filan yoluna devam ediyordu. Yine de para sadece o gün değil, bugün de düşman. Şu anda da paralı insanların işi tehlikelerde. Adam İstanbul'da giriyor altıncının yanına. Hem atanını alıyorlar, hem adamı öldürüyorlar.

Garipcağız yine korkuyordu bu durumdan.

Garipcağız baktı yine bir atlı geliyordu. O değildi yalnız, başka bir görünüşte bir atlıydı bu.

Ondan da sakladı altınları.

Bu da bildi. Bu da zorladı getir parayı. Buna da parayı getirir.

"At terkime!"

Bu sordu gene, "Nerelisin?"

Ulan bunda (bu kere) memleketi diyeyim: "Tivrizliyim." dedi.

Gözünü yum, gözüne kum, çöp kaçır. Gözünü yumdu.

"Aç gözünü," dedi. İkinci ezanı okunuyor, Tivriz'in önündeki toprak tepeye geldiler.

"Neresi burası biliyor musun sen?" dedi.

"Biliyorum," dedi.

"Burası Tivriz'in toprak tepesi."

"Şu altınım al, atın yanlarına koy bakalım."

Koydular. Dedi ki, "Atımın sağ ayağını kaldır. Atımın sağ ayağının altından bir avuç toprak eline al. Bu toprağı," Kur'an'dan bir ayet sordu. "Bunu biliyor musun sen?" dedi.

"Biliyorum." dedi o da.

"Bu ayeti üç kere okuyacaksın, buna üfleyeceksin. Bunu mendiline çıkınlayacak

cebine koyacaksın. Ananın gözleri kör." dedi, "İnşallah hidayet Yaradan'dan. Vardığında ananın gözlerine bu toprağı sürdün müydü, anan inşallah eski düzeyine geri kavuşur. Toprağı mukayyet ol bak! Ben de yolcuym. Biraz kalabalık geliyor, şu kalabalıkla sohbet ederek, ben yoluma gideyim. Sen de nasıl olsa memleketine geldin, sen de yerine git."

Garip kalabalıktan hoşlanmıyor, paradan korkuyor.

Ulan, kalabalık kim ola der, o tarafa bakar, kalabalık yok. Geri bakar ki, bu adam yok. Göğe mi uçtu, yere mi battı. O zaman kesin kes şüphelendi ki, Allah tarafından Hızır eriştirildi kendisine. Kavli böyledir bunun.

Heybesini omzuna aldı. Vakit de akşama yaklaşıyordu.

Garip yoluna yürüye dursun, biz bu sözü lâfi bırakalım, gelelim artık bu tarafa... Bu Şahsenem'in verdiği gün biter. Kırk gün düğün çalınır, Garip yok.

O günün son gece Kırk gün adet, kına yakma âdeti var da, esas benim hocalardan öğrendiğime göre, bizim bu günkü adet, kına akşamı son günde sonu, aynı kına yakılırdı. Bu son gecesi, kına akşamı olacak...

Garip orada kaldığı az bir sürede üç arkadaş edinebilmişti kendi yaşlarında. Üç arkadaşı vardı. Bu iş bunların çok zoruna gidiyordu. Yani Garip'in nişanlısının başkasına verilmesi işi... "Ulan, ne yapalım? Bir dövüş çıkaralım gelin," diye kendi aralarında konuşuyorlar. "Bu Kel Vezir'in oğlunu öldürelim. Bu kızı kimseye verdimemeyelim. Evde dursun, anasını satayım."

Biri diyordu ki, "Ulan kardeşim. Bahanesiz dövüş olmaz, şimdi mutlaka orta yerde bir bahane çıkar. Ne bahane ederiz?"

"Ulan beceriksiz, aklın yetmiyor. Ben o dövüşü, adam öldürecek yeri biliyorum. Dur sen! "

"Buyrun gidelim!"

O nasıl olsa, buradan gelin gidecek, bu yoldan. Onların evlerine. Gideceğiz, kardeşim, ben bir yürekli (= Bileğilenmiş, Yülemek: Bileğilemek) balta bulayım. Yolunun üstündeki adam kaldıramayacak ağacın alayını, onu da devireyim yola. Onlar der ki, ulan bu yolun ne diye kapadın? Ben derim ki, ulan sana ne, kapadım işte! Kapatamazsın, açarsın, açamazsın denir— İşte dövüş böyle çıkar," dedi, "Bu bir!"

Öteki de dedi ki, "Ulan, ben de bir bel küreği (= bir çeşit kürek) bulurum, yola gındak

(= çukur) kazarım, ben de hayvan geçirmem," dedi.

"Olur, o da olsun."

Biri de dedi ki, "Ben buranın Boy Beyi'yim zaten. Ben de kılıcımınla sona durayım."

Adamlar sabah erken çalışmaya başladılar, Garipcağız heybeyi omuzuna aldı, gidiyordu. Efendim, vardı ki, arkadaş, adam dağda ağaç bırakmamış. Hepsini kesmiş. Daha da kesiyor. Yolun ucunu dağa çevirmiş. "Ulan, bu kesilen ağaçları dolaşsak, sabah olur yine tükenmez. Şu ağacın arasından yoldan geçeyim de, gideyim." dedi.

Garip bu ağacın arasından geçip gidiyordu yukarıdan baltacı deanedikine (deanemek: bakmak, gözlemlemek) Birinin eyvallahı yok. Kendi yolunu açıp gidiyor herif.

Çağırıldı, "Hemşerim." diye.

"Ne var?"

"Dur, ben de varayım." dedi.

Yukarıdan yaklaştı. "Ulan, seni, anasını, avradını, bilmem filancasını ne yaptığının adamı! Ben yolu buraya çevirdim, sen görmüyor musun da buradan gidiyorsun. Nereye gidiyorsun buradan?"

Baltayı kaldırmış, arkadaş, vuracak adama.

"Ulan, etme eyleme arkadaş. Tutma." dediyse. Umudu kesti, huyunu da biliyor.

"Ulan, hemşerim. Sevdiğin Garip hakkı için yol ver." dedi, artık başka çaresi kalmadı.

Sevdiğin Garip hakkı için yol ver deyince arkadaş, "Ulan Garip'i sen de mi biliyorsun hemşerim." diyerek baltayı elinden attı.

Adam çöktü oraya. "Yürü şuradan kaybol, nereye gidersen git." dedi.

Belciye vardı. Yolu kazana. Ondan da böyle kurtuldu.

Sıra kılıççıya geldi, kılıçla yol bekleyene. O da öldürecek adamı. Ona da dedi ki, "Garip hakkı için beni öldürme!"

O da Garip lâfını duyunca bıraktı, Garip de böylece rahatça gitti.

Baltacı baltasını omzuna attı, yolu kazanın oraya geldi. "Ulan bir garip geldi gitti, gördün mü sen?"

"Gördüm," dedi.

"Şu Belci'nin oraya varıp gelelim, yürü" dediler, Belci'nin oraya geldiler.

Kılıççıya sordular.

"Gördüm!"

"Kardeşim bak. Düğün evine gidiyoruz, düğün evine varıyoruz. Ya üçümüz de öleceğiz, ya da bu kızı alıp bu Garip'i bulup, bu garibe vereceğiz. O Garip olmazsa, bu garib olsun, arkadaş."

Oradan doğru kız evine geldi bunlar. Kız evine geldiler. Ona buna sordular: Omzu heybeli birisi geldi mi buraya?"

Gören yok, gelmemiş.

Olur ki düğüne gelir diye düşünüyorlardı.

"Hele bekleyelim, belki düğün evine gelir. Daha çünkü gelin gitmesine çok var. Sabah olacak, belki öğleden sonra gider. O zamana kadar ya Garip bulunur, bulunmazsa da alıp götürürüz." Planları buymuş.

Biz gelelim Garip'e.

Garip anasının durduğu huğu biliyor. Garip akşam ezanı okunur vakitte huğun kapısına geldi. Kapıyı çaldı.

"Kim o?" dedi içeriden kan.

"Ana, ben Garip'im, kapıyı aç," dedi.

Kan dedi ki, "Oğlum, benim oğlum öleli yıllar oldu. Bani Garip'im havasına kandırma, gözlerim kör. Ben görmüyorum. Bana Garip süsü verip de, benim evdeki gencecik kızıma leke getirip, başına çökme. Ne olur? Ben kapı açmam, kırarsan da sen bilirsin." dedi kan.

Kan gündüzden tedbirini almış, huğun kapısının arkasına ne kadar kaya varsa, dışarıdan getirmiş, arkasına yığmışlar.

"Etme, ana. Kapıyı aç, Tutma ana, kapıyı aç."

Olmadı, kanya kapıyı açtıramadı.

"Ulan, şuna bir iki de söyleyelim." denildi.

Sabah namazı çıktım Halep çölünden

Kurtuldum şükür ben de elin dilinden

Anam aldırın mı nazlı Senem elinden

Aç kapıyı anam, Garip 'im Garip

Diyor türküsünde.

Hacca gidenler de hacı olur, hacı

Başına giyinir altından tacı

Biriniz anam benim, biriniz bacı

Anam ne olur aç kapıyı, Garip 'im Garip

Bir tek bülbül oldum kondum dikene

Öte öte belki ömrüm tükene

Yetem dedim, yetiştim şükür ben de vatana

Anam kapıyı aç, Garip 'im Garip

Dedi.

Valla kan, "imkân yok, oğlum. Bana öylesi, böylesi söz kâr etmez. Ben kapıyı açmam," dedi arkadaş.

Çünkü bir kere inanmış oğlunun öldüğüne.

Kız dedi ki, "Ana, bu Garip de olsa, beni de alsın ben bu kapıyı açarım." dedi.

"Etme, kızım!"

Kan çırpındı kızını tutamadı.

Kız vardı kapıyı açtı.

Kız kapıyı açtı ki, gelenin omuzunda bir heybe, tıpkı kardeşi. Her yeri, tırnağı, tepesi, gözü... Fakat işi bozan kardeşinin öldü haberinin gelmesi.

"Yav, ana. Bu adam benim kardeşim."

Kan kabul etmiyor. "Kızım sen kardeşim, kardeşim havasına derdin bu oğlan ile evleneceksin." diyor kan.

Oğlan vardı o hafız (= kör, görmeyen) karıya yalvarıyor, elini öpmeye çalışıyor.

"Etme, ben Garip'im."

Kan gene inanmadı.

Karıya dedi ki, "İnanma anam. Normaldir, tamam. Sen körsün, görmüyorsun. Öldü kabul et. Yav şurada bir saz asılı, bu sazı bana ver. Şurada bir düğün ötüyor. Ben şuradaki düğüne gideyim."

Kan dedi ki, "Kuzum, o benim Garip'immin yadigârı. Ne olur, kızı götür, sazı götürme!"

"Ana, kızı götürmeyeceğim ben."

Anlaşamadılar.

Dedi ki, "Ana, sana sazın karşılığında bir heybe altın vereceğim. Aha, heybe. Getirirsem sazı heybeyi verin, getirmezssem bunu bana verme."

Kan, "Getir," dedi, "Elleyeyim, bakayım."

Kan elledi ki, gerçekten altın.

Kan dedi ki, "Tamam, oğlum istersen, kızı da götür, sazı da götür."

Valla kızı da götür, sazı da götür kelimesi oldu, amma kız bu gelen misafirden önce kapıya çıktı.

Yetiştı gelinliğin yanma, vardı peçenin altına sokuldu dedi ki, "Vallaha bacı, bizim eve şu şekilde bir oğlan geldi. O da peşimden geliyor. Tıpkı Garip," dedi. "Amma öldü haberi benim dengemi bozuyor."

"Bekleyelim," dedi gelin kız da, "Zaten gelin olmayacağım, intihar edeceğim. Zehirimi hazırladım. Son saatiye kadar bekleyeceğim. Zehiri içip öleceğim. Ben bu Kel Vezir'in oğluna gelin gitmem." dedi.

Bu Garip âşık düğüne gitsin, kan şimdi kalktı, heybenin ağzını çekti.

Karı geri gelir de belki zorla alır diye, birazcığını olsun oraya buraya saklayalım diye evin sağma soluna paylaşıyor bunları. Amma kör insan— Şimdi şuraya bir şey koydu, amma üzerini iyi mi örttü mü, örtmedi mi? Bunu bilemiyordu. Göz kör. Sakladı da, "Acaba gerçekten gizleyebildim mi, gizle-yemedim mi?" diye düşünüyordu.

Bizim yol bekleyenler kapılarda geziniyor, arkadaş, Garip yok.

Geç vakit, "Selâmünaleyküm," siftah bunlara kavuştu.

"Oooo! Aleykümselam, kardeş. Heybeyi n'ettin?"

"Heybeyle bu sazı değiştik," dedi.

"Ulan heybeye hiç gerek yok. Saz bize gerek. Otur şuraya, türküye başla."

"Ulan, azıcık soluğumu alayım."

"Yok, soluğunu alma, bizim kafamız bozuk. Bizim zamanımızda burada bir Garip arkadaşımız var idi. Bu Garip arkadaş da, bu şimdiki kıza nişanlıydı, bu gelin olacak kıza. Adam da işe gitti, Halep'te ölmüş. Bu adamın öldüğü fermanı geldi, Kurt Paşa tarafından. Halep'te ölüsü kaldı, hemşerim. İçimiz yanıyor." dedi biri.

"Bak sana şunu diyeyim. Ya üçümüzü de öldürürler, ya da biz bu Kel Vezir'in oğluna gelin vermeyiz."

"Yav, o sonraki söz, hele türkümüzü çağırtalım."

Oturdu.

Türküde diyor ki:

*Sabah namazı çıktım Halep çölünden
Öğlen namazı da Kars 'in düzünden
İkindi namazı koca Tivriz 'den
Bozatl Hızır 'a bindim de geldim*

Damat bey de oralardaydı. Damat dinledi bu türküyü. Adam diyor ki, "Sabah namazı Halep'ten çıktım, öğlene Kars'a geldim, ikindi Tivriz'e geldim, Bozatl Hızır'a bindim de geldim," diyor. "Ulan bu, bu adam arkadaş," diyor. Çünkü temelin hilesini kendi biliyor:

*Akşama geldim de ben haneme
Bilinmedim bacım ile anama
Varın söyleyin benim nazlı Senem 'e
Ağlamasın işte ben geldim*

Diyor bunlara.

Bunu der demez kız, peçeyi attı ki, Garip gelmiş, arkadaş. Kız hemen hiç fırsat vermeden:

*Tepeler tepeler yüksek tepeler
Yükseklere karlar yağar enginlere yağmur sepeler*

Diyor.

*Sandıkta pas tuttu o senin verdiğin küpeler
Garip 'im takıp da gezinemedim karşında hiçbir zaman*

Ortalığa bir çalkantı gitti. Ulan bu kız 40 gün oldu peçeyi açmıyordu.

Bu Garip öldü haberi geldi, tellallar çağırdı işte Garip ölmüş diye. Bu mu yalan söylüyor, buranın Hoca'sı, yoksa o mu yanlış yazı gönderir. Halkta böyle bir tedirginlik başladı.

Damat kayboldu ortalıktan.

Baba, Deli Belci, Baltacı. "Arayın ulan bakayım şu damadı."

Damat yok arkadaş. Garip olduğu, belli oldu. Gerçek Garip olduğu... Ortalıkta Kel Vezir taraftan olanların belleri kırılmaya başladı. Çünkü orada korkmuyorlar, Temelden korkuyorlar. "Temelden böyle yaptık, Burada da bunun nişanlısını alacağız elimizden." diyorlardı.

Oğlanı aradılar, yok.

Garip dedi ki, "Kardeşim, bana soracaksın şimdi. Bu oğlan kaçmış. Bulunursa, nasıl bulunur." diye.

"Nasıl bulunur?"

"Onunla biz emmi oğluyduk. Kardeş gibi yaşadık. Onunla biz okula beraber gittik yıllarca. Yolda onu ben döverdim. O kaçırdı. Babasının evine gelmez, kaz damına sokulurdu. Bu bizim Hoca'nın kaz damı varsa oraya varın, oraya bakın. Bulunursa bulundu, bulunmazsa sının geçmiştir, kardeşim." dedi.

Kaz damına vardılar ki, herif ardına kaçmış.

Burası pislik, buraya kimse gelmez diye oraya kaçayım demiş.

Aldılar getirdiler Kel Vezir'in oğlunu.

Garip sordu yumuşak, "Ulan, emmioğlu," dedi, "Hiç Allah'tan korkmaz mısın, hiç Peygamber sevgin yok mu? Bu öldü haberini senden başkası getirmedi? Kim getirdi bu yazıyı buraya?"

"Emmioğlu, ben bir hata yaptım. İmkân da senin elinde kardeşim. Bu hatayı telafi etmek için vur kafamı gitsin, bundan başka sana çözüm yok. Ben senin verdiği mektubu yolda attım. Kurt Paşa diye herkese rivayeti ben uydurdum. O mührü patatesten yaptım. Getirdim bu nişanlımı almak için, işte buranın beyine verdim. Sonuçta Mevla'nın taktiri böyleymiş, olmadı tabii ki!"

"Ulan, ben de o kalleşlik olmaz. Ben Allah'a bağlı birisiyim. Sen bu kadar hevesinen

bu noktaya getirmişsin madem. İşte bak, benim nişanlımın yanında kız kardeşim oturuyor. Eğer beğeniyorsan, o kına tepsisindeki kınayı benim kardeşim Zühre'ye yaksınlar. Düğünün devam etsin. Beğenmiyorsan da, oğlum, bildiğine bak. Ben bu kızını sana filan vermiyorum." dedi.

"Ulan, kardeşim. Öylesi ölüm elime geçse ne var ki, cennete gitmiş gibi olurum," diye düşünür Kel Vezir'in oğlu.

Ve Garip'in bacısı Zühre'ye kına yakılır.

Garip'in bacısı sabah ilen Kel Vezir'in oğluna gelin gitti. Garip de, "Düğün kesilmesin, devam olunacak." dedi.

Kırk gece, kırk gün tekrar düğünü çaldırdı.

Benim ustam olan Âşık Kır İsmail Tabak'tan duymam, öğrenmem böyledir.

Daha Türkiye genelinde başka türlü de teferruatlı okuyan, anlatan olabilir. Bizim yöremizdeki söylenen Halk Hikâyesi olan Âşık Garip Hikâyeleri bunlardır.

5. 5. DELİ BORAN HİKÂYESİ

Şimdi Deli Boran ismindeki bir halk hikâyesini anlatacağız. Bu Deli Boran'ı Düziçi'nin Gökçayır köyünden Âşık Mehmet Ova isimli, mahlası Hasanoğlu olan hocamdan öğrendim ve ondan aldım.

Deli Boran, bizim Düziçi yöremizde aslen Manisalı olarak bilinir. Beylik döneminde Manisa Beyi'nin üç tane oğlu vardı. Boran bunların en büyükleriydi ve Deli lakabı o tarihte yoktu.

Kardeşlerin en büyüğü ve biraz da zengin çocuğu olduğu için bu Boran birazcık şımarık yetişir. Babasının bazı bazı verdiği işleri yapmaz, izah ettiği sözlere uymaz. Boran'ın işi gücü saz öğrenmeye çalışmaktır. Beyin hoşuna gitmeyen işlerle meşgul olmaya girişince babasının huzuru kaçar.

Babası bir gün der ki, "Oğlum, seninle bizim aramız bozulacak. Gel ya benim dediğim olsun veya senin dediğin olsun. Seninki olursa, seni bu evde yaşatmam; bu evde koymam."

Boran bu uyarıya, "Ben buyum," der. "İstiyorsan böyle, istemiyorsan öyle!"

Babası da, "Ulan Boran, bu eve gelmeyeceksin, nerede yaşıyorsan yaşayacaksın. Seni bir daha bu evde görmeyeceğim." der.

Boran düşer aralığa.

Bu beyin oğlunu gören insanlar, "Yav bu herif deli midir? Neden bu büsbüyük beyin oğlu halk arasında geziyor. Yav, deli olmasa gezmez, delidir herhalde." dediler.

İşte halkın bu deyişiyle Deli adını aldı; adı oldu Deli Boran.

Deli Boran sazı sözü iyice öğrenir kavrar.

Deli Boran, bir gün yolda gezerken yaşlı bir karıya rastlar. Bu yaşlı karı der ki, "Dur hele oğlum, Boran'ım! Sen büsbüyük bey soyundansın, bey çocuğusun. Babanın yurdunu ıssız mı koyacaksın? Neden bu aralıkta geziyorsun da, babana gitmiyorsun?"

"Gitmem, nine," dedi. "Babam gönlümü kırdı."

"Oğlum sen yanlış düşünüyorsun. Küpeli isminde bir güzel kız ünlendi. Güzel mi, değil mi bilmiyorum; fakat diyorlar ki, zengin çocuklarından bu Küpeli'nin bir gözünü gören bir altın, yüz kısmını gören yüz altın veriyormuş. Tüm vücudunu da gören ya da görmek isteyen olursa da, bir deve yükü mücevher, altın veya kumaş veriyormuş. Sen de git, hakkını kaybetme! Öbür kardeşlerini baban gönderdi. Kardeşlerin de görmeye gittiler, amma yüzünü

gördüler, amma gözünü gördüler— Orasını bilmiyorum, çocuğum." dedi.

Bu sözü duyan Boran, "Ulan, zaten deliyim, akıllı mı olacağım? Şu babamın yanına gideyim bakayım!"

Boran babasının kapısını çalarak babasının yanına girdi. "Baba, öbürleri oğlun da, ben oğlun değil miyim? Öbür oğullarına para pul verdin. Küpeli ismindeki kıza görmeye gönderdin de, beni nasıl göndermiyorsun? Ben de bu evin mirasına ortak olanlardan birisiyim."

Babası daha da hiddetlendi. "Ulan, senin işin saz ilen, söz ilen, senin işin para ilen— Nerede kaldı kız ilen olsun, neden gelip beni rahatsız ediyorsun, defol!" diyerek Boran'ı evden ikinci kez bir daha kovdu.

Boran da şöyle öbür tarafa çıktı, "Ulan, senin çocukların parayla pulla görmüş. Ben de bunu parasız göreceğim, sen de ileride bunu duyacaksın. Bunu unutma." dedi.

Boran oradan ayrıldı, sakın bir yere çıktı, "Yarabbim! Ne yapsak da bu kıızı görebilsek? Ben akıllı olarak varsam, param yok göremem. Sıradan müşteri sırasına girsek, para ister gene göremem. Yine de deliliğimizin marifetini çıkaralım bakalım— Ütebilirsek bu devirde üterim, ütemezsem bu işin başka çözümü yok. Zaten arada kaldık."

Sırtı başı haraptır Boran'ın ve elinde yalnızca eski adıyla cura saz olarak bilinen bir sazı vardı. Boran bunnan (= bununla) gidip bu kızın olduğu yeri öğrendi. Kızın durduğu iki katlı yerde, o zamanki ismine saray deniliyor-muş, üst katta yaşadığını da öğrendi.

Kızı görmeye gelen müşterilerin sabah ilen kim erken varırsa onun birinci sırayı aldığını duymuştu. Boran da bu söze uyarak çok erkenden o sarayın dibine vardı ve orada bugünkü sandalye şeklinde kırk tane sıralanmış taş sandalye buldu. İlkinde 1 numarası yazılı, ikincide 2 sayılı yazılı, en sonuncunda da 40 numara yazılıydı...

Hemen birincinin üzerine oturdu. Her taraflara baktı, hiçbir Allah'ın kulu yok. Ne hizmetçisi var, ne kapıcısı var, ne de söz soracak birisi var.

"Yahu acaba burası boş bir ev midir, nedir?"

Böyle bekleyip dururken, baktı ki tahta merdivenden bir kız iniyor.

"Ulan bunun böyle olduğunu hileydim ebedi gelmezdim." dedi kızarak.

Bu gelen kız, "Beyefendi, hoş geldin, ama hoş gelmedin." dedi. "Ben buranın hizmetçisiyim. Yukarıdan bizim hatun dedi ki, kendisi oraya yakışmıyor, orayı bıraksın ve kimse gelmeden gitsin diyor sana. Rezil olmak istemiyorsan burayı terk et." dedi.

Boran dedi ki, "Ben ölürüm de buradan bugün gitmem. Ya öleceğim, öldüreceksiniz— Ya da o Küpeli kimse onu göreceğim!"

"Etme eyleme, arkadaş." dediye de gönderemedi. Geri çıktı bu kız. Geri çıktı ve Küpeli hanıma dedi ki, "Hatunum, gelen kişinin devesi yok, parası olacak bir kılık kıyafeti yok. Çok fakir çocuğuna benziyor. Birisinin efemine kapılık, birisi onu kandırmış galiba! Gelmiş bir numaralı sıraya oturmuş. Şimdi bir müşteri gelecek olursa veya onun kılık kıyafetini gören olursa yeni gelen döner gider geri. Ne yapmamız gerek?"

O da dedi ki, "Gitmiyor değil mi?"

"Evet gitmiyor!"

"Kırkınız da gidin," dedi, kırk tane hizmetçisi vardı. "Kırkınız da gidin. Her biriniz birer değnek vursanız, kırk değnek yapar. İki vurursanız seksen değnek yapar. Bakalım nasıl gitmiyor?"

Vallaha Boran'ın gözü yine tahta merdivendeydi. Bakar dururdu. Bakar ki, arkası çoğalmış, geliyorlar öte yandan. Baktı ki içinde ahım şahım güzel olan yok. Boran'ın derdi yüz altınlık güzeli görmek. Şimdi gelen buna vurmaya başladı ama Boran da, "Ümmeti Muhammed, Müslüman yok mu? İçerideki erkekler beni kıskanıyor, beni öldürüyorlar diye var gücüyle bağırma başladı arkadaş. Ulan hüs (= sus) bağırma dediler ama bağırıyor. Bir adamı döven de bağırmasın mı, canı yanıyor adamın. Verdiler sopayı Boran'a. Boran binayı doluyor gitmiyor. Gene geliyor oraya, ümidi kestiler. Gideceğim şehir şehir dolaşacağım. Küpeli 'nin boşuna ününe aldanmayın diye reklam yapacağım. İçerisi erkekle dolu bu sazla oradan çıktım, gördüm, çaldım, söyledim diyeceğim. Sizleri kandırıyor yüz altın almıyo, bir altın alıyor diyeceğim. Hakaret, iftira değil; bu gerçek diyeceğim."

Bağirtisi böyleydi. Geri çıktı o, sifteh gelen baş hizmetçisi imiş. "Ya bacım biz bir deliye çattık, bu adam akıl hastası," dedi. "Bu insan buradan gitse de bize buradan bir iş kapısı açılrsa, bu buradan gidip, bu yaygaralığı yaparsa işimiz kötüye gider, ne yapmamız gerekiyor?"

"Yav gel." dedi, "Senin de gözünü görsün, ondan sonra bizim buradaki kurallarımız, kaidelerimiz böyle deriz. Bunu avlayalım, böyle gönderelim."

Küpeli dedi ki, "O gâvur benim bir gözümü görürse, ebedi gitmez."

"Ee, ne yapmamız gerekiyor? Sen de baktın, sen de görüyorsun. Dövüyoruz kaçıyor, yetişemiyoruz. Gitmiyor. Hiç olmazsa bir gözünü görünce ulan bir altınlık yerini gördün

deriz, öylece belki göndeririz."

Küpeli ikna oldu ve gelsin emri verildi. Boran üst kata çıktı. Biz göz görecek kadar bir delikten, "İşte Küpeli'nin gözü dediler." bir göze baktırdılar.

Boran dedi ki, "Ulan arkadaş, ben ne anlarım gözden? Bir gözünü gördüm delikten— Gitmem bir yere." deyip olduğu yere oturdu.

Boran'ın yeri iyice sağlamlaştı. Önce açıktaydı, amma bunca işe bakılırsa tehlikeli yere bindirdiğini anladı. Verdiler sopayı deliye. "Nerelerin kaldı değmedik." dediler.

Gene bağıyordu. "Ümmeti Muhammed, Müslüman yok mu, benim yüz altınımı aldılar. Küpeli'yi de göstermiyorlar!"

"Ulan sus!" Ağzını tutuyorlar gene bağıyor. "Atın aşağıya."

Boran'a zor güç yetirdiler. Dört bacağından tuttular indirdiler gitmiyor bağıyor. "Ne istiyorsun?" diye yeniden sordular.

"Yüzünü görmek istiyorum, yüzünü görsederseniz belki giderim."

Küpeli'ye iletiler bu isteği. Dediler ki, "Benim param yok, bu da hayrına olsun. Yüzünü bir kez göreyim diyor."

"Gelsin, gelsin de— Biz bittik!" dedi Küpeli.

Boran'ı yukarı çıkardılar. Boran, Küpeli'nin boynundan yukarısını gördü ki, geçilecek bir kız değil. "Eyvah bu günden sonra akıllansam babamın yanında, babam bile bana inanmaz."

Küpeli'nin yüzünü gören Boran olduğu yere çöktü. "Daha ne istiyorsun?"

"Deliydim, bir daha deli oldum. Öleceğim de gitmeyeceğim!" dedi.

"Ne istiyorsun peki?"

"Her yerini görmek." dedi.

"Tövbe ya Rabbi!"

Verdiler sopayı, verdiler tokadı. Boran'a bir sopa döşediler bir sopa döşediler. Boran yerden yere sürünüyor. Nereye atarlarsa orayı bırakmıyor, hâlen de bağıyordu. "Ulan gelen varsa aldanmayın, içerisi erkek ilen dolu!" diyordu.

Kızın görüş yeri aşağıda bir yerdeydi. Başhemşire dedi ki, "Valla bacım, işin tadını kaçırdık. Üstüne bir de müşteriler geliyor şimdi. Bu gâvurun bağırtısını kesmezsek bizim iş

bitti," dedi. "Burası yeri değil. Aşağıdaki insanlardan biri olan biteni duyarsa, aha ben de duydum, Küpeli'nin yanı erkekle doluymuş; bu gâvur bizi aldatıyormuş der. Gel şunu susturalım, görün bari."

"Sus bakayım!" dedi Küpeli, ortaya bir kez daha çıktı ki arkadaşı; Borancağız bayıldı. "Gitmem!" dedi yine.

"Ulan Boran'ım," dedi ve çekmecesini beri çekti. Dört altın aldı oradan. "Yav, şu altınları da al. Ne olur anan baban hayrına, Allah için git buradan."

Boran, "Giderim, amma şu cura sazdan bir iki söyleyeceğim. Belki kulağında kalır," dedi ve aldı sazı:

*Yine dumanladı da yüzü havanın
Sahan gezer de salağında (= sahası, alanı) sevdiğim dumanın
Alnı top perçemli (yar yar yar) güzel sevenin
Yüreği pareli olur da kız karagözlüm, ah güzel
O nedir sevdiğim o ela gözler
Kehribar dudaklar o şirin sözler
N'ice oldu kurbanım da o eski sözler
Sineni sineme sar karagözlüm
Deli Boran 'im der huyum huyusa,
İnce belin (kurbanım) usul boyun boyusa
Bana verdiceğin bahşiş oyuşa
Almıyom onları al karagözlüm
Bana verdiceğin dört altın oyuşa
Almıyom onları al karagözlüm*

Boran bu sözleri söyler, "Ulan, Allah aşkına, peygamber aşkına git ne olur!" dediler.

Gene, "Gitmiyorum!" dedi Boran.

"Yavrum, nasıl gitmezsin arkadaş, sen buranın kökünü mü satın aldm? İstîlâ mı ettin?" dedilerse de Boran'ı bir türlü oradan çıkaramazlar.

"Şuna verin sopayı, iyice sopalayın da bir daha ne ben göreyim, ne başkası." dedi yine kız.

Sopalar yine başlayacaktı ki Boran sazına sarıldı bakalım ne diyecek:

*Şu karşımda duran güzel
Ne duruyon ceren gibi
Senin gibi (de) yar sevmedim
Yaktın beni Kerem gibi
Dünyada eşin var m 'ola*

Çektiğim ahu zar m 'ola

Dilin beni anar m 'ola

Oldum kele verem gibi

Deli Boran 'im n 'olurum

Gediyom geri gelirim

İnşallah seni alırım

Yandım kele Kerem gibi

Boran'ın bu sözü bitti, amma dört altın da orada duruyordu. Dört altını da, damdırasını da alır ve kapıdan kaçır. Vallahi şeytan taşma vurulmuş gibi, nereye gittiği belli olmaz, kaybolur.

"Elhamdülillah ya Rabbi," dedi kızlar, şükür kurtulmuşlardı.

Boran damdırasını hem torbaya sokuyor, dört altını yitiririm korkusuyla ona da mukayyet oluyordu. Kaçtı. Boran sakın bir köşe başına vardı, belini bir duvara dayadı. Kellesini avucunun içine aldı. Hem ağlayıp hem düşünmeye başladı. "Ya Rabbi, ben bey çocuğuyum. Amma babamla aramız bir kere açıldı. Ben onun yanma mümkün değil gidemem. Aracı bulsak kimi bulurum? Bu kız da alamazsam ölmeden kurtulamam! Ölmesem bile iflah olmam." Bu kaygıyı böyle düşünüp dururken; kafasını bir sallayan daha oldu bunun yanında.

Kafasını yukarı kaldırdı ki, başında Maraş Fesi olan, duluklarında (= Yan, yanak) Maraş Altını olan yaşlı başlı akıllı bir karıya benzeyen biri var yanı başında.

"Ne diyorsun nene?" dedi.

"Oğlum, bir şey demiyorum da, Karadeniz'in her yerinde gemin mi battı, batanlar senin miydi? Bu yaşında ağlıyorsun hıçkırır hıçkırır. Utanmıyor musun, sen bey çocuğusun ulan!" dedi.

"Nene, bey çocuğu, padişah çocuğu— Ne olursam olayım... Ben öleydim de kurtulaydım. Ben sevdiğime kavuşamadım, vermiyorlar. Babamla da aram iyi değil, biliyor musun? Bu kasvet de beni yedi bitirdi, açıştım işte! Burada bu şekilde acımı çekiyorum, görüyorsun." dedi.

"Oğlum, nenene bir altın ver, sana bir akıl vereyim— Madem bugüne kadar bey çocuğusun, bir de saz çalmış söylemişsin. Bunda para çok olmasa çalıp söylemezsin. Ver bir altın, sana bir akıl vereyim çaresini anında bulursun." dedi.

"Amma ya işime yaramazsa?"

"Yarar yarar. Ulan, emek mi ettim sanki, şunun birini vereyim." dedi. Elini cebine soktu, "Aha, sana bir altın. Yalnız bak, verdiğin akıl hoşuma gitmezse kellene çöker geri alırım."

"Oğlum, -altını aldı karı- çok çok özür dilerim, eşeği atın yerine bağlamayla at olmaz." dedi.

"Doğru. Eşek at olur mu canım!"

"Çakal da aslan olmaz çocuğum," dedi. "Üçüncü söyleyeceğim şey de, senin beyliğinden de bu memlekete hayır gelmez ben de gün görmem dedi. Kimden gelir hayır? Uzak yolda amma oğlum, Sivaslı Demirkaplan isminde bir bey vardır. Ondan hayır gelir. Bu beyi babamın alım satım yaptığı zamanlarda, bir kere onun evinde sofrasından bir ekmek yerken tanıdım. Bu vesileyle de gördüm o beyi. Bu beyin fakir fukaraya, böyle düşkünlere, yoksullara, böyle nişanlısı verilmeyenlere, nişanlısı olup babası anası ölenlere, para bulamayanlara çok yardım edip elinden tuttuğunu duydum. Oğlum, uzaksamazsan, zorsunmazsan sen bilirsin gerisini gayri. Buradan gidersen belki sana da bir el uzatır. Amma gitmezsen, sokak başında otur geceli gündüzlü ağla bakalım eline ne geçer?" dedi kan ve öte yana gitti.

Deli Boran düşündü ki arkadaş, karının dediği söz, konuştuğu konuşuk mantığa uygun. "Ulan, burada sanki hanımım, hamamım mı kalıyor? Baba yurduna mı varabiliyoruz? Zaten aralıkta perişanız, kaçta geçerse geçsin şu üç altınla bir beygir alayım, buna bineyim yola koyulayım."

Altının birini verdi, ikisini verdi, üçünü verdi— Kötü, kölez bir havyan aldı ve tutturdu Sivas'ın yolunu. Manisa ile Sivas'ın arası yayan altı aylık yol.

Amma o çağda öyle geçmiş. Boran, gece gündüz demez bu Sivas'a yetişmeye çalışır. Bey Sivas'ta, ama şehrin içinde mi, köyünde mi, ilçesinde mi belli değil?

Şimdi bu âşık türünde çalışan Türkiye genelindeki arkadaşlar bilir. Âşık türkü çağırır ve söylerken utanırsa, topluma karşı bağırması o kadar güç olur. Bir kere bu sebeple utanmayı atacaksın. Boran bu Sivas toprağı neresi diye sormaya başladı. Sivas toprağı buralar denilince de bu beyi sormaya başladı.

Git ha git, git ha git— Velhasıl kör kim demişler; yer garibi. Bir yeri sormayınca bulmazsın. Sora sora şu grup işte bey ailesi dediler; onları buldu. Allah'ım vardık beyin

yanına, ne derim ben?

"Selâmünaleyküm demeyinen beyin beni tanıdığı yok. Yerlisinin biri değilim. Bu bey beni kabul eder mi etme mi bu tereddüt içinde varıyordu. Beygirini öterrek (uzakça) bağladı. Beyin sarayının yakınma vardı ki her taraf güvenlik, her taraf bekçi konulmuş bekleniyor. Boran'ın içi yanıyor bekçinin yanına vardı. Bekçiye selâm verdi, ısrar etti. Dedi ki, "Ne olur kardeşlik, bey ile görüşmem gerekiyor. Ne olur git şu beye söyle. Şu şekilde, bu kuballı (= kıyafetli, kılıklı) biri geldi de. Kabul ederse karşısına, köle olacağım kendine; bir isteğim var söyleyip hemen gideceğim."

Oradaki bekçisi gitti bu durumu anlattı. Dedi ki, "Efendim, böyle böyle— Bir yolcu bir sefil oğlan geldi ısrar ediyor, sırtı başı yırtık. Seni görmek istiyor, ne dersiniz?"

"Gelsin." dedi.

Deli Boran beyin kapısını çaldı, gir dediler. Ulan içeri girdi ki arkadaş, büyük bir topluluk var ve çok nizami bir şekilde oturuluyor. Adamın bey olduğu belli. Öbürleri enginde oturuyor, bir kişi yüksekte oturuyor. Bu yüksekte oturan bey olabilir düşüncesiyle selâm verdi. Aleykümselam der demez, "Oğlum, ne istiyorsun? Benimle görüşmek istiyormuşsun." dedi.

Boran sazını torbadan çıkarmaya başladı. "Evet, amma ne olur önce elini öpeyim. Benim anadan doğma huyum böyle. Şu torba içinde kötü bir sazım var, derdimi bununla anlatmaya çalışırım. İzninle önce bununla derdimi anlatayım. Sen sonra sorgunu sor. Sorduğun soruya gücüm nisbetinde cevap veririm."

Toplumdakiler, "Memnun oluruz," dediler. "Böyle de bir saza söze ihtiyacımız vardı," dediler. Bakalım Boran beyden ne isteyecek:

Uzak yoldan geldim efendim

Ününü aldım efendim

Anam babam yoktur benim

Ne olur beni güldür efendim

Nişanlımı vermediler

Bana düğün kurmadılar

Benim hâlîm sormadılar

N'olur halımı sor efendim

Deli Boran 'im sararıp soldum

Seni duydum ününe geldim

Ölmeye çok istedim

Ne olur beni öldür efendim

Ölmek istedim beni öldür

Ne olur beni öldür efendim

Boran bu üç dörtlüğü söyledi, bir yandan da çok aşın ağlıyordu. Beyin üzerine atladı, "Ayaklarından öptüğüm, ne olur beyim beni mazur gör, çaresizim!"

"Oğlum, çare bulunur belki, hele şöyle dur da bir anlat bakalım. Nerelisin, nereden geldin? Kimin oğlu, kimin kızıydın, adın ne, baban neci, neslin neci?"

"Efendim, neslimi aslımı nereden bileceğim. Emmin olmazsa, dayın olmazsa ne bilgin olacak. Babam ölmüş— Öyle dediler. Anam da amma üç aylık imişim, amma altı aylık imişim— Bilmiyorum— Ölmüş. Beni evlatlığa almış birisi. Onun kapısında büyüdük, aklım başıma geldi sordum sual ettim. Bana başkaları dedi ki, sen bu adamın beslemesisin, evlatlığa alındın. Senin öz anan baban bu değil dediler. O adamcağız da beni bir kızla nişanladıydı. Nişanlanınca o adamcağız da vefat etti. Kız sahibi de senin kimsen kalmadı, al çıkınını dediler, beni kapıdan kovdular. Deli gibi o kıza âşık oldum, nişanlım idi. Arada kaldım, aylarca süründüm. Birisi de bana seni tavsiye etti. Senin yanına geldim. Ne olur hiç cennetin yok mu? Beni öldürsünler diye geldim." dedi.

Bey dedi ki, "Hele ağlama, avun bakalım. Bir çare buluruz. Ya kızı alırız, ya cellat buluruz, ya mezar deştiririz!"

Boran'ı bir iki gün misafir etti, dinlensin istirahatını alsın diye.

Bir gün atlı başlan vardı— Kâhya Bey isimli. Serkaplan Avcısı denilirdi. Bu kişiyi çağırıldı dedi ki, "Ulan, şu dağın yetimine bir yardımınız dokansın. Şu atlıları yanma al, kaç tane atlı alıyorsan alıp gidin, şu adamın gerçekten nişanlısı varsa, gerçekten de bu parasız pulsuz bu yetim diye vermedilerse, gönlü olsa da olmasa da zorla alıp bana getireceksiniz! Nasılmış bakalım fukarayı böyle üzüp kovmak görsünler." dedi.

Boran'ı da sürüye katarlar arkadaşı, Boran demedi ki, "Benim geldiğim yol, altı aylık yol," diye. Boran önlerine düşer, aha şuradaydı, aha buradaydı diye... O kadar yol uzak olur mu? Günün birisinde Boran dedi ki, "İşte, benim nişanlım şu sarayda."

Atlı vardı dışarıya Boran'a dedi ki, "Git haydi, nişanlımı al getir. Gelmiyorsa bize

haber ver."

"Sabaha denk gelmişti varışları. Küpeli de, "Bugün hizmetçilerine hiç mi müşteri gelmiyor? Sağa sola bakın bakalım." diyordu.

Hizmetçinin birisi pencereyi açıp sağa sola bakınca ne görsün— Bugünkü müşterinin ne görüneceği, ne de tükeneceği var. Dediler ki, "Bugün gelen müşteri çeşitli."

"Ne oldu?"

"Dağ, dünya atlı kaynıyor."

"Eyvah! Atlı kaynıyorsa kızlar, o işe sizin aklınız yetmez oldu... Deli Boran'ım n'olurum, gidiyorum geri gelirim diye türkü ağırdıydı. İnşallah seni alırım, beni yaktın verem gibi diye de devam ettiydi!"

Hemen kızın aklına bunlar geldi. "Bu deliyi başımıza bela ettik." Bunu düşünüyordu. Bu sırada deli de kapıyı çaldı.

Deli dedi ki, "İster gönüllü, isterse zorla! Atlı geldi!"

Bunun içinden çıkılacağı, bu Boran'a karşı duracağı yer kalmadı.

"Tamam, yalnız beni nereye g t r yorsan; içeriye koyana kadar yüzümü sakın açtırma. Yüzümü atırdığın sürece, benim yüzümü görürlerse bu gelen atlılar veya sana sahip çıkan beylerden birisi göz koyabilir. O an öldürürler seni."

"Sen hiç canını sıkma, ben sana mukayyet olurum. Sen rahat ol." dedi Boran.

Kızcağız yüzüne peçesini çekti giyimini giydi. Altta atı vardı, atma bindi. Hizmet ilerle helalleşti. Sürüye karıştı. şurası senin idi, burası onun idi, orası beyin topraklan demeye başladılar... Eskiden köy usulü olurdu. Gelinlerin atlarla damat evine getirildiği dönemde, "Benim atım böyle yiğit, şöyle yiğit." derlerdi. Cirit atılırdı, atlar yarıştırılırdı. Beyin atlıları, "Benim atım yiğitti, yok benimki yavuzdu." diye iddialı şekilde gelin getiriyordu.

At yansına başladılar. Deli Boran da o ana kadar gerçekten kızı terk etmiyordu. R zg r falan eserse yüzüne, peesine dikkat ediyordu. Ancak bu atlının koşuya çıktığını gören Deli Boran, "Ulan d ğ nse de benim, gelinse de benim! Nasıl olur da benim at kaçmaz. Ben de şu koşuya katılayım." diye heveslendi arkadaş.

Kâhya Bey denilen de bu kızı merak ediyordu. "Yahu bu kız o konakta olduğuna göre, bu kız öyle sıradan biz kız değildir. şu kızı bir görsem bakalım." diyen Kâhya Bey de bunu

takip ediyordu.

Boran'ın at sürüsünün koşuya girmesiyle beraber birden bir yel esiverdi. Gelinin başını apaçık etti. Ulan Kâhya Bey bu kıza baktı ki arkadaş; ohoo— Bin tane Boran olsa bu kıza layık değil.

Bu arada Boran gördü kızın yüzünün açıldığını, koştı yüzünü örttü mörttü ama yüz göründü bir kere.

Velhâsıl gelini beyin avlusuna getirdiler. Beye haber verdiler. Gelin geldi. Bey zaten gelin geldi diye Boran adına bir oda hazırlatmıştı, oda hazır bekliyordu. Gelini yerine indirdiler. Gelinin nikâhı kıyıldı. Boran beyin yanından hiç ayrılmıyordu. Yine eski toplum birikti ve sorular soruldu. "Kızı alırken size karşı koyan oldu mu, vermeyiz diyen oldu mu?" diye. Atlı başlarına hiç kimse karşı çıkmadı, Boran gitti kıza içeriye aldı geldi.

"Bindik, gittik, geldik!"

Birazcık mantığa uygun. Demek ki karşıdaki suçlu olmasa, benim kızımı nereye götürüyorsun derlerdi. Bu bunun nişanlısı diye hissetti bey.

"Boran senin türkücü olduğun belli oldu. Fakat şimdi oğlum sen yoldan geldin yorgunsun bir, taze gelin geldi seni bunun yanından alıkoymamız doğru olmaz iki, sana izin veriyorum," dedi. "Gelinin yanına gideceksin, yirmi dört saat sonra buraya gel, geldiğin gün gibi gel— Buradaki misafirlerime, atlılarıma moral verecek türkü çağırıp, çalıp söyleyeceksin." dedi.

"Başım üstüne, efendim." dedi.

Boran kapıyı çıkıyordu, Kâhya Bey de çıktı beraber. Arkadan vardı Boran'ın yanına, "Dur hele, dur!"

"Buyur, efendim." dedi

"Ulan oğlum, biz aylarca yoldan geldik. Sen de yorgunsun. Yirmi dört saatte buraya gelinir mi? Ben beyden izin istedim. Bey de yanlış oldu, yirmi dört saatte gelirse yazık olur dedi. Ben üç gün dursun da, dördüncü gün gelsin dedim. Sana izin aldım. Üç gece orada kalacaksın, dördüncü gün sabahleyin o makama geleceksin."

Boran, Kâhya beyin elini öptü, "Sağ ol, efendim," dedi. "Tamam üç gece yatarım, dördüncü gün buraya gelirim." diyen Boran güvey odasına gitti.

Kâhya da geri geldi. Az zaman geçince dedi ki, "Efendim, bizim büyüklerimiz derdi

ki, yiğit yalla ki bacağını dalaşın. İyilik yap ki, kötülükle karşılaşasın. Şimdi sen bu adama iyilik yapıyorum sanıyorsun, amma göreceksin bu adam sana kötülük yapacak."

"Ulan, ne biliyorsun kötülük yapacağını?"

"Yok yok. Aha, sen şimdi yarın gel dedin ya, gelmez bu!"

"Ulan nasıl gelmez arkadaş, ben bu kadar iyilik yapıyorum. Sorup soruşturmadım bile, belasına karşı koyacak oldum."

Gelirdi gelmezdi diye bir iddiaya bindiler. "Ulan, o adam eğer yarın gelirse bindiğim dövüş atını sana vereceğim." dedi Kâhya Bey. "Sen ne vereceksin?"

"Ulan ben de sana bir çelik fındık altını vereceğim." dedi. Anlaştılar.

Yarın oldu. Boran gelmedi arkadaş. "Demedim mi sana." dedi adam. "Çünkü büyük iyilik yaptın!"

"Ulan, bugün yanılmıştır. Yarın gelir affettim onu!"

Ertesi gün gene gelmez.

Gene dedi ki, "Ulan, yarın gelirse sana bu atı da vereceğim."

"Ben de sana bir çelik fındık altın (= bugünkü çeyrek altın) daha vereceğim."

Velhasıl, aslında Kâhya bey biliyor üç gün boyunca Boran'ın gelmeyeceğini, ama bey bilmiyor. Üç gün bahis yaptılar, Kâhya Bey kazandı arkadaş. Bey hiddetlendi, "Gelse de geçmez oldu artık. Boran'ı derhal yakalayacaksın, derhal asılacaklar." dedi.

İçlerinden vicdan azabı çeken birisi Boran'a, "Ulan, kaç canını kurtar. Bey kızdı sana, darağacını kurduruyor."

"Demedim mi Boran'ım yüzümü açma diye." dedi kız da. "O atlının içinden birisi sana kalleşlik yaptı."

Boran da bildi kalleşlik yapanı. Çünkü Bey bir gün dedi. Öteki adam ise sana üç gün izin aldım dedi. İzin isteseydi yanında isterdi. Efendim olmadı yahu, üç gün izin verelim diye Boran'ın yanında söylerdi. Boran bildi, ama bir kere o sevinç esnasında çözemediydi. Boran şu canımı olsun kurtarayım diye anda kapıya çıktı.

Boran bu haberi alır almaz yanıldığını bildi, amma orayı terk etti. Orayı terk etse de gönlü oradan vazgeçmez. Çünkü orada dünyada en çok sevdiği bir gelin kalmıştı. Boran şehir içinde yaşasa, biri bu haberi verir yakalanabilirdi. Boran orayı terk etse, uzaklaşsa gitse

gönül gitmiyordu. Boran, Gürz Dağı denilen dağı istikâmet aldı ve bu dağa kaçtı.

Boran bu dağlarda yüksek tepelerden Küpeli'nin olduğu yeri deaner (= gözler). Yazın Boran'ın işi normaldi arkadaş. Dağlarda yetişen ve büyüyen otlardan barınıyordu, amma kış yaklaşınca Boran'ın işi kötüye gitmeye başladı. Boran bildi kışın geleceğini. Otu çöpü bitmeden, mevsimi görürüm düşüncesiyle yenecek otları öğrendiği için bu otlardan topladı. Dağda bir kuytu mağara ayarladı kendisine, oraya birazcık ot mot da temin etti. Allahın kuluna görünmemeye çalıştı ve göremediler.

Boran'ın yılı geçse de gene gönlü oradan vazgeçmez. İki yıl geçti gene gönlü vazgeçmedi, amma sırtını kıl bürüdü, vücudu tırnaktan tepeye kıl oldu. Elbisesi çürüdü. Tabii elbise çürür n'olacak?

Boran bu dağda, üstadım, hocam olan âşıktan duyduğumu aktarıyorum; yedi yıl geçirdi.

Kurban bayramı yedinci yılın ilkbahar ayına denk geldi. Bir gün bir kayanın üzerine oturdu yüksekten bakıyordu. Nişanlısının, gelininin olduğu yere doğru her gün göz atıyordu. Amma gözden kaçırdığı bir şey o gün dikkatini çekmişti. O gün eşit olarak her evin kapısında ateş dumanı tütüğünü görür.

"Hey Allah'ım acaba bugün bayram m'ola? Ben genç iken, çocukken kurban kesildiği gün evlerin kapısında herkes ateş yakardı," diye düşündü. Boran bunu hayalleye dursun, o noktayı ona bağlayalım. O gün gerçekten

Kurban Bayramı günümüştü. Boran ile gelinci giden, beyin arkadaşı olan Serkaplan Avcısı isimli adamı fakir aileden birisiydi ve o gün için kurbanlık alamaz.

O da Mevla'ya yalvarır, "Yarabbi, şu dağa gitsem, şu dağda geyik vardır. Mevla bana bir geyik avlanma rızkı verirse ben de çocuklarıma, oğluma bunu yedirsem— Bana bir şey olursa komşularım çocuklarıma bakmaz düşüncesiyle çok erkenden yola koyuldu. Bir dolma tüfeği vardı; onu aldı o da dağa avlanmaya gitti.

Bir tepenin üstüne çıktı baktı ki, karşıdaki kayanın üstünde bir şey gözüktüyor. O dağa çok ava gitmiş, aslan görmüş, kaplan görmüş, ayı ve saire görmüş, fakat o tür bir mahlûkat hiç görmemişti. Bu onun dikkatini çekti. "Yay, bu nasıl bir mahlûkat da, ben bunu daha önce görmemişim. Olur ki, uzaktan buna kurşun atarsam vuramam düşüncesiyle, sürüne sürüne hedefine yaklaşmaya başladı. Bunu illa ki bir kurşunla vurayım düşüncesiyle yaklaşıyordu. Bu avcı yaklaşırsa dursun, o kayanın başındaki mahlûkat elini kulağına koydu, bakalım ne

söyleyecek:

*Ben de çıktım Gürz Dağı 'na
Seyran ettim ellerine
Bölük bölük eller konmuş
Obasının çöllere*

*Hocam hocalar hocası
Okudum çıktım hecesi
Bu gün mübarek bayram gecesi
(Dostum) Kına yaksa ellerine*

*Şu kızın evden çıkışı
Benziyor cerene sekişi
Murat 'in coşkun akışı
Benzer dağın sellerine*

*Manisa 'nın gülü kokar
Kızlar yanaklara sokar
Tacir derler (de) bir su akar
(Gövel) ördek konar(dı) göllerine*

*Bunu diyen Deli Boran
Güzelliğe gönül veren
Top top olmuş ağca ceren
Gider dostun ellerine*

Boran bunları söylerken, kendi bağırması esnasında gelen davışı (= hafif ses) işitemez.

Gelen avcı da Boran türküye başlayınca bunun başka bir mahlûkat olmadığını, insan olduğunu hissedince, "Eyvaaah! Ulan, bu yıllar önce kaçan Boran! Şunu kaçırmadan tutsaydım," diye arkadan yaklaşıyordu. En son sözünde bunu söyleyen Deli Boran'ı, sevdiğine meyil verenin ismini deyip bitirince şapırradak yakaladı arkadaş.

Boran geri baktı ki arkadaş, yedi yıl önce kendisiyle gelinci gidenlerden birisi. "Ne olur kardeşim." dedi, "Çocuğun çoluğun başı için bırak beni. Götürüp öldürttürme. Ben suç işledim, bey beni öldürür. O kadar iyiliğini suistimal ettim, hata ettim."

Avcı dedi ki, "Seni Allah verdi bana. Seni götüreceğim. Ya ben de suç işlerim ve seninle birlikte ölürüm, ya da elimden gelir belki bir şeye bahane olur seni kurtarırım. Yav, böyle vahşi hayvan gibi yaşamayla hayat sürmeyle eline ne geçecek?" dedi. "Boran, gel kaçma kardeşim, götürürüm seni, evimde saklarım ve kimseye göstermem."

Boran'ın gönlü de olmadı, amma Boran'ı oradan buradan saklaya saklaya kimseye göstermeden evine getirdi. Evine getirince hanımını bakar ki, beyin yanında kıllı bir şey—İnsana benziyor, amma insan da böyle olmaz. Malum değişik bir şey. "Beyim hayırdır, bu ne?"

"Sorma hanım, beyin evine gelin getirdiğimiz, bazen seninle aramızda konuşurken lâfi geçen, hani ne oldu o diye sorduğun kaçak olan bu adam," dedi. "Sen hazır bulunan un çuvalından bir avuç unla, yağı çokça bir bulamaç yap. Bunun barsakları kurumuştur; dağda ağaç yapraklan, ot yapraklan yiye yiye. Önce buna bir ekmek, yemek vermeden bir bulamaç içirelim."

Adamın hanımcağızı böyle bir şeyler hazırlamaya başlar. Kendisinin de kötü bir makası varmış, Boran'ın vücudundaki kıllan kırkmaya başlar. Onu normal bir insana benzetmeye çalışıyordu. O ara bir gelen oldu kapı çalındı. Hemen kapıya koştu Serkaplan. Baktı ki beyin adamlarından biri.

"Hayırdır?"

"Yav, bey seni istiyor arkadaş. Sen bey ilen bayramlaşmaya gelmemişsin. Hasta mıdır, bir durumsuzluğu mu vardır diye beni saldı ve seni çağırıyor." dedi.

"Kardeşim, tamam bey haklı. Ben de gelemedim. Gelecektik geç kaldık, sen git de az sonra gelirim ben." dedi.

Adam geri gitti. Serkaplan, "Arkadaş, vardım mıydı şimdi bana niye gelmedin diye sorar... Hastayım desem hasta değilim, karım hasta desem hasta değil. Ne bahane göstereyim? Eh, ölüm varsa da yarın olmasın bugün olsun. Şu Boran'ı da götürmeye çalışayım bari."

Geri dikildi. Boran'a dedi ki, "Seni de götüreceğim arkadaş."

Boran o kadar yalvardı, "Beni götürme arkadaş, o beye bakar halim yok," dediyse de adam çok kızdı.

"Bu kadar ısrar ediyorum, ya beraber gideriz, ya da çakmaklıyı (= bir çeşit tüfek) döşüne dayarım, seni vururum." dedi.

Ölüm bu, kolaycacık ölünmez. Ölüm gerçekten zor bir iş...

Bunun zorlu bir büyük kaputu vardı. Boran bir deri, bir kemikti o anda. Evet eskiden delikanlı genç insandı, amma adam dağda bitmiş— Bir deri, bir kemik kalmış, zayıflamıştı.

"Sen benim arkam sıra yürü bakayım. Ben beyin kapısını çalarım. Beyin kapısını çaldın mıydı kapı açılır. Sen benim bu kaputun altına gireceksin, benimle beraber yürüyeceksin. Ben girer girmez kapının hemen kenarına otururum. Sen de benimle beraber çökeceksin. Ben sana yaslanırım. Gerekirse seni kaputtan dışarıya çıkartırım, gerekmezse,

yani beyi çok hırslı görürsem, o anda gitmek için izin almaya çalışırım. Gideyim avradım hasta filan derim, bir şeyleri bahane yaparım. Kalkacağım zaman sen de kalkacaksın. Anaryaya çıkacak, seni göstertmemeye çalışırım." dedi.

Böyle anlaştılar. Dedikleri gibi yaptılar ve gitti kapıyı çaldı. "Gir!"

Girildi.

Serkaplan'ın birkaç gün önce gelip bey ile bayramlaşması gerekiyordu. Kapıdan girer girmez kenara çöktü. "Yav Serkaplan, ne oldu sende bir durumsuzluk var." dedi bey.

Dedi ki, "Efendim, benim durumumu hiç sorma." dedi.

"Yav, ben sormayayım da kim sorsun arkadaş. Niye sormayalım?"

"Yav efendim, bugün bayram, ben hayallendim. Kan tuttu beni." dedi.

"Neden?"

"Yav, nedeni şu ki, bizim buraya deli bir insan geldi, bu makama— Sen emir verdin, taktiğini uygulayan biz olduk Kâhya Beyle. Gittik elin gurbetteki eksik hatununu getirdik, o şimdi içeride hapis! Deli olanı buradan kaçtı gitti, nereye gitti belirsiz. Bu sabah kalktım, dizlerimin dermanı çözüldü. Bu Boran aklıma düştü, bu gelin kız aklıma düştü. Efendim, ben yatıyordum senin adam kapıya varınca kalktım. Buraya zar zor geldim ve işte buraya çöktüm. Benim seninle bayramlaşmaya, bu toplumla dolaşmaya dermanın kalmadı." dedi.

"Ulan avcı, bu sözü demesen iyiydi arkadaş." dedi bey.

"Neden?"

"Yav, sen yine gitmişsin getirmişsin. Emir veren benim, tehdit eden benim, karşı koyarlarsa öldürün diye emir veren benim! Ah, feleği cihanda— Şimdi Boran'ı bulan olaydı bana... Ne suç işlerse işlesin, şuradaki eksik halkını teslim alaydı, ben de bu Boran'ın neden huzuruma gelmediğini, benim sözüme neden karşı geldiğini öğreneydim. Benim için Boran ölmüş ölmemiş ne fark eder, amma ölmemesi daha iyiydi. Bana gerek olan gelmediğinin sebebiyeti. Neden kaçtığının sebebiyeti."

"Ee, peki efendim, bu Boran'ı haydi bulduk getirdik orta yere; ya gelişi ölümle sonuçlanırsa?"

"Ulan şeref sözü veriyorum, Boran'ı bulana büyük de mükâfat vereceğim!"

O anda ilerleyerek oturdu, kaputunun içinden Boran çıkıverdi ortaya. Serkaplan, Boran'ı tuttu, "Şuraya otur." dedi.

Herkes buna baktı. "Yav, bu Boran değil," dediler. "Önceki oğlan değil bu. Kim yav bu?"

Bey sordu, "Oğlum, sen Boran mısın, necisin?"

Dedi ki, "Efendim, ben Boran olduğumu da bilmiyorum, sıradan birisi miyim onu da bilmiyorum. Benim sifteh buraya geldiğimde benim bir sazım vardı hatırlıyorsunuz."

"Evet! Bu saz da Küpeli'yi odaya koyduğun yerde kaldıydı; Küpeli'yle beraber nereye gitti bilmiyorum tabii."

"Eğer o sazı bana bulabilirseniz, o saz elime gelirse kim olduğumu, nereye gittiğimi, nasıl yaşadığımı ancak anlatabilirim? Halimi görüyorsunuz." dedi.

Hemen emir verildi. Boran belki de döner dolaşır diye Küpeli'nin yanında özel nöbetçiler tutuluyordu. Küpeli'ye genç bir kız hizmetçi versek şaşırtabilirdi. Bu sebeple yaşlı, akli başında, konuşmasını bilen, becerikli, dili tatlı bir kan Küpeli'nin hizmetçisiydi. Bey, ondan başka Allah'ın bir kulunu sokmuyordu o odaya. Adamın damdırası oradaydı. Gittiler damdırayı getirdiler ve bu gelen zata verdiler. Adam sazını aldı, izin istedi. "Efendim, söyleyebilir miyim?"

"Hay hay!"

Bakalım Boran derdini anlatabilecek mi? Anlatamayacak mı sazıyla sözüyle:

Efendim, şejketli, amanın vay büyük vezir

Senin günlerinde ey gamsız gezilir

Hangi yumuşundan döndüm yüzümü

Şeytan şaşırsa yoldan azdırır

Hangi yumuşundan döndüm yüzümü

Şeytan şaşırsa yoldan azdırır

"Efendim özür dilerim sizden," dedi Kâhya Bey. "Benim ufak bir ihtiyacım doğdu, gidebilir miyim?"

"Söz bitinciye kadar kimse buradan çıkmayacak." dedi bey.

Karşıda görünen şol yüce dağlı

Odanda oturan agah beyli

Aşkın zincirinde kollarım bağlı

Bir ömürüm şu ana kardaşım

Aşkın zincirinde kollarım bağlı

*Tek ümidim bugünlerde çözülür
Kapında ötüşür kumrular kazlar
Odanda çalınsin davullar sazlar (oy)
Ah, yine Küpeli 'yi görse bu gözler
Ah çektikçe dertli bağrım yazılır*

*Bir ken o küpelimi görse bu gözler
Ah çekiyom dertli bağrım ezilir*

*Deli Boran bey derdini bildirir
Babam yok ki benim yüzüm güldüre
Suç işledim beyim beni öldürün
Belki şu anlarda mezarlarım kazılır*

*Suç işledim beyim beni öldürün
Belki şu anlarda mezarlarım kazılır*

Boran söyledi bey ağladı. Söz bitti, "Bir ken (= kez, defa) Küpeli'yi görse bu gözler," diyordu türküde. Emir verdi, "Küpeli derhal bu meclise gelecek."

Arkadaş Küpeli'yi getirdiler. Küpeli şuradan dikildi ki, orada bulunan insan hiç Deli Boran değil! Emire memire hiç fırsat vermedi Deli Boran hemen başladı:

*(Aman) Nice gezdim gezdim şu dağların döşünü (ah, beyim döşünü)
(Amanın) Çok yedim de boranını kışını
Vahşi hayvan gibi dağlar başını
Gezdiğim aklıma düştü ağlarım*

*Vahşi hayvan gibi (de) dağlar başını (yar yar)
Gezdiğim aklıma da düştü ağlarım*

*(Amanın) Öğrenmedim (de) okumasın yazmasın
(Ah) Bilemedim (de) o dağlarda gezmesin
Küpeli 'nin (de) ak göğsünün düğmesini
Çözdüğüm aklıma düştü ağlarım*

*Ah sevdiğim ak göğsünün düğmesini
Çözdüğüm aklıma (da) düştü ağlarım (oy)*

*Deli Boranım ben okuyupta yazarken
Çok korktum da o dağlarda gezerken (o)*

(Amanın) Avcı benim kollarımı gözerken (aman gözerken, oy oy)

Arada kaldığım aklıma düştü ağlarım (oy)

Avcı benim de kollarımı gözerken

Çözdüğü aklıma düştü ağlarım

Boran bitirdi. Ulan Boran'ım hele kısaltak sözü gerisini sohbetini sonra yaparız. İşimizi, konumuzu geliştiririz.

"Yav, sen neden kaçtın, neden germedin?"

"Bana burası gerek," dedi ve ekledi, "Efendim, kapıdan kimseyi çıkarmayacaksın, söyleyeceğim."

"Çıkartmam." dedi bey.

"Ben şimdi o anları yaşıyorum. Sen bana dedin ki, şimdi git yirmi dört saat sonra bu meclise gel dedin. Ben de kapıya çıktım, giderken bu arkadaş arkamdan geldi bana dedi ki, bey sana günü az verdi; ben sana üç gün izin aldım. Üç gün duracaksın dördüncü gün geleceksin dedi bu arkadaş. Ben de gerçek sandım. Bu adamın sözüne uydum. Dördüncü gün gelecektim, bana birisi de sen suç işledin, bey seni öldürttüreceksin dedi. Korkumdan yanıldığımı bildim, emrine karşı geldim diye kaçtım efendim. Bu dağlarda bu vaziyete geldim," dedi. "Keçi gibiydim, benim üzerimdeki kılı bu arkadaş kırktı. Gerisi ise— Beni çok korkutma, ben senin yaptın iyiliği suistimal ettim. Beni idam mı yaptırıyorsun, kılıca mı çektiriyorsun, gözüme mil mi çektiriyorsun— Bari ahtın kalmasın?"

"Ne oldu Kâhya Bey, bu hakaret (iftira) mi yapıyor?"

Kâhya Bey gev güv (= kem küm) etti.

Küpeli dedi ki, "Beyim ben bir kelime konuşabilir miyim?"

"Konuş." dedi.

"Ben bu Boran'a yüzümü açtırma demiştim. Boran da açtırmam dediydi. Lakin beni getirirken şu düzlükte cirit oynamaya başladı. Benim yüzümü de rüzgâr açıyordu. Benim atımın önüne kıvradı bu şahıs, yüzüme iyice baktıydı. Bu Boran'a kalleşlik işte bu adamdan geldi. Benim yüzümden oldu."

"Onun işi kolay. Oğlum, senin bir yerinde mutlaka yalan söylediğin noktalar var. Şu işin gerçeğin de bakalım. Sen aslen nerelisin?"

Boran dedi ki, "Efendim, benim artık son saatlerim geldi. Evet, sözümün bir yerinde

yalan var! Ben Manisa'dan Manisa Beyi'nin oğluyum. Üç oğlundan büyüğü Deli Boran'ım."

"Ulan oğlum! Manisa Beyi ile Sivas Beyi'nin arasından su sızmaz.

Bana siftah geldiğinde cami çocuğuyum, işte evlatlığa alınmışım gibi böyle yalancılığa vuracağına, o zaman deseydin ya babamla aram açıldı. Babam beni sokağa attı, evine kabul etmiyor. Ben de bu kıza sevdalandım, amma babam bu kıızı bana almıyor desen de, gitsek babanla konuşsak. Babanla aranızı bulsak, kıızı normal istesek alsak olmuyor muydu da işi zora koşturdun? Anam yok, babam yok— İstedğim kıızı vermediler filan diye yalan söyledin."

"Efendim, bu benim cahilliğimin neticesidir. Ben büyük suçu burada işledim. Bu suçum senin sütüne vicdanına teslim."

Bey emir verdi hamamcısına, berber takımcısına, "Bu Boran'ı hamama götüreceksiniz, tıraş edeceksiniz, elbisesini güzelleştireceksiniz. Bu Boran'a eski sıfatına gelinceye kadar bakım yapılacak. Eski sıfatına döndükten sonra da bu Boran'ı bana getireceksiniz."

Emirler yerine gelmeye başlar. Boran eski gençlik sıfatını, kilosunu almaya başladı. Boran'la kendini dağdan yakalayıp getiren kişi, Serkaplan denilen kişi ilgileniyordu, zira emir ona verilmişti.

Efendim, uzatmayalım— Serkaplan, beyin huzuruna çıktı dedi ki, "Boran eski sefasını aldı. Artık çağırırsınız çağırmasınız emir sizden."

Ve çağırdılar Boran'ı geldi. Boran gerçekten delikanlı çağma girmiş, insan olmuş, önceki gibi hiç değil. Bey, emir verdi Kâhya Beye, "Derhal atlar hazırlansın. Beş yüz kişi— Ben de gideceğim. Kırk hayvan yükü çeyiz hazırlayın, çeyiz eşyası."

Sivas Beyi beş yüz kişilik atlısını yanına alır, kırk hayvan yükü ev eşyası olarak bunları yüklettirir, damadı gelini yanına alır... Günler sonra bir gün Manisa'ya, bu beyin yakınma yaklaşır.

Atlısına bekleme emri verir. Sorar soruşturur, Manisa Beyi'nin evine varır.

"Ooo! Beyefendi, hoş geldiniz, nasılsınız, iyi misiniz?"

"İyiyim, amma bir derdim var," dedi Sivas Beyi.

"Nedir bu?"

"Senin Boran isimli—"

"Boran lâfını etme bana!" dedi hemen Manisa Beyi.

"Yav, neden etmeyeceğiz Boran lâfi?"

"Yok arkadaş. Boran evlatlık yapamadı, ben de Boran'a babalık yapamadım. Ben bey olayım da, bir beyin çocuğu aralıkta zibidi olsun gezsin, olur mu arkadaş?" dedi.

"Ben ta Sivas gibi bir yerden Boran için geldim, efendi. İşi kavgaya dökme, tatlılıkla bu işi halledelim... Boran eğer bundan sonra suç işlerse ben üstleneceğim. Boran dediğin kişi bana karşı da suç işlemiştii, ben affetim, sen nasıl affetmezsin?"

Sivas Beyi arayı buldu ve Boran'la gelini huzura getirtirdi. O da izah etti. Durum bundan kaynaklanır. Bu gelini aldım, babasının hiç haberi olmamıştır Boran'ın Kùpeli'yi böyle götürdüğünden."

Nihayetinde orada Boran'a kırk gece kırk gündüz düğün kurarlar.

Bu şenlikle Boran muradına erer...

Bugünkü yaşayanların da emellerine, sevdiklerine kavuşmasını yüce Mevla'dan dileriz...

Deli Boran Hikâyesi de böylece sona ermiştir.

5. 6. GÜNDEŞLİOĞLU HİKÂYESİ

Eski çağlarda Düziçi'nin adının bir süre Gündeşliovası olarak anıldığı sanılmaktadır. Bu çağlar, beyliklerin hüküm sürdüğü çağlardı.

Bu bölgede Gündeşlioğlu isimli bir şahıs da beyliğini ilan etti. Gündeşlioğlu bekârdı. Bekârlığı nedeniyle de pek çok kızın kalbi onun için çarpardı.

Gündeşlioğlu'nun bir amcası kızı vardı. Gündeşlioğlu'na deli gibi âşıktı. Ama kimseye diyemezdi ki, "Yahu şu Gündeşlioğlu'na söyleyin de beni istetsin. Ben Gündeşlioğlu'nu çok seviyorum."

Sonunda bunu kendisi söylemeye karar verdi. Uygun bir yerde denk geldiği zaman Gündeşlioğlu'na dedi ki, "Emmioğlu, senden büyük bir istirhamım var."

"Neymiş hatun kız?" diye sorar delikanlı da.

Dedi ki, "Ben seni deli gibi seviyorum. Ne olur beni kendine uygun görüyorsan, bana dünürücü gönder. Halk tarafından alınmış, istenmiş, verilmiş diyecek kadar bir durumumuz olsa bile kâfidir."

Gündeşlioğlu da, "Düşünelim, düşünüp bir karara varalım," demeden, "Yav, sen kendini ne kadar yüksek görüyorsun ki? Acaba sen benim beyliğime, benim odama inip kalkana, konan göçene çay kahve verecek kadar yetenekli misin acaba? Bu sözü bir daha senden duymayayım!" dedi ve kızı azarladı.

Kız baktı ki, Emmisi oğlu ağıza alınmayacak sözlerle kendisine hakaret ediyor. Kız da dedi ki, "Ulan emmioğlu, madem kendini çok büyük görüyorsun, kavak gibi uzun görüyorsun; Mevla seni nasıl layık görüyorsa öyle olasin! Ne kadar uzadıysan, o kadar kısalasın," dedi ve elini yüzüne sürdü, beddua etti. Ayrıldılar.

Günler geçip gidiyordu. Gündeşlioğlu, Bal Kız isimli bir kızı istemiş ve verdik cevabı alınmıştı. Bunların nişanlılık hayatı devam ediyordu. Emmisi kızı da hâlen bu beyden vazgeçemiyordu. "Ulan, acaba Gündeşlioğlu fikrini değiştirip, bizim emmi kızı bana teklifte bulunmuştu onu alayım diye karar değiştirir mi?" diye ümitle bekliyordu. Durumu sürekli takip etti, amma gün geldi Gündeşlioğlu'nun düğünü başladı. Kızın ümidi gelin gelene kadar devam etti. Ve gelin geldi düğün işi bitti. O akşam nikâh olacaktı.

Gündeşlioğlu'nun da, emmisi kızın da babasının da hâli vakti çok iyiydi. Babasının atlarından birinin bir seyisi vardı, onu çağırdı dedi ki, "Git bir hoca bul. Seni bizim ağanın kızı istiyor de!"

O adamcağız da tabii emir kulu, hemen gitti bir hoca buldu. Dedi ki, "Hocam, seni bizim ağanın kızı çağırıyor."

Hoca da partutuş (= telaşla, alelacele) koşup geldi.

"Buyur hatun kızım?"

"Hocam, nikâhın örfi, âdeti, geleneği nasılsa bana tarif et! Beni şu bizim seyisle hemen nikâhla."

"Ulan kızım, her gördüğün avradı, her gördüğün kız çocuğunu, gördüğüne nikâhlanılır mı? Bu ne biçim söz canım?"

"Yav, ne biçim söz değil— Doğru bir söz. Ben gönül rızası ile bu adamlarla evleneceğim. Bu gece bu işi bitireceğim."

"Kızım nikâh şahitsiz olmaz. Sen güvenilebileceğin üç beş tane adam bul bakalım bana." Bulundu adamlar ve adamlara sordu hoca, dedi ki, "Arkadaşlar, böyle böyle bir durum var... Düğün yok, istendiğini ya da verildiğini duymadım. Bu kız da beni derhal nikâh yap diyor. Ben nikâh yaparsam siz şahit olur musunuz?"

"İstiyorsa oluruz." dediler.

"Hele bir de evlenecek olana soralım bakalım." Damat olacak şahsa sordu hoca. O da dedi ki, "Hoca, ben asla nikâh olmam, bu kızı almıyorum ben."

"Neden almıyorsun?"

"Yav hocam, ben bu kapıda köle gibi çalışan fakir aile çocuğunun birisiyim. Ben şimdi bu kıza olur verdim miydi, kıyamete kadar böyle boyun eğip, burada ev süpüreceğim. Belki de yarın başka biriyle evlenirsem, ayrı yuva kurarım ben. O evin reisi olabilirim. Bu nedenden dolayı ben bunların kızıyla evlenemem."

Kız der ki, "Ulan çoban, eğer benimle evlenirsen, bu Gündeşlioğlu'na inat şart olsun ki, seni atın üstünde olsa dahi bir iş yaptırmaya, bir işe, göreve göndermeyeceğim. Elimden geleni de yapacağım. Gündeşlioğlu'na mahcup etmemek için seni Gündeşlioğlu beyinden daha rahat, daha neşeli yaşatacağım. Beğendiğin atı sana alıp bindirttireceğim."

Öteki adamlar da, "Oğlum, bu teklif reddedilecek bir teklif değil, yan söz çıkarsa biz de şahit oluruz bu sözler verildiği diye."

Nitekim o nikâh da yapıldı. Aynı gece emmisi kızı da evlendi, Gündeşlioğlu da.

Gün ışıdı. Işıyınca Gündeşlioğlu'nun emmisi kızı evlendiği kişiye dedi ki: Şu ata

bineceksin, gireceksin şehre, sırtına, başına o günkü son elbise kumaşları birinci sınıf hangisi ise güzel bir takım elbise yaptıracaksın. Kafana şahane bir başlık alacaksın, ayağına bir körüklü çizme alacaksın. İşte sana para, cebin balyayla parasız kalmayacak."

Çoban değneği yere attı, ata bindi şehre gitti ve kızın dediği işleri yaptırdı. Şahane başlığı başında, körüklü çizmesi ayağında atma bindi geldi. Kız buna baktı ki, tamam yakışmış.

"Bugünden sonra her gün böyle gezeceksin. On adım yola yayan gitmeyeceksin, her yere bu ata binip gideceksin. Amaç Gündeşlioğlu'nu imrendirmek!"

Gündeşlioğlu zaten bey; onun hayatı bildiği gibi, kızın inadı da bildiği gibi devam etmeye başladı. Gündeşlioğlu'nun evliliği bir yıl sürdü, bir yıl sonra bir oğlan çocuğu sahibi oldu. Aradan bir iki yıl daha geçti. Yine bir oğlan çocuğu sahibi oldu. Morali çok düzgün yaşamı çok iyiydi...

Bir gün akşam yattığı zaman, yatar yatmaz bir rüya gelir Gündeşlioğlu'na. Rüyasında çok yaşlı, aksakallı biri buna gelir der ki, "Gündeşlioğlu, bu emir Allah'ın emridir. Sana züğürtlük verilecek ne dersin?"

Gündeşlioğlu uyandı baktı kimse yok. "Yav, ne biçim rüya bu? Züğürtlük nedir?"

O gün sabaha kadar ne zaman gözünü yumsa o rüyayı gördü, açtı yok. Gün ışıdı. Çevresindekilere anlattı rüyasını, ama bunu hiç biri yorumlayamadı. İkinci gecede aynı rüyayla günü ısıtır, fakat artık tedirgin olmaya başladı. İkinci gecenin gündüzünde hanımına dedi ki, "Bal Kızı, iki gece oldu ben böyle böyle bir rüya görüyorum, hiç bir cevap da veremiyorum. Cevap verilsin verilmesin; yav, ben acaba ne yapsam ne desem eğer yine gelirlerse?"

Hanımı da dedi ki, "Bey, züğürtlük Allah'ın emri diyorsa, Allah'ın emrine yeryüzünde kimse karşı koyamaz. Almıyorum, satmıyorum, getirmesin ya da vermesin diyemezsin. Yalnız benim düşüncem, gençlikte ölüm zor olur, kocalıkta yokluk zor olur. Züğürtlük demek yokluk anlamında. Eğer gene gelirlerse de ki, Yarabbi bana gençliğimde ölüm verme, kocalığımda da züğürtlük verme! Züğürtlük, tekrar diyorum, fakirlik ve parasızlık anlamındaki kelimedir."

Gene yattılar. Rüyasındaki gelen kişi gene göründü. Bu hanımının dediği kelimeyi dedi. "Ya rabbim bana gençliğimde ölüm verme, kocalığımda da züğürtlük verme." Rüya da bitti, gece de bitti.

Günler geçti. Bir daha da bu rüyayı görmedi. Ancak bugünden itibaren Gündeşlioğlu'na bir hâl olmaya başlar. Malı (= davar, sığır vb. hayvanlar) hastalanır, mallardan zayıt vermeye başladı. Hanımı hastalanır, çocuğu hasta olur, tabibe götürür, doktor varsa o çağda doktora götürür. Ölüm malından hiç öteye gitmez.

Devir mal devri, gelir olarak da kaynak olarak da mal devri. Gündeşlioğlu'nun mal işi sona erdi. Gündeşlioğlu tarlaya buğday ektiye buğdayı randıman vermez. Gündeşlioğlu ne olduysa— Elinde bulunan arazilerinden satmaya başlar ve sata sata bitirir. Evinin yeri kalır. Burayı da satmak zorunda kaldı ve beylik işi bitti.

Yalnız satılık ediyorum dediğini hep emmisinin kızı alıyor, başkasına sattırmıyordu. Bizim mirasımızdan bölüşülen deyip kendisi alıyordu. Evinin yeri de satılıkmış deyince, evin yerini de aldı emmisinin kızı. Parasını öder ödemez dedi ki, "Derhal evden çıkacaksın, ben kökünü satın aldım!"

Evden çıkar Gündeşlioğlu, mutlaka da il, ilçe, köy, meraları devlet malı olan yer vardır, buraları şahsa ait değildir. Gündeşlioğlu böyle devlete ait olan bir yere çadır kurdu.

Hiç kimsenin toplantısına gitmez, hiçbir kimsenin yanına varıp sohbet edip, dert dökemez. Dert anlatamayacak şekilde gelir. Çünkü çok varlıktan en kötü yokluğa düşmüştür. Bu yüzden de çok utanıyordu.

O hanımcağızı konu komşunun ekmeğine yardım eder, herhangi bir yevmiye usulü bir tarlaya, tarla işi varsa buna gider. Ne bulabilirlerse bundan faydalanmaya başladılar.

Hanımının rezilliği Gündeşlioğlu'nu çok rahatsız etti. Arazideki, tarlalardaki ekinler yetti, biçilme çağma geldi. Ekinler elle biçiliyordu. Bir gün dedi ki hanımına, "Hanım yav, bugün de bu yevmiyeye ben gideyim. Sen de bu çocuklarınla evde istirahatini yap. Sen benim yüzümden çok rezil oluyorsun."

O hanımcağız dedi ki, "Yok, ben bu rezilliğe katlanırım. İyi gününde iyiydin de, bugünkü kötü gününde sana kötü gözüyle bakmam."

Bunu dediyse de o gün karısının gitmesine müsaade etmedi, kendisi gitmek istedi. Kendisi de, "Yav, tarlalara gideyim; yere dökülen buğday kellelerini (= başaklarını) toplar akşama kadar ne toplarsam, bunu bir haral (= büyük çuval) arasında bir sopayla çırparız. Başından çıkan taneler ne kadarsa bu da bize yirmi dört saatlik yiyecek olur belki."

Hem yürüdü hem düşündü. "Yav, kimin tarlasına gitsek de toptasak. Şimdi yabancıya gitsem, belki biri söz dokandırır. Ulan zamanında bey idin, kapına kimse varamıyordu

diyebilir. Yine de ne olursa olsun, akraba iyidir. Denizin kenarından boğulana kadar bekler ve boğulsun der, amma bakar ki ölüyor belki geri tutabilir," düşüncesiyle emmi kızına sattığı toprağa, onun tarlalarından birinin ekin biçilen yerine gider.

Başlar kelle toplamaya, emmisi kızının da orakçıları, işçisi var. Ekin biçiyordu hepsi. Kız ise evden azık hazırlamış, atın terkisine heybeyi atmış, o işçilere yemek götürüyordu. Tarlaya vardı ki, kendini beğenmeyen Gündeşlioğlu kızın para verip satın aldığı tarladan utanmadan kelle topluyor. "Canım, zamanında beni beğenmiyordun, beni beğenemeyen insanın benim para verdiğim tarlada ne işi var?" diyerek atının başını oraya çevirir. Yanma varır.

"Bak hele maslak," dedi, "Bir zamanlar kavak kadar uzun boyun vardı, kimseyi beğenmiyordun. Bugün o şahsiyetinden utanmıyor musun? Bana ağır paraya sattığın tarladan kelle topluyorsun. Yanındaki kelleleri bırak, benim tarlamdan çık dışarı." dedi.

Gündeşlioğlu bakar ki emmisinin kızı. Kelleleri götür dese dahi ellerinde onları tutacak derman yok. Elleri çözüldü. Avucunun içinde olan kelleler yere düştü. Tarladan çıktı. Tarlanın takımına (= sınır) vardı, oraya oturdu. İçi yandı. Her yokluğa, rezalete katlanıyordu amma emmisi kızının bu lâfi çok ağrına gitti. Bilhassa bu maslak kelimesi... Üzüldü. Üzülünce içinde türkü hissi olan kişi için türkü yazmak çok basit olur. Artık kelimeler kendi kendine gelir. İnsan ya çok sevdalı olup sevdalanacak türkü yazmak için— Ya da üzülecek. Bakalım Gündeşlioğlu kızın bu hakaretine karşı üzüntüsünü nasıl dile getirir:

*(İneyim) Gideyim (de) Çukurova('ya) aşağı
Toplayalım arpa buğday başağı
Beğenmezken (de) kutlu (yüzlü) kumaş döşeği
Şimdi (benim bulamadığım) yatacak yer toprak oluptur*

*Beğenmezken (de) kutlu (yüzlü) kumaş döşeği
Şimdi (benim bulamadığım) yatacak yer toprak oluptur*

*Kalkardım da yaylalığa göçerdim
(Amanın da) Karlı buzlu sularından içerdim (oy)
Doksan kiremidi yere saçardım (saçardım oy)
(Amanın da benim) Şimdi (bulamadığım) toplayacak başak oluptur*

*Doksan kiremidi yere saçardım (saçardım oy)
(Amanın da benim) Şimdi (bulamadığım) toplayacak başak oluptur*

*Yaylalığım yaylaların iyisin
(Amanın) Otururdum gölgelerin koyusun
Beğenmezdim (de) küheylanın iyisin
Şimdi bulamadım (da benim) merkep olupdur*

*Beğenmezdim baş küheylan iyisin
Şimdi benim bulamadığım da merkep oluptur*

*Diyor Gündeşlioğlu'm eyledim fikir
Hakkın kelâmını (da) dillerim okur
Yular(ı) gümüş idi (de) dizgini çakar
Şimdi Gündeşlioğlu da maslak oluptur*

*(Bindiğim atımın) Yular(ı) gümüş idi dizgini çakar
Şimdi Gündeşlioğlu (da) maslak oluptur*

Gündeşlioğlu bu dörtlükleri söyledi. Ağzını, gözünü sildi. Bir suya vardı yüzünü yıkadı. Bal Kızı'nın çadırına vardı.

Varır varmaz Bal Kızı'na dedi ki, "Yav Bal Kızı, senden çok büyük bir istirhamım var benim."

"Nedir istirhamın?"

"Gel seninle bu dünyadan ayrılalım."

"Nasıl ayrılalım?"

"Çok kolay ayrılacağız," dedi. "Sen babangile gideceksin, ben de nereye gidersem gideceğim. Artık ben bu kalın çekemez oldum. Burada kalamayacağım. Bir yere gideyim desem; seninle çocuklarla gitsem, hiçbir yere sığamam. Artık benim işim bitti."

"Yav Gündeşlioğlu, senin söz ne biçim söz! Köklü ayrılacağız anlamında. Acımdan ölsem hiç garanmayacağım (= şikayet etmeyeceğim). Bana neden bakamıyorsun, neden aç susuz koyuyorsun demeyeceğim. Canım burada kalamayabiliriz, tanıyan biri seni görünce sıkılabilirsin— Seni tanımayan memleketlere gidelim. Ne olur beni de götür. Mevlam büyüktür. Yaz aylarında çıkan otları yeriz, yine barınabiliriz," derse de Gündeşlioğlu bunları kabul etmez, illa da ayrılacak.

Hanımı asla kabul etmez bu ayrılığı. Bunda anlaşılamayınca dedi ki, "Hanım, seninle biz nerede olsak katlanabiliriz de, bu çocukların aklı yetmiyor. Çocuk yokluğu bilmez. Elin günün yanında yiyecek ister, acıktım der, susadım der. Bunu da bulamayınca rezil oluruz, mahcup oluruz. Yav, bari sen babanlara gitsen de bu çocuklar seninle gelse... Benim de gözüm görmediği için nereye gidersem gideyim."

Hanımı, "O zaman ben bu çocukları burada bırakacağım. Hem de seninle buradan yola çıkarken arkamızdan ağlatmayıp, baktırmamak şartıyla... Beni götürmez misin yanında?" dedi.

"Tamam. Yalnız çocukların ağlar hâlini görmeyeceğim. Çünkü o durum gözümde hayal olur, canlandırırım içimde ve içime dert olur."

Hanımı ağlatmamaya söz verdi. Gider kendisine en çok destek çıkıp yardımda bulunan bir komşusuna der ki, "Yav bacı, çocuklar açız diyorlar durduramıyorum. Ne olur bir seferliğine bir yemek ver, bir iki çocuğa yetecek kadar nimet ver."

Aldı getirdi, onu pişirdi. Çocuklara sofraya serdi. Önlerine yemeği koydu. Çocuklara dedi ki, "Oğlum siz bunu yeyin, biz de babanla gidelim daha başka bir şeyler alalım gelelim."

Büyük çocuğun aklı yetiyordu. "Tamam anne," dedi. "Ben kardeşime bakarım. Hay hay, gidin siz. Yalnız gece korkabiliriz, akşam erken gelin."

Akşama gelmeye anlaştılar. Çocuklar yemek yemede kaldı. Gündeşlioğlu ve hanımı oradan kayboldular ve yola çıktılar. Nereye gittikleri belirsizdi. Amacı kendini tanımayan uzak memleketlere gitmekti.

Bir gün bir dağın üstüne çıktığında yaşlı bir çobana rastladı. Ona sordu. "Yav emmi, şu görünen memleketin adı nedir? Burası neresidir?"

"Oğlum, o memlekete Şam derler."

"Ha, demek ki benim bildiğim sınırın dışına çıkacağız."

O adamın yanından ayrıldılar. Az ilerde bir yere oturdular dinlenmek için. Şam'a bakıp düşünmeye başladı. Vardık haydi— Nereye konarız, nereye göçeriz? Para yok ki ev kiralayalım diye düşünüyordu. Bir ara hanımıyla şartlıydı. Hanımı çocuklarım kaldı diye ağlamayacaktı. Hanımı gözüne çarptı. Hanımına şöyle baktı ki ağlar sıfat yok. Ağlamıyor, amma hanımının gözünden bir şeyler akıyor. Ağlayanın gözünden su renginde bir şeyler akardı, fakat bu hanımın gözünden akanın kan olduğunu gördü. Bunu gören Gündeşlioğlu'nun içi sızladı.

"Eyyvah! Demek ki evlat acısını dışına vuramıyor, yürekten ağlıyor evlatlarım kaldı." diye. Gündeşlioğlu gene üzüldü. Gündeşlioğlu el kulakta bakalım burada ne söyleyecek:

*(Amanın) Süre süre Şam eline getirdim
Ahiret hakkım (da) helal olsun, kuzular(ım)
Tuzumu ekmeği(mi) ben de yitirdim
Baba hakkım (da) helal olsun yavrular(ım oy)*

*Tuzumu ekmeğimi ben de yitirdim
Baba hakkım da helal olsun yavrularım (oy)*

*Yavru hasreti de yaktı içimi
Kara yaşlı (da) yükledim de göçümü
Biri(si)nin de (kesip) almamışsım (siyah) saçını
Baba hakkım (da) helâl olsun kuzular*

Biri(si)nin de (kesip) almamışsım (siyah) saçını

Baba hakkım (da) helâl olsun kuzular

(Aman) Yaz gelir de gayri açar çiçekler (yavru çiçekler)

Çaya doğru (da) oynaşıyor (şimdi) köçekler (oy)

Anam deyip (de) ağlaşıyor çocuklar (oy)

Baba hakkım helâl olsun yavrular (oy)

Anam deyip (de) ağlaşıyor çocuklar (oy)

Baba hakkım helâl olsun yavrular (oy)

Amanın böyle miydi (de) şenlen ahdim amanım (oy)

Gerilere dönmek oldu (şimdi) gümanım, (oy gümanım)

Ya bire Bal Kızı dinim imanım

Gündeşlioğlu kemiklerin sızılar (oy)

Ya bire Bal Kızı dinim imanım

Gündeşlioğlu kemiklerin sızılar (oy)

Türküsü biter. Gündeşlioğlu hanımına, "Dön hanım, gitmekten vazgeçtim. Geriye döneceğim." der.

Ve dönerler.

Günler sonra geriye geldiler ki; komşular bu çocukların anası babası nerede kaldı, nereye gitti dememişler. Çocuklar kendi kendine o çadırda ağlayıp, sıknamışlar (= avunmuşlar). Lakin iyice de zayıflamışlar ve o an uyuyorlar. Büyüğünü babası hemen omzuna aldı, küçüğünü de anası aldı. Aynen geldikleri yola devam ettiler.

Yolda yenecek otlardan toplayıp yediler. Herhangi bir insana denk geldiklerinde ekmek istediler.

Gündeşlioğlu'nun yine aklı başında değildi bu kasavetten dolayı. Yolun bir yerinde önüne bir ırmak çıkageldi arkadaş. "Allah Allah! Yav, önceki geldiğimizde böyle bir ırmağa rastlamadık. Acaba bu ırmak bize geçit verir mi, vermez mi?"

Dedi ki, "Hanım, benim kader bizi yine çok ters yerden yakaladı. Bu ırmakta ya çocukları suya sele veririz, ya da birimizi sel götürür. Yav, şöyle şurada duraklayalım da; herhangi bir çoban, bir insan, bir yolcu gelirse soralım bakalım bu ırmağın neresinden yol geçer?"

Durakladılar ırmağın kenarına.

Orada bekliyorlardı. Gündeşlioğlu baktı ki, kendilerinden birazcık yukarıda bir kalabalık çadır gözüktüyor, insanlar görünüyor orada. "Hanım yav, gitsem bu çadırın insanlarına sorsam, acaba geçek yeri orası mı?"

Gündeşlioğlu oraya gitmeye karar veredursun; o tepede görünen çadır ufak bir bezirgan çadırıymış. Kırk katırlı bir kervanın çadırı. Ufak çaplı bir bezirgandı bu. Onlar da

oraya ırmak kenarı— İşte çamaşırımızı yıkar, banyomuzu yaparız düşüncesiyle istirahata konmuşlardı.

İçlerinden birisi oradaki Gündeşlioğlu'nun çocuklarını ve hanımını gördü. O işçi, bezirgan başına dedi ki, "Yav Bezirganım, galiba aşağıda bir aile var."

Bezirgan da, "Bizim çamaşırlarımızı yıkarsa, onlara yıkattıralım, ne kadar olsa temiz yıkar. Ne dersin?"

O da izin verdi. "Canım git söyle, yıkarlarsa üç beş kuruş ücret verelim yıkasın."

Baktı ki Gündeşlioğlu oradan bir kişi geliyor. Irmağın geçeceğini bundan öğreniriz diye düşündü.

O kişi geldi. Bu çamaşır işini söyledi. Hanımı da, "Gündeşlioğlu beyim bilir," dedi önce. Beyi de izin verdi ve o işçilerin çamaşırını Gündeşlioğlu'nun hanımının oraya getirdiler. Ücret karşılığı onları yıkamaya başladı.

"İkinci güne kurur, gelin götürün." dedi.

İkinci gün işçi geldi. Yıkanan çamaşırları aldı gitti. Bu çamaşırlar bezirganın oraya gelince gördüler ki, bezirganın kendi giysileri çorabından tepesindeki şapkaya kadar tertemiz yıkamış, onca çamaşırın içinden seçilmiş ayrı ayrı paket yapılmış.

Bu bezirganın dikkatini çekti. "Ulan, bu kadın ne kadar zeki ve becerikli bir kadın da, bu kadar işçinin çamaşırının içinden benim çamaşırımı ayın-yor." Hemen işçinin birini çağırdı dedi ki, "Git bu kadının kocasını bana getir."

İşçi gitti Gündeşlioğlu'na dedi ki, "Bizim bezirganbaşı seni çağırıyor."

Gündeşlioğlu gitti. "Buyur bezirganbaşı?"

"Kardeşim benim işçilerim çok yorgun, paraya ihtiyacın varsa şu dağın arkasında bir köy vardır. Önceki geçtiğimde ben bu köyde bazı insanlara borca mal verdim. Sana bir liste vereyim, adamlarım istirahat etsin, sen o kişilerden benim alacaklarımı al getir."

"Olur," dedi Gündeşlioğlu. Zaten kuruş yok, paraya ihtiyacı var.

Bunun eline bir liste tutuşturdular. Gündeşlioğlu dağın arkasındaki köye gitti.

Köye vardı. Gördüğüne sorar, "Şu isimli kişiyi biliyor musun?" diye. Sorduğu kişiler dedi ki, "Kardeşim hayatta bu köyde böyle bir insan yok!"

"Ulan, sen bunu bilmiyorsun!" Başka birine sordu, o da bilmiyor. Amma üçüncü,

amma beşinci kişiye sorunca biri dedi ki, "Bak hele kardeşim, sen bezirganın adamı mısın, başka birisi misin?"

"Ben başka birisiyim."

"Pekâlâ, senin geride hanımın, çocuğun bir şeyin, bir servetin var mı?"

"İki çocuğum bir de hanımım var." dedi.

"Kardeşim, bu işin içinde bir hilekârlık var. Seni gönderen adam ya hanımına göz koymuş, ya çocuklarını kaçırıp köle olarak satmak için seni aldatmış. Buradan asla bezirgân gelip geçmez. Koca köye borca bezirgân mal verir mi? Sen hiç zaman kaybetme, derhal geri git," dedi.

Gündeşlioğlu'nun da aklına yattı bu iş. Kalleşlik olabilirdi. Gündeşlioğlu oradan koşturdu geri geldi ki, bezirgânın nereye gittiği belirsiz. Hemen çocukların olduğu yere koştu ki, çocuklar ağlaşıyor anası yok. Büyük çocuğa sordu anan nic'oldu oğlum?" dedi.

"O adamlar geldiler... Anam kaçtı, kovaladılar, tuttular, ağladı ağladı— Anamı aldılar gittiler, biz de burada kaldık!"

"Yaa!"

Züğürtlüğün böylesi de varmış demek ki. Büyük çocuğa dedi ki, "Oğlum, sen öğrendin geçeceğin orada olduğunu. Senin akim yetiyor, arkamdan yürüme. Sen burada dur. Ben kardeşini omzuma alayım şuradan, ırmaktan geçireyim. Bunu oraya bırakırım geri gelir seni de götürürüm."

Böylece küçüğünü omzuna aldı. Irmak geniş— Irmağın adı Koca Murat. Bu ırmağın ismi şimdi de Fırat'tır. O zaman boydan boya Koca Murat demliyordu.

Dağlar ıssız. Kurttan korkuyor çocuğu kaptırırım, kuştan korkuyor yırtıcı kuş olabilir diye... Hem iki üç adım atıp, hem geri çocuğa bakıyordu. Suyu ortalayınca bir de baktı ki, nereden çıktıysa bir kurt çocuğa doğru gelmeye başladı, baktı çocuğu alacak. Hem bağırdı, hem o tarafa doğru geriye, çocuktan tarafa suyun içinde koşmaya başladı.

Ayağı bir kaygal (= kaygan) taşa mı denk geldi, ne yaptıysa kökseledi suya düştü. Suyu ağzı aşı (= yüzükoyun) düşer düşmez omzundaki çocuk suya kapıldı. Çağlayan ırmak çocuğu aldı götürdü. Geri yetişeyim, bari şu çocuğu alayım derken, o çocuğu da o kurt geldi aldı ormana kaçırdı.

Gündeşlioğlu, Allah ilen baş başa kaldı. Karşı tarafa geçti ırmağın kenarına oturdu,

çocukları için söylemeye başladı:

*(Amanın) Ne buldum da ne yitirdim
Kaderimi yel götürdü
Böyle kader olmaz olsun
Yavrularım sel götürdü*

*Böyle kader olmaz olsun
Küçüğümü sel götürdü*

*Şaştım kalan kalan şaştım
Yenice yollara düştüm,
Hep ellerde dile düştüm
Beyliğimi yel götürdü*

*Ben yerimde dile düştüm
Beyliğimi dil götürdü*

*Gündeşlioğlu arttı derdim
Bu dertleri Mevla verdi
Anasını eller aldı
Büyüğünü kurt götürdü*

*Anasını eller aldı
Büyüğünü kurt götürdü*

Akşamdan sabaha, sabahtan akşama kadar türkü çağırıp üzülp ağlasa da hiçbir şey geri gelmeyecekti. Kalktı, "Ya Allah, ya bismillah! Bu yol beni nereye kadar götürürse, oraya kadar gideyim." dedi yola koyuldu.

Demişler ki, atasözüdür: "Kör kimdir? Kör iki gözü görmeyip, hafız olandır. O cevap veren de demiş ki, kör yer garibidir."

Gündeşlioğlu o memleketlerin garibiydi. Bu ırmağın büküm alıp dolanıp da tekrar bu yolun ikinci bükümünde karşısına çıkacağını hiç bilmiyordu. Selâmünaleyküm— Hemen karşısına yine bir ırmak geldi. Üstelik bu ırmağın kenarında binalar var. Orada insanlar var. Burada adam olduğuna göre, yiyip içecek bir şeyler de vardır. Geçeğin yerini soracak insan da vardır. Öbür ıssız yer gibi değildir.

Beriden öte bir topluma vardı.

"Selâmünaleyküm arkadaşlar."

"Aleykümselam."

Altına o çağda sandalye, tabure herhangi bir şey, ne varsa orada bulunan bir şeyler aldı, oraya ayrı vaziyette oturdu. Kahveciye dedi ki, "Arkadaşım, bana bir kahve yapar mısın?"

Kahveci dedi ki, "Canım, burası ticarethane. Kahve, çay ne istersen iste onu yapmak

zorundayım."

Kahvedekiler gelen misafire dikkatle, iyice bakıyordu. "Yav, bunun sırtına başına baksan acından ölüyor." O tarihte kahveyi her insan içemez, kahvenin parası çayın en az dört katında bir şey. "Bu adam neyine güvenip, bir de küllhânbey gibi kahve yapar mısın diyor?"

Kahveci kahvesini yaptı getirdi. Gündeşlioğlu bunu içti. Gündeşlioğlu'nun züğürtlükten, beylikten, bezirgândan, çocukların sele gidip kurt kapmasından içi yanmıştı, amma dışından gözüküyordu. Bu kahveyi içti bitirdi. Fincanı altlığının üstüne koyacaktı, lakin ne yaptıysa parmakları tutmaya kâfi gelmedi ve hepsini yere düşürdü.

Düşürünce ikisi de kırıldı arkadaş.

Kahveci bunu gördü hemen geldi. "Hemşerim içtiğinin kahvesi beş kuruş, altlığı beş kuruş, beş kuruş da fincan... Hepsi on beş kuruş ve peşin alıyoruz."

Gündeşlioğlu'nun parası vardı. Bezirgân yevmiyeyi peşin veriydi. O zamanın beş kuruşuydu. Beş kuruş parası var. Acaba büsbüyük bir yevmiye bir fincan kahve yapmaz mı burada, bir kahve içelim demişti. Bu da nereden kaynaklanıyor? Kendi beyliği zamanında kahve tiryakisiydi. Lakin o günden züğürtlüğe düştüğü zamana kadar hiç kahve görmedi. Daha sonra da siftah, böyle kahve pişiren yere denk geldi.

Burada da işte bir fincan kahve parası cebinde olduğu için, bir fincan acı kahve içsem dediydi. "Arkadaş benim beş kuruşum var!" Onu çıkardı verdi. "Ulan, kahve içmesini bilmiyorsun, elin fincan tutmasına yakışmıyor da düşürüp kırıyorsun. Bu zararı kim ödeyecek? dedi çekildi kahveci.

Kahveci, Gündeşlioğlu'na bir tokat attı. Hemen oradan birisi müdahale etti. "Neden vuruyorsun kardeşim? Fincanı herkes düşürebilir, insan hâli kaza olabilir."

Kahveci de, "Kardeşim, her gelene böyle bir fincan kırdırırsak, bizim buradaki ticaret boşa gider, borçlu çıkarım ben. Adamın kılığı kıyafeti zaten kahve içmeye, çaya elverişli değil! Adam bir de kabadayılık yapıyor, hâlâ kahve istiyor. İçtiğinin de kıymeti yok, fincanımı kırdı!"

O müdahale eden adamın cebinde mendili varmış, çıkardı mendilini buraya serdi ve dedi ki, "Arkadaşlar, insanların dışına bakmayın, içini Allah bilir. Bu şahıs eğer temelden ağır bir misafirperverlik geçirmese, bu adam bu kahveyi devamlı içen birisi olmasa, bu kahveyi istemezdi. Demek ki, bu kişi kahve tiryakisi. Kim bilir adamın başında ne hâl vardır. Kim bilir ne düşünüyordu da bu fincanı kırdı. İcinizden, gönlünüzden ne koparsa şu adama bir

yardımda bulunalım. Şu mendile ne koyarsanız artık."

O anda bir miktar para birikti. Adam mendili topladı dedi ki, "Arkadaşım, kusura bakma. Yardımseverler sana bir yardımda bulunmak istedi."

"Kardeşlerim çok sağ olun da, burada akşamlarsak kalacak, yatacak yer bulunur mu?"

"Oğlum, han var." dedi biri. "Han sahibine soralım bakalım. Hancı bilir. Biz bilmiyoruz, biz de müşteriyiz."

Hancıya sordular, "Beyefendi, yatacak yerin var mı?"

"Kardeşim han ağzına kadar dolu olduğu gibi, çok kişi de dışarıda kaldı, hanım çok kalabalık."

"Peki, bu ırmaktan geçmek istesek, bu ırmaktan nasıl geçilir?"

"İrmakta arada gemi var. Gemi ulaşım sağlıyor, akşam geçeceği bekliyoruz biz de, hep beraber geçeceğiz."

Gemiciye sordular bu kez. "Arkadaş, bir yolcu daha alabilir misin? Yüğü nasıl geminin?"

Gemici dedi ki, "Arkadaş siz de biliyorsunuz, geminin bir kapasitesi var. Bu kapasiteyi geçti miydi, gemi yüğü taşıyamaz ve suya batar. Ben asla fazla yolcu alamam."

Han kalabalık, gemi kalabalık, kahveci dövüyor adamı, Gündeşlioğlu için işin hiç tadı yok arkadaş. Mendildeki o parayı alamadı, utanıyordu. Onu önüne koydu o parayı toplayan kişi. Gündeşlioğlu eli kulağa koydu, gözlerinden yaşlar akmaya başladı.

(Ah) ağlaya ağlaya beş para buldum, (beş para buldum)

(Amanın) param var diye (de) kahveye vardım, (oy)

(Ah) durmadı ellerim bir fincan kırdım (oy oy)

Onu da burada verdi züğürtlük

Durmadı ellerim bir fincan kırdım (oy)

Onu da burada verdi züğürtlük

Hancıya sordum da (der ki) hanlar haraba (oy)

Gemiciye sordum, (dedi) gemi galaba (= kalabalık) (oy)

Üç gün evvel gelmiş (benden önce de) koca Halep 'e

Beni yol(lar)da karşıyor züğürtlük

Üç gün önce gelmiş (benden evvel) koca Halep 'e

Yol(lar)da beni karşıyor züğürtlük

Zengin arabasını dağdan aşırır, (aşırır oy)

Fakir arabasını düzde (yolda oy) şaşırır

Zengin yemeğini (de) baldan pişirir

Fukara da ilaç için bulamaz

*Zengin yemeğini baldan pişirir
Fakir olan ilaç için bulamaz*

Türkü bitti. İçinden bir kişi kalktı dedi ki, "Arkadaşlar, ben akşamdan gitmiyorum. Gemici, benim yerime bu kişiyi bindireceksin. Ben burada kalacağım, sabah gidebilirim. Bu adamın başında büyük bir olay var. Allah selâmettik versin. İlla ki gideyim diyor durmuyor, baba nereye gidiyorsa gitsin. Şu adamı al, şu gemiyle karşıya geçir."

Gönlü var yok, o toplanan mendildeki parayı cebine koydular. Kahvecinin zararını ödediler. Adam gemiye bindi, karşıya geçti. Yoluna deli gibi devam etti.

"Yarabbi, hayırlı bir insan çıksa da beni bir eve iletse."

Akşam karanlık yaklaşıyordu. Bakar ki, yolun kıyısında bir dere sapağında bir tek toprak ev gözüktüyor.

"Baba, şuraya sapalım bakalım," dedi.

Oraya vardı ki, o ev sahibi de kapıyı anahtarlıyor.

Burası bir su değirmeniymiş, un değirmeni. Değirmenci artık buraya nöbetçi gelmez düşüncesiyle, akşam oldu evine gidecek.

Gündeşlioğlu selâm verdi.

"Aleykümselam." Baktı ki, o memleket insanına suratı, sıfatı hiç benzemiyor. Bir yabancı insan.

"Hemşerim, nereden gelip, nereye gidiyorsun?"

Dedi ki, "Kardeşim, ben garibim işte. Bir insan bulabilsem, o da beni evine alırsa, evinde misafir olsam diye, buraya ev sanarak geldim idi. Amma maalesef değirmen damıymış," dedi.

"Kardeşim, burası değirmen damıysa bu değirmencinin evi vardır. Buyur— Misafir, Tanrı misafiridir. Yalnız misafir umduğunu değil, bulduğunu yer. Bu şartımı kabul edeceksin."

"Baba, ne şartı olursa olsun. Ben yeter ki açıkta kalmayayım."

Velhasıl değirmenciyle bir eve vardılar. Bir odadan ibaret bir yer. Gündeşlioğlu içeriye girdi ki, odanın sefaleti kendinin züğürtlük günlerinden çok iyi bildiği bir sefalet. Adam değirmenden öğüttüğü unu buğday olarak değil de, öğütünce un olarak hakkını alıyordu. "Hanım." dedi, "Unu getir, şunu yoğur bir bazlama yap da beraberce yiyelim."

Hanımcağızı o gelen unu hamur yaptı, bazlama yaptı. Şahıs başına bir tane çıktı ya da çıkmadı. Bunu yediler.

Zaten o evde aileye yetecek kadar iyi kötü bir tek yatak vardı. Gündeşlioğlu'nun bu dikkatini çekti. Gündeşlioğlu dedi ki, "Ben sokakta kalmayayım yeter, sen, hanımınla şurada bir köşeye yat."

Ev sahibi dedi ki, "Tamam, hanım yatsın. Seninle biz sohbet ederiz."

Sabaha kadar Gündeşlioğlu'na sordu, "Kardeşim, ananı babanı da bilir miydin? Bu dünyada bu yaşa gelene kadar ne iş yaptın, ne aldın sattın. İşte, iyi gün gördün mü?" diye bu tip lâflardan lâf ettiler.

Gündeşlioğlu, hiç beylik yaptım, züğürtlüğe düştüm demedi. Bunlardan bahsetmedi. Hep fakirlikten, yokluktan, anasını babasını bilmediğinden, çobanlığından, "İşte kardeşim, bir çobanlık bulabilirsem, bir iş arıyorum." dedi.

"Kardeşim, ben de senden iyi biri değilim," dedi. "Bu değirmenden başka baba servetim bir şey yok. Babamdan kalma bu da. Babam öldü. Yıllardır değirmencilik yaparız, günlük bir adam gelir un öğütmeye. İkinci bir şahıs neden ise, rızkım mı yok nedir, gelmiyor. O gelen kişiden de günlük bu kadar bir un hakkım var benim. Onu da günlük, hanımımınla böyle yiyoruz, idare edip gidiyoruz. Allah sağlık versin, hiç önemli değil. Yalnız, madem sen de benden kötüyümüştün, iş arıyormuşsun. Seninle gel o değirmene ortak olalım. Belki de senin rızkından günde iki kişi gelir değirmene. Biri senin hakkın olur, biri benim hakkım olur. Ne var ki? Yarı yarıya ortağız işte."

"Ulan, kardeşim. Benim ne hakkım var senin babanın malında?"

"Babamın malında hakkın var demiyorum ki, rızık bekliyoruz. Belki senin şansın açık olur."

Anlaştılar. Sabahınan erken gittiler değirmene.

Değirmene vardılar. Bir nöbetçi geldi.

Değirmenin sahibi dedi ki, "Gündeşli, belki yarın öbür gün ben olmayabilirim. Değirmeni bugünden öğrenmeye çalışacaksın. Bak kardeşim, şuraya gel. Şu kolu geri çekti miydi, taş döner. Taşı durdurmak istersen, geri ittin miydi ileriye, durur. Yürü var da şu kolu geri çek bakayım."

Orada bir kol var.

Buğdayı koydular değirmenin taşının üstüne; acar değirmenci vardı da kolu geri çekti arkadaş.

Taş her zaman bir yöne dönüyordu. O adamın eli değdi diye bu taş ters yöne döndü. Ters yöne döndüğü zaman, buğdayı yan öğütülmüş, yan öğütülmemiş çıkarıyordu önünden. "Ulan, geri it bakalım. Bunun altında bir yeri mi bozuldu?"

Geri itti, taşı durdurdular. Değirmenin eski sahibi iner altına, her yerlerine bakar, hiçbir yeri bozulmamış, arkadaş.

Vardı bu sefer kendi çekti.

Kendi çektiydi, acar değirmencinin eli değdi diye bunu tövbe öbür tarafa çevirtiremedi.

Bir gelen öğütülecek unu, önce bir seferinde un halinde çıkarıyorsa, bu günden sonra aynı unu yukarıdan bir daha koyup, çevirip, bir daha koyup, üç kere, dört kere öğütürlerse eski un halini alıyordu.

Velhasıl, değirmenin sahibi dedi ki, "Kardeşim, bu değirmeni sana veriyorum ben. Ne yaparsan yap. Artık değirmenin düzeni de bozuldu. Senin şanstan olur diye bekliyorduk, müşteri de gelmiyor zaten!"

Gündeşlioğlu, "Etme eyleme arkadaş, bırak yakamı gideyim. Ne olur? Senin rızkına da mani olduk," dediyse de, adam dedi ki, "Kardeşim, değirmene mukayyet ol, ben gidiyorum." Değirmenin sahibi çekti evine gitti.

Gündeşlioğlu kaldı değirmende.

Günlük nöbetçi gelir.

Ne öğütebilirse, o taşın ters dönmesiyle. Almış olduğu unu her gün götürür eve verir. Kendisi değirmende yatar.

Burada yıllan geçti Gündeşlioğlu'nun.

Bir gün gecenin yansı kapı çalındı.

"Kim o?"

"Kardeşim, buğday getirdim, un öğüteceğim," dedi biri.

Kapıyı açtı Gündeşlioğlu, karanlık. Bir adam gelmiş. Hayvanla (= At ile) buğday getirmiş. Bunu çıkardı değirmenin üstüne koydu. Vardı değirmenin bağlı kolu çekti.

Gündeşlioğlu değirmenin un akan yerine geldi ki, değirmen ters dönmeyi tergemiş (= terk etmiş), bunda da (= bu kere de) normal düzenine akıyor. Bunu öğüttü bitirdi, yetiştirdi değirmen sahibine.

"Kardeşim, malı teslim edeyim. Mal düzeldi."

"Ulan, varalım amma buğday yok. Nasıl biliriz?"

Geri geldiler ikisi bir. Bir nöbetçi daha geldi.

Unu değirmenin taşına koydular ki, değirmen normal düzende dönmeye başlamış, düzelmiş arkadaş.

"Kardeşim, hiç yakını bırakmam, bugün iki kişi geldiyse bugünden sonra artık bu müşteri çoğalacak," dedi eski değirmenci.

Ve o günden sonra değirmenin rızkı artar. Değirmeni düzene soktular. Mükemmel, uygun olarak çalışıyorlardı. Gündeşlioğlu bu gelir kaynağı başlayınca, hemen değirmenin sahibine bir ev yaptırdı. İyi, uygun çalışıyorlardı. Onlar çalışsınlar.

Halep'te o tarihte beyliği kuş seçerdi. Seçim de oyla değil— Bir kuşa inanmışlar. Beyliğin süresi bitti miydi, eğitilmiş bir kuş var. Bu kuşu bırakırlar, kimin başına konarsa, onun şansına. İnanç, adet öyleydi.

Bey seçim zamanı gelmiş. Bey seçilecek. Bu kuşu koyuverdiler. Kuş oralarda hiç adam beğenmedi, arkadaş. Gitti yüksek bir taşın, kayanın veya bir cismin üstüne kondu.

"Bu kuş eskiden böyle yapmıyordu. Ne oldu?"

Bu kuşu iki kere tekrar koyuverirler. Üçüncü bırakmalarında bu kuş yüksek tepelerde uçtu, aştı kayba gitti.

O günkü yetkili dedi ki, "Arkadaşlar, bunda bir hayır vardır. Daha ben babamdan, dedemden duymadım ki, kuş toplumu bırakıp dağa uçup gitti dediklerini... Bu kuşun soyunda hiç duyulmuş değil. Şu kuşun peşinden görevli gitsin bakalım. Bu kuş mutlaka da bir taş, kayaya bir yere konmuştur. Bu kuş mutlaka bulunacak."

Kuşun peşinden gittiler.

Şu taşta, bu derede, bu ağaçta ararken ve bu değirmenin yanına doğru geliyorlardı.

Onlar gelsinler, geledursun arayıcılar. Biz gelelim değirmencilere...

O gün değirmenin eski sahibi Gündeşlioğlu'na bir gün önce, "Sen değirmeni öğüt de

ben birazcık ev eşyası almaya gideyim şu Halep'e." dedi.

Halep'e geldiğinde bu kuş işini duymuştu ve dellallar çağrılmış, emirler verilmişti. "Değirmenci olsun, çoban olsun. Kim olursa olsun, yaşı on sekizi yaşayanların bu meydanda bulunması şarttır. Gelmeyen kişi olursa, idamla sonuçlanır," diye böyle bir çağrı yapılmıştı.

O günlerde Gündeşlioğlu'nun kimliği yok. Değirmenci Gündeşlioğlu'na dedi ki, "Arkadaş, bugün sen değirmeni açmayacaksın. Belki yaşı on sekizi doldurmayan biri değirmene gelebilir. Değirmeni arkadan kitle, içeride bekleyeceksin ben gelene kadar."

Gündeşlioğlu değirmenin damının içinde kaldı, değirmenin sahibi de bey seçilmek için o topluluğa katıldı.

Kuşu arayanlar arayışa devam ettiler.

Kuşu arayanlar baktılar ki, derenin içinde bir ağaç var. Ağacın başında konmuş, dibinde bir toprak dam var. Arayıcılar oraya gelir gelmez, kuş ağacın dalından uçtu, damın üstüne kondu. Damın üstünden bu kuşu aldılar, getirdiler yine meydana.

Sordu yetkililer, "Neredeymiş?"

Dediler ki, iş bu durumdan ibaret. "Biz geldiğimizde oradaki ağaçtaydı, sonra gitti bir değirmenin damına kondu.

"O değirmenin sahibi burada mı?" diye soruldu.

"Benim," dedi değirmenin sahibi.

"Ne var onun içinde?"

Dedi ki "Efendim, o damın içinde bir garip insan var. Ben nereli olduğunu bilmiyorum. Kimliği yok, sefil biri. Ben de yanıma işçi olarak aldım, beraber çalışıyorduk. Bugün bu iş çıkınca, adama dedim ki, açığa çıkma arkadaş. İçeride kal. Ben gelene kadar dur dedim... Öyle birisi vardı, eğer duruyorsa, yani kaçmadıysa."

"Gidin bakın bakalım. Oradaysa, alın getirin." emri verildi.

Gündeşlioğlu'nu aldılar değirmenin damının içinden. Onu da ilettiler, onu da koydular o toplumun, insan sürüsünün içine. Kuşu tekrar koyuverdiler.

Kuş vardı hemen Gündeşlioğlu'nun başına kondu.

"Yav, bu adam yabancı bir insandır. Bu bizim ülkemizi, memleketimizi satar mı, katar mı?"

Bir daha koyuverdiler.

Ve üçüncü koyuvermesinde aynı kişiye konunca, yetkililer dediler ki, "Ne adam olursa olsun, madem kuşa inanıyoruz, güveniyoruz. Bu adam bu memleketi batırrsa da, bitirse de bu adamı Halep Beyi seçeceğiz."

Gündeşlioğlu bu durumu öğrenince dedi ki, "Arkadaşlar, etmeyin eylemeyin. Beni memleketinize yüksek görevli tayin etmeyin. Benim bahtım çok kötüdür. Memleketinizi batırırız, bitiririz. Yapmayın!" dediyse de bunun hâline inanmadılar. Tüm sorumluluğu yüklediler. Halep Beyinin makamını Gündeşlioğlu'na teslim ettiler.

Gündeşlioğlu'nun bu makama oturduğu mevsim ekin biçimiydi. O dönem tüm arazilerdeki alınan verilen verim oranı, bir önceki yıldakinin yüzde elli artışıyla kazanç sağladı. Malcıların mallarında, sütlerinde bir artma hissedildi. Genel bir refah yaşandı. Ahali de bu yüzden yeni beyi çok sevdi.

Halep Beyi, beyliğine devam etsin.

Bir gün Halep Beyi'nin yanma, bütün beylerin yanma gelip geçen bezirgânlar, katma değer parası diyelim, verginin adı, o tarihte de vergi öyle almıyordu. Şimdi çarşılarda Cuma günü açılan pazar sergilerinden işgaliye parası alındığı gibi o tarihte de bir işgaliye almıyordu. Bezirgânlar sergi açmak isterlerse, gelir yetkilisinden izin ister. Beyin veya beylerin, ne ise para oranı onlara, "Şu kadar para vereceksin!" denirdi.

Parayı yatırır sergisini öyle açarlardı.

Anlaşamazlarsa da, "Açma sergiyi, kardeşim." derlerdi.

"İkinci gelen bezirgâna açtırırız sen devam et," diye bazılarına da sergi açtırmıyorlardı.

Halep Beyi'nin yanma gelen geçen bezirgânlar da, "Sergi açacağım," deyince hepsine, "Buyurun açın," diyordu.

Günün birisinde bir bezirgân yine geldi. Halep Beyi'nden izin istedi.

Halep Beyi bu gelen bezirgânı bir yerde gördüğünü düşündü.

"Bu adam o olabilir mi acaba?" diye şüphelendi.

Bezirgân sergi açmak isteyip, "Senin buradaki geleneğin neyse, örf, adet ödüyelim," deyince Gündeşlioğlu dedi ki, "Bezirgânbaşı, belki de bu dönem senden hiç sergi açtırma parası almayabilirim. Yalnız bu gece benim misafirim olmak şartıyla."

Bezirgân dedi ki, "Efendim, misafir kalmak, olmak hiçbir şey değil de.

Ben evliyim. Benim hanımım var. Hanımım bu sefere başlarken dedi ki, sefere çıkıyorsun bu sefere beni de götür bakalım. Hangi memleketlerde, neler satıyorsunuz? Hangi memleketleri görüyorsunuz dedi. Onun için hanımım da benimle gelmişti. Bir sürü işçinin içinde tek başına gece karanlığında sabaha kadar kalması birazcık mantıksız olur. Ben de yalnız başıma kalamam," dedi.

"Peki, senin hanımına içeriye girmemek şartıyla çadıra dışarıdan kendi askerimden istediğin kadar asker göndersem, nöbetçi tuttursam— İçeriye sinek dahi sokturmasam." dedi.

Askeriyene de güvenemiyorum diyemedi bezirgânbaşı.

"Olur." dedi o zaman.

Ve Halep Beyi emir verdi.

Saat be saat nöbetçi değişecek. Çadırın hem ön girişinde, hem arkasında çift nöbetçi bekleyeceksiniz Saat be saat değiştirileceksiniz. Bezirgânın yanında bu emri verdi.

Bezirgân da Halep Beyi'nin yanında kaldı.

Bezirgânla gelmişten geçmişten, alıp satmıştan bahsettiler. Bezirgân, Halep Beyi'ne "Yav, işte Murat Nehri'nin kenarında da işte böyle bir olayla karşılaştım filan," gibi hiçbir ipucu vermedi.

Sabaha karşı oldu. Eskiden saat usulü horozların ötmesiydi. Horozun birinci ötümü, daha sabaha biraz zaman var demektir. İkinci ötmesinde, bugünkü saatle bir buçuk veya iki saat kalmış demektir. Üçüncü ötmesinde ise Sabah Namazı vakti yaklaşıyor demek oluyordu. Yola çıkacak kişiler zamanlamayı buna göre yaparlardı.

Horozun ikincisi öttü. Bezirgân izin istedi Halep Beyi'nden.

"Gidebilir miyim?"

"Hay hay, gidebilirsin," dedi.

O yola çıksın, geledursun bakalım. Biz gelelim şimdi bezirgânın çadır durumuna.

Çadıra akşam iki nöbetçi koydular. Birini arkaya, birisini giriş tarafına. Maalesef bu nöbetçileri unuttular. Hiç bir daha değiştirmeye kimse varmadı.

Giriş taraftaki nöbetçi, arkadaşını çağırdı.

"Ulan, arkadaş bizi değiştirmeye gelmediler. Oraya tel ger, buraya gel," dedi. "Şimdi

sen oraya ben buraya ikimiz de uyuruz. Uyurken yakalanırız, cezaya çarpılırız. Bari yanıma gel de, birbirimizle lâf ederiz, uyumayız."

Arkadaki geldi.

"Nerelisin hemşerim?"

"İşte ben filan yerliyim. Ben şuradanım."

"Sen nerelisin?"

"Ben buradanım."

"Kardeşim." dedi arkadan gelen, "Ben bir çobanın oğluyum. Nereli olduğumu bilmiyorum. Babam bizi suya düşürmüş. Suyun kenarına koymuş. Küçük kardeşimi omzuna aldı, suyu geçirip gelip beni alacaktı, suya düşürdü. O suya gitti. Beni de kurt kaçırıyordu. Kurt da götürürken, yakındaki bir koyun sürüsünün içine düştü. Çoban da köpekleri ilen kurda saldırdı. Kurt beni attı, çoban beni onun elinden aldı. Çoban beni tuttu eve getirdi. Soruşturdular, araştırdılar. Babamın anamın nereye gittiği belirsiz. O çoban da beni nüfus kaydına geçirdi. Ben öyle bir çobanın oğluyum."

"Sen?"

"Ben de." dedi, "Değirmenci babamın anlatması şöyleydi— Oğlum, değirmenin suyu azaldı, taş dönmez oldu. Yav ne oldu diye yukarıya çıktım ki, oradaki koruma olarak koyduğum ağaçların arasına bir çocuk sıkışmış. Oradan o çocuğu aldım. Gelen nöbetçilere sorduk. Yav, su bir çocuk getirdi. Hiç çocuğu sele giden duydunuz mu? Bir türlü babamı anamı öğrenemedim diyordu. Ben de bir değirmenci çocuğuyum." dedi.

O zaman çobanın çocuğuyum diyen, "Ulan, sen benim kardeşim olma-yasın? Benim aklım yetiyordu, suya babamın seni düşürdüğüne?"

"Yav belki de." dedi, "Olabilir."

Bu askerler böyle lâf ederken, içerideki hanım yıllardır uyumaz. Bu çocuk hasretinden dolayı, Gündeşlioğlu'ndan dolayı... Bezirgân ise, elimden gider diye, kaçırıldı kaçırıldı zaten hiçbir yere bırakmaz.

Askerleri çağırdı. "Gelin bakalım buraya." dedi.

Askerler dedi ki, "Biz içeriye giremeyiz. Biz askeriz, yakalanırsak bize ağır ceza gelir."

"Oğlum, ya gelirsiniz ya da asker başıma çöktü diye iftira ederim bak. Bağırırım

şimdi, insanları toplarım buraya."

Korkusundan ikisi de çadıra girdi.

"Ne diyordunuz? O suya düşen hanginiz." dedi.

"Benim." dedi birisi.

"Sen gel bakalım. Benim döş tarafıma yatacağın. Öbürü de hanginizse, o da benim kuluç tarafıma yatacak."

"Yav, olur mu?" dedi askerler.

"Yav, olacak, öldürcek hem de!"

"Şöyle ekerim. Böyle iftira ederim. Başıma çöktü derim. Yatacağınız. Işımadan sizi kaldıracığım."

Askerler korktular. Değirmencinin çocuğu hanımın kucağına yattı. Öteki de arka tarafına yattı.

Dedi ki, "Çocuklarım, ikiniz de benim yavrumsunuz. Ben sizin ananızım."

"Yav, nasıl oluyor?"

"Yav, nasıl oluyor? Büyüğün bilmesi lazım, arkama yatanın," dedi. "Beni bezirgân kaçırdı. İşte bu bezirgân. Bugün de Mevla'm nasıl olduysa sizin ikinizi böyle denk getirdi. Aynı yere askerliğe geldiniz. Kader anasıyla yavrularımı birleştirdi."

Çocuklar yattı ve zaten uykuları gelmişti; hemen uyudular.

Bezirgân da izin aldı, yürüdü demiştik. Bezirgân gelir ki, çadırın içinde mum yanıyor. Nöbetçilerin biri hanımının önüne yatmış, biri de arkasına yatmış. Halep Beyi'ne sinir oldu adam. Geriye döndü, gitti Halep Beyi'ne, küpmüş (= küplere binmiş).

"Ulan, ne biçim beysin? Ne biçim insansınız? Böyle kalleşlik olur mu? Git gözünle gör bakalım durum nasıl. Askerime güvenmezsen, kime güvenirsin diyordun."

Halep Beyi de bu bağırtıya, bu tehdide çok sinirlendi.

"Yav, benim askerimin yapmaması lazım!"

Halep Beyi geldi ki, arkadaş. Gerçekten bezirgânın bağırtısı doğrudur. Bezirgân haklı söylüyor. Güvendiği askerinin biri elin avradının döşüne yatmış, biri arkasına yatmış. Hiç uyandırmaz.

Emir verir.

"Derhal darağacını kurduracaksınız. Burada astıracağım bu iki askeri de."

Hazırlıklar yapıldı.

Bittikten sonra bunları kaldırdılar. Uyandı üçü de.

Askerlerin hemen elini bağlattı. Giyimini giydirdi. O tarihte idam yapılan kişinin sarılıp mezara konan kefeni, asılırken sırtına giydiriliyordu. Kefenler hazırlanmaya başlandı.

Bezirganın hanımım diye sahip çıktığı bayan, Halep Beyi'ne dedi ki, "Bak hele beyim. Siz bey misiniz?"

"Evet, yetkiliyim," dedi.

"Peki, benim bildiğim idam edilen birine ahtın, isteğin var mı diye sorulurdu. Neden sormuyorsunuz?"

"Yav, belki de hiddetimden aklıma gelmiyor. Soracağım tabii."

"Önce bana sormak gerekiyor. Bu askerler neden, niçin sana geldiler?"

O da, "Namuslu evladına güvenilmez de, böylesi bezirgâna mı güvenilir," dedi.

Temelden anlattı. Şu şekil olmuş Gündeşli beyim. İşte Gündeşlioğlu filan yerde ırmağa geldi, ırmağın kenarında bezirgân buna kalleşlik etti. Bezirgân, Gündeşlioğlu' nu bir yere saldı. Onu saldıktan sonra da beni kaçırdı. Bugüne kadar da bir yerde durdurmaz, kendiyile dolaştırırdı." dedi.

"Fakat ne yazık ki elini üzerime uzatamıyor. Uzattığı zaman kollan geri bükülüyor." dedi.

"Burada da şu çocuk değirmenci oğluymuş, şu da çoban oğluymuş." dedi. Gündeşlioğlu bu büyük çocuğu kurda kaptırmış, şu küçüğünü de suya düşürmüş. Bu gece Mevla ikisini de bana nöbetçi etti... Bunların böyle konuştuğunu duydum. Kendi çocuklarımı kucağıma alırsam, günah mı beyim?" dedi.

Gündeşlioğlu hemen sordu bezirgâna.

"Sen bu hanımı nereden aldın, arkadaş?" dedi.

Bezirgân gevgit güvgüt (= mırın kırın) etmeye başladı.

"Ha, şimdi senin işinde hile olduğu belli oldu. İşin gerçeğini öğreneyim diye hemen değirmenciyle çobanı buldurdu ve sordu.

Onlar da aynen anlattılar. Dediler ki:

"Ben kurdun ağızından aldım."

"Su getirdi, kaydımıza geçirttirdik."

Çocukların, Gündeşlioğlu'nun, o beyin oğlu olduğu ortaya çıktı. Hanımının da o olduğu anlaşıldı. Halep Beyi bezirgân astırdı askerinin yerine.

Bezirgânın akıbeti ölüm oldu. Halep Beyi yıllar sonra hanımına çocuklarına kavuştu ve çocuklarıyla beyliğine devam etti. Gündeşlioğlu'nun hayat hikâyesi de böylece sona ermiştir.

SONUÇ

Dil sözü kulaklara, kalem ise uzaklara götürür, atasözünden hareketle sözü kulaktan kulağa aktaranlar halk hikâyeleri vasıtasıyla âşıklar olmuşlardır. Âşıklar, kültürel mirasımızın yayılıp kökleşmesinde katkıda bulunmuşlardır.

Repertuarındaki Bal Börek, Ahmet Bey ve Güheri, Ali Paşa, Âşık Garip, Deli Boran ve Gündeşlioğlu hikâyelerini incelediğimiz 1954 doğumlu Âşık Karayiğit Osman, özellikle bağlama çalması ve geleneğin son temsilcilerinden olması bakımından Düziçi yöresinin önde gelen âşıklarındandır.

Âşık Karayiğit Osman'ın anlattığı hikâyeleri ele aldığımızda olay örgülerinin başkahramanın maceralarına bağlı olduğunu söyleyebiliriz. Açık olarak giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinin varlığı görülmektedir. Ayrıca hikâyelerde “kıssadan hisse” ve “hoşça vakit geçirme” düşünceleri asıl amaçtır. Zaman ve mekân “atlama” ve “özetleme” teknikleriyle tasvire yer verilmeden birkaç cümle ile ifade edilmiştir. Şahıs kadrosu ise fazla kalabalık değildir. Bazı hikâyeler çift kahramanlıken bazıları da tek kahramanlıdır. Anlatıcı hikâyelerde büyük ölçüde “tahkiye/anlatma” yöntemini kullanmıştır ve hikâyeleri “hâkim bakış açısı ve anlatıcısı” tarzında anlatmıştır. Ayrıca hikâyelerde fasıl ve dua bölümlerine yer verilmemiştir.

Hikâyelerin anlatım dilini belirleyen üslûp, anlatıcı Âşık Karayiğit Osman tarafından Çukurova bölgesinin kültürel birikimlerini yansıtması yönüyle ustaca kullanılmıştır. Ancak deyiş/türkülerde vezin ve kafiyeye yeterince dikkat edilmemiştir. Ayaklar büyük ölçüde muhafaza edilmiştir. 8’li ve 11’li hece ölçüsüyle yazılan şiirlerde genellikle yarım kafiye ve redifler kullanılmıştır. Türküleri icra ederken “amanın, sevdiğim, oğlum, ah, oy” gibi ifadeleri bolca kullanması ve türkülerin son iki mısrasını tekrarlaması söyleyişe ahenk katan unsurlardandır. Bütün bu özellikler, Âşık Karayiğit Osman'ın hikâyecilik geleneği çerçevesinde ferdî üslubunu oluşturduğunun göstergesidir.

Genel olarak Çukurova bölgesinde, özel olarak Düziçi yöresinde modern çağın etkisiyle âşıklık mesleğinin değer kaybettiği gözlemlense de sanatını icra etmeye çalışan bazı âşıkların büyük uğraşları sonucunda bölgede yaşayan bir halk hikâyeciliği geleneğinin varlığından söz etmek mümkündür. Bu geleneğin temelinde özellikle “kınacı gitme/davete gitme” âdeti ve kış mevsiminde âşıkların yaptıkları bir ay kadar süren “türkü söyleme” ve “türkülü hikâye anlatma” maksatlı geziler vardır.

Derleme yapmak, avcılık gibidir. Avımı yakaladığımda benden mutlusu yoktur, diyen Bekir İşlek, Türk Halk kültürüne ve Düziçi folkloruna önemli katkılar sağlamıştır. Onun çaba ve uğraşları sayesinde birçok çalışmaya kaynaklık edecek sayısız malzemeler ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla Çukurova’da geleneğin devam edilmesinde Bekir İşlek’in önemli bir fonksiyonu olduğu görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akalın, L. S. (1984). *Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Varlık.
- Aksan, D. (1993). *Türkçenin Gücü*. Ankara: Bilgi.
- Aksan, D. (2009). *Her Yönüyle Dil*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Aktaş, Ş. (1984). *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*. Ankara: Akçağ.
- Aktaş, Ş. (2015). *Anlatma Esasına Bağlı Edebi Metinlerin Tahlili –Teori ve Uygulama*. Ankara: Kurgan.
- Alptekin, A. B. (2016). *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı*. Ankara: Akçağ.
- Artun, E. (2017). *Çukurova Halk Kültüründe Mizah*. Adana: Karahan.
- Aydın, A. T. (2016). *Düziçili Âşık Mustafa Çabuk'tan Derlenen Köroğlu Türkülü Hikâyeleri / İnceleme- Metin*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ahi Evran Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.
- Başgöz, İ. (2001). Sözlü Anlatımlarda Ara Söz: Türk Hikâye Anlatıcılarının Şahsi Değerlendirmelerine Ait Bir Durum İncelemesi. (Çev. Metin Ekici). *Milli Folklor*, 50, 86-104.
- Bekki, S. (2008). Anadolu Sahası Halk Şiirinde Kafiye Tespitler ve Öneriler. *Milli Folklor*, 78, 55-67.
- Bekki, S. (2016). *Bekir İşlek'in Düziçi'li Âşıklardan Derlediği Köroğlu Kolları*. VI. Uluslararası Köroğlu Sempozyumu [Köroğlu ve Türk Dünyası Destan Kahramanları] (Bolu. 10-12 Ekim 2016), Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Boratav, P. N. (1982). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. İstanbul: Gerçek.
- Boratav, P. N. (1988). *Halk Hikâyeleri ve Hikâyeciliği*. İstanbul: Adam.
- Çetin, A.Y. (2016). *Türk Halk Hikâyelerinde Anlatıcı Tipolojisi*. İstanbul: Kitabevi.
- Çobanoğlu, Ö. (2005). *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*, Ankara: Akçağ.
- Elçin, Ş. (1986). *Halk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Akçağ.
- Elçin, Ş. (1988). *Halk Edebiyatı Araştırmaları*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Ergin, M. (1989). *Dede Korkut Kitabı*. Ankara: Boğaziçi.
- Görkem, İ. (2000). *Halk Hikâyeleri Araştırmaları Çukurovalı Âşık Mustafa Köse ve Hikâye Repertuarı*. Ankara: Akçağ.
- Görkem, İ. (2001). *Türk Edebiyatında Ağıtlar (Çukurova Ağıtları Metin-İnceleme)*. Ankara: Akçağ.
- Görkem, İ. (2002). *Yeni Bilgiler Işığında Dadaloğlu ve Şiirleri*. Ankara: Bilge.
- Görkem, İ. (2005). Güney Türkmenlerine Ait 'Yazıcıoğlu ile Senem' Türkülü Hikâyenin Anlam ve Nesne Dünyası. *Türkbilig*, 9, 40-66.
- Görkem, İ. ve Tülüce, O. (2008). *Çukurovalı Karacaoğlan*. İstanbul: Çatı.
- Günay, U. (1992). *Türkiye'de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi*. Ankara: Akçağ.

- <http://www.duzici.bel.tr>. (2017)
- <http://www.duzicihaber.com/haber/geleneklerimiz/duzicinin-tarihi>. (2017)
- <http://www.osmaniye.gov.tr>. (2017)
- İşlek, B. (2009). *Tekeden Teleme Çalmak (Bir Folklor Gönüllüsünün Derleme Macerası)*. İstanbul: Çatı.
- İşlek, B. (2010). *Bir Cerene Av Olmak*. İstanbul: Çatı.
- İşlek, B. (2012). *Çukurova Folkloru (İçin) Seksen Kapıya Doksan Değnek Çalmak*. İstanbul: Çatı.
- Kanat, E. (2010). *Düziçili Âşık Mustafa Çabuk: Hikâye Repertuarı Türkülü Hikâyeleri / İnceleme- Metin*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Karakaş, A. (2011). *Çukurova Türkü Söyleme Geleneğinde Hikâyeli Türküler (Adana Osmaniye)*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Çukurova Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Karataş, T. (2011). *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Sütun.
- Kavruk, H. (1989). *Eski Türk Edebiyatında Mensur Hikâyeler*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Korkmaz, K. M. (2003). *Çukurovalı Âşık Mehmet Demirci (Koroğlu)'nin Hikâye Anlatıcılığı Üzerine Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Fırat Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Köprülü, F. (1989). *Edebiyat Araştırmaları I*. İstanbul: Akçağ.
- Mirzaoğlu, F. G. (1994). *Çukurova'da Yaşayan Cerit Türkmenleri'nde Halk Hikâyeciliği ve Halk Hikâyeleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Mirzaoğlu, F. G. (2003). *Çukurova Bozlağı*. Ankara: Binboğa.
- Okuşluk, R. (2009). *Adana Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği Geleneği*. Adana: Altın Koza.
- Ong, W. J. (1995). *Sözlü ve Yazılı Kültür/Sözün Teknolojileşmesi*. (Çev. S. P. Banon). İstanbul: Metis.
- Özkan, O. (2010). *Osmaniye'de Âşıklık Geleneği ile Türkmenistan'daki Bahşılık Geleneği Hakkında Bir Araştırma: Âşık Karayığit Osman Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Sakaoğlu, S. (2012). *Masal Araştırmaları*. Ankara: Akçağ.
- Tural, S. K. (1993). *Edebiyat Bilimine Katkılar*. Ankara: Ecdad.
- Tülüce, O. (2005). *Çukurovalı Âşık Mustafa Köse'den Derlenen Türkülü Hikâyeler (İnceleme-Metin)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Türkmen, F. (1995). *Âşık Garip Hikâyesi, İnceleme-Metin*. Ankara: Akçağ.
- Türkmen, F. (1998). *Tâhir İle Zühre Hikâyesi (İnceleme-Metin)*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı.

- Yakıcı, A. (1988). Anonim Türk Edebiyatında Hikâye Anlatıcısı ve Hikâye Anlatma Geleneği Üzerine. *Milli Kültür*, 61, 85-90.
- Yalgın, A. R. (2000). *Cenupta Türkmen Oymakları I*. (Haz. S. Emir). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Yıldırım, D. (1985). Türk Folklor Araştırmalarının Problemleri. *Erdem*, 2, 545-547.
- Yıldırım, D. (1989). Sözlü Kültür ve Folklor Üzerine Düşünceler. *Türk Bitiği: Araştırma İnceleme Yazıları*, 37-43.
- Yıldırım, D. (1991). Folklor ve Çağdaş Kültür Modelimiz Üzerine Görüş ve Düşünceler. *Milli Folklor*, 12, 15-17.
- Yıldırım, D. (1998). Orta Asya Bozkırlarından Urumeli'ne. *Türk Bitiği: Araştırma İnceleme Yazıları*, 180.
- Yıldırım, D. (1998). Tarih Yazımı ve Sözlü Ortam Kaynakları. *Türk Bitiği: Araştırma İnceleme Yazıları*, 68-69.
- Yıldırım, D. (2000). Tarihi Süreç İçinde İletişim Odakları, Ağları ve İşlevleri. *Türk Dünyası*, 10, 334-338.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı : Özgenur Altuntaş

Doğum Yeri ve Yılı: Boztepe/1992

Yabancı Dili : İngilizce

E-posta : ozgenuraltuntas40@gmail.com

Eğitim Durumu

Lisans: Dumlupınar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, 2010-2014.

Yüksek Lisans: Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, 2015-2017.